

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Π.Μ.Σ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ,
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2009-2010

ΠΟΥΣ
2009
31.10.2010

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Της Γιαννοπούλου Δήμητρας του Χαρίλαου
Α.Μ. 1208Μ014

ΤΙΤΛΟΣ

«Το καθεστώς επιείκειας ως μέσο καταπολέμησης των
καρτέλ»

Επιβλέπων

Καθηγητής Κωνσταντίνος Στεφάνου

- Αθήνα Οκτώβριος 2010 -

MET
CIA

ΜΕΡΟΣ Ι: Εισαγωγή.....	σελ.6
A. Δικαιοπολιτική θεμελίωση των προγραμμάτων επιείκειας στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού.....	σελ.6
B. Καταρχήν προσδιορισμός του εφαρμοστικού τους πεδίου.....	σελ.11
ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Η καταγωγή του θεσμού – Το δίκαιο των ΗΠΑ.....	σελ.12
A. Το ισχύον δίκαιο των ΗΠΑ.....	σελ.12
• Amnesty Program 1978.....	σελ.13
• Corporate Leniency Policy.....	σελ.13
- Επιείκεια πριν την έναρξη των ερευνών.....	σελ.14
- Εναλλακτικές προϋποθέσεις για επιείκεια.....	σελ.14
• Leniency Policy for Individuals.....	σελ.15
- Προϋποθέσεις για χορήγηση επιείκειας.....	σελ.16
• Προσωρινή και τελική βεβαίωση επιείκειας.....	σελ.17
• Plea Agreements.....	σελ.18
• Πρόσθετες πρακτικές (Amnesty Plus Program, Penalty Plus Program, Omnibus Question).....	σελ.19
• Τελικές Παρατηρήσεις.....	σελ.20
B. Παραδείγματα αμερικανικής πρακτικής.....	σελ.21
• Καρτέλ Βιταμινών.....	σελ.22
• Καρτέλ ηλεκτροδίων γραφίτη.....	σελ.23
• Fine Art Auctions Cartel.....	σελ.23
• Marine Construction Cartel.....	σελ.24
• USAID Construction Cartel.....	σελ.24
• Η υπόθεση Stolt-Nielsen SA.....	σελ.25
ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Τα προγράμματα επιείκειας στην ενωσιακή έννομη τάξη.....	σελ.27
A. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	σελ.27
1. Νομοθεσία.....	σελ.27
• Εισαγωγικά.....	σελ.27
• Η δεσμευτικότητα των Ανακοινώσεων.....	σελ.28
• Η Ανακοίνωση του 1996 (Whistleblower Notice).....	σελ.30
• Η Ανακοίνωση του 2002.....	σελ.33

- Όροι χορήγησης απαλλαγής από το πρόστιμο.....σελ.34
- Όροι μείωσης του ποσού του προστίμου.....σελ.35
- Διαδικαστικές μεταβολές.....σελ.36
- Η Ανακοίνωση του 2006.....σελ.38
- Όροι απαλλαγής και καινοτομίες.....σελ.39
- Όροι μείωσης προστίμου.....σελ.41
- Καινοτομίες ως προς τη διαδικασία.....σελ.42
- Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του ΕΔΑ.....σελ.43
- Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ε.Δ.Α (ECN Model Leniency Program).....σελ.45
- Επιπρόσθετες Παρατηρήσεις.....σελ.47

2. Νομολογία- Πρακτική.....σελ.49

- Καρτέλ βιταμινών (Vitamins Cartel).....σελ.50
- Καρτέλ αυτοαντιγραφικού χαρτιού (Carbonless Paper Cartel).....σελ.54
- Καρτέλ ηλεκτροδίων γραφίτη (Graphite Electrodes Cartel).....σελ.57
- Καρτέλ κιτρικού οξέος (Citric acid Cartel).....σελ.60
- Καρτέλ προμονωμένων σωλήνων (Pre-insulated pipe Cartel).....σελ.63
- Καρτέλ σορβικών αλάτων (Sorbates cartel).....σελ.66
- Καρτέλ κράματος (Stainless tube Cartel).....σελ.69
- Καρτέλ σκανδιναβικών αεροπορικών γραμμών.....σελ.73
- Καρτέλ αμινοξέων (Aminoacids Cartel).....σελ.75
- Καρτέλ ζύθου στη βελγική αγορά.....σελ.78
- Καρτέλ μεθειονίνης (Methionine Cartel).....σελ.81
- Καρτέλ γλυκονικού νατρίου (Sodium Gluconate Cartel).....σελ.83
- Καρτέλ γυψοσανίδων (Plasterboard cartel).....σελ.86
- Καρτέλ χαλκοσωλήνων για βιομηχανική χρήση (Industrial copper tubes Cartel).....σελ.88
- Καρτέλ χλωριούχου χολίνης.....σελ.90
- Καρτέλ προϊόντων άνθρακα και γραφίτη για ηλεκτρολογικές και μηχανολογικές εφαρμογές.....σελ.93

B. Σε επίπεδο εθνικών ανεξάρτητων αρχών

1. Κυριότερα παραδείγματα νομοθεσιών κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αγγλία, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία).....σελ.96

2. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εθνικών πρακτικών (Αγγλία, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία).....σελ.101

ΜΕΡΟΣ IV: Το πρόγραμμα επιείκειας στην ελληνική έννομη τάξη.....σελ.104

A. Η Απόφαση 299/V/2006 της Επιτροπής Ανταγωνισμού.....σελ.104

- Όροι χορήγησης απαλλαγής.....σελ.105
- Διαδικασία για την απαλλαγή.....σελ.108
- Όροι μείωσης προστίμου.....σελ.109
- Διαδικασία μείωσης προστίμου.....σελ.110
- Τελικές παρατηρήσεις.....σελ.110

B. Νομολογία- Πρακτική.....σελ.112

- Η Απόφαση 369/V/2007 της Επιτροπής Ανταγωνισμού.....σελ.112
- Η Απόφαση 1682/2009 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.....σελ.114

ΜΕΡΟΣ V: Συμπεράσματα- Τελικές παρατηρήσεις.....σελ.115

Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία.....σελ.119

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AK	Αστικός Κώδικας
ΓΔΑ	Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού
ΓΔικΕΕ	Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔικΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΙΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
ΔΕΕ	Δίκαιο Εταιρειών και Επιχειρήσεων
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΑ	Επιτροπή Ανταγωνισμού
ΕΑΑ	Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού
ΕΔΑ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΤραΞΧρΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού Αξιογραφικού Χρηματοοικονομικού Δικαίου
ΕυρΠολ	Ευρωπαίων Πολιτεία
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΠΕΚ	Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Π.Π.Ε	Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας
ΣυνθΕΚ	Συνθήκη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΣυνθΔΕΕ	Συνθήκη της Λισσαβόνας για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΧρΙΑ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
DOJ	Department of Justice
ECN	European Competition Network
ICN	International Competition Network
NCA_s	National Competition Authorities
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OFT	Office of Fair Trade
OJ	Official Journal of the European Communities
USA	United States of America

ΜΕΡΟΣ Ι: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. Δικαιοπολιτική θεμελίωση των προγραμμάτων επιείκειας στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού

1. Οι απαγορευμένες οριζόντιες συμπράξεις (ή αλλιώς «καρτέλ», όπως έχει επικρατήσει να αποκαλούνται στην πράξη), ιδιαίτερα δε οι σκληρού πυρήνα καρτελικές συμπράξεις (hardcore-cartels¹), συνιστούν τον πιο επιζήμιο για την ελεύθερη αγορά περιορισμό του ανταγωνισμού (hardcore infringement²), και κατ' επέκταση σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη της σύγχρονης οικονομίας. Οι επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στην ελεύθερη αγορά είναι ποικίλες και αφορούν κυρίως: την αύξηση και διατήρηση των τιμών σε υψηλά επίπεδα, με αντίστοιχη επιβάρυνση των καταναλωτών ή/και των επιχειρήσεων επόμενης βαθμίδας, την παρεμπόδιση της εμφάνισης νέων προϊόντων ή της δραστηριοποίησης νέων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, την αναποτελεσματική λειτουργία των συμπραττουσών επιχειρήσεων³ (καθώς τις ωθεί σε οργανωτική αδράνεια και περιορισμό των κινήτρων για ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, μέσω επενδύσεων στην έρευνα και τεχνολογία), την μείωση της παραγωγής και την συνεπακόλουθη βλάβη στην οικονομία, την απασχόληση και τον καταναλωτή⁴. Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους, δημιουργείται η ανάγκη ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού ως προς την πρόληψη, την έγκαιρη εξιχνίαση και καταστολή του σκληρού πυρήνα των καρτελικών συμπράξεων (hardcore-cartels)⁵.

2. Ωστόσο, υφίστανται αντικειμενικές δυσχέρειες στον εντοπισμό των απαγορευμένων συμπράξεων και στην απόδειξη της παραβίασης των κανόνων του ανταγωνισμού, γεγονός που οφείλεται στον τρόπο δράσης τους. Πιο συγκεκριμένα,

---

¹ Ως καρτέλ σκληρού πυρήνα ορίζονται τα καρτέλ που έχουν ως στόχο τον καθορισμό των τιμών, την κατανομή των αγορών, τις ποσοστώσεις παραγωγής και τον περιορισμό των εισαγωγών ή εξαγωγών.

² Βλ. Μερτικοπούλου Βικτώρια, «Πολιτική Επιείκειας: Η Κοινοτική Ανακοίνωση του 2006, το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ε.Δ.Α και το Πρόγραμμα Επιείκειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού», ΕυρΠολ 2007, σελ.881.

³ Βλ. Καλαφάτη-Τζάκα, «Το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας υπό το πρίσμα της προσφάτως θεσπισθείσας κοινοτικής Ανακοίνωσης και της αμερικανικής πρακτικής», ΔΕΕ 2/2007, σελ.166.

⁴ Βλ. Ν. Ζευγώλη, «Εναρμονισμένες πρακτικές: Το ζήτημα της οικονομικής ανάλυσης και η ανάγκη συνδυασμού νομικής-οικονομικής σκέψης», ΔΕΕ 1/2004, σελ.28.

⁵ Πρβλ. και την ομιλία της αρμοδίας για θέματα ανταγωνισμού Επιτρόπου Ν. Kroes ενώπιον της ΕΑ, Πρακτικά Συνάντησης, υπό την ιστοσελίδα: http://www.epant.gr/Photos/20061011_praktika.pdf.

στην πράξη συχνά παρατηρείται, στη λειτουργία των απαγορευμένων συμπράξεων, το φαινόμενο της ύπαρξης μυστικότητας (πέπλο μυστικότητας⁶). Αυτό σημαίνει ότι, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις αποφασίζουν την χάραξη της κοινής τους πολιτικής και προχωρούν στην εφαρμογή των συμφωνημένων, κατόπιν μυστικών συνεννοήσεων (theory of conspiracy). Προκειμένου λοιπόν, να μην γίνονται αντιληπτές οι αντιανταγωνιστικές τους συμπράξεις, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις εφευρίσκουν διάφορους τρόπους κάλυψης απέναντι στους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Περαιτέρω, πρέπει να διευκρινιστεί ότι στην περίπτωση των συμπραξιακών παραβάσεων, αντικείμενο ελέγχου από τις Αρχές Ανταγωνισμού δεν είναι μόνο συμφωνίες με τη μορφή αστικών συμβάσεων, αλλά και εν τοις πράγμασι συμπεριφορές⁷ (εναρμονισμένη πρακτική⁸) που δεν αποτυπώνονται γραπτώς παρά μόνο προφορικά ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη. Αξίζει δε να αναφερθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι επισταμένες πρακτικές συγκάλυψης⁹ των αντιανταγωνιστικών πρακτικών από τις συμπράττουσες επιχειρήσεις, είναι ιδιαίτερος πολύπλοκος.

3. Εξαιτίας, λοιπόν, του πολύπλοκου και μυστικού χαρακτήρα των καρτέλ και του ακολουθούμενου από τις επιχειρήσεις «νόμου της σιωπής», οι έρευνες για την εξιχνίασή τους συχνά δεν έχουν θεαματικά αποτελέσματα. Προκειμένου να αρθεί αυτό το πέπλο μυστικότητας και να ικανοποιηθεί η ανάγκη για πιο δραστική αντιμετώπιση των καρτέλ, έχει καθιερωθεί ο θεσμός των προγραμμάτων επιείκειας¹⁰,

⁶ Βλ. Καλαφάτη-Τζάκα, ΔΕΕ 2/2007, ό.π., σελ.166.

⁷ Πρόκειται, δηλαδή, για μια μορφή συντονισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, η οποία χωρίς να έχει προχωρήσει μέχρι της συνάψεως σύμβασης κατά κυριολεξία, υποκαθιστά συνειδητώς τους κινδύνους του ανταγωνισμού με μια πρακτική συνεργασία μεταξύ τους.-Βλ. Μικρούλεα, «Η διάκριση της εναρμονισμένης πρακτικής από την παράλληλη συμπεριφορά σε ολιγοπωλιακές αγορές», ΔΕΕ 4/2008, σελ. 471.

⁸ Εναρμονισμένη πρακτική είναι εκείνη η ομοίμορφη συμπεριφορά (όχι κατ' ανάγκη ταυτόσημη), για την οποία μπορεί βάσιμα να πιθανολογηθεί ότι δεν αποτελεί προϊόν αυτόνομης βούλησης των επιχειρήσεων, αλλά προϊόν μιας καθ' οιονδήποτε τρόπο (έστω και εμμέσως συναγόμενης) συνεννόησης μεταξύ τους.-Βλ. Β. Καραγιάννη σε «Εφαρμογές Διοικητικού Ουσιαστικού και Δικονομικού Δικαίου», Επιμέλεια: Χ. Χρυσανθάκης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ.61-91, ιδ. σελ. 72 παρ. 20.

⁹ Είναι χαρακτηριστικό ότι στο λεγόμενο Copper plumbing Tubes Cartel (IP/04/1065, της 03.09.2004) τα στελέχη των εμπλεκόμενων μερών χρησιμοποιούσαν κωδικά ονόματα, ενώ οι συναντήσεις τους λάμβαναν χώρα σε ανώνυμες αίθουσες αεροδρομίων. Ένα επιπρόσθετο παράδειγμα ενός “particularly sophisticated cartel” είναι αυτό του λεγόμενου “Peroxide Cartel” (COMP/E-2/37.857, EE L 110/44 της 30.04.2005) όπου οι αντι-ανταγωνιστικές επαφές των μελών γίνονταν μέσω της συμβουλευτικής εταιρίας AC Treuhand, ενώ τα έγγραφα που χρησιμοποιούσαν ήταν χρώματος ροζ.-Βλ. Νικ. Ζευγώλη, «Το καρτέλ στο δίκαιο του ανταγωνισμού: εθνική και κοινοτική έννομη τάξη», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008, σελ. 104.

¹⁰ Ως καθεστώς επιείκειας μπορεί να οριστεί: η απονομή απαλλαγής ή μείωσης από το πρόστιμο που κανονικά θα επιβαλλόταν σε μια επιχείρηση-μέλος ενός καρτέλ, σε αντάλλαγμα της παρεχόμενης επωφελούς συνεργασίας της προς τις Αρχές Ανταγωνισμού για την εξιχνίαση των αντι-

με τη φιλοδοξία να αποτελέσει ένα είδος «Δούρειου Ίππου» στο εσωτερικό των καρτέλ και να ενισχυθούν κατ' αυτόν τον τρόπο οι πιθανότητες τόσο πρόληψης όσο και καταστολής τους. Με τα προγράμματα επιείκειας, αφενός διευκολύνεται η συλλογή πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων, αφετέρου υψώνονται εμπόδια στη δημιουργία και διατήρηση της σταθερότητας στους κόλπους των καρτέλ, με απώτερο στόχο τη διάτρηση του πέπλου της σιωπής¹¹.

4. Όσο αφορά στο πρώτο σκέλος, τα προγράμματα επιείκειας αποτελούν σημαντική μέθοδο απόσπασης πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων, εφόσον δίνουν τη δυνατότητα στις ίδιες τις επιχειρήσεις-μέλη ενός καρτέλ να καταδώσουν τις παραβάσεις του κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού στις οποίες έχουν προβεί. Η αξία των προγραμμάτων επιείκειας γίνεται ακόμα μεγαλύτερη στην περίπτωση που οι αντι-ανταγωνιστικές συμπράξεις καλύπτονται από τέτοιο βαθμό μυστικότητας, ώστε μόνο τα ίδια τα μέλη τους να κατέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες και στοιχεία προκειμένου οι Αρχές ανταγωνισμού να διαπιστώσουν και να τιμωρήσουν τις συντελεσθείσες παραβάσεις. Η «ανταμοιβή» λοιπόν του καταδότη του καρτέλ για τις πληροφορίες του, οι οποίες κατέτειναν στο να εξιχνιαστεί το καρτέλ είναι η υπαγωγή του στο καθεστώς επιείκειας, δηλαδή η απαλλαγή ή η μείωση του υπό άλλες συνθήκες επιβληθέντος προστίμου. Επιπρόσθετα, τα προγράμματα επιείκειας αποτελούν μέθοδο συλλογής αξιόπιστων πληροφοριών, αφού σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή παροχής παραπλανητικών ή ψευδών στοιχείων, χάνεται το προνόμιο της απαλλαγής ή μείωσης προστίμων για τις αιτούμενες επιείκεια επιχειρήσεις. Αξιοσημείωτη είναι και η εξοικονόμηση διοικητικών πόρων μέσω των προγραμμάτων αυτών, καθώς οι ίδιες οι επιχειρήσεις προσκομίζουν ή υποδεικνύουν τα αποδεικτικά στοιχεία.

5. Όσο αφορά στο δεύτερο σκέλος, με βάση ένα σύνθηδες καθεστώς επιείκειας προσφέρονται τα κίνητρα για την εκ των έσω κατάλυση των καρτέλ, εξαναγκάζοντας τα μέλη του να επαναξιολογήσουν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της

ανταγωνιστικών παραβάσεων, στις οποίες συμμετείχαν και οι ίδιες οι αιτούσες επιείκεια επιχειρήσεις.- Βλ. Ηλιόπουλο, «Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ελλάδα (1981-2005)», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2006, σελ. 711.

¹¹ Βλ. Μερτικοπούλου Βικτώρια, «Η μεταβολή της αντιμετώπισης των εταιριών-μελών καρτέλ που παραβιάζουν το άρθρο 81 ΣυνθΕΚ και οι πρόσφατες τάσεις της πολιτικής προστίμων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής», ΔΕΕ 1/2003, σελ.45 και Λ. Κοτσίρη, «Δίκαιο Ανταγωνισμού», δ' έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2001, σελ. 392.

συμμετοχής τους σ' αυτό¹². Τα προγράμματα επιείκειας επιχειρούν να εκμεταλλευθούν τη δομική αστάθεια¹³ που παρατηρείται συχνά στη λειτουργία των καρτέλ και προσπαθούν να επιτείνουν την αποσταθεροποίησή τους μέσω της διάσπασης των σχέσεων εμπιστοσύνης και τη δημιουργία αβεβαιότητας και ανασφάλειας μεταξύ των μελών τους. Η εν λόγω διαδικασία εμπνέεται από την προβληματική που αποτυπώνει το θεμελιώδες για τη θεωρία του παιγνίου (Game theory) «δίλημμα των φυλακισμένων» (prisoners dilemma)¹⁴. Η θεωρία αυτή, προσαρμοσμένη στις συνθήκες που επικρατούν σε ορισμένα καρτέλ¹⁵, επιχειρεί να εκμεταλλευθεί τη μερική¹⁶ ασυμμετρία πληροφόρησης των συμπραττουσών εταιρειών για τις κινήσεις των υπολοίπων. Έτσι, σ' ένα κλίμα ανασφάλειας και αβεβαιότητας από την άγνοια ορισμένων κινήσεων των υπολοίπων, δημιουργείται το εξής δίλημμα για κάθε μία από τις συμπράττουσες εταιρείες: να αιτηθούν την υπαγωγή τους σε ένα πρόγραμμα επιείκειας πριν τις υπόλοιπες εταιρείες, προκειμένου να τύχουν απαλλαγής από το πρόστιμο, ή όχι. Αν όλες αποφασίσουν να μην καταδώσουν το καρτέλ, τότε δεν υπάρχει όφελος για αυτές από την εφαρμογή ενός προγράμματος επιείκειας. Αν όμως, έστω και μία φοβούμενη τη διαρροή πληροφοριών από τις υπόλοιπες εταιρείες, αποφασίσει να αιτηθεί πρώτη επιείκειας, τότε το πρόγραμμα επιείκειας μπορεί να λειτουργήσει. Η εμφύτευση του φόβου στους συμμετέχοντες σε ένα καρτέλ για πιθανή συνεργασία του άλλου μέρους με την Αρχή Ανταγωνισμού μπορεί περαιτέρω να οδηγήσει στο λεγόμενο φαινόμενο του «race-to-the-door»¹⁷ (αγώνας ταχύτητας- προς την πόρτα εισόδου της Αρχής Ανταγωνισμού). Κατ' αυτόν τον τρόπο, το επιθυμητό αποτέλεσμα της μείωσης αυτού του είδους της παραβατικής συμπεριφοράς επιτυγχάνεται κατασταλτικά. Ωστόσο, παρότι ένα πρόγραμμα επιείκειας λειτουργεί κατά βάση κατασταλτικά, θα μπορούσε να

¹² Είναι χαρακτηριστικό, όπως σε όλα τα ζητήματα που έχουν σχέση με τον ελεύθερο ανταγωνισμό, ότι και στα προγράμματα επιείκειας η οικονομική ανάλυση έχει ιδιαίτερη σημασία-Βλ. Κοτσίρη Λ., «Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο», Εκδ. Σάκκουλα 2003, σελ.370, παρ.541.

¹³ Βλ. Λιάσκος Ευαγ. «Το νέο σύστημα εφαρμογής του Κοινοτικού Δικαίου Ανταγωνισμού», Εκδ. Σάκκουλα 2008, σελ.182.

¹⁴ Βλ. Καλαφάτη-Τζάκα, ΔΕΕ 2/2007, ό.π., σελ.166.

¹⁵ Κι αυτό γιατί υπάρχουν καρτέλ τα οποία έχουν μακροχρόνια ύπαρξη και ισχυρές σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών τους.

¹⁶ Η ασυμμετρία πληροφόρησης είναι μερική και όχι πλήρης (όπως απαιτεί η θεωρία του παιγνίου σχετικά με το δίλημμα των φυλακισμένων), γιατί στην πραγματικότητα υπάρχει, έστω και σε μικρό ποσοστό, γνώση των κινήσεων των υπολοίπων εταιρειών μέσα στην αγορά για καθεμία από τις συμπράττουσες εταιρείες.

¹⁷ Βλ. Μερτικοπούλου, ΕυρΠολ 2007, ό.π., σελ. 882.

λειτουργήσει, σύμφωνα με μία μερίδα της θεωρίας και προληπτικά¹⁸, αποτρέποντας τις εταιρείες να δημιουργούν καρτέλ, αφού η συμμετοχή σε αυτό καθίσταται πλέον περισσότερο επικίνδυνη και λιγότερο συμφέρουσα. Ακόμα, μία περαιτέρω προοπτική των προγραμμάτων επιείκειας, η οποία όμως δεν έχει διαφανεί μέχρι στιγμής, είναι ότι το σύστημα μπορεί να καταστεί πλέον αυτοελεγχόμενο¹⁹, υπό την έννοια ότι παύει να υπάρχει τόσο ισχυρό συμφέρον για τις επιχειρήσεις στην παρανομία και άρα μπορεί να επιτευχθεί η αυτόματη ρύθμισή του.

6. Προκειμένου όμως να εξασφαλιστεί η επιτυχία των προγραμμάτων επιείκειας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τρεις παράγοντες: το ποσοστό της προσδοκώμενης μείωσης προστίμων, η πιθανότητα ανίχνευσης του καρτέλ και επιβολής κυρώσεων χωρίς τη συνδρομή του προγράμματος επιείκειας και τέλος η κερδοφορία του καρτέλ²⁰. Τα παραπάνω προϋποθέτουν βέβαια, τα μέλη του καρτέλ να πειστούν ότι ο εντοπισμός του είναι πιθανός, η Αρχή Ανταγωνισμού να έχει τα μέσα να ανιχνεύσει τα καρτέλ και γενικά να έχει επιδείξει καλές επιδόσεις στη σύλληψη καρτέλ, ενώ αντίποδας του προγράμματος επιείκειας πρέπει να είναι τα ιδιαίτερα υψηλά πρόστιμα, έτσι ώστε στη στάθμιση κόστους- οφέλους από τις επιχειρήσεις να φαίνεται ως βέλτιστη επιλογή η αίτηση επιείκειας. Επιπροσθέτως των παραπάνω προϋποθέσεων, για την επιτυχή εφαρμογή ενός προγράμματος επιείκειας χρειάζεται διαφάνεια κι ευκρίνεια ως προς τους όρους χορήγησης της απαλλαγής ή μείωσης του προστίμου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αυξάνεται η εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων και των νομικών τους εκπροσώπων στο θεσμό της επιείκειας, καθώς είναι σε θέση να προβλέπουν με ακρίβεια εκ των προτέρων ποια θα είναι η μεταχείρισή τους, αν ομολογήσουν την παράνομη συμπεριφορά τους και ποιες οι συνέπειες αν την αποσιωπήσουν. Γι' αυτό, οι Αρχές Ανταγωνισμού θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι αρχές και οι όροι που διέπουν τα προγράμματα επιείκειάς τους, είναι σαφείς, κατανοητοί, εκσυγχρονισμένοι και καλά διαφημισμένοι²¹.

---

¹⁸ Βλ. M. Motta και M. Polo, Leniency programs and cartel Prosecution, 13.02.2001, υπό την ιστοσελίδα <http://www.iue.it/Personal/Motta/leniency.pdf>.

¹⁹ Βλ. Μερτικοπούλου, ΔΕΕ 1/2003, ό.π., σελ. 46.

²⁰ Βλ. Wouter Wils "Efficiency and Justice in European Antitrust Enforcement", Hart Publishing 2008, σελ. 131-132.

²¹ International Competition Network, Anti-cartel Enforcement Manual, Μάιος 2009, σελ.3 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc341.pdf>.

B. Καταρχήν προσδιορισμός του εφαρμοστικού τους πεδίου

7. Η δικαιοπολιτική θεμελίωση των προγραμμάτων επιείκειας προσδιορίζει και το πεδίο εφαρμογής τους, επομένως τα προγράμματα αυτά εφαρμόζονται σε συμπράξεις (καρτέλ) μεταξύ ανταγωνιστών με στόχο τον καθορισμό των τιμών, ποσοτώσεων παραγωγής ή πώλησης, κατανομής των αγορών, περιλαμβανομένης της νόθευσης διαγωνισμών ή τον περιορισμό των εισαγωγών ή εξαγωγών, οι οποίες είναι: **α) μυστικές και β) οριζόντιες.**

8. Όσο αφορά στο υπό **α)** στοιχείο πρέπει να λεχθεί ότι, ο περιορισμός που αναφέρεται στη μυστικότητα της σύμπραξης έχει εισαχθεί για να διασφαλίσει ότι το προβλεπόμενο σημαντικό ευεργέτημα δεν θα χορηγηθεί για παραβάσεις, οι οποίες μη ούσες μυστικές, μπορούν εύκολα να εντοπιστούν από τις Αρχές Ανταγωνισμού και χωρίς τη βοήθεια των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην παράβαση.

9. Όσο αφορά τώρα στο υπό **β)** στοιχείο, τα προγράμματα επιείκειας καταλαμβάνουν οριζόντιες αλλά όχι κάθετες συμπράξεις. Και δεν καταλαμβάνονται από ένα πρόγραμμα επιείκειας γιατί συνήθως, οι συμπράξεις αυτές χαρακτηρίζονται από ανισομέρεια δύναμης μεταξύ των μελών τους. Κατά πάγια πρακτική των Αρχών Ανταγωνισμού το αδύναμο μέρος, παρά το ότι θεωρείται μέλος του καρτέλ, δεν υπόκειται σε κυρώσεις λόγω μειωμένης δύναμης αντίστασης στα κελεύσματα του ισχυρού μέρους, πράγμα που σημαίνει ότι το αδύναμο μέρος απαλλάσσεται και χωρίς υπαγωγή σε πρόγραμμα επιείκειας. Αν εφαρμοζόταν και στις κάθετες συμπράξεις ένα πρόγραμμα επιείκειας, θα μπορούσε ένας ισχυρός, λόγου χάριν, αντιπροσωπευόμενος να σπεύσει να γνωστοποιήσει πρώτος, με αίτηση επιείκειας, τη συμφωνία που έχει συνάψει με τους αντιπροσώπους ή διανομείς του και που προβλέπει απαγορευμένες ρήτρες, και να επιτύχει κατ' αυτόν τον τρόπο την απαλλαγή του από το πρόστιμο. Αυτή η χρήση θα εξομοίωνε το πρόγραμμα επιείκειας με σύστημα γνωστοποίησης, γεγονός απευκταίο δεδομένου ότι σκοπός του προγράμματος επιείκειας είναι διαφορετικός, αλλά κυρίως θα είχε ως δυσμενή συνέπεια την 'υπο-επιβολή' του νόμου²². Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις κάθετων συμπράξεων στις οποίες δεν

---

²² Δεδομένου ότι οι αντιπρόσωποι/διανομείς συχνά δεν θα έχουν σημαντικό μερίδιο ευθύνης σχετικά ενώ οι αντιπροσωπευόμενοι- οι οποίοι δεν κρίνονται άξιοι προστασίας αφού μπορούν να εισφέρουν

υπάρχει ανισομέρεια δύναμης ανάμεσα στα μέλη. Σε μια τέτοια περίπτωση, θα ήταν δόκιμο να εφαρμόζονται τα προγράμματα επιείκειας μιας και δεν υπάρχει λόγος προστασίας του αδύναμου μέρους. Στην πράξη βέβαια, η εφαρμογή ενός προγράμματος επιείκειας στις κάθετες συμπράξεις δεν είναι συχνή, δεδομένης της προαναφερθείσας ανισομέρειας δύναμης.

10. Διαφορετική είναι η δικαιοπολιτική θεμελίωση του αποκλεισμού των περιπτώσεων κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης από το εφαρμοστέο πεδίο των προγραμμάτων επιείκειας. Στις περιπτώσεις αυτές όπου υπάρχει ένας παίκτης, αν το πρόγραμμα επιείκειας κάλυπτε την κατάχρηση, ο μοναδικός αυτός παίκτης θα ζητούσε και θα λάμβανε την απαλλαγή και άρα η σχετική απαγορευτική διάταξη δεν θα είχε πια νόημα. Επομένως, τα προγράμματα επιείκειας αφορούν το ένα κομμάτι του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, που είναι οι συμπράξεις και όχι την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, η οποία αφορά τη μονομερή συμπεριφορά μιας επιχείρησης. Συνεπώς, είναι προφανές ότι το πεδίο εφαρμογής ενός προγράμματος επιείκειας μπορεί να καταλαμβάνει μόνο συλλογικές παραβάσεις του δικαίου ανταγωνισμού, και όχι μονομερείς συμπεριφορές²³.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Η καταγωγή του θεσμού – Το δίκαιο των ΗΠΑ

A. Το ισχύον δίκαιο των ΗΠΑ

11. Αφετηρία εξέτασης των επιμέρους πολιτικών επιείκειας συνιστά το πρόγραμμα αμνηστίας των ΗΠΑ, το οποίο αποτελώντας τον προπάτορα²⁴ στο χώρο αυτό επηρέασε την εξέλιξη στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και σε πολλές άλλες χώρες παγκοσμίως. Το πρώτο σχετικό πρόγραμμα (Amnesty Program) υιοθετήθηκε από τη Διεύθυνση Ανταγωνισμού του ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης (US Department of Justice, Antitrust Division), το οποίο αντικαταστάθηκε στις 10.8.1993 από πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις

μόνο πληροφορίες σχετικά εύκολα ανακτήσιμες από τα στελέχη της Ανταγωνιστικής Αρχής- είναι αυτοί που θα σπεύσουν να ζητήσουν την απαλλαγή.

²³ Θα ήταν νοητό να καταλαμβάνει λ.χ. περιπτώσεις συλλογικής δεσπόζουσας θέσεως.

²⁴ Βλ. Τζάκας-Καλαφάτης, ΔΕΕ 2/2007, ό.π., σελ. 167

(Corporate Leniency Policy), ενώ στη συνέχεια (το 1994) προστέθηκε και το ατομικό πρόγραμμα επιείκειας, συμπληρώνοντας έτσι το θεσμικό πλαίσιο γύρω από την πολιτική επιείκειας²⁵. Σημαντική μεταρρύθμιση εισήγαγε και η Reform Act του 2004 σχετικά με τις οφειλόμενες αποζημιώσεις προς τους θιγόμενους από τις αντανταγωνιστικές πρακτικές τρίτους, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

12. Amnesty program 1978: Ήταν το πρώτο, όπως προαναφέρθηκε, πρόγραμμα που εισήγαγε το US Department of Justice, με τη μορφή κατευθυντήριων γραμμών αναφορικά με την απαλλαγή από κυρώσεις υπέρ επιχειρήσεων, οι οποίες θα κατήγγελλαν την εκ μέρους τους συμμετοχή στην παράβαση, προτού ξεκινήσουν διαδικασίες έρευνάς της. Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό δεν απέδωσε τα προσδοκώμενα, με αποτέλεσμα να θεωρηθεί ευρέως ως αποτυχημένο. Αιτία της μη αποδοτικότητας αποτέλεσαν οι αυστηρές και δυσχερώς εφαρμόσιμες προϋποθέσεις του, οι οποίες δεν εξασφάλιζαν επαρκή ασφάλεια δικαίου στις προσφεύγουσες επιχειρήσεις, προκειμένου να προβλέψουν αν η συνεργασία τους θα οδηγούσε τελικά σε αμνηστία ή όχι, δεδομένου ότι η οριστική απόφαση επαφιόταν στη διακριτική ευχέρεια του Υπουργείου Δικαιοσύνης²⁶. Σοβαρότατη αδυναμία του προγράμματος αυτού αποτελούσε και η μη πρόβλεψη κάποιας απαλλαγής από ποινικές ευθύνες υπέρ των στελεχών της συνεργαζόμενης επιχείρησης, γεγονός που υπέσκαπτε την αποτελεσματικότητα του μέτρου και εμπόδιζε την αποκάλυψη και καταστολή των καρτελικών συμπράξεων.

13. Corporate Leniency Policy²⁷: Τα κενά και τις αδυναμίες του αρχικού προγράμματος επιείκειας για τις επιχειρήσεις του 1978 ήρθε να καλύψει το τρέχον πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις του 1993. Οι τρεις σημαντικότερες αλλαγές²⁸ που καθιέρωσε το πρόγραμμα αυτό είναι οι εξής:

α) η χορήγηση της απαλλαγής από το πρόστιμο πριν από τη διεξαγωγή έρευνας έγινε αυτόματη αντί να αποτελεί ζήτημα ευρείας διακριτικής ευχέρειας του Υπουργείου

²⁵ Η τάση αυτή εντάσσεται στη γενικότερη πολιτική της κυβέρνησης Μπιλ Κλίντον να ενισχύσει την εξιχνίαση και καταστολή των απαγορευμένων συμπράξεων.

²⁶ Βλ. Hammond, Cornerstones of an Effective Leniency Program, σελ.3, υποσ. 1, Hammond, Detecting and Detering Cartel Activity, σελ.1, Hammond, Fighting Cartels- Why and How?, σελ.2., διαθέσιμα υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches>.

²⁷ Antitrust Division, US DOJ, Corporate Leniency Policy, August 10, 1993, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/guidelines/0091.pdf>.

²⁸ Βλ. Wouter Wils, ό.π., σελ.123.

Δικαιοσύνης, όπως ίσχυε προηγουμένως, υπήχθη σε συγκεκριμένες νομικές και πραγματικές προϋποθέσεις εκ προοιμίου γνωστές.

β) καθιερώθηκε η δυνατότητα απαλλαγής από το πρόστιμο ακόμα και μετά την έναρξη των ερευνών και

γ) η απαλλαγή επεκτάθηκε αυτόματα και στους συνεργαζόμενους διευθυντές και υπαλλήλους (όπως θα εκτεθεί αναλυτικά παρακάτω).

14. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, η χορήγηση αμνηστίας διακρίνεται ανάλογα με το χρόνο προσφυγής πριν ή μετά την έναρξη των ερευνών από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα δηλαδή, περιέχει δυο τύπους επιείκειας²⁹, τον τύπο Α (Type A Leniency) και τον τύπο Β επιείκειας (Type B Leniency).

15. Επιείκεια πριν από την έναρξη των ερευνών (Type A Leniency): Σε αυτή την περίπτωση, απαιτείται η σωρευτική συνδρομή των ακόλουθων προϋποθέσεων: α) κατά το χρόνο προσφυγής δεν θα πρέπει η Διεύθυνση Ανταγωνισμού να έχει δεχθεί πληροφορίες για την παράβαση από άλλη πηγή, β) η επιχείρηση θα πρέπει να προβεί σε άμεσες και αποτελεσματικές ενέργειες (*prompt and effective action*), για να τερματίσει τη συμμετοχή της στην παράνομη δραστηριότητα, γ) η επιχείρηση οφείλει να αναφέρει με ειλικρίνεια και πληρότητα (*candor and completeness*) την παράβαση και να παράσχει πλήρη και διαρκή συνεργασία (*full and continuing cooperation*) με τη Διεύθυνση καθ' όλη τη διάρκεια των ερευνών, δ) η ομολογία να εκδηλώνεται ως πράξη που δεσμεύει νομικά την αιτούσα επιχείρηση (*corporate act*) και όχι ως μεμονωμένη ομολογία διευθυνόντων ή στελεχών, ε) εφόσον είναι δυνατό, η επιχείρηση οφείλει να αποκαθιστά τη ζημία των βλαβέντων εκ της παρανομίας μερών και στ) η επιχείρηση οφείλει να μην έχει εξαναγκάσει (*coerce*) άλλα μέρη να συμμετάσχουν στην παρανομία και σαφώς να μην υπήρξε ο ηγέτης (*leader*) ή ο υποκινητής (*originator*) του καρτέλ.

16. Εναλλακτικές προϋποθέσεις για επιείκεια (Type B Leniency): Εφόσον δε συντρέχουν σωρευτικά οι ανωτέρω προϋποθέσεις, δηλαδή το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει ήδη στη διάθεσή του πληροφορίες για την παράνομη δραστηριότητα της

---

²⁹ Βλ. Scott D. Hammond and Belinda A. Barnett "Frequently asked questions regarding the antitrust Division's leniency program and model leniency letters", διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/criminal/239583.html>.

επιχείρησης, τότε υφίσταται η εναλλακτική δυνατότητα χορήγησης απαλλαγής (ανεξαρτήτως της έναρξης των ερευνών) μόνο υπό τη συνδρομή των υπό στοιχεία β), γ), δ), ε) προεκτεθέντων προϋποθέσεων (βλ. παραπάνω, παρ.16), καθώς και επιπλέον των ακόλουθων: α) Η επιχείρηση είναι η πρώτη αιτούσα (*the first to come forward*), β) η Διεύθυνση Ανταγωνισμού κατά το χρόνο αυτό δεν διαθέτει τέτοια στοιχεία σε βάρος της επιχείρησης, που δύνανται να οδηγήσουν στην οριστική καταδίκη της, και γ) η χορήγηση αμνηστίας δεν είναι άδικη (*unfair*) προς τους λοιπούς υπό το πρίσμα της φύσης της παράβασης, του ρόλου της συνεργαζόμενης επιχείρησης και του χρόνου της ομολογίας.

17. Στην πρώτη περίπτωση (Type A Leniency), έννομη συνέπεια της χορήγησης αμνηστίας είναι μεταξύ των άλλων, και η συνεπαγόμενη απαλλαγή των διοικούντων, διευθυνόντων και στελεχών της επιχείρησης από τις ποινικές κυρώσεις³⁰, υπό τον όρο ότι θα ομολογήσουν με ειλικρίνεια τη συμμετοχή τους στην απαγορευμένη δραστηριότητα και παράλληλα θα συνεχίσουν να συνεργάζονται με το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε διαρκή βάση. Στη δεύτερη περίπτωση (Type B Leniency), δηλαδή σε περίπτωση συνεργασίας μετά την έναρξη των ερευνών, οι ποινικές ευθύνες των παραπάνω φυσικών προσώπων θα κριθούν κατά τους όρους του ατομικού προγράμματος επιείκειας³¹, του οποίου τα κύρια σημεία εκτίθενται αμέσως στη συνέχεια.

18. **Leniency Policy for Individuals**³²: Το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει υιοθετήσει ήδη από το 1994 και το ατομικό πρόγραμμα επιείκειας, το οποίο εφαρμόζεται μόνο σε φυσικά πρόσωπα που προσεγγίζουν την Αρχή υπό την ιδιότητά τους ως διοικητικά στελέχη, διευθύνοντες ή υπάλληλοι, ενεργώντας όμως για ίδιον λογαριασμό και όχι

³⁰ Σύμφωνα με τον αντιμονοπωλιακό νόμο Sherman Act, οι παραβάσεις των άρθρων 1 και 2 επιφέρουν ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με τον ομοσπονδιακό νόμο τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και τα φυσικά πρόσωπα, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η ποινή φυλάκισης για τα φυσικά πρόσωπα. Αρχικά η ποινή φυλάκισης ήταν ένα έτος, εν συνεχεία αυξήθηκε με απόφαση του Κογκρέσου σε τρία χρόνια (1974) και τέλος ανήλθε σε δέκα χρόνια (2004). - Βλ. Μικρουλέα Αλεξάνδρα «Τάσεις ποινικοποίησης παραβάσεων στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού», ΔΕΕ 5/2009, σελ. 532.

³¹ Στην πράξη το υπουργείο Δικαιοσύνης, συνήθως, παρέχει επιείκεια σε όλα τα υπάρχοντα στελέχη της type A αίτησης, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που την παρέχει και στην type B αίτηση.- Βλ. Scott D. Hammond and Belinda A. Barnett, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/criminal/239583.htm>.

³² US Department of Justice, Leniency Policy for Individuals (10 Aug 1994), διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/guidelines/0092.pdf>.

ως εκπρόσωποι της επιχείρησης³³, στις περιπτώσεις που η επιχείρηση είτε δεν επιθυμεί την υπαγωγή της σε πρόγραμμα επιείκειας είτε δεν επιθυμεί να το πράξει ακόμη. Όπως και στο πρόγραμμα για επιχειρήσεις, τα μεμονωμένα αυτά πρόσωπα, πρέπει να ομολογήσουν την συμμετοχή τους στην παράνομη δραστηριότητα ενώ η αποδοχή εκ μέρους της Αρχής της αίτησης επιείκειας συνεπάγεται απαλλαγή από τις ποινικές ευθύνες.

19. Προϋποθέσεις για χορήγηση επιείκειας: Επιείκεια θα χορηγηθεί στο πρόσωπο που θα αναφέρει την παράνομη δραστηριότητα πριν από την έναρξη των ερευνών υπό τις τρεις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) κατά το χρόνο προσφυγής η Διεύθυνση Ανταγωνισμού δεν θα πρέπει να έχει λάβει πληροφορίες για την παράβαση από άλλη πηγή, β) το πρόσωπο αναφέρει με ειλικρίνεια και πληρότητα την παράβαση και παρέχει πλήρη και διαρκή συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια των ερευνών³⁴, και γ) το πρόσωπο αυτό δεν έχει εξαναγκάσει άλλο μέρος να συμμετάσχει στην παρανομία και δεν υπήρξε ο φυσικός ηγέτης ή υποκινητής³⁵ του καρτέλ.

20. Η αξία του ατομικού προγράμματος επιείκειας είναι άκρως σημαντική, εφόσον λειτουργεί συμπληρωματικά προς το πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση που μια επιχείρηση είναι η πρώτη που αιτείται επιείκειας, η τυχόν χορηγηθείσα απαλλαγή επεκτείνεται και στα συνεργαζόμενα φυσικά πρόσωπα, όπως προειπώθηκε. Αντίθετα στην περίπτωση που ένα φυσικό πρόσωπο έχει αιτηθεί επιείκειας πρώτο, τότε η επιχείρηση χάνει το ευεργέτημα της απαλλαγής από το πρόστιμο. Στην πραγματικότητα, η αξία του ατομικού προγράμματος δεν βρίσκεται στον αριθμό των αιτήσεων υπαγωγής σε αυτό αλλά στον αριθμό των αιτήσεων για υπαγωγή στο πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις που παράγει. Λειτουργεί επομένως σαν «άγρυπνος φρουρός³⁶» για να εξασφαλιστεί ότι οι επιχειρήσεις θα αναφέρουν από μόνες τους την παράνομη συμπεριφορά τους,

---

³³ Γιατί στην τελευταία αυτή περίπτωση, δηλαδή όταν τα εμπλεκόμενα φυσικά πρόσωπα ομολογούν τη συμμετοχή τους στην καρτελική σύμπραξη ενεργώντας ως εκπρόσωποι και δεσμεύοντας νομικά την επιχείρηση, θα κριθούν βάσει του προγράμματος για επιχειρήσεις και όχι του ατομικού.

³⁴ Ενδεικτικά κάποιες υποχρεώσεις συνεργασίας που πρέπει να τηρήσει το αιτούμενο φυσικό πρόσωπο είναι οι εξής: παράδοση εγγράφων, συμμετοχή σε συνεντεύξεις και παροχή κατάθεσης.

³⁵ Ακόμη και στην περίπτωση που οι συμμετέχοντες στην παρανομία θεωρούνται ισότιμοι ή στην περίπτωση που υπάρχουν δύο ή περισσότεροι συμμετοχοί που θεωρούνται αρχηγοί ή υποκινητές, κανένας από αυτούς δεν μπορεί να τύχει απαλλαγής βάσει του ατομικού προγράμματος επιείκειας.

³⁶ “watchdog”, όπως αναφέρει ο Scott Hammond, Cornerstones, διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches>.

γιατί αν δεν το κάνουν ή καθυστερήσουν, τότε θα επιδοθούν σε έναν αγώνα δρόμου με τα στελέχη τους προκειμένου να τύχουν επιείκειας (a race between the company and its employee). Ο ίδιος αγώνας δρόμου πυροδοτείται και μεταξύ ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικές επιχειρήσεις, οι οποίες συμπράττουν στην παρανομία. Έτσι, το ατομικό πρόγραμμα επιείκειας αποτελεί έναν επιπρόσθετο μοχλό πίεσης, καθώς ωθεί και τα εταιρικά στελέχη αυτοτελώς στο να ομολογήσουν και να συνεργαστούν στην αποκάλυψη της συμπράξεως³⁷.

21. Προσωρινή και τελική βεβαίωση επιείκειας: Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι το αμερικανικό σύστημα παροχής επιείκειας έχει εισάγει το θεσμό της προσωρινής και τελικής βεβαίωσης επιείκειας³⁸. Η προσωρινή βεβαίωση είναι η αρχική βεβαίωση που χορηγείται στον αιτούντα επιείκειας από τη Διεύθυνση Ανταγωνισμού και αφορά τόσο το πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις όσο και το πρόγραμμα επιείκειας για φυσικά πρόσωπα. Η αρχική χορήγηση επιείκειας είναι προσωρινή για το λόγο ότι, η τελική απονομή αμνηστίας παρέχεται μόνο αν ο αιτών ανταπεξέλθει σε ορισμένες υποχρεώσεις, όπως αυτή της παροχής συνεχούς και πλήρους συνεργασίας, της αποκατάστασης της ζημίας τρίτων και μόνο μετά την εξακρίβωση από τη Διεύθυνση Ανταγωνισμού των όσων έχουν κατατεθεί. Μετά την ικανοποίηση όλων των υποχρεώσεων και την επαλήθευση των στοιχείων, συνήθως μετά την έρευνα και δίωξη των συμπραξάντων, παρέχεται στον αιτούντα η τελική βεβαίωση, η οποία επιβεβαιώνει ότι οι όροι της προσωρινής βεβαίωσης έχουν πληρωθεί και η αίτηση επιείκειας έχει γίνει δεκτή. Στην περίπτωση που δεν πληρωθούν οι όροι, τότε η προσωρινή βεβαίωση ανακαλείται με άμεση συνέπεια την μη προστασία και των φυσικών προσώπων από την ποινική δίωξη (αφορά το πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις). Βέβαια, η Διεύθυνση Ανταγωνισμού έχει, στην περίπτωση αυτή, τη διακριτική ευχέρεια να μην προκαλέσει την ποινική δίωξη για τα πρόσωπα που συνεργάστηκαν μαζί της κατά τη διάρκεια των ερευνών και δεν υπήρξαν οι υπαίτιοι της ανάκλησης.

³⁷ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ΔΕΕ 2/2007, ό.π., σελ.168.

³⁸ 'Conditional and Final Leniency Letter'- Βλ. Scott D. Hammond and Belinda A. Barnett, ό.π., διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/criminal/239583.html>.

22. Περαιτέρω, μια άλλη αξιοπρόσεκτη ιδιαιτερότητα του αμερικανικού συστήματος είναι η χορήγηση πλήρους αμνηστίας μόνο στην πρώτη αιτούσα εταιρεία³⁹ (*winner-take-all-approach*). Ο δεύτερος αιτών, ο οποίος συχνότατα αιτείται επιείκειας μόλις λίγες ημέρες ή και ώρες μετά τον πρώτο, δεν δύναται να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης, με αποτέλεσμα η ελάχιστη αυτή χρονική απόσταση να μεταφράζεται σε βαρύτατα πρόστιμα και ποινικές κυρώσεις. Ωστόσο, η αυστηρή αυτή προσέγγιση κάμπτεται από την πρακτική των ‘**plea agreements**⁴⁰’ ή ‘*plea/cooperation agreements*’ και υπό το φως των «Κατευθυντήριων γραμμών για τις ποινές» (**Sentencing Guidelines**⁴¹).

23. **Plea agreements**⁴²: Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι ευεργετηθέντες από πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις ένα ή ατομικό πρόγραμμα επιείκειας δεν διώκονται ποινικά. Όσο αφορά τις άλλες επιχειρήσεις και τα άτομα που δεν καταλαμβάνονται από την αμνηστία, η Διεύθυνση Ανταγωνισμού μπορεί να συνάψει μαζί τους συμβιβασμό. Φυσικά, η Διεύθυνση Ανταγωνισμού έχει τη διακριτική ευχέρεια αν θα συνάψει ή όχι σε μια τέτοια συμφωνία, ενώ παράλληλα απαιτείται η εκούσια αποδοχή ευθύνης από τον κατηγορούμενο, δηλαδή η ομολογία του. Υπό μια τέτοια συμφωνία, ο κατηγορούμενος με εκπροσώπους του Υπουργείου Δικαιοσύνης κάνουν μια κοινή σύσταση προς το Δικαστήριο σχετικά με την ποινή που πρόκειται να επιβληθεί⁴³ (λ.χ. όσο αφορά το ύψος του προστίμου στην επιχείρηση, ή την έκταση της ποινής φυλάκισης ή το ύψος του ατομικού προστίμου). Παρότι τα δικαστήρια δεν δεσμεύονται από τέτοιες συμφωνίες, συνήθως τις ακολουθούν⁴⁴. Επιπλέον, ο κατηγορούμενος συμφωνεί να παραιτηθεί από το δικαίωμα να ασκήσει οποιοδήποτε ένδικο μέσο κατά της απόφασης του Δικαστηρίου, αν βέβαια το τελευταίο ακολουθήσει την προτεινόμενη σύσταση.

³⁹ Προς εξασφάλιση της σειράς προτεραιότητας της αίτησης απαλλαγής έχει εισαχθεί ο θεσμός του “marker system”, δηλαδή ένα σύστημα χορήγησης αποδεικτικού προτεραιότητας, βάσει του οποίου δίδεται η ευκαιρία σε μια αιτούσα επιχείρηση να συλλέξει περισσότερες πληροφορίες προς ενίσχυση των θέσεών της, χωρίς ωστόσο να χάνει τη σειρά προτεραιότητάς της.- Βλ. Hammond and Belinda A. Barnett, ό.π.

⁴⁰ Βλ. US Department of Justice, Antitrust Division, Grand Jury Manual, Ch 9, Plea agreements (Nov 1991), διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/guidelines/207144.pdf>.

⁴¹ US Sentencing Commission, Guidelines Manual (Nov 2005), διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.ussc.gov/2005guid/TABCON05.html>.

⁴² Θα μπορούσε να αποδοθεί με τον όρο, «δικαστικοί συμβιβασμοί».

⁴³ Βλ. Plea agreement between USA and Peter Baci, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/cases/f238800/238829.html>.

⁴⁴ Βλ. J Ratliff ‘Plea Bargaining in EC Anti-Cartel Enforcement- A system change’, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.iue.it/RSCAS/Research/Competition/Index.shtml>.

24. Αυτές οι συμφωνίες γίνονται υπό το φως των “US Sentencing Guidelines”, οι οποίες αποτελούν Κατευθυντήριες Γραμμές για τα δικαστήρια σχετικά με την επιβολή και τα όρια των ποινών, ανάλογα με το βαθμό επίδρασης της παράβασης στο εμπόριο και το βαθμό ενοχής των κατηγορούμενων φυσικών προσώπων. Ειδικότερα, είναι δυνατόν με βάση αυτές τις Κατευθυντήριες Γραμμές, να περιοριστεί η ενοχή του κατηγορουμένου, σε περίπτωση ομολογίας και αποζημίωσης παράλληλα των ζημιωθέντων τρίτων. Επιπλέον, είναι δυνατόν να παρασχεθεί μερική αμνηστία και να μειωθεί το ύψος του χρηματικού προστίμου, στην περίπτωση που μια επιχείρηση δεν μπορεί να επωφεληθεί από το πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις (γιατί δεν είναι η πρώτη αιτούσα), αν παράσχει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την παράβαση και συνεργαστεί για την καταδίκη των λοιπών συμπραξάντων. Ωστόσο, δεν υπάρχουν προκαθορισμένες μειώσεις από το πρόστιμο λόγω συνεργασίας εκτός των προγραμμάτων επιείκειας, οπότε αυτό κρίνεται ανά συγκεκριμένη περίπτωση, ενώ πρέπει να επισημανθεί πως η εφαρμογή των Κατευθυντήριων Γραμμών είναι προαιρετική για το Δικαστήριο.

25. Πρόσθετες πρακτικές Τρεις περαιτέρω παράμετροι της αμερικανικής πρακτικής, που κρίνεται σκόπιμο να εκτεθούν, είναι τα προγράμματα πρόσθετης αμνηστίας (Amnesty Plus Program), προσθέτων προστίμων (Penalty Plus Program) και το πρόγραμμα Omnibus Question. Τα δύο πρώτα προγράμματα⁴⁵ εντάσσονται στην ακολουθούμενη από τις αμερικανικές Αρχές πολιτική του «καρότου-μαστιγιού⁴⁶», όπου, από τη μία μεριά υπάρχουν ρυθμίσεις που μειώνουν το πρόστιμο (“the carrot”) και από την άλλη, ρυθμίσεις που επαυξάνουν το πρόστιμο (“the stick”).

26. *Amnesty Plus Program*: Το πρόγραμμα αυτό συνίσταται στη δυνατότητα μιας επιχείρησης, που συμμετέχει σε μια απαγορευμένη σύμπραξη και δεν πληροί τις προϋποθέσεις παροχής αμνηστίας, να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης, αποκαλύπτοντας ένα καρτέλ σε έναν τελείως διαφορετικό κλάδο. Εφόσον μάλιστα τα προσκομιζόμενα στοιχεία οδηγούν στην αποκάλυψη μιας ανεξάρτητης (δηλαδή μη συνδεδεμένης με την κατά τον κρίσιμο χρόνο διερευνώμενη παράβαση) απαγορευμένης συμπεριφοράς,

⁴⁵ Η λειτουργία των προγραμμάτων αυτών επιτρέπει στην αμερικανική αρχή να επεκτείνει τις ερευνητικές της εργασίες και σε άλλες (συνήθως γειτονικές) αγορές, όπου αποκαλύπτονται περαιτέρω περιοριστικές συμπεριφορές του ανταγωνισμού (rollover pattern).

⁴⁶ Ανάλογη πολιτική έχει υιοθετηθεί ενδεικτικά: στον Καναδά, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στην Ιρλανδία, στην Ιαπωνία, στο Μεξικό, στη χώρα μας και στη Μεγάλη Βρετανία- Βλ. Whish, “Competition Law”, 4th Edition, Oxford University Press 2005, σελ.454.

τότε η εν λόγω επιχείρηση διασφαλίζει αμνηστία για την αποκαλυπτόμενη παράβαση και ιδιαιτέρως ευμενή μεταχείριση αναφορικά με την αρχικά ερευνώμενη συμπεριφορά (dual credit)⁴⁷. Το πρόγραμμα αυτό εδράζεται στην αντίληψη ότι οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε ένα καρτέλ, είναι πιθανόν να συμμετέχουν και σε άλλα.

27. *Penalty Plus Program*⁴⁸: Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, αν η αιτούσα, κατά τη διάρκεια της έρευνας της πρώτης παράβασης, αποσιωπήσει την ενδεχόμενη συμμετοχή της σε μια άλλη παράβαση, τότε διατρέχει τον κίνδυνο να τιμωρηθεί για τη δεύτερη παράνομη συμπεριφορά (όταν αυτή αποκαλυφθεί) πολύ αυστηρότερα, αφού η σιωπή της θα θεωρηθεί ως επιβαρυντικός παράγοντας. Επιπρόσθετα, οι διωκτικές αρχές θα προσπαθήσουν να πετύχουν μια ποινή φυλάκισης δια τους διοικούντες την εν λόγω επιχείρηση, τιμωρώντας έτσι ακόμη δυσμενέστερα την εκ μέρους τους αποσιώπηση⁴⁹.

28. *Omnibus Question*: Με το πρόγραμμα αυτό απαιτούνται ένορκες βεβαιώσεις των διοικούντων ενώπιον της αρμόδιας αρχής αναφορικά με την ύπαρξη ή μη καρτελικών συμπράξεων και σε άλλες αγορές μη συνδεδεμένες με την υπό έρευνα παράβαση⁵⁰.

29. *Τελικές παρατηρήσεις*: Αποφασιστικός παράγοντας επιτυχίας όλων των παραπάνω ρυθμίσεων είναι η ασφάλεια δικαίου και προβλεψιμότητα για τις αιτούσες εταιρίες ως προς την αιτούμενη αμνηστία. Ακόμη, πρέπει να αναφερθεί ότι η σύνταξη ενός προγράμματος επιείκειας δεν αποτελεί πανάκεια στην επιβολή της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, αφού είναι επιβεβλημένο να συνδυάζεται αφενός με μια εντατική διενέργεια ελέγχων και αφετέρου με αυστηρά πρόστιμα. Προς αυτή την

---

⁴⁷ Βλ. Griffin, *The Modern Leniency Program*, σελ.1 και Hammond, *Cornerstones*, σελ. 1-3, διαθέσιμα υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches>.

⁴⁸ “The Stick Side to the Amnesty Plus Carrot”, όπως αναφέρει ο Hammond.

⁴⁹ Πρβλ. το παράδειγμα της Hoffmann- La Roche, η οποία αποσιώπησε κατά τις έρευνες για το καρτέλ κινεζικού οξέος τη συμμετοχή της στο καρτέλ βιταμινών. Ενώ για την πρώτη παράβαση το πρόστιμο ανήλθε σε \$14 εκατ., τιμωρήθηκε ενόψει και της εν λόγω αποσιώπησης για το δεύτερο καρτέλ με \$500 εκατ. και με ποινές φυλάκισης για ορισμένους διευθύνοντες αυτής. –Βλ. Hammond, “Detecting and Detering Cartel Activity”, Hammond, “Fighting Cartels- Why and How?”, διαθέσιμα υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches>.

⁵⁰ Βλ. Τζάκα- Καλαφάτη, ΔΕΕ 2/2007, ό.π., σελ. 169.

κατεύθυνση κινήθηκε η αμερικανική αντιμονοπωλιακή νομοθεσία⁵¹ το 2004, με την οποία αυξήθηκαν οι ποινικές και διοικητικές κυρώσεις σε περίπτωση παράβασής της.

30. Επιπροσθέτως, με την παραπάνω μεταρρύθμιση του 2004, οι επιχειρήσεις στις οποίες έχει χορηγηθεί απαλλαγή βάσει του προγράμματος επιείκειας, υποχρεούνται σε καταβολή απλής (single) αποζημίωσης, βασισμένης στο δικό τους μερίδιο ευθύνης στην παράβαση, ενώ τα άλλα μέλη του καρτέλ υποχρεούνται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον σε καταβολή τριπλής αποζημίωσης (triple damages), υπολογιζόμενη με βάση τη ζημία που προκλήθηκε από την όλη σύμπραξη. Το μέτρο αυτό ήταν αναγκαίο προκειμένου να μην πληγεί η αποτελεσματικότητα του προγράμματος αμνηστίας, καθώς η καταβολή υπέρογκων αποζημιώσεων⁵² θα λειτουργούσε αποτρεπτικά για τις επιχειρήσεις-μέλη ενός καρτέλ.

31. Τέλος, ο στόχος των στελεχών της αμερικανικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, με την επιβολή ποινικών κυρώσεων σε ατομικό επίπεδο και την υιοθέτηση του ατομικού προγράμματος επιείκειας, είναι η καλλιέργεια κλίματος ανασφάλειας και η επίταση της καχυποψίας μεταξύ των συμπραξάντων, ώστε να κινητοποιηθεί ένας αγώνας δρόμου προς αυτήν (race to the door). Το αναθεωρημένο πρόγραμμα επιείκειας γνώρισε τεράστια επιτυχία και αύξησε τον αριθμό των αιτήσεων από μία το χρόνο σε περίπου δύο το μήνα⁵³, ενώ βοήθησε και στην εξιχνίαση διεθνών καρτέλ⁵⁴.

B. Αμερικανική πρακτική και νομολογία

32. Η σημαντικότερη συμβολή των αμερικανικών προγραμμάτων επιείκειας είναι στην εξιχνίαση και καταπολέμηση των διεθνών συμπράξεων. Σε συνδυασμό μάλιστα με τα υψηλότερα πρόστιμα αλλά και τις ποινικές ευθύνες που απαγγέλλονται στα εμπλεκόμενα φυσικά πρόσωπα σε περίπτωση αποκάλυψης των απαγορευμένων συμπράξεων (πολιτική «καρότου-μαστιγίου»), τα συμπράττοντα μέρη επιδίδονται σε έναν αγώνα με κατεύθυνση την αμερικανική Διεύθυνση Ανταγωνισμού, προκειμένου

⁵¹ 'Antitrust Criminal Penalty Enhancement and Reform Act 2004'

⁵² Για την αντιμετώπιση του προβλήματος της αποζημίωσης των τρίτων, υπάρχει ο θεσμός των προφορικών δηλώσεων εκ μέρους των αιτουσών επιείκειας επιχειρήσεων. Βλ. Hammond and Belinda A. Barnett, *ό.π.*

⁵³ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ΔΕΕ 2/2007, *ό.π.*, σελ. 167.

⁵⁴ Περί τις 50 διεθνείς συμπράξεις μόνο το έτος 2004.- Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ΔΕΕ 2007, σελ. 168.

να τύχουν του ευεργετήματος της πλήρους αμνηστίας. Αξίζει να αναφερθεί πως, το 2001, σχεδόν το 70% των εταιριών που κατέφυγαν στην αμερικανική Διεύθυνση Ανταγωνισμού ήταν μη αμερικανικές, ενώ το 33% των αιτούντων φυσικών προσώπων ήταν πολίτες άλλων κρατών⁵⁵. Παρακάτω παρατίθενται οι σημαντικότερες διεθνείς συμπράξεις που αποκαλύφθηκαν χάριν των προγραμμάτων αμνηστίας.

33. Καρτέλ βιταμινών⁵⁶: Το συγκεκριμένο καρτέλ αποτελεί το μεγαλύτερο- διεθνές και εγχώριο (δηλαδή εντός Αμερικής)- καρτέλ που αποκαλύφθηκε ή διώχθηκε ποτέ από τις αμερικανικές Αρχές Ανταγωνισμού. Διήρκεσε σχεδόν μια δεκαετία (1990-1999) και υπήρξε ένα από τα πιο πολύπλοκα καρτέλ με στόχο τον παγκόσμιο έλεγχο στις βιταμίνες A, B2, B4, B5, C και E. Η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Αμερικής κατόρθωσε να εξιχνιάσει την απαγορευμένη σύμπραξη χάρη στη συνεργασία που της παρείχε η γαλλική εταιρεία Rhône-Poulenc SA επιδιώκοντας την υπαγωγή της στο αμερικανικό πρόγραμμα αμνηστίας για επιχειρήσεις. Πριν τη συνεργασία της εταιρείας αυτής, η Διεύθυνση Ανταγωνισμού γνώριζε μόνο για τις συμφωνίες σε μερικές και μικρότερης σημασίας βιταμίνες. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν, στην Rhône-Poulenc SA, που ήταν η πρώτη αιτούσα, να μην επιβληθεί πρόστιμο και να μην διωχθούν ποινικά τα στελέχη της⁵⁷, ενώ αντίθετα στις υπόλοιπες 11 εταιρείες⁵⁸ και σε 13 διευθύνοντα στελέχη επεβλήθησαν πρόστιμα συνολικού ύψους 1 δισεκατομμυρίου δολαρίων, ενώ φυλακίστηκαν 11 διοικητικά στελέχη, ανάμεσα στα οποία και 6 πολίτες άλλων χωρών.

---

⁵⁵ Βλ. Scott Hammond, "A review of recent cases and developments in the antitrust Division's criminal enforcement program", σελ. 2, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/10862.htm>

⁵⁶ Βλ. Wouter Wils, ό.π., σελ. 151.

⁵⁷ Βλ. Hammond, "When calculating the costs and benefits of applying for Corporate Amnesty, how do you put a price tag on an individual's freedom?", διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/7647.htm>.

⁵⁷ « Leniency Policy can mean zero penalties and no jail», είναι η φιλοσοφία των αμερικανικών προγραμμάτων επισείκειας- Βλ. Hammond, "Fighting Cartels- Why and how?", διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/6487.htm>.

⁵⁸ Ανάμεσά τους η F. Hoffman-La Roche και η BASF που δέχθηκαν να δηλώσουν ένοχες και να πληρώσουν τελικά 500 εκατ. δολάρια και 225 εκατ. δολάρια αντίστοιχα- πρόστιμα που είναι τα μεγαλύτερα που είχαν επιβληθεί ποτέ. Βλ. Hammond, "Cracking cartels with Leniency Programmes", διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/212269.htm>.

34. Καρτέλ ηλεκτροδίων γραφίτη⁵⁹: Το συγκεκριμένο καρτέλ δραστηριοποιείτο σε πολλές χώρες παγκοσμίως, ανάμεσα σε αυτές οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διάρκεια του ήταν πενταετής (1992-1997) και τα κέρδη του αρκετά υψηλά⁶⁰. Και σε αυτή την περίπτωση καρτέλ, η αμερικανική Διεύθυνση Ανταγωνισμού ακολούθησε τη μέθοδο «*winner takes it all*», αφού η πρώτη αιτούσα, η εταιρεία Carbide/Graphite Group (αμερικανική εταιρεία), Inc, υπήχθη στο αμερικανικό πρόγραμμα αμνηστίας για επιχειρήσεις (Corporate Leniency Policy) δεν της επιβλήθηκε πρόστιμο και δεν διώχθηκε ποινικά κανένα στέλεχός της, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα μέλη του καρτέλ. Συγκεκριμένα, οι έρευνες της Antitrust Division οδήγησαν σε καταδίκη 7 εταιρειών⁶¹ και 3 ατόμων, σε συνολικά πρόστιμα άνω των 400 εκατ. δολαρίων, συμπεριλαμβανομένου και του μεγαλύτερου προστίμου που έχει επιβληθεί ποτέ σε άτομο (10 εκατ. δολάρια), καθώς και σε ποινές φυλάκισης από 9 έως 17 μήνες.

35. Fine Art Auctions Cartel⁶² (καρτέλ δημοπρασιών καλών τεχνών): Στον τομέα των δημοπρασιών έργων τέχνης, κυριαρχούσαν παγκοσμίως δύο οίκοι δημοπρασιών, οι Christie's και Sotheby's auction houses, με τους δύο μαζί να κατέχουν το 90% του παγκόσμιου τομέα. Οι δύο αυτοί οίκοι είχαν συνάψει μυστικές συμφωνίες για καθορισμό των τιμών των έργων τέχνης τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη. Κι αυτό το καρτέλ όμως εξιχνιάστηκε χάρη στη συνεργασία του ενός εκ των συμπραξάντων οίκου δημοπρασίας, του Christie's, ο οποίος υπήχθη στο πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις και διέφυγε τόσο των προστίμων όσο και των ποινικών κυρώσεων σε ατομικό επίπεδο. Στο άλλο μέλος όμως του καρτέλ, στον οίκο Sotheby's, επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους 45 εκατ. δολαρίων μετά από μείωση του ποσού λόγω ομολογίας της ενοχής του, ενώ ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, Alfred Taubmann, καταδικάστηκε σε ένα χρόνο φυλάκισης και σε καταβολή προστίμου ύψους 1 εκατ. δολαρίων.

⁵⁹ Βλ. Hammond, "A review of recent cases and developments in the antitrust Division's criminal enforcement program", διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/10862.htm>

⁶⁰ Μόνο στις ΗΠΑ, τα κέρδη από τις πωλήσεις έφτασαν τα 1,7 δισεκατομμύρια δολάρια.

⁶¹ Ανάμεσά τους και η Mitsubishi και η UCAR International, στις οποίες επιβλήθηκαν πρόστιμα ύψους 134 και 110 εκατ. δολαρίων αντίστοιχα.

⁶² Βλ. Hammond, "A review of recent cases and developments in the antitrust Division's criminal enforcement program", ό.π.

36. Marine construction cartel⁶³: Η απαγορευμένη αυτή σύμπραξη αφορούσε τον τομέα της ναυπηγικής βιομηχανίας και οι συμπράττοντες είχαν συμφωνήσει σε καθορισμό των τιμών και κατανομή των αγορών σε περιοχές όπως η Άπω Ανατολή και ο κόλπος του Μεξικού. Μία εκ των συμπραττόντων εταιρειών, συνειδητοποιώντας ότι μέσω των προγραμμάτων επιείκειας μπορεί να εξοικονομήσει αρκετά εκατομμύρια δολάρια, αποφάσισε να ενταχθεί στο αμερικανικό πρόγραμμα αμνησίας για επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα τη μη επιβολή προστίμων και ποινών φυλάκισης. Όσο αφορά στα υπόλοιπα μέλη του καρτέλ, αξίζει να αναφερθεί πως μία επιχείρηση εξ αυτών κλήθηκε να καταβάλει το ποσό των 49 εκατ. δολαρίων σε πρόστιμα, μετά από μείωση λόγω συνεργασίας της με τη Διεύθυνση Ανταγωνισμού.

37. U.S.AID⁶⁴ construction cartel⁶⁵: Πρόκειται για ένα διεθνές καρτέλ όπου η παράνομη δραστηριότητα επικεντρώθηκε σε άλλη χώρα και όχι στις ΗΠΑ, αλλά που είχε δυσμενή επίπτωση και εντός της αγοράς των ΗΠΑ, καθώς βλάπτονταν από τη λειτουργία του οι αμερικανικές εταιρείες μη μέλη του καρτέλ. Το καρτέλ δραστηριοποιείτο στον τομέα κατασκευής εγκαταστάσεων επεξεργασίας νερού στην Αίγυπτο⁶⁶ και αφορούσε συμφωνίες σχετικά με τις πλειοδοσίες μεταξύ των μελών, προκειμένου να μειωθεί ο ανταγωνισμός και να αυξηθούν οι τιμές στα χρηματοδοτούμενα από τις ΗΠΑ έργα. Γρήγορα όμως το καρτέλ αυτό αποκαλύφθηκε, ύστερα από την παροχή πληροφοριών εκ μέρους μιας εκ των συμπραττουσών εταιρειών στα πλαίσια του προγράμματος επιείκειας για επιχειρήσεις. Έτσι, η συγκεκριμένη εταιρεία απέφυγε οποιαδήποτε κύρωση, ενώ αντίθετα οι υπόλοιποι «συνωμότες» κλήθηκαν να πληρώσουν συνολικά πάνω από 140 εκατ. δολάρια πρόστιμο, 10 εκατ. δολάρια ως αποζημίωση προς την αμερικανική κυβέρνηση⁶⁷, ενώ ένα διοικητικό στέλεχος αμερικανικής καταγωγής καταδικάστηκε σε τρία χρόνια φυλάκισης.

⁶³ Βλ. Spartling, "The Corporate Leniency Policy: Answers to recurring questions", διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/1626.htm>.

⁶⁴ "United States Agency for International Development"

⁶⁵ Βλ. Hammond, "A review of recent cases and developments in the antitrust Division's criminal enforcement program", ό.π.

⁶⁶ Τομέας όπου χρηματοδοτείτο από τις ΗΠΑ.

⁶⁷ Συγκεκριμένα οι εταιρείες American International Contractors και η ABB.

38. Υπόθεση *Stolt-Nielsen S.A*⁶⁸: Η υπόθεση αυτή, σχετικά με την ανάκληση της επιείκειας προς την εταιρεία Stolt-Nielsen S.A, την μετέπειτα παραπομπή της σε δίκη και την τελική απαλλαγή της, έσπειρε αμφιβολίες, αρχικά τουλάχιστον τόσο σχετικά με την αξία και τις προϋποθέσεις ενός προγράμματος επιείκειας όσο και με τους κινδύνους που συνδέονται με τη συμμετοχή σε αυτό. Τα ερωτήματα που τέθηκαν είναι, αν πρέπει οι εταιρείες να αιτούνται επιείκειας, κι αν ναι, πώς μπορούν να είναι σίγουρες πως η αμνηστία τους είναι μόνιμη.

39. Η ναυτιλιακή εταιρεία Stolt-Nielsen S.A με έδρα το Λουξεμβούργο, συμμετείχε σε ένα καρτέλ μαζί με άλλες δύο ναυτιλιακές εταιρείες (την Odfjell Seachem AS και την Jo Tankers) με στόχο τον καθορισμό των τιμών και την κατανομή των αγορών. Όταν υπεύθυνα στελέχη στην εταιρεία ανακάλυψαν την παράβαση, η εταιρεία επιδίωξε και υπήχθη στην προστασία του επιχειρησιακού προγράμματος επιείκειας. Η υπαγωγή σε ένα τέτοιο πρόγραμμα απαιτεί τη συνδρομή συγκεκριμένων προϋποθέσεων (όπως εκτέθηκε στις παρ. 13-16), για τις οποίες σημαντικό ρόλο παίζει ο χρόνος έναρξης των ερευνών. Η εν λόγω εταιρεία αιτήθηκε επιείκειας ενώ ήδη είχε ξεκινήσει έρευνα η Διεύθυνση Ανταγωνισμού (Antitrust Division), αλλά πληρούσε όλες τις υπόλοιπες προϋποθέσεις, τουλάχιστον αρχικά. Η εταιρεία παρέδωσε στη Διεύθυνση Ανταγωνισμού όλα τα ενοχοποιητικά στοιχεία για τη συμμετοχή της στο καρτέλ και η τελευταία χάριν αυτών κατάφερε να διώξει τους άλλους δύο συμμετέχοντες: στην εταιρεία Odfjell επέβαλλε πρόστιμο ύψους 42,5 εκατ. δολαρίων και δύο από τα διοικητικά της στελέχη καταδικάστηκαν σε φυλάκιση και σε ατομικό πρόστιμο, ενώ η Jo Tankers τιμωρήθηκε με πρόστιμο ύψους 19,5 εκατ. δολαρίων και ένα στέλεχός της με ποινή φυλάκισης και με ατομικό πρόστιμο⁶⁹. Η Stolt-Nielsen έλαβε εκτεταμένα μέτρα, προκειμένου να συμμορφωθεί με την υποχρέωσή της να προβεί σε άμεσες κι αποτελεσματικές ενέργειες (*prompt and effective action*) για τον τερματισμό της συμμετοχής της στο καρτέλ: χαράσοντας μια νέα πολιτική ανταγωνισμού και εκδίδοντας ένα εγχειρίδιο συμμόρφωσης, διανέμοντας το τελευταίο σε όλους τους υπαλλήλους της, διοργανώνοντας σεμινάρια για την ενημέρωσή τους και κυρίως ενημερώνοντας τους ανταγωνιστές της για την αλλαγή πλεύσης της. Πάρα ταύτα, το γεγονός του τερματισμού της συμμετοχής της

⁶⁸ Διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/cases/stolt2.htm>.

⁶⁹ Βλ. Ed Magarian, W. Michael Jr., M. Lindsay, J. Nichols, "To Cooperate or Not: The Corporate Leniency Program After Stolt-Nielsen", Φεβρουάριος 2008, σελ.2, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.antitrustsource.com>.

στο καρτέλ έγινε σημείο διαμάχης ανάμεσα στην εταιρεία και στη Διεύθυνση Ανταγωνισμού. Η τελευταία, δεν πείστηκε ότι η Stolt-Nielsen τερμάτισε πάραυτα (promptly) τη συμμετοχή της στη σύμπραξη και ότι δεν συνέχισε την παράνομη συμπεριφορά της. Προς ενίσχυση των θέσεών της συνέδραμαν μαρτυρικές καταθέσεις συμμετόχων στη σύμπραξη.

40. Η Διεύθυνση ισχυριζόταν ότι η Stolt-Nielsen είχε παραβιάσει τους όρους της συμφωνίας επιείκειας κι έτσι στις 8 Απριλίου 2003 ανακάλεσε την αμνηστία που είχε χορηγηθεί στην εταιρεία, ενώ διώχθηκε ποινικά ένα διοικητικό στέλεχος. Η εταιρεία προσέβαλε την απόφαση ενώπιον του District Court⁷⁰, το οποίο απεφάνθη ότι η Stolt-Nielsen δεν παραβίασε τη συμφωνία και ακύρωσε την ανάκληση της αμνηστίας⁷¹. Η Διεύθυνση άσκησε έφεση και το Court of Appeals for the Third Circuit απεφάνθη ότι το District Court δεν είχε καμία εξουσία απαγόρευσης της ποινικής δίωξης κι έτσι η εταιρεία και τα στελέχη της παραπέμφθηκαν σε δίκη⁷². Η εταιρεία άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης του Court of Appeals ενώπιον του Supreme Court of USA, αιτούμενη την απόρριψή της, καθώς με αυτήν παραβιάζεται η συμφωνία επιείκειας που είχε συνάψει με τη Διεύθυνση Ανταγωνισμού. Τελικώς, το Supreme Court απεφάνθη⁷³ πως οι διοικούντες την εταιρεία αντιλήφθηκαν την παραπάνω δράση (*prompt and effective action*) ως υιοθέτηση μιας άμεσης διαδικασίας, προκειμένου να επέλθει σταδιακά ο τερματισμός και όχι ως άμεσο τερματισμό όλης της αντι-ανταγωνιστικής τους δραστηριότητας.

41. Με την απόφαση Stolt-Nielsen III, η θέση του Supreme Court of USA μπορεί να αξιολογηθεί θετικά στο μέτρο που αποτελεί μια περαιτέρω διασφάλιση της διαφάνειας και της ασφάλειας δικαίου κατά τη λειτουργία των προγραμμάτων επιείκειας τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων, όσο και φυσικών προσώπων.

---

⁷⁰ “District Court for the Eastern District of Pennsylvania”

⁷¹ Stolt-Nielsen I (2005), *Stolt-Nielsen S.A. v. USA*, 352 F. Supp. 2d., διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/cases/f218200/218212.pdf>.

⁷² Stolt-Nielsen II (2006), *USA v. Stolt-Nielsen S.A.*, 442 F.3d., διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/cases/f209900/209941.htm>.

⁷³ Stolt-Nielsen III (2007), *Stolt-Nielsen S.A. v. USA*, 524 F.Supp.2d., διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/cases/f218600/218632.htm>.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Τα προγράμματα επιείκειας στην ενωσιακή έννομη τάξη

Α. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής

1. Νομοθεσία

42. *Εισαγωγικά:* Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα της παροχής κινήτρων στις συμπράττουσες επιχειρήσεις, είχε ενσωματώσει στην πρακτική της τακτικές επιείκειας πολύ πριν αυτές καταστούν θετικό δίκαιο εντός της ευρωπαϊκής έννομης τάξης⁷⁴. Ιδιαίτερης προσοχής χρήζουν οι υποθέσεις «χαρτόνι» (*Cartonboard*⁷⁵) και «εφοπλιστικές επιτροπές Γαλλίας και κρατών της Δυτικής Αφρικής» (*French-West African ship-owners' committees*⁷⁶).

43. Η ένταξη των προγραμμάτων επιείκειας στην ενωσιακή έννομη τάξη έγινε αρχικά μέσω της «Ανακοίνωσης του 1996⁷⁷», στη συνέχεια με την «Ανακοίνωση του 2002⁷⁸» και τέλος με την ισχύουσα «Ανακοίνωση του 2006⁷⁹». Οι Ανακοινώσεις αυτές, είχαν και έχουν σκοπό να εδραιώσουν τη φιλοσοφία που είχε αρχίσει να κρατεί βαθμιαία σχετικά με την αρχή της επιείκειας, υιοθετώντας τις θετικές εμπειρίες από την αμερικανική πρακτική επιείκειας. Πράγματι, οι Ανακοινώσεις φαίνεται να εμπνέονται από την αντίστοιχη πολιτική των ΗΠΑ, εμφανίζοντας μια τάση σύγκλισης με την τελευταία, παρόλο που τα μέτρα της Κοινότητας δεν είναι τόσο δραστικά (άρα ούτε τόσο αποτελεσματικά) όσο αυτά που προβλέπονται από το δίκαιο των ΗΠΑ⁸⁰. Η κατοχύρωσή τους αποσκοπούσε στην τόνωση του αισθήματος εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και παράλληλα στη διευκόλυνση της Επιτροπής κατά τη συλλογή

⁷⁴ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ΔΕΕ 2/2007, ό.π., σελ. 169.

⁷⁵ Επιτροπή, Απόφ. 13.7.1994, IV/C/33.833 Χαρτόνι, ΕΕ L 243 (19.9.1994), 1, σημ.171 επ.. Στην περίπτωση αυτή, η ρητή αποδοχή της συμμετοχής στην παράνομη σύμπραξη και η παροχή λεπτομερών αποδεικτικών μέσων εκ μέρους δύο επιχειρήσεων οδήγησαν σε περιορισμό του προστίμου κατά 2/3, ενώ για τις υπόλοιπες η περιορισμένη συνδρομή τους εκτιμήθηκε με μείωση 30%.

⁷⁶ Επιτροπή, Απόφ. 1.4.1992, , IV/32.450 εφοπλιστικές επιτροπές Γαλλίας και κρατών της Δυτικής Αφρικής, ΕΕ L 134 (18.5.1992), 1, αρ.74^ε. Εδώ, η Επιτροπή εξείρεσε από την επιβολή προστίμου τέσσερις εφοπλιστές, οι οποίοι συνέβαλαν στην αποκάλυψη των κριθισίων πρακτικών.

⁷⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 207 (18.07.1996), 4-6.

⁷⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ), ΕΕ C 45 (19.2.2002), 3-5.

⁷⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ), ΕΕ C 298 (8.12.2006), 17-22.

⁸⁰ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΔΕΕ 1/2003, σελ. 51.

αποδείξουν. Επιπροσθέτως, θα περιοριζόταν και το υψηλό ποσοστό ενδίκων μέσων, που είχε παρατηρηθεί κατά το παρελθόν κατά αποφάσεων της Επιτροπής⁸¹.

44. Δεσμευτικότητα των Ανακοινώσεων: Πριν από οποιαδήποτε ανάλυση των επιμέρους προγραμμάτων επιείκειας, είναι χρήσιμο να γίνει μια αναφορά στο ζήτημα, αν οι διατυπωμένες στις Ανακοινώσεις αρχές, δεσμεύουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις εθνικές αρχές των κρατών μελών, δεδομένου ότι οι Ανακοινώσεις αυτές αποτελούν «soft law» και άρα δεν συγκαταλέγονται στις νομικές πράξεις⁸² που αναπτύσσουν δεσμευτική ισχύ έναντι των ευρωπαϊκών και εθνικών δικαστηρίων και αρχών⁸³.

45. Παρά το γεγονός ότι οι ανακοινώσεις συνιστούν ένα «νομικό nullum», δεν στερούνται οποιασδήποτε νομικής ενέργειας, αλλά συνεπάγονται την αυτοδέσμευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁸⁴, η οποία δημιουργείται με το περιεχόμενο της ανακοίνωσης και όχι με την πρακτική που αυτή στη συνέχεια ακολουθεί και στηρίζεται σε αυτήν. Εν προκειμένω, ισχύει η αρχή “venire contra factum proprium⁸⁵”, που σημαίνει ότι θα ήταν αντιφατικό η Επιτροπή από τη μία μεριά να δημοσιεύει ανακοινώσεις και από την άλλη με την πρακτική της να τις απορρίπτει. Έτσι λ.χ. οριοθετούν την διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής ως προς τον προσδιορισμό των προστίμων, διότι επιμέτρηση του προστίμου εκτός των πλαισίων των Ανακοινώσεων θα ερχόταν σαφέστατα σε σύγκρουση με την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθώς επίσης θα έπληττε ανεπανόρθωτα και την αρχή της ισότητας, αφού θα παρουσιαζόταν ο κίνδυνος να κριθούν μελλοντικά όμοιες υποθέσεις με διαφορετικό τρόπο⁸⁶. Πάντως, η Επιτροπή μπορεί να αποκλίνει από αυτές ή και να απόσχει από την εφαρμογή τους, εφόσον υπάρχει μια αντικειμενική (αλλά όχι και εξαντλητική⁸⁷) δικαιολόγηση και προκειμένου να διατηρηθεί η δυνατότητά της να προσαρμόζει τα πρόστιμα ανάλογα με τις περιστάσεις, ακόμη και

⁸¹ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., ΔΕΕ 2/2007, σελ. 169.

⁸² Άρθρο 249 ΣυνθΕΚ.

⁸³ Βλ. Κ. Ηλιοπούλου, ό.π., σελ.29, υποσ 84.

⁸⁴ Βλ. Μ. Μαρίνο, «Ανακοινώσεις και Κατευθυντήριες Γραμμές της ευρωπαϊκής Επιτροπής στο δίκαιο του ανταγωνισμού-νομικές διαστάσεις μετά τον Κανονισμό 1/2003 και επιδράσεις στο εθνικό δίκαιο των συμβάσεων», ΔΕΕ 7/2006, σελ. 718.

⁸⁵ Γενική αρχή του δικαίου που αναγνωρίζεται ρητώς από το ΔΕΚ,. Ενδεικτικά ΔΕΚ απόφ.14/6, Slg 1962, 551 Hoogovens.

⁸⁶ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., ΔΕΕ 2/2007, σελ. 169.

⁸⁷ Αντίθετα, επί ατομικής βάσεως η απόκλιση από τις ανακοινώσεις ή η μη εφαρμογή τους πρέπει να αιτιολογούνται ειδικώς, προκειμένου να μη θίγεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης των επιχειρήσεων.

προς το αυστηρότερο, με απώτερο σκοπό την επίτευξη ενός επαρκούς αποτρεπτικού αποτελέσματος όσο αφορά στην παράβαση των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού⁸⁸.

46. Ζήτημα είναι και το κατά πόσο οι ανακοινώσεις, στα θέματα εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 ΕΚ⁸⁹, δεσμεύουν τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, δεν υφίσταται άμεση⁹⁰ δέσμευση των αρχών ανταγωνισμού. Ωστόσο, κατά την άποψη αυτή, κάθε δικαστήριο και εθνική αρχή, ιδίως αρχή ανταγωνισμού, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τη σχετική ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η γενική αυτή υποχρέωση συγκεκριμενοποιεί την υποχρέωση των κρατών μελών να διατηρούν πιστή συνεργασία μεταξύ τους (άρθρο 10 ΣυνθΕΕ) και επιβάλλει να λαμβάνεται υπόψη η νομική άποψη της Επιτροπής, προκειμένου να διασφαλισθεί η συνοχή στην εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού εκ λόγων ασφαλείας δικαίου⁹¹.

47. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η άποψη του Schroter, σύμφωνα με την οποία οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν τις ανακοινώσεις

---

⁸⁸ Βλ. Απόφ. ΔικΕΕ της 28ης Ιουνίου 2005, συνεκδ. υπόθ. C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συλλ. Νομ. 2005, σ. I-5425, σκέψεις 169, «...το γεγονός ότι η Επιτροπή είχε επιβάλει στο παρελθόν πρόστιμα ενός ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που τίθενται από τον κανονισμό 17/62, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, αλλ' ότι, αντιθέτως, η αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού απαιτεί η Επιτροπή να μπορεί οποτεδήποτε να προσαρμόζει το επίπεδο των προστίμων στις ανάγκες της πολιτικής αυτής» και 170, «Συγκεκριμένα, η αποστολή επιβλέψεως που αναθέτουν στην Επιτροπή τα άρθρα 81 παρ. 1 και 82 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρα 101 και 102 της ΣυνθΕΕ) δεν περιλαμβάνει μόνο το έργο της διώξεως και της καταστολής των μεμονωμένων παραβάσεων, αλλά περιλαμβάνει και το καθήκον ασκήσεως μιας γενικής πολιτικής με στόχο την εφαρμογή στον τομέα του ανταγωνισμού των αρχών που καθορίζονται στη Συνθήκη και τον προσανατολισμό της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων προς την κατεύθυνση αυτή».

⁸⁹ Νυν άρθρα 101 και 102 ΣυνθΕΕ, ΕΕ C 83 της 30.3.2010, τα οποία θέτουν τους κανόνες ανταγωνισμού.

⁹⁰ Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνουν κάποιες διευκρινίσεις. Όπως προελέχθη, οι Ανακοινώσεις δεν παράγουν δεσμευτικότητα για τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες κατηγορίες Ανακοινώσεων οι οποίες εφαρμόζονται άμεσα στην κοινοτική έννομη τάξη και άρα δεσμεύουν έμμεσα τις αρχές ανταγωνισμού. Πρόκειται, αφενός, για Ανακοινώσεις με λειτουργία διευκρινιστική, δεδομένου ότι είναι κωδικοποιητικές της νομολογίας του Δικαστηρίου και της πρακτικής της Επιτροπής (ενδεικτικά: Ανακοίνωση της Επιτροπής για τη συνεργασία της Επιτροπής και των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ), και αφετέρου, για ερμηνευτικές Ανακοινώσεις δευτερογενών κειμένων (ενδεικτικά: κατευθυντήριες οδηγίες για τους κάθετους περιορισμούς του ανταγωνισμού-Κανονισμός 2790/1999). Εξ αντιθέτου και δεδομένου ότι οι ανακοινώσεις περί επιείκειας αφορούν την κυρωτική λειτουργία, η οποία δεν έχει εναρμονιστεί πλήρως σε επίπεδο κρατών μελών (MEMO/06/256), ακόμη κι αν αποτελούν πηγή έμπνευσης για τις αρχές ανταγωνισμού, δεν μπορεί να προκύψει *stricto sensu* καταρχήν άμεση δέσμευση των τελευταίων από αυτές. Βλ. Μαρίνο, ό.π., ΔΕΕ 7/2006, σελ. 717 επόμ.

⁹¹ Βλ. ΔΕΚ απόφ. 14.12.2000, υπόθ. C-344/98, σκέψη 51 Masterfoods.

της Επιτροπής. Η θέση αυτή θεμελιώνεται στην ανάγκη ενιαίας εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, την οποία το ΔΕΚ (πλέον ΔικΕΕ) από συστηματική σκοπιά αρύει από το άρθρο 10 ΣυνθΕΕ. Θα αντέβαινε λοιπόν στην υποχρέωση αυτή αν μια εθνική αρχή ανταγωνισμού μπορούσε να «ακυρώσει» την κοινοτική πολιτική ανταγωνισμού και την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού (άρθρα 101 και 102 ΣυνθΛΕΕ)⁹². Η θέση αυτή, ιδίως μετά την υιοθέτηση του Κανονισμού 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού που ορίζονται στα άρθρα 101 και 102 ΣυνθΛΕΕ, αποκτά όλο και περισσότερους υποστηρικτές και πρέπει να θεωρηθεί ως ορθή⁹³. Υπό το καθεστώς του Κανονισμού 1/2003 δεν θα ήταν υπερβολικό να ισχυριστεί κανείς ότι οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού στο μέτρο που εφαρμόζουν τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού λειτουργούν «ως οιονεί παραρτήματα» της Επιτροπής. Ειδικότερα, με το άρθρο 3 του Κανονισμού ανατίθεται στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού πέραν της εφαρμογής των εθνικών κανόνων ανταγωνισμού και η εφαρμογή των αντίστοιχων κοινοτικών κανόνων, μαζί με την απονομή και μιας πλειάδας σχετικών αρμοδιοτήτων (άρθρο 5 παρ. 2), ενώ με τα άρθρα 11-14 του Κανονισμού δημιουργείται ένα δίκτυο στενότερης συνεργασίας μεταξύ Επιτροπής και εθνικών αρχών ανταγωνισμού. Ειδικά, το άρθρο 11 παρ.1 του Κανονισμού, είναι ειδική έκφραση της υποχρέωσης πίστης των κρατών μελών (όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 10 ΣυνθΕΕ), καθώς αυτό αποτελεί τη νομική βάση για να εξασφαλιστεί η ενιαία εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού εντός του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού. Συνεπώς, η υποχρέωση στενής συνεργασίας, με την οποία βαρύνεται τόσο η Επιτροπή, όσο και τα κράτη μέλη, στηρίζει την υποχρέωση των εθνικών αρχών ανταγωνισμού να λαμβάνουν υπόψη τις ανακοινώσεις της Επιτροπής αλλά και να τις ακολουθούν, προκειμένου να αποφευχθούν αποκλίσεις στην ερμηνεία και την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣυνθΛΕΕ⁹⁴.

48. Ανακοίνωση 1996 (*Whistleblower Notice*⁹⁵): Η Ανακοίνωση αυτή αποτέλεσε και επισήμως την απαρχή της ευρωπαϊκής πολιτικής επιείκειας. Ανάλογα με το χρονικό

⁹² Βλ. Μ. Μαρίνο, ό.π., ΔΕΕ 7/2006, σελ.722.

⁹³ Βλ. Μ. Μαρίνο, ό.π., ΔΕΕ 7/2006, σελ.722.

⁹⁴ Βλ. Μ. Μαρίνο, ό.π., ΔΕΕ 7/2006, σελ.723.

⁹⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0718%2801%29:EL:html>, διαθέσιμη σε αυτήν την ιστοσελίδα.

στάδιο και την ένταση της συνεργασίας διέκρινε μεταξύ τριών κατηγοριών ελαφρύνσεων:

49. 1^η Κατηγορία (τμήμα Β): Μη επιβολή προστίμου ή πολύ σημαντική μείωση του ύψους του

Η εν λόγω κατηγορία προβλέπει ότι η επιχείρηση η οποία:

α) γνωστοποιεί στην Επιτροπή τη μυστική σύμπραξη πριν προβεί η Επιτροπή σε έλεγχο, μετά από απόφαση, στις επιχειρήσεις που μετέχουν στη σύμπραξη, και χωρίς να διαθέτει ήδη επαρκείς πληροφορίες για να αποδείξει την ύπαρξη της καταγγελλομένης σύμπραξης,

β) είναι η πρώτη που προσκομίζει στοιχεία καθοριστικά για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης,

γ) διακόπτει τη συμμετοχή της στην αθέμιτη δραστηριότητα το αργότερο τη στιγμή κατά την οποία γνωστοποιεί τη σύμπραξη

δ) παρέχει στην Επιτροπή όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, καθώς και τα αποδεικτικά έγγραφα και στοιχεία που διαθέτει σχετικά με τη σύμπραξη και διατηρεί συνεχή και πλήρη συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας και

ε) δεν έχει υποχρεώσει άλλη επιχείρηση να συμμετάσχει στη σύμπραξη ούτε ανέλαβε τη σχετική πρωτοβουλία ή διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο ως προς την παράνομη αυτή δραστηριότητα,

επωφελείται από μείωση κατά τουλάχιστον 75 % του προστίμου που θα της επιβαλλόταν αν δεν συνεργαζόταν, η οποία μπορεί να φθάσει και μέχρι μη επιβολή του συνόλου του προστίμου.

50. 2^η Κατηγορία (Τμήμα Γ): Σημαντική μείωση του ύψους του προστίμου

Στην κατηγορία αυτή υπάγεται η επιχείρηση η οποία γνωστοποιεί τη σύμπραξη μετά τη διενέργεια ελέγχου από την Επιτροπή (χωρίς ο έλεγχος αυτός να έχει αποδώσει επαρκή βάση η οποία να δικαιολογεί την κίνηση της διαδικασίας για την έκδοση απόφασης) και αφού πληροί τις β) έως ε) προϋποθέσεις της Κατηγορίας 1, τότε επωφελείται από μείωση κατά 50 έως 75 % του ύψους του προστίμου.

51. 3^η Κατηγορία (Τμήμα Δ): Αξιόλογη μείωση του ύψους του προστίμου

Στην κατηγορία αυτή υπάγεται η επιχείρηση η οποία αν και συνεργάζεται χωρίς να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που εκτίθενται στα τμήματα Β ή Γ, τυγχάνει

μείωσης κατά 10 έως 50 % του ύψους του προστίμου που θα της είχε υποβληθεί εάν δεν είχε συνεργαστεί. Αυτό μπορεί ιδίως να συμβεί εφόσον:

- πριν από την ανακοίνωση των αιτιάσεων, η επιχείρηση παράσχει στην Επιτροπή πληροφορίες, έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία που συμβάλλουν στην επιβεβαίωση της παράβασης,
- μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων, η επιχείρηση ενημερώνει την Επιτροπή ότι δεν αμφισβητεί τα γεγονότα επί των οποίων βασίζονται οι κατηγορίες της.

52. Σχετικά με τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί, κάθε επιχείρηση που επιθυμεί να τύχει της ευνοϊκής μεταχείρισης που προβλέπεται στη παρούσα Ανακοίνωση θα πρέπει να έρθει σε επαφή με τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ προκειμένου να πληροφορηθεί για την κατάληξη της αίτησής της θα πρέπει να περιμένει να ολοκληρωθεί η διοικητική διαδικασία⁹⁶.

53. Κατά γενική εκτίμηση το πρώτο αυτό πρόγραμμα επιείκειας δεν είχε την αναμενόμενη επιτυχία και θεωρήθηκε αναποτελεσματικό⁹⁷. Τα δύο πρώτα χρόνια εφαρμογής του οδήγησε φαινομενικά μόνο σε αύξηση των σχετικών ποσοστών, καθώς μόνο μετά την υιοθέτηση της Ανακοίνωσης του 1998 περί υπολογισμού των προστίμων⁹⁸ και σε συνδυασμό με αυτήν, ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων εκτινάχθηκε. Στα έξι χρόνια εφαρμογής της Ανακοίνωσης περισσότερες από 80 εταιρείες υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής στο πρόγραμμα επιείκειας, εντούτοις, η Επιτροπή εξέδωσε αποφάσεις μόνο επί 16 υποθέσεων ενώ χορήγησε πλήρη απαλλαγή μόνο σε τρεις επιχειρήσεις⁹⁹. Η αποτυχία της Ανακοίνωσης έγκειτο στην αδυναμία της να παράσχει επαρκή κίνητρα στις επιχειρήσεις για αποκάλυψη των συμπράξεων οι οποίες δεν ήταν γνωστές στην Επιτροπή¹⁰⁰, δεδομένου ότι η πλειονότητα των περιπτώσεων αφορούσε συμπράξεις για τις οποίες η Επιτροπή είχε αρχίσει ήδη έρευνες. Το γεγονός αυτό οφειλόταν στην μειωμένη διαφάνεια και ασφάλεια ως προς

⁹⁶ Το γεγονός αυτό δημιουργεί ανασφάλεια και αβεβαιότητα στις επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να λειτουργεί αποτρεπτικά σε σχέση με την υπαγωγή τους στο πρόγραμμα επιείκειας. Αυτό ήταν και ένα σοβαρό μειονέκτημα αυτής της Ανακοίνωσης.

⁹⁷ Βλ. Ν. Σταμούλης, *Ναυτεμπορική*, 13.10.2005, «Επιείκεια, ένα κενό στην ελληνική αντιμονοπωλιακή νομοθεσία».

⁹⁸ Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων δυνάμει του άρθρου 15 παρ.2 Καν.17/62, ΕΕ C 9 (14.1.1998), 3-5.

⁹⁹ Βλ. MEMO/02/23 (13.2.2003).

¹⁰⁰ Βλ. Luis Ortiz Blanco, "EC COMPETITION PROCEDURE", 2nd Edition, Oxford University Press 2006, σελ. 220.

τους όρους χορήγησης μη επιβολής ή μείωσης των προστίμων¹⁰¹, καθώς η αξιολόγηση της παρεχόμενης συνεργασίας (όσο αφορά το είδος και το μέγεθός της) επαφιόταν στην διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής. Επιπρόσθετα, δεν έλειψαν και διαδικαστικές φύσεως αδιαφάνειες ως προς τον προσδιορισμό των προστίμων. Έτσι, υπήρξαν περιπτώσεις άνισου τρόπου αξιολόγησης μορφών συνεργασίας και κατ' επέκταση άνιση επιβολή προστίμων¹⁰².

54. Ανακοίνωση του 2002¹⁰³: Στην Ανακοίνωση του 1996, η Επιτροπή είχε δηλώσει ότι θα εξέταζε κατά πόσον είναι αναγκαία η τροποποίησή της, μόλις αποκτήσει επαρκή εμπειρία ως προς την εφαρμογή της. Μετά από πέντε έτη εφαρμογής, η Επιτροπή αποφάσισε ότι διέθετε την αναγκαία εμπειρία για την τροποποίηση της πολιτικής της επί του θέματος¹⁰⁴. Προς διόρθωση των μειονεκτημάτων της Ανακοίνωσης του 1996, η Επιτροπή υιοθέτησε την Ανακοίνωση του 2002, κυρίως για δύο λόγους: πρώτον, η αποτελεσματικότητα του προγράμματος επιείκειας θα βελτιωνόταν με την αύξηση της διαφάνειας και της ασφάλειας των όρων υπό τους οποίους θα χορηγείται οποιασδήποτε μορφής μείωση. Η Επιτροπή θεώρησε απαραίτητο να διασφαλίσει μεγαλύτερη σύνδεση ανάμεσα στο επίπεδο της μείωσης των προστίμων και το μέγεθος της συμβολής της επιχείρησης στην απόδειξη της παράβασης. Δεύτερον, η Ανακοίνωση του 1996 απέκλειε την αμνηστία από τις επιχειρήσεις που «διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο ως προς την παράνομη αυτή δραστηριότητα», γεγονός που απέτρεπε τις επιχειρήσεις αυτές από την αίτηση επιείκειας¹⁰⁵. Γενικότερα, η Ανακοίνωση του 2002 επέφερε ουσιώδεις διαφοροποιήσεις τόσο από απόψεως δομής όσο και περιεχομένου. Αίροντας την προϋπάρχουσα κατηγοριοποίηση εισήγαγε τη διάκριση μεταξύ *απαλλαγής* και *μείωσης* προστίμου και αποσαφήνισε τις αντίστοιχες προϋποθέσεις.

¹⁰¹ Π.χ., δεν ήταν εκ των προτέρων σαφές αν, η πρώτη εταιρεία που παρείχε πληροφορίες πριν την έναρξη ερευνών από την Επιτροπή, θα είχε μη επιβολή ή πολύ σημαντική μείωση του προστίμου.

¹⁰² Π.χ, η ολοκληρωμένη και σαφής απάντηση των επιχειρήσεων στο αίτημα παροχής πληροφοριών οδήγησε σε 50% μείωση του προστίμου στην υπόθεση του καρτέλ προμονωμένων σωλήνων, ενώ δεν είχε την ίδια τύχη στην υπόθεση των εταιριών οχηματαγωγών.- Βλ. Τζάκα/Καλαφάτη, ό.π., σελ.170.

¹⁰³ Είναι σκόπιμο, σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι προηγείται η Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΟΚΕ) σχετικά με το «Σχέδιο ανακοίνωσης της Επιτροπής όσο αφορά την απαλλαγή από τα πρόστιμα ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων». Η ΟΚΕ έδωσε έμφαση στην ανάγκη περιορισμού του οφέλους των παραβατών στο ελάχιστο, ήτοι στο απολύτως αναγκαίο για την επισήμανση και απαγόρευση των καρτέλ.- Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., σελ. 49.

¹⁰⁴ Βλ. Δημ. Κουτσούκης, «Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ από την Επιτροπή, τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια», Εκδ. Σάκκουλα 2005, σελ. 321.

¹⁰⁵ Βλ. Luis Ortiz Blanco, ό.π, σελ. 221.

55. Οροι χορήγησης απαλλαγής από το πρόστιμο: Η χορήγηση πλήρους απαλλαγής ρυθμίζεται πλέον αυτοτελώς, χωρίς πλέον να αφήνεται στην πλήρη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής ανά περίπτωση. Ειδικότερα, απαιτείται:

α) η επιχείρηση να παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία επιτρέπουν την έναρξη διαδικασίας έρευνας¹⁰⁶ ή τη διαπίστωση παράβασης του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ¹⁰⁷, έστω κι αν έχει ξεκινήσει σχετική διαδικασία έρευνας¹⁰⁸. Η απαλλαγή προϋποθέτει περαιτέρω στην πρώτη περίπτωση, ότι η Επιτροπή κατά το χρόνο προσφυγής δεν διαθέτει επαρκείς αποδείξεις για την έναρξη διαδικασίας και στη δεύτερη, ότι επίσης δεν υφίστανται επαρκείς αποδείξεις και ότι καμία άλλη επιχείρηση δεν είχε ήδη τύχει απαλλαγής.

Επιπλέον, απαιτούνται σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις:

β) συνεργασία της επιχείρησης σε πλήρη, ενεργή και διαρκή βάση κατά τη διοικητική με όλα τα στοιχεία, που έχει στην κατοχή ή διάθεσή της,

γ) τερματισμός της συμμετοχής¹⁰⁹ στην παράβαση το αργότερο μέχρι την υποβολή των αποδεικτικών στοιχείων και

δ) η εκ μέρους της επιχείρησης μη ανάληψη πρωτοβουλίας εξαναγκασμού άλλων επιχειρήσεων να συμμετάσχουν στην παράβαση.

56. Συνολικά επισημαίνεται η πρόθεση εξάλειψης των υποκειμενικού χαρακτήρα κριτηρίων, τα οποία ενέχουν υψηλό κίνδυνο αντιφατικών κρίσεων¹¹⁰. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται αφενός μεν, η διαγραφή του προγενέστερου όρου αποκλεισμού για επιχειρήσεις, οι οποίες είχαν διαδραματίσει «αποφασιστικό ρόλο» ή «είχαν αναλάβει

¹⁰⁶ - Στην πρώτη περίπτωση, όταν δηλαδή η ύπαρξη του καρτέλ είναι άγνωστη στην Επιτροπή, η παροχή σαφών και αξιόπιστων πληροφοριών από μία επιχείρηση μπορεί να οδηγήσει στη διενέργεια των λεγόμενων 'dawn raid', δηλαδή αιφνιδιαστικών ελέγχων στις υπόλοιπες επιχειρήσεις-μέλη του καρτέλ. Βλ. Luis Ortiz Blanco, ό.π., σελ. 223.

¹⁰⁷ Νυν άρθρο 101 ΣυνθΑΕΕ., σύμφωνα με το οποίο: «Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς».

¹⁰⁸ Πιο απλά, στη δεύτερη αυτή περίπτωση, η Επιτροπή έχει διενεργήσει έρευνα και άρα γνωρίζει την ύπαρξη του καρτέλ. Ωστόσο, δεν διαθέτει επαρκή στοιχεία προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η παράβαση και να προχωρήσει σε επιβολή προστίμων.

¹⁰⁹ Σχετικά με τον τερματισμό της συμμετοχής στη σύμπραξη από την αιτούσα εταιρεία, πρέπει να επισημανθεί ότι ενώ η Ανακοίνωση απαιτεί άμεσο τερματισμό, στην πράξη, η Επιτροπή μπορεί να επιτρέψει την παθητική αλλά όχι ενεργητική συμμετοχή της αιτούσας εταιρείας στο καρτέλ, προκειμένου να μην κινηθούν υποψίες στους υπόλοιπους συμμετέχοντες και να εξασφαλιστεί έτσι το στοιχείο του αιφνιδιασμού. Βλ. Luis Ortiz Blanco, ό.π., σελ. 226.

¹¹⁰ Βλ. Τζάκα/Καλαφάτη, ό.π., σελ. 170.

την πρωτοβουλία¹¹¹» για το σχηματισμό του καρτέλ και η αντικατάστασή του από τον όρο του μη «εξαναγκασμού» σε συμμετοχή στη σύμπραξη. Αφετέρου δε, η διαγραφή του παλαιού κριτηρίου περί «αποφασιστικής σημασίας» των προσκομιζόμενων στοιχείων και η αντικατάστασή από τον όρο «επαρκή αποδεικτικά στοιχεία¹¹²». Καθοριστικό είναι πλέον το επονομαζόμενο «τεστ επάρκειας» (sufficiency test), υπό την έννοια ότι θα εξετάζεται η κατά την κρίση της Επιτροπής επάρκεια των προσκομιζομένων στοιχείων για την έναρξη διαδικασίας έρευνας ή τη διαπίστωση της παράβασης¹¹³. Περαιτέρω, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η χορήγηση της απαλλαγής σε κάθε περίπτωση σύμπραξης είναι δυνατή μόνο μία φορά και σε μία μόνο επιχείρηση.

57. Όροι μείωσης του ποσού του προστίμου: Οι επιχειρήσεις μπορούν να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης και στην περίπτωση που η υποτιθέμενη σύμπραξη είναι ήδη γνωστή στην Επιτροπή, ή η τελευταία έχει ήδη χορηγήσει υπό όρους απαλλαγής από το πρόστιμο σε άλλη εταιρεία. Στο χώρο λοιπόν της μείωσης των προστίμων, προβλέπεται πλέον¹¹⁴ το κριτήριο της «σημαντικής προστιθέμενης αξίας¹¹⁵» των προσκομιζόμενων αποδεικτικών μέσων σε σχέση με τα στοιχεία που έχει ήδη στην κατοχή της η Επιτροπή. Στην (οριστική) απόφαση που εκδίδει η Επιτροπή μετά το πέρας της διοικητικής διαδικασίας προσδιορίζει κατά πόσον τα αποδεικτικά στοιχεία αντιπροσώπευαν την προαναφερθείσα σημαντική προστιθέμενη αξία, καθώς και το επίπεδο μείωσης του προστίμου που κανονικά θα επιβαλλόταν. Έτσι,

- η πρώτη επιχείρηση που πληροί τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις (παρέσχε αποδεικτικά στοιχεία με σημαντική προστιθέμενη αξία και διέκοψε την ανάμειξή της

¹¹¹ Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο όρος αυτός, που καταλάμβανε σχεδόν κάθε συμμετέχοντα σε καρτέλ, ενείχε μία ασάφεια, με αποτέλεσμα να μειώνει την προβλεψιμότητα για τους αιτούντες επιείκεια και να εκθέτει σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.- Βλ. Luis Ortiz Blanco, ό.π., σελ.226.

¹¹² Η Ανακοίνωση δεν είναι πολύ αναλυτική σε αυτό το σημείο και άρα οι αιτούντες αναλαμβάνουν το δυσχερές έργο της προσεκτικής αξιολόγησης των στοιχείων που έχουν στη διάθεσή τους.- Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., σελ. 46.

¹¹³ Ωστόσο, το τελευταίο αυτό γεγονός, κατά μία υποστηριζόμενη άποψη, δεν συνιστά ουσιαστική πρόοδο στην άρση της ασάφειας και στον περιορισμό της ευρείας διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής.- Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., σελ. 170 και Ν. Σταμούλη, ό.π.

¹¹⁴ Το άλλο κριτήριο είναι η παύση της ανάμειξης της επιχείρησης στο παράνομο σχήμα το αργότερο μέχρι την υποβολή των στοιχείων, προϋπόθεση που ισχύει και για την απαλλαγή.

¹¹⁵ Σύμφωνα με την παρ.22 της Ανακοίνωσης: «Η έννοια της προστιθέμενης αξίας συνίσταται στο βαθμό στον οποίο τα αποδεικτικά στοιχεία ενισχύουν από τη φύση τους ή βάσει της έκτασης των λεπτομερειών που παρέχουν, τη δυνατότητα απόδειξης των περιστατικών που στοιχειοθετούν την παρανομία από την Επιτροπή. Τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία με χρονολογία της περιόδου κατά την οποία έλαβαν χώρα τα εν λόγω περιστατικά έχουν μεγαλύτερη αξία απ' ό, τι τα μεταγενέστερα. Αυξημένη σημασία έχουν και τα στοιχεία που αναφέρονται άμεσα στα συγκεκριμένα περιστατικά».

στη σύμπραξη μέχρι την υποβολή των στοιχείων) θα τύχει μείωσης της τάξης του 30%-50%,

- η δεύτερη θα τύχει μείωσης 20%-30%,

- ενώ το φάσμα για τις επόμενες θα είναι 20%.

58. Τα φθίνοντα ποσοστά της μείωσης εντός των άνω ορίων εξαρτώνται από το χρόνο υποβολής (αρχή της χρονικής προτεραιότητας) και την ποιότητα (βαθμός προστιθέμενης αξίας) των αποδεικτικών στοιχείων, ενώ η Επιτροπή δυνητικά λαμβάνει υπόψη το βαθμό και τη διάρκεια της συνεργασίας της επιχείρησης μετά την υποβολή των στοιχείων¹¹⁶. Τα κριτήρια αυτά παρέχουν στην Επιτροπή μεγάλη ελευθερία ως προς τον καθορισμό του προστίμου που θα επιβληθεί τελικά, αλλά στα πλαίσια ενός φάσματος μείωσης σημαντικότερης από αυτήν που προβλεπόταν στην Ανακοίνωση του 1996, στην οποία το ποσοστό της μείωσης άρχιζε από πολύ χαμηλά (10%)¹¹⁷.

59. Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι, εάν μια επιχείρηση παράσχει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με πραγματικά περιστατικά τα οποία αγνοούσε προηγουμένως η Επιτροπή και τα οποία έχουν άμεση σχέση με τη βαρύτητα ή τη διάρκεια της πιθανολογούμενης σύμπραξης, η Επιτροπή δε θα λάβει υπόψη τα (επιβαρυντικά για τη θέση της επιχείρησης που τα παρέσχε) στοιχεία αυτά κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου που θα επιβάλει στην εν λόγω επιχείρηση¹¹⁸. Αυτή η πρόβλεψη σχετίζεται με την ανάγκη να μην θίγονται τα δικαιώματα άμυνας της συμπράττουσας επιχείρησης που προβαίνει στην αίτηση επιείκειας¹¹⁹.

60. Διαδικαστικές μεταβολές: Με την Ανακοίνωση του 2002 αναθεωρήθηκε και η ακολουθούμενη διαδικασία. Ενώ κατά την Ανακοίνωση του 1996 έπρεπε καταρχήν να ολοκληρωθεί η διαδικασία προκειμένου να πληροφορηθεί η επιχείρηση την κατάληξη της αίτησής της, εισάγεται πλέον ο θεσμός της προκαταρκτικής επαφής¹²⁰

¹¹⁶ Βλ. Λιάσκο, ό.π., σελ. 184.

¹¹⁷ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., σελ.47.

¹¹⁸ Παρ.23 της Ανακοίνωσης.

¹¹⁹ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., σελ.47.

¹²⁰ Ειδικότερα, η παρ. 12 της Ανακοίνωσης αναφέρει τα εξής: «Η επιχείρηση που επιθυμεί να υποβάλει αίτηση για απαλλαγή από την επιβολή προστίμου πρέπει να έλθει σε επαφή με τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Επιτροπής. Εάν καταστεί σαφές ότι οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στα σημεία 8 έως 10 δεν πληρούνται, η επιχείρηση θα ενημερωθεί αμέσως για το γεγονός ότι η απαλλαγή από την επιβολή προστίμου δεν είναι δυνατή για την πιθανολογούμενη παράβαση».

των επιχειρήσεων με τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκειμένου να διαπιστωθούν εξαρχής οι προοπτικές απαλλαγής. Περαιτέρω, θεσπίζεται η δυνατότητα της κατάθεσης αποδεικτικών μέσων σε υποθετική μορφή¹²¹, που σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να μην παρέχουν τα αποδεικτικά τους στοιχεία άμεσα εξ αρχής, αλλά να τα παρουσιάζουν με όρους υποθετικούς¹²². Η δυνατότητα αυτή επιτρέπει στις επιχειρήσεις να γνωρίζουν εκ των προτέρων και με υψηλό ποσοστό πιθανολόγησης αν θα λάβουν ή όχι την απαλλαγή βάσει της ποιότητας των προσκομιζόμενων στοιχείων τους, χωρίς ταυτόχρονα να αποκαλύπτεται η ταυτότητά τους. Αντίστοιχη πρόβλεψη που να αφορά την περίπτωση της μείωσης των προστίμων δεν υιοθετείται από την παρούσα Ανακοίνωση¹²³. Επιπρόσθετα, διευκολύνεται η μετάβαση από την κατηγορία της απαλλαγής σε εκείνη της μείωσης¹²⁴, ενώ είναι δυνατή και η απόσυρση των προσκομισθέντων αποδείξεων, αν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις απαλλαγής. Ακόμη, καθιερώνεται η αρχή της χρονικής προτεραιότητας, καθώς ρητά αναφέρεται στην Ανακοίνωση ότι η Επιτροπή δεν θα εξετάζει άλλες αιτήσεις για απαλλαγή ή μείωση από τα πρόστιμα προτού λάβει θέση επί προγενέστερης αιτήσεως για απαλλαγή που της έχει κατατεθεί και αφορά στην ίδια παράβαση¹²⁵. Άλλη μια σημαντική καινοτομία της Ανακοίνωσης σχετικά με τη διαδικασία των αιτήσεων είναι η χορήγηση γραπτής βεβαίωσης παραλαβής (με αναφορά της ημερομηνίας υποβολής των στοιχείων) από τη Γ.Δ. Ανταγωνισμού, ενώ χορηγείται από την Επιτροπή έγγραφη απαλλαγή υπό όρους σε προκαταρκτικό στάδιο και έγγραφη βεβαίωση απαλλαγής ή μείωσης από το πρόστιμο σε τελικό στάδιο. Τέλος, στον τομέα προστασίας του απορρήτου θεσπίζονται σαφείς εγγυήσεις ως προς τη μη

¹²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 13 της Ανακοίνωσης: «Εάν είναι δυνατή η απαλλαγή από την επιβολή προστίμου για μια πιθανολογούμενη παράβαση, η επιχείρηση μπορεί για να πληρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στα σημεία 8 στοιχείο α) ή 8 στοιχείο β): α) να παράσχει αμέσως στην Επιτροπή όλα τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την πιθανολογούμενη παράβαση κατά τη χρονική στιγμή της υποβολής της αίτησης ή β) να παρουσιάσει αρχικά τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία υποθετικά, οπότε η επιχείρηση πρέπει να υποβάλει κατάλογο στον οποίο περιγράφονται τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προτίθεται να γνωστοποιήσει σε μεταγενέστερη συμφωνηθείσα ημερομηνία. Στον κατάλογο πρέπει να αντανακλάται με ακρίβεια η φύση και το περιεχόμενο των αποδεικτικών στοιχείων, διατηρώντας παράλληλα την υποθετική φύση της γνωστοποίησής του».

¹²² Βλ. Luis Ortiz Blanco, ό.π., σελ. 232.

¹²³ Στην πράξη βέβαια η Επιτροπή δεν θα εμποδίσει τις επιχειρήσεις, οι οποίες καταθέτουν στοιχεία σε υποθετική μορφή, να αιτηθούν μείωση του προστίμου.- Βλ. Luis Ortiz Blanco, ό.π., σελ. 233.

¹²⁴ Βλ. παρ. 17 της Ανακοίνωσης.

¹²⁵ Βλ. παρ. 18 και 25 αντίστοιχα της Ανακοίνωσης.

χρησιμοποίηση των προσκομιζόμενων αποδεικτικών μέσων για άλλους σκοπούς πέραν της εφαρμογής του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ¹²⁶.

61. Η Ανακοίνωση του 2002 βελτίωσε σημαντικά την αποτελεσματικότητα του συστήματος επιείκειας, με αποτέλεσμα να διευρυνθεί ο κύκλος των δικαιούχων και να αυξηθούν αισθητά οι αιτήσεις απαλλαγής. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι σε ένα χρόνο από τη δημοσίευση της Ανακοίνωσης η Επιτροπή έλαβε περισσότερες από 20 αιτήσεις για χορήγηση απαλλαγής, ενώ στο διάστημα 14.2.2002-31.12.2005 υπεβλήθησαν συνολικά 167 αιτήσεις, εκ των οποίων 87¹²⁷ αφορούσαν απαλλαγή και 80 μείωση προστίμου¹²⁸. Ωστόσο, δεν έλειψαν κι εκείνοι που αμφισβήτησαν την αποτελεσματικότητα της Ανακοίνωσης. Μάλιστα έχει λεχθεί ότι οι αιτήσεις προέρχονταν από αιτήσεις αμνηστίας προς τις αμερικανικές αρχές, σε περιπτώσεις διεθνών καρτέλ¹²⁹. Βέβαια, η έστω και σε αυτό το βαθμό εναρμονισμένη λειτουργία των προγραμμάτων των δύο δικαιοδοσιών αποτελούσε από μόνη της ένα σημαντικό βήμα.

62. Ανακοίνωση του 2006¹³⁰: Η Ανακοίνωση του 2002 κατέστη παραωχημένη, καθώς η υιοθέτηση του Κανονισμού 1/2003¹³¹ δημιούργησε νέα δεδομένα¹³². Κρίθηκε

¹²⁶ Βλ. παρ.33 της Ανακοίνωσης.

¹²⁷ Ενώ χορήγησε υπό όρους απαλλαγή μόνο σε 51 περιπτώσεις, γεγονός που οφειλόταν κυρίως στα ελλιπή στοιχεία και εσωτερική πληροφόρηση από μέρους των αιτουσών εταιριών.

¹²⁸ MEMO/06/357 (29.6.2006), διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/06/357&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

¹²⁹ Βλ. J. Joshua, "That uncertain feeling: The Commission's 2002 Leniency Notice", σε: Πρακτικά του 2006 EU Competition Law and Policy Workshop, European University Institute, σελ.1, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.eui.eu/RSCAS/Research/Competition/2006%28pdf%29/200610-COMPed-Joshua.pdf>.

¹³⁰ Προηγήθηκε το σχέδιο τροποποίησης της Ανακοίνωσης 2002, το οποίο δόθηκε στη δημοσιότητα στις 29.9.2006 και τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση ως τις 27.10.2006, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/leniency/draft_revised_notice_en.pdf.

¹³¹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης, ΕΕ L 1 της 4.1.2003. Ο Κανονισμός αυτός αντικατέστησε τον Κανονισμό 17/62 του Συμβουλίου της 6.2.1962, ο οποίος αν και συνέδραμε καθοριστικά επί 4 δεκαετίες στην ομοίμορφη και συνεκτική εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, εμφάνισε αρκετές αδυναμίες στη διευρυμένη κοινότητα των τότε 25 κρατών-μελών.- Βλ. Μαρίνος Μ., «Ο Κανονισμός 1/2003 για την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού (άρθ. 81,82 ΕΚ) και η ασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις, ΔΙΜΕΕ 2006/3, σελ. 326.

¹³² Με το νέο Κανονισμό ο έλεγχος εφαρμογής του άρθρου 81 ΣΕΚ κατέστη εξ ολοκλήρου ex post με την επιβολή προστίμων και την επιδίκαση αποζημίωσης από τα πολιτικά δικαστήρια, ενώ υπό το προηγούμενο καθεστώς της προηγούμενης γνωστοποίησης των συμπράξεων και της μετέπειτα επιβολής προστίμου, υπήρχε ο συνδυασμός του ex ante και ex post ελέγχου- Βλ. Κινινή Εφη, «Ζητήματα από την αλλαγή συστήματος στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού για τα εθνικά δικαστήρια», ΕΕμπΔ 2005, σελ.221.

λοιπόν σκόπιμο να εκδοθεί νέα Ανακοίνωση προσαρμοσμένη στο αποκεντρωμένο σύστημα¹³³ που επέβαλε ο εν λόγω Κανονισμός. Έτσι, υιοθετήθηκε η Ανακοίνωση του 2006, η οποία διατηρώντας τη δομή του προϊσχύσαντος καθεστώτος επιφέρει καινοτομίες σε 4 άξονες¹³⁴: 1) διασαφήνιση της ποιότητας και του περιεχομένου των προσκομιζόμενων πληροφοριών, 2) αποσαφήνιση των όρων απαλλαγής και μείωσης των προστίμων¹³⁵, 3) εισαγωγή ενός συστήματος προτεραιότητας (marker system¹³⁶) και 4) προστασία των εταιρικών δηλώσεων και πληροφοριών των αιτούντων, με την εισαγωγή του θεσμού της προφορικότητας¹³⁷.

63. Όροι απαλλαγής και καινοτομίες: Σε γενικές γραμμές επαναλαμβάνονται οι προϋποθέσεις της Ανακοίνωσης του 2002, αν και εξειδικεύονται περισσότερο: Ειδικότερα, η Επιτροπή θα χορηγεί απαλλαγή από το πρόστιμο:

α) αν η μια επιχείρηση υποβάλει πρώτη πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία θα της επιτρέψουν:

ι) να πραγματοποιήσει «στοχευμένο έλεγχο» (*targeted inspection*) σχετικά με την πιθανολογούμενη σύμπραξη¹³⁸, εφόσον βέβαια η Επιτροπή αφενός, δεν διαθέτει ήδη επαρκείς αποδείξεις ώστε να εκδώσει απόφαση για διεξαγωγή ελέγχου ή δεν είχε ήδη πραγματοποιήσει σχετικό έλεγχο, αφετέρου δεν έχει χορηγήσει απαλλαγή σε άλλη επιχείρηση¹³⁹.

¹³³ Σύμφωνα με το σύστημα αυτό παράλληλα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι εθνικές αρχές προστασίας ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια δικαιούνται και υποχρεούνται πλέον να εξετάζουν τις προϋποθέσεις εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ (νυν 101 και 102) και να επιβάλλουν τις κυρώσεις που προβλέπει η κοινοτική νομοθεσία. Βλ. Έφη Κινινή, «Η ενίσχυση των ερευνητικών εξουσιών της Επιτροπής με τον Κανονισμό 1/2003 και τα δικαιώματα υπεράσπισης των επιχειρήσεων», ΔΕΕ 7/2004, σελ. 734. Βλ. επίσης Καρύδη Γ., «Ευρωπαϊκό δίκαιο επιχειρήσεων και ανταγωνισμού», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2004, σελ.213. Αντίθετα, υπό το πρίσμα του προϊσχύσαντος Κανονισμού, η αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής να εφαρμόζει το άρθρο 81 παρ.3, δεν επέτρεπε την έγκαιρη και αποτελεσματική διεκπεραίωση του μεγάλου όγκου υποθέσεων που καλούνταν να χειριστεί, με συνέπεια την προφανή αδυναμία των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και των δικαστηρίων των κρατών-μελών να τηρήσουν επαρκώς την κοινοτική πολιτική του ανταγωνισμού-Βλ. Λιάσκο Ευαγ., «Ο Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού των άρθρων 81,82: Η μεγάλη πρόκληση για τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια», ΧρΙΔ, Δ/2004, σελ. 588.

¹³⁴ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., σελ.171.

¹³⁵ Στο γεγονός αυτό διαφαίνεται η πρόθεση απεμπόλησης, εκ μέρους της Επιτροπής, κάθε διακριτικής ευχέρειας περί τη χορήγηση του ευεργετήματος της επιείκειας.

¹³⁶ Στο σημείο αυτό επηρεάστηκε από την αμερικανική πρακτική (βλ. υποσημείωση 33)

¹³⁷ Η προφορικότητα των δηλώσεων είναι ακόμη ένας θεσμός που προήλθε από το αμερικανικό δίκαιο.

¹³⁸ Η εκτίμηση της στάθμης θα λάβει χώρα ex ante, δηλαδή χωρίς να λαμβάνεται υπόψη αν ο συγκεκριμένος έλεγχος ήταν ή δεν ήταν επιτυχής ή αν ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε ή όχι. Η εκτίμηση θα γίνεται αποκλειστικά με βάση τον τύπο και την ποιότητα των πληροφοριών που υποβάλλονται από τις επιχειρήσεις- Βλ. Ι. Δρυλλεράκη, «Η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού», Συμπλήρωμα 2007, Β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2007, σελ.197.

¹³⁹ Παρ. 8α) σε συνδυασμό με την παρ. 10 της Ανακοίνωσης.

ii) να διαπιστώσει παράβαση του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ σε σχέση με τη πιθανολογούμενη σύμπραξη κι εφόσον η Επιτροπή αφενός, δεν διαθέτει επαρκείς για τη διαπίστωση της παράβασης¹⁴⁰, αφετέρου δεν έχει χορηγήσει υπό όρους απαλλαγής σε άλλη επιχείρηση βάσει του παραπάνω (υπό i) κριτηρίου¹⁴¹.

64. Αξιοσημείωτη καινοτομία αποτελεί ο προσδιορισμός των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων προς έναρξη στοχευμένων ελέγχων. Πρόκειται αφενός για τα αποδεικτικά μέσα, που κατέχει ο αιτών, και αφετέρου για μια «εταιρική δήλωση» (*corporate statement*), που εμπεριέχει ορισμένα ελάχιστα στοιχεία, όπως λεπτομερή περιγραφή της καταγγελλόμενης σύμπραξης, στοιχεία των φυσικών και νομικών προσώπων της προσφεύγουσας και των λοιπών μετεχουσών επιχειρήσεων, καθώς και των αρχών ανταγωνισμού εντός ή εκτός της ΕΕ, τις οποίες η αιτούσα προσέγγισε ή προτίθεται να προσεγγίσει¹⁴². Σημαντικό νεωτερισμό συνιστά η πρόβλεψη ότι η προσκομιδή των κρίσιμων αποδείξεων εκτελείται στο βαθμό, που κατά την κρίση της Επιτροπής η διενέργεια εσωτερικών ελέγχων εντός της αιτούσας επιχείρησης προς συλλογή του εν λόγω υλικού δεν συνιστά προειδοποίηση για τα λοιπά μέλη του καρτέλ, θέτοντας σε κίνδυνο την επιτυχή έκβαση μελλοντικών ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁴³.

65. Σε συνέχεια των απαριθμούμενων προϋποθέσεων για τη χορήγηση απαλλαγής από το πρόστιμο,

β) μια επιχείρηση πρέπει να συνεργάζεται ειλικρινά, πλήρως, σε διαρκή βάση και με ταχύτητα από τη στιγμή που υποβάλλει την αίτηση και καθ' όλη τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας¹⁴⁴. Στο σημείο αυτό, η Ανακοίνωση εξειδικεύει τους παραπάνω όρους, προβλέποντας μια σειρά εταιρικών υποχρεώσεων, όπως άμεση και πρόθυμη χορήγηση όλων των σχετικών πληροφοριών και αποδείξεων, πρόθυμη και άμεση απάντηση των συναφών ερωτημάτων, θέση στη διάθεση των κοινοτικών αρχών των υπαρχόντων (κατά το δυνατόν και προγενέστερων) υπαλλήλων και

¹⁴⁰ Συγκεκριμένα, πρέπει να υποβάλει ενοχοποιητικά αποδεικτικά στοιχεία για τη σύμπραξη που να προέρχονται από το χρονικό διάστημα στο οποίο ελάμβανε χώρα η παράβαση, προϋπόθεση αυστηρότερη σε σχέση με αυτές του σημείου 8^ο) - βλ. Μερτικοπούλου Βικτώρια, «Πολιτική Επιείκειας: Η κοινοτική Ανακοίνωση του 2006, το πρότυπο πρόγραμμα επιείκειας του ΕΔΑ και το πρόγραμμα επιείκειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού», ΕυρΠολ 2007, σελ. 888.

¹⁴¹ Παρ.8β) σε συνδυασμό με την παρ. 11 της Ανακοίνωσης.

¹⁴² Βλ. αναλυτικά παρ.9 α) και β) της Ανακοίνωσης.

¹⁴³ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π. σελ.172.

¹⁴⁴ Σημείο 12 α) της Ανακοίνωσης.

διευθυντών, καθώς και μη γνωστοποίηση της υποβολής και του περιεχομένου της αιτήσεως προ της κοινοποίησης της έκθεσης αιτιάσεων.

γ) η επιχείρηση παύει την ανάμειξή της στην πιθανολογούμενη παράβαση αμέσως μετά την υποβολή της αίτησής της, εκτός από την περίπτωση που, κατά την άποψη της Επιτροπής, κάτι τέτοιο θα ήταν δυνατό να παραβλάψει την ακεραιότητα των ελέγχων κινώντας υποψίες στα υπόλοιπα μέρη της σύμπραξης. Η εξαίρεση αυτή συνιστά κάμψη της προϋπόθεσης της άμεσης παύσης της ανάμειξης της επιχείρησης στη σύμπραξη, με τελικό σκοπό να συλλεχθούν περισσότερα στοιχεία χωρίς να δημιουργηθούν υπόνοιες και χαθεί το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού.

δ) η επιχείρηση δεν πρέπει να έχει καταστρέψει, πλαστογραφήσει ή αποκρύψει αποδεικτικά στοιχεία της πιθανολογούμενης σύμπραξης¹⁴⁵.

ε) η επιχείρηση να μην έχει εξαναγκάσει άλλες επιχειρήσεις να συμμετέχουν στη σύμπραξη ή να παραμείνουν σε αυτήν¹⁴⁶. Η προϋπόθεση αυτή επαναλαμβάνεται και σε αυτήν την Ανακοίνωση¹⁴⁷.

66. Οροι μείωσης του προστίμου: Στον τομέα της μείωσης του προστίμου η καινούρια Ανακοίνωση δεν προσθέτει πολλά νέα στοιχεία. Κατά κύριο λόγο, επαναλαμβάνει τις ρυθμίσεις της προηγούμενης Ανακοίνωσης του 2002. Πιο συγκεκριμένα, επαναλαμβάνεται η προϋπόθεση της «σημαντικής προστιθέμενης αξίας» των προσκομιζομένων αποδεικτικών μέσων¹⁴⁸, καθώς και ο ορισμός αυτής με την προσθήκη όμως του στοιχείου των «αδιάσειστων αποδείξεων» (compelling evidence). Ο όρος αυτός προσδιορίζει το βαθμό επιβεβαίωσης των αποδεικτικών μέσων από άλλες πηγές, ώστε να κριθούν αξιόπιστα έναντι των άλλων επιχειρήσεων¹⁴⁹. Επιπρόσθετα, η αιτούσα επιχείρηση οφείλει να πληροί σωρευτικά τις παραπάνω (υπό στοιχεία β- ε) αναγκαίες προϋποθέσεις. Κατά τ' άλλα, τα κλιμακούμενα ποσοστά μείωσης διατηρούνται άνευ μεταβολών σε ισχύ. Ακόμη, ρητά ορίζεται ότι εφόσον η αιτούσα υποβάλει αδιάσειστα στοιχεία προς απόδειξη προσθέτων περιστατικών

¹⁴⁵ Η προϋπόθεση αυτή αποτελεί άλλη μία καινοτομία της Ανακοίνωσης.

¹⁴⁶ Ωστόσο, ρητά αναφέρεται η δυνατότητα μείωσης του προστίμου. Πρόκειται αναμφίβολα για μια διάταξη ευνοϊκή για τις επιχειρήσεις, επειδή αμβλύνει τις συνέπειες της προηγούμενης παράνομης δράσης τους.- Βλ. Λιάσκο, ό.π., σελ. 189.

¹⁴⁷ Σημείο 13 της Ανακοίνωσης.

¹⁴⁸ Σημείο 24 της Ανακοίνωσης.

¹⁴⁹ Σημείο 25 της Ανακοίνωσης.

επιβαρυντικών για την επιμέτρηση των προστίμων, τότε τα νέα αυτά στοιχεία δεν θα ληφθούν υπόψη ως προς την προκείμενη επιχείρηση¹⁵⁰.

67. Καινοτομίες ως προς τη διαδικασία: Σε διαδικαστικό επίπεδο επιχειρείται να καλυφθούν αδυναμίες του προϊσχύσαντος καθεστώτος λόγω της αναγκαιότητας προσκομιδής κατά την υποβολή της αίτησης όλων των αποδεικτικών μέσων, που επιτρέπουν την έναρξη έρευνας ή τη στοιχειοθέτηση της παράβασης. Προς το σκοπό αυτό εισάγεται ένα εναλλακτικό σύστημα χορήγησης προτεραιότητας¹⁵¹ (marker system), σύμφωνα με το οποίο (αφορά μόνο στις αιτήσεις απαλλαγής), η αιτούσα μπορεί να ζητήσει αρχικά από τη Γ.Δ Ανταγωνισμού της Επιτροπής να της δοθεί αριθμός (ορθότερα αποδεικτικό) προτεραιότητας, προτού υποβάλει επίσημη αίτηση με τα στοιχεία του σημείου 8 α) ή β) της Ανακοίνωσης. Ο αριθμός αυτός βεβαιώνει τη σειρά υποβολής της αίτησης απαλλαγής και εξασφαλίζει τη σχετική προτεραιότητα για ένα χρονικό διάστημα που ορίζεται κατά περίπτωση. Εντός του οριζόμενου διαστήματος¹⁵² θα πρέπει να συμπληρώσει την αίτηση απαλλαγής της, συλλέγοντας όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία. Αν η αιτούσα υποβάλει τα δέοντα στοιχεία εντός της ορισθείσας προθεσμίας, τότε αυτά θα θεωρηθούν ότι ανατρέχουν στο χρόνο χορήγησης αριθμού προτεραιότητας. Επιπρόσθετα, και σε αυτήν την Ανακοίνωση προβλέπεται η δυνατότητα υποθετικής αίτησης¹⁵³, σε ανώνυμη βάση, χωρίς όμως σε αυτή την περίπτωση να προστατεύεται η σειρά προτεραιότητας της επιχείρησης¹⁵⁴. Αξιοσημείωτη είναι και η ρητή καθιέρωση στην Ανακοίνωση του 2006 της δυνατότητας προφορικής υποβολής των εταιρικών δηλώσεων¹⁵⁵, προς το σκοπό πληρέστερης προστασίας των αιτουσών επιχειρήσεων από ιδιωτικού δικαίου αξιώσεις αποζημίωσης για παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού¹⁵⁶, και συνακόλουθα διαφύλαξης της

¹⁵⁰ Σημείο 26 της Ανακοίνωσης.

¹⁵¹ Σημεία 14 και 15 της Ανακοίνωσης.

¹⁵² Θα ήταν καλή πρακτική αν περιλαμβανόταν στη ευρωπαϊκή πολιτική επιείκειας, όπως συμβαίνει σε άλλα κράτη, η δυνατότητα παράτασης του ορισμένου χρονικού διαστήματος, με την προϋπόθεση ότι ο αιτών είναι σε θέση να δικαιολογήσει γιατί χρειάζεται επιπρόσθετο χρόνο για να τελειοποιήσει την αίτησή του και υπό τον όρο να έχει επιδείξει καλόπιστη συμπεριφορά στην προσπάθειά του αυτή-Βλ. International Competition Network, Anti-cartel Enforcement Manual, ό.π, σελ.7.

¹⁵³ Σημεία 16 β) και 19 της Ανακοίνωσης.

¹⁵⁴ Η διαδικασία του συστήματος προτεραιότητας και η διαδικασία της υποθετικής αίτησης, διαφέρουν γι' αυτό και δεν συνδυάζονται μεταξύ τους. Καθώς στην πρώτη περίπτωση η αιτούσα παρέχει πλήρη στοιχεία τόσο της ταυτότητάς της όσο και της παράβασης, ενώ στη δεύτερη περίπτωση η αίτηση γίνεται σε ανώνυμη βάση αλλά με σαφή προσδιορισμό της ταυτότητας της παράβασης.

¹⁵⁵ Πρβλ. Προοίμιο, σκέψη 6 της Ανακοίνωσης.

¹⁵⁶ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π. ΕυρΠολ 2007, σελ. 892.

αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων επιείκειας. Ειδικότερα, οι προφορικές δηλώσεις της επιχείρησης ηχογραφούνται και καταγράφονται σε πρακτικά στα γραφεία της Επιτροπής, ενώ υπάρχει και η δυνατότητα διόρθωσης του περιεχομένου της εγγραφής, εντός προθεσμίας, από εκπρόσωπο της εταιρείας. Έκπτωση από τα εν λόγω δικαιώματα επέρχεται, εφόσον αυτή έχει ήδη αποκαλύψει το περιεχόμενο των δηλώσεών της σε τρίτους¹⁵⁷.

68. Ιδιαίτερης μνείας χρήζει η πρόσβαση στο φάκελο και η προστασία των δεδομένων που ενυπάρχουν σε αυτόν. Συγκεκριμένα, η πρόσβαση σε στοιχεία της υπόθεσης παρέχεται μόνο στους αποδέκτες της έκθεσης αιτιάσεων και μόνο για σκοπούς διοικητικών και δικαστικών διαδικασιών¹⁵⁸ απτόμενους της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, ενώ η πρόσβαση σε αυτά θα διεξάγεται μόνο στους χώρους της Επιτροπής, αποκλείοντας τη μηχανική αναπαραγωγή των εταιρικών δηλώσεων¹⁵⁹. Ενδεχόμενη παραβίαση της υποχρέωσης αυτής θα επισύρει κυρώσεις είτε για το νομικό εκπρόσωπο της επιχείρησης, είτε για την ίδια, οπότε η συμπεριφορά αυτή αξιολογείται ως έλλειψη συνεργασίας και εφόσον εκδηλωθεί μετά την έκδοση αποφάσεως, επιφέρει την υποβολή αίτησης εκ μέρους της Επιτροπής ενώπιον των δικαστηρίων για αύξηση των προστίμων¹⁶⁰.

69. Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του ΕΔΑ: Η καινούρια αυτή Ανακοίνωση επιτρέπει τη διαβίβαση των πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων μόνο στις αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 του Κανονισμού 1/2003¹⁶¹ και υπό προϋποθέσεις¹⁶². Αναλυτικότερα, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού (European Competition Network, στο εξής

¹⁵⁷ Πρβλ. παρ.34

¹⁵⁸ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τους κανόνες για την πρόσβαση στο φάκελο της Επιτροπής, ΕΕ C 325 της 22.12.2005.

¹⁵⁹ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., σελ.172.

¹⁶⁰ Πρβλ. σημείο 35 της Ανακοίνωσης.

¹⁶¹ Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι: «Προκειμένου για την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 της συνθήκης, η Επιτροπή και οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών έχουν την εξουσία να ανταλλάσσουν και να χρησιμοποιούν ως αποδεικτικό μέσο οποιοδήποτε πραγματικό ή νομικό στοιχείο, περιλαμβανομένων των πληροφοριών εμπιστευτικού χαρακτήρα».

¹⁶² Πρβλ. παρ.35 τη Ανακοίνωσης, που αναφέρει ότι: «οι δηλώσεις επιχειρήσεων μπορούν να διαβιβασθούν μόνο στις Αρχές Ανταγωνισμού των κρατών μελών σύμφωνα με το άρθρο 12 του Κανονισμού 1/2003, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στην Ανακοίνωση για το Δίκτυο και εφόσον το επίπεδο προστασίας της εχεμύθειας που παρέχει η οικεία αρχή Ανταγωνισμού είναι αντίστοιχο με εκείνο που παρέχει η Επιτροπή»

ΕΔΑ)¹⁶³, η λειτουργία του οποίου προβλέπεται διεξοδικά στην αντίστοιχη Ανακοίνωση¹⁶⁴, οι αρχές ανταγωνισμού ανταλλάσσουν μεταξύ τους και μπορούν να χρησιμοποιούν ως νόμιμο αποδεικτικό στοιχείο πληροφορίες περιλαμβανομένων και πληροφοριών εμπιστευτικού χαρακτήρα¹⁶⁵. Ωστόσο, εξαιτίας αυτού του γεγονότος προκύπτουν ορισμένα ζητήματα όσο αφορά την διασφάλιση των πληροφοριών κι αποδεικτικών στοιχείων που παρέχουν οι αιτούσες επιχειρήσεις στα πλαίσια ενός προγράμματος επιείκειας. Προς τούτο, στην Ανακοίνωση σχετικά με τη συνεργασία, προβλέπεται ότι: «οι πληροφορίες που έχουν υποβληθεί οικειοθελώς από επιχείρηση η οποία έχει ζητήσει την υπαγωγή της σε καθεστώς επιείκειας επιτρέπεται να διαβιβαστούν σε άλλο μέλος του Δικτύου μόνο με την έγκριση της εν λόγω επιχείρησης»¹⁶⁶. Η ίδια έγκριση απαιτείται και για τη διαβίβαση πληροφοριών που έχουν συλλεχθεί συνεπεία της υποβολής αίτησης επιείκειας¹⁶⁷.

70. Από το άλλο μέρος, η βάση του άρθρου 11 παρ.3 του Κανονισμού 1/2003 γενικότερη υποχρέωση ενημέρωσης των μελών του Δικτύου για την κίνηση διαδικασίας παραμένει, ακόμα και αν αυτή έλαβε χώρα εξ αφορμής της αίτησης επιείκειας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι υποθέσεις θα εξετάζονται από μία κατάλληλη προς τούτο αρχή ανταγωνισμού¹⁶⁸. Αυτό είναι εξαιρετικά προβληματικό καθώς δεν υφίσταται εναρμονισμένο καθεστώς που να εξασφαλίζει ότι μια αίτηση επιείκειας καταλαμβάνει το σύνολο της Κοινότητας. Συνέπεια αυτού είναι ότι οι αιτούντες καλούνται για λόγους εξασφάλισης να υποβάλουν αίτηση επιείκειας σε όλες τις αρχές ανταγωνισμού που είναι δυναμικά αρμόδιες¹⁶⁹ να ελέγξουν την

¹⁶³ Αποτελεί δίκτυο διαβουλεύσεων και στενής συνεργασίας ανάμεσα στην Επιτροπή και τις εθνικές αρχές στα πλαίσια των παράλληλων αρμοδιοτήτων τους.

¹⁶⁴ Πρβλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου αρχών ανταγωνισμού (EE C 101 της 27.4.2004).

¹⁶⁵ Βλ. Νίκος Κοσμίδης, «Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του ΕΔΑ», δημοσιευμένο στη συλλογή: «Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου Ανταγωνισμού», Επιμέλεια: Κόκκορης-Λιανός, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008, σελ. 59.

¹⁶⁶ Πρβλ. παρ. 40 της Ανακοίνωσης περί συνεργασίας.

¹⁶⁷ Ibid, παρ. 40. Στην παρ. 41 ορίζεται ότι η έγκριση του αιτούντος δεν απαιτείται σε 3 περιπτώσεις: α) όταν η αρχή έχει παραλάβει ξανά αίτηση επιείκειας από τον ίδιο αιτούντα για την ίδια παράβαση, β) όταν η παραλαμβάνουσα αρχή δεσμεύεται γραπτώς για τη μη χρήση των διαβιβαζομένων πληροφοριών και γ) όταν οι πληροφορίες συλλέχθηκαν βάσει του αρθ.22 παρ.1 του Κανονισμού.

¹⁶⁸ Βλ. Ηλιόπουλο, ό.π., σελ. 704.

¹⁶⁹ Πρέπει να επισημανθεί σε αυτό το σημείο ότι, στην πράξη το παραπάνω πρόβλημα έχει αμβλυνθεί μέσω της Ανακοίνωσης περί συνεργασίας η οποία προβλέπει κανόνες κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κι επομένως δεν πρόκειται για ένα αρρυθμιστο σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων όπως ίσχυε μέχρι το 2006, πριν δηλαδή τη θέσπιση της ανωτέρω Ανακοίνωσης. Επιπρόσθετα, οι επιχειρήσεις γνωρίζουν αυτούς τους κανόνες κι έχουν στη διάθεσή τους όλα τα εργαλεία, προκειμένου να πιθανολογήσουν με υψηλό επίπεδο

υπόθεσή τους¹⁷⁰. Στην Ανακοίνωση για τη συνεργασία¹⁷¹, επιδιώκεται να αντιμετωπιστεί το ανωτέρω πρόβλημα με την πρόβλεψη ότι «οι πληροφορίες που υποβάλλονται στο Δίκτυο δυνάμει του άρθρου 11 δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άλλα μέλη του Δικτύου ως βάση για την έναρξη έρευνας για δικό τους λογαριασμό, ούτε κατ' εφαρμογή των διατάξεων περί ανταγωνισμού της συνθήκης, ούτε, εάν πρόκειται για εθνική αρχή ανταγωνισμού, βάσει της οικείας εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού ή λοιπής νομοθεσίας¹⁷²». Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι τα δυνητικά προβλήματα δεν θίγονται με επάρκεια, στο μέτρο, ιδίως, που ρητά προβλέπεται (παρ.39 Ανακοίνωσης) ότι η ανωτέρω ρύθμιση περί μη χρήσης των πληροφοριών δεν θίγει την τυχόν εξουσία της εκάστοτε αρχής να κινήσει έρευνα με βάση πληροφορίες τις οποίες έχει λάβει από άλλες πηγές¹⁷³.

71. Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ε.Δ.Α (ECN Model Leniency Program)¹⁷⁴:

Το πρόγραμμα αυτό του Ε.Δ.Α περιέχει τις βασικές ουσιαστικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις που κρίνεται σκόπιμο να έχουν τα προγράμματα επιείκειας των μελών του¹⁷⁵. Δεν αποσκοπεί στην εγκαθίδρυση ενός κοινού προγράμματος επιείκειας μεταξύ των κρατών μελών, δεν δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στις επιχειρήσεις και δεν ταυτίζεται με το πρόγραμμα επιείκειας της Επιτροπής¹⁷⁶. Σκόπός του είναι η ήπια εναρμόνιση¹⁷⁷ (soft harmonization) των επιμέρους εθνικών προγραμμάτων και εμπέδωσης της ασφάλειας δικαίου στο πλαίσιο μιας- κατά το δυνατό- ομοιόμορφης πανευρωπαϊκής πολιτικής. Απώτερος σκοπός της προσέγγισης του περιεχομένου των προγραμμάτων επιείκειας στα κράτη μέλη, είναι να

βεβαιότητας ποια ή ποιες αρχές ανταγωνισμού θα αναλάβουν την υπόθεση και ανάλογα να απευθύνουν την αίτηση επιείκειας.

¹⁷⁰ Εφόσον όμως μέσω της αυτοματοποιημένης ενημέρωσης, μία αρχή ανταγωνισμού πληροφορηθεί για την υπόθεση πριν υποβληθεί και σε αυτήν αίτηση, τότε ο αιτών θεωρητικά κινδυνεύει έναντι αυτής της αρχής να απολέσει το ευεργέτημα της επιείκειας.

¹⁷¹ Οι κανόνες που θέτει η Ανακοίνωση αυτή αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα πρωτόλειου σπέρματος δημιουργίας ενός ιεραρχικού δικτύου για την προστασία του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για περίπτωση κεκλιμένου αυτοδεσμευτικού χαρακτήρα, που δε δεσμεύει μόνο την εκδούσα Επιτροπή αλλά και τα υπόλοιπα μέλη του δικτύου (όπως αναλύθηκε εκτενώς παραπάνω).

¹⁷² Πρβλ. παρ. 38 της Ανακοίνωσης σχετικά με τη συνεργασία».

¹⁷³ Και θα είναι πραγματικά δύσκολο να αποδειχθεί από εμπλεκόμενη επιχείρηση ότι η λήψη των πληροφοριών από την εκκινούσα διαδικασία αρχή δεν έγινε από τρίτη πηγή (π.χ. ανώνυμη καταγγελία) –Βλ. Κοσμίδη, ό.π., σελ. 73.

¹⁷⁴ European Competition Network Model Leniency Program, 2006, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/comm/competition/ecn/model_leniency_en.pdf.

¹⁷⁵ Βλ. Μερτικοπούλου, ΕυρΠολ 2007, σελ. 896.

¹⁷⁶ Βλ. IP/06/1288 και MEMO/06/356.

¹⁷⁷ Πρόκειται για κείμενο μη δεσμευτικού χαρακτήρα.

ελαχιστοποιηθούν τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ανάγκη υποβολής πολλαπλών αιτήσεων επιείκειας. Πιο συγκεκριμένα, οι διαφοροποιήσεις ως προς τις προϋποθέσεις των εκάστοτε προγραμμάτων δυσχεραίνουν σε ορισμένες περιπτώσεις διασυνοριακών καρτέλ την υποβολή αίτησης επιείκειας¹⁷⁸ και αποδυναμώνουν το θεσμό. Βασική ιδέα πίσω από την υιοθέτηση του προγράμματος ήταν να διασφαλιστεί ότι σε ένα σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού (ΕΑΑ) και ευέλικτης κατανομής των υποθέσεων, μία επιχείρηση που ενδιαφέρεται να κάνει αίτηση υπαγωγής σε προγράμματα περισσότερων συναρμόδιων για την εφαρμογή του 81 ΣυνθΕΚ Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού, δεν αποθαρρύνεται από τις αποκλίσεις. Ουσιαστικά, το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας μάλλον χρησιμοποιείται ως «υποκατάστατο»¹⁷⁹ του «one-stop-shop», δηλαδή ενός κεντρικού φορέα χειρισμού των υποθέσεων, στον οποίο θα κατατίθεται μία κεντρική αίτηση και ύστερα από διάλογο μεταξύ των αρχών του δικτύου θα επιλαμβάνεται η καταλληλότερη.

72. Αξιοσημείωτη καινοτομία αποτελεί η πρόβλεψη παράλληλων σύντομων αιτήσεων¹⁸⁰, προκειμένου να εξασφαλιστεί για τις αιτούσες επιχειρήσεις η ενιαία πανευρωπαϊκή κατοχύρωση της υποβολής πρώτης αίτησης και να αντιμετωπιστεί η ανάγκη ταυτόχρονης κατάθεσης του συνόλου του αποδεικτικού υλικού. Αποδέκτες είναι εκείνες οι εθνικές αρχές, οι οποίες κατά τους ορισμούς της γνωστοποίησης για τη συνεργασία στο ΕΔΑ και κατά την κρίση των αιτουσών ενώπιον της Επιτροπής επιχειρήσεων εμφανίζονται ιδιαίτερος κατάλληλες να επεξεργαστούν την διερευνώμενη υπόθεση. Μετά την κατάθεση, η εθνική αρχή βεβαιώνει ότι η εταιρεία αιτήθηκε πρώτη απαλλαγής και δύναται να ζητήσει από την αιτούσα περαιτέρω πληροφορίες, τις οποίες αυτή οφείλει αμελλητί να παράσχει. Κατόπιν τούτου, εφόσον η εθνική αρχή αποφασίσει να αναλάβει την υπόθεση, πρέπει να τάξει προθεσμία στην

¹⁷⁸ Οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να αιτηθούν απαλλαγή πριν τη διενέργεια ελέγχου, δεν γνωρίζουν ποια αρχή ανταγωνισμού θα επιληφθεί τελικά της υπόθεσης. Αν μια επιχείρηση κάνει αίτηση σε μία αρχή, δεν μπορεί να επιτύχει επιείκεια σε άλλα κράτη μέλη των οποίων τις σχετικές αρχές δεν έχει κάνει επίσης αιτήσεις επιείκειας ή σε κράτη μέλη στα οποία δεν πληροί τους όρους των εθνικών τους προγραμμάτων για τη χορήγηση επιείκειας. Η θέση μιας αιτούσας μπορεί να καταστεί επίσης δυσχερής στις περιπτώσεις όπου, εάν συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις ενός προγράμματος επιείκειας, ενδέχεται να χάσει την υπό όρους απαλλαγή από πρόστιμα από άλλη εθνική αρχή. Αντίστοιχα ισχύουν και στις περιπτώσεις μείωσης των προστίμων.

¹⁷⁹ Εάν η σκοπούμενη ευθυγράμμιση, μελλοντικά βεβαίως, επιτευχθεί σε σημαντικό βαθμό, τότε κάθε ενδιαφερόμενη επιχείρηση μπορεί να προσβλέπει σε ενιαία μεταχείριση από τα μέλη του Δικτύου, η οποία θα επέχει υπό ορισμένες απόψεις θέση one-stop-shop.- Βλ. Μερτικόπουλου, ό.π., σελ. 898.

¹⁸⁰ Πρβλ. σημ. 22-25 του Προγράμματος,

αιτούσα να προσκομίσει όλο το αναγκαίο αποδεικτικό υλικό, το οποίο- εφόσον χορηγηθεί εμπροθέσμως- θεωρείται ότι ανατρέχει στην ημερομηνία υποβολής της συντόμου αιτήσεως. Πέραν αυτών, το πρόγραμμα προβλέπει τις προφορικές και υποθετικές δηλώσεις, ρυθμίσεις τις οποίες υιοθέτησε και η Ανακοίνωση του 2006, ενώ σε σχέση με τη μείωση, είναι πολύ λακωνικό. Ειδικότερα, δεν καθορίζει διαφορετικά επίπεδα μείωσης των προστίμων (όπως το πρόγραμμα της Επιτροπή) αλλά απλώς αναφέρει ότι η μείωση του προστίμου δεν μπορεί να ξεπερνά το 50%¹⁸¹.

73. Επιπρόσθετες παρατηρήσεις: Όσο αφορά στο ζήτημα της αστικής ευθύνης των αιτουσών επιχειρήσεων ρητά αναφέρεται¹⁸² και στις τρεις Ανακοινώσεις ότι, το γεγονός της απαλλαγής ή της μείωσης του προστίμου δεν απαλλάσσει την επιχείρηση από την αστική ευθύνη που συνεπάγεται η συμμετοχή της σε παράβαση του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ¹⁸³. Το γεγονός αυτό, που εκθέτει τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις σε μια σειρά επακόλουθων αγωγών αποζημίωσης (*follow-on actions*) τόσο από τις ανταγωνιστικές προς αυτές επιχειρήσεις όσο και από τους θιγέντες τελικούς καταναλωτές, έχει δημιουργήσει σε ευρύ τμήμα της νομικής θεωρίας το φόβο ότι θα περιοριστεί η αποτελεσματικότητα του προγράμματος επιείκειας¹⁸⁴. Ο φόβος αυτός ενισχύθηκε τα τελευταία χρόνια με τη νομολογία¹⁸⁵ να παρέχει κίνητρα προς ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Ωστόσο, με την έκδοση της Πράσινης¹⁸⁶ κι έπειτα της Λευκής Βίβλου¹⁸⁷ για τις αγωγές αποζημίωσης, οι οποίες αναφέρουν ότι τόσο τα προγράμματα επιείκειας όσο και οι αγωγές αποζημίωσης έχουν το ίδιο σκοπό¹⁸⁸, επιχειρήθηκε να μετριαστεί ο παραπάνω κίνδυνος. Συγκεκριμένα, μία εύλογη λύση, όπως προτάθηκε, θα ήταν ο μη διπλασιασμός της προς επιδίκαση αποζημίωσης ή η μερική απαλλαγή του συνεργασθέντος μέρους μόνο στο μέρος της

¹⁸¹ Βλ. Λιάσκο, ό.π., σελ. 191.

¹⁸² Συγκεκριμένα, στο τελικό τμήμα των Ανακοινώσεων με τίτλο «Γενικές Εκτιμήσεις».

¹⁸³ Ερώτημα αποτελεί το γεγονός αν το πρόγραμμα επιείκειας πρέπει να παρέχει και αστική ασυλία στις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις. Κάτι τέτοιο δεν θα μπορούσε εύκολα να γίνει δεκτό, καθώς δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός της δήλωσης ενοχής εκ μέρους της αιτούσας με τη συνακόλουθη αποδοχή των ευθυνών της.

¹⁸⁴ Βλ. Wils, ό.π., σελ. 147.

¹⁸⁵ Βλ. ΔΕΚ, Απόφαση 20.9.01, C-453/99, Courage/Crehan και ΔΕΚ, Απόφαση 13.7.06, C-295/04 έως C-298/04, Manfredi, στις οποίες αναγνώρισε δικαίωμα αποζημίωσης και στους αντισυμβαλλομένους σε μία απαγορευμένη σύμπραξη.- Βλ. Τρούλη Εμμανουέλα, «Η Πράσινη Βίβλος για τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΚ», ΕυρΠολ. 2007, σελ. 932.

¹⁸⁶ Πράσινη Βίβλος σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΚ, COM (2005) 672 τελικό (19.12.2005).

¹⁸⁷ Λευκή Βίβλος σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΚ, COM(2008) 165 τελικό, Απρίλιος 2008.

¹⁸⁸ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΕυρΠολ 2007, σελ.893.

ζημίας, που ανταποκρίνεται στο μερίδιό του επί της ελεγχόμενης αγοράς. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν παύουν να αποτελούν παρά μόνο προτάσεις, καθώς ισχύει ο κανόνας της πλήρους αποκατάστασης των ζημιωθέντων¹⁸⁹. Όπως γίνεται αντιληπτό, σε αντίθεση με την αμερικανική έννομη τάξη που συνειδητοποιώντας τους παραπάνω κινδύνους έχει αντικαταστήσει την προβλεπόμενη τριπλή αποζημίωση (tremble damages) με την απλή (single damage), η κοινοτική έννομη τάξη ευνοεί την ενεργοποίηση των αγωγών αποζημίωσης¹⁹⁰. Ωστόσο, μπροστά στο ενδεχόμενο της αποτροπής των επιχειρήσεων να αιτηθούν επιείκεια και στην συνακόλουθη υπονόμηση του θεσμού, η κοινοτική διαδικασία αναδιαρθρώθηκε με την καθιέρωση του θεσμού των προφορικών δηλώσεων, όπως εξετάστηκε παραπάνω.

74. Καίριο ερώτημα αποτελεί το εάν, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των κρατών μελών με τις Ανακοινώσεις και το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας, οι διαφορετικές ρυθμίσεις, δηλαδή η ύπαρξη προγραμμάτων με διαφορετικές προϋποθέσεις και όρους ανά κράτος μέλος, πλήττουν την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Προς απάντηση στο ερώτημα θα πρέπει να επισημανθεί το εξής: ότι τα προγράμματα επιείκειας¹⁹¹ ανήκουν στην κυρωτική σφαίρα αρμοδιότητας της Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού. Σύμφωνα δε με το άρθρο 5 του Κανονισμού 1/2003, οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού διατηρούν απόλυτη δικαιοδοσία όσο αφορά στην κυρωτική τους πολιτική, ακόμη και όταν εφαρμόζουν τα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης¹⁹². Όσο αφορά, λοιπόν, στην κύρωση και την επιμέτρηση της ποινής οι εθνικές αρχές μπορούν να θεσπίσουν διαφορετικές διατάξεις, ακόμη και αυστηρότερες, χωρίς καταρχήν να πλήττεται η ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου.

¹⁸⁹ Βλ. Αντ. Μπουχάγιαρ, «Αστική ευθύνη για παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2009, σελ. 39.

¹⁹⁰ Βλ. Αθανασίου Λία, «Ο ρόλος των αγωγών αποζημίωσης στην καταπολέμηση των αντι-ανταγωνιστικών πρακτικών», ΔΕΕ 4/2008, σελ. 397.

¹⁹¹ Όπως και οι Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παρ.2 σημείο α) του Κανονισμού 1/2003, ΕΕ C 210 της 1.9.2006.

¹⁹² Βλ. MEMO/06/256, Βρυξέλλες, 28 Ιουνίου 2006, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/econ/20020709/com\(2002\)962_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/econ/20020709/com(2002)962_el.pdf).

2. Νομολογία- Πρακτική

75. Οι αποφάσεις της Επιτροπής για την επιβολή προστίμων υπόκεινται στον έλεγχο του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁹³ (εφεξής ΓΔικΕΕ) και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁹⁴ (εφεξής ΔικΕΕ). Το ΓΔικΕΕ έχει κρίνει ότι και οι τρεις Ανακοινώσεις δημιουργούν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, στην οποία μπορεί να στηριχθούν οι επιχειρήσεις όταν αποκαλύπτουν την ύπαρξη ενός καρτέλ στην Επιτροπή, κι επομένως η τελευταία οφείλει να τις εφαρμόσει. Το ΓΔικΕΕ επίσης, έχει επιβεβαιώσει ότι η μείωση του προστίμου που οφείλεται στην παρεχόμενη από την επιχείρηση συνεργασία δικαιολογείται μόνο αν η συμπεριφορά της επιχείρησης διευκόλυνε την Επιτροπή στο να ανακαλύψει τη σύμπραξη πιο εύκολα και, όπου είναι δυνατόν, να την καταπολεμήσει¹⁹⁵. Προσθέτει επίσης, ότι η Επιτροπή πρέπει να εφαρμόζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης και ότι η ενδεχόμενη μείωση προστίμων πρέπει να κρίνεται ανάλογα με το βαθμό της συνεργασίας που παρέχει η επιχείρηση (αρχή της αναλογικότητας)¹⁹⁶. Επιπρόσθετα, η λογική που διέπει τα προγράμματα επιείκειας έχει γίνει αποδεκτή και από το ΔικΕΕ ήδη υπό το καθεστώς του Κανονισμού 17/1962¹⁹⁷. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση *Metsa-Serla (Finnboard)*¹⁹⁸ το ΔικΕΕ έκρινε ότι δεν μπορεί να ασκήσει έλεγχο στην Επιτροπή, επειδή κατά τον καταλογισμό των ποινών λαμβάνει υπόψη της τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια των ερευνών. Στην ίδια υπόθεση, το ΔικΕΕ έκρινε ότι τα προγράμματα επιείκειας δεν προσβάλλουν τα θεμελιώδη δικαιώματα της ισότιμης μεταχείρισης των καθ' ων επιχειρήσεων¹⁹⁹. Γενικότερα, σε αρκετές αποφάσεις του το ΔικΕΕ²⁰⁰ έχει τονίσει ότι οι επιχειρήσεις που αιτούνται επιείκεια κάτω από το

¹⁹³ Πρώην Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΠΕΚ).

¹⁹⁴ Πρώην Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ).

¹⁹⁵ ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2005, υπόθ. T-48/02, *Brouwerij Haach v. Commission*, σκέψη 104 και ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 8^{ης} Ιουλίου 2004, υπόθ. T-67/00, *JFE Engineering v. Commission*, σκέψη 499.

¹⁹⁶ Βλ. Bellamy and Child, "Materials on European Community Law of Competition", Εκδόσεις Andrew MacNAB, Oxford, University Press 2009, σελ. 1322, ενδεικτικά, ΓΔικΕΕ, απόφαση της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2001, υπόθ. T-45 & 47/98, *Krupp Thyssen Stainless and Acciai Speciali Terni v. Commission*, σκέψεις 245 και 246.

¹⁹⁷ Βλ. Λιάσκο, ό.π., σελ. 186.

¹⁹⁸ ΔΕΚ, 16.11.2000, υπόθ. C-298/98, σκέψη 56 και επ.

¹⁹⁹ Βλ. απόφαση *Metsa-Serla (Finnboard)*, ό.π., παρ. 329, σκέψη 58.

²⁰⁰ Ενδεικτικά, ΔΕΚ 28.6.2005, υπόθ. C-189/02P *Dansk Rorindustri and Others v. Commission*, ΔικΕΕ 29.6.2006, υπόθ. C-301/04P *Commission v. SLG Carbon*.

ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιείκειας, θα πρέπει “με τη συμπεριφορά τους να καταδεικνύουν ένα γνήσιο πνεύμα συνεργασίας”²⁰¹.

76. Παρακάτω παρατίθενται και αναλύονται οι σημαντικότερες αποφάσεις του ΓΔικΕΕ και του ΔικΕΕ που αφορούν τα προγράμματα επιείκειας, ενώ μελετώνται και οι αποφάσεις της Επιτροπής επί των υποθέσεων. Αν και σχετικά πρόσφατος ο θεσμός των προγραμμάτων επιείκειας, ωστόσο έχει απασχολήσει τα κοινοτικά δικαστήρια σε αρκετές αποφάσεις. Η ανάλυση θα γίνει ανά υπόθεση καρτέλ.

▪ **Καρτέλ βιταμινών (Vitamins Cartel)**

➤ *Απόφαση 2003/2/ΕΚ της Επιτροπής της 21.11.2001, υπόθεση COMP/E-1/37.512 Βιταμίνες*²⁰²

77. **Πραγματικά περιστατικά:** Μετά από έρευνα που ξεκίνησε το Μάιο του 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι 13 ευρωπαϊκές και μη ευρωπαϊκές εταιρείες²⁰³ συμμετείχαν σε καρτέλ με στόχο την κατάργηση του ανταγωνισμού στον τομέα των βιταμινών Α, Ε, Β1, Β2, Β5, Β6, C, D3, Biotin (H), του φολικού οξέως (M), της Β καροτίνης και των καροτινοειδών. Οι συμμετέχοντες σε κάθε ένα από τα καρτέλ καθόριζαν τιμές για τις διάφορες βιταμίνες, ποσοστάσεις πωλήσεων, συμφωνούσαν και εφάρμοζαν αυξήσεις τιμών και ανακοίνωναν τις τιμές τους βάσει των συμφωνιών τους.

78. **Διατακτικό:** Η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο ίσο με 855,23 εκατομμύρια ευρώ συνολικά. Στην Aventis (πρώην Rhone-Poulenc) χορηγήθηκε πλήρης ασυλία για τη συμμετοχή της στα καρτέλ βιταμινών Α και Ε γιατί ήταν η πρώτη εταιρεία που συνεργάστηκε με την Επιτροπή και παρέσχε αποφασιστικές αποδείξεις για, σύμφωνα με την προβλεπόμενη στο τμήμα Β, στοιχείο β' προϋπόθεση²⁰⁴. Στις υπόλοιπες επτά

²⁰¹ Βλ. Wils, ό.π., σελ.139.

²⁰² ΕΕ L 6 (10.1.2003).

²⁰³ F. Hoffmann-La Roche AG, BASF AG, Aventis SA, Solvay Pharmaceuticals BV, Merck KgaA, Daiichi Pharmaceutical Co Ltd, Eisai Co Ltd, Takeda Chemical Industries Ltd, Lonza AG, Kongo Chemical Co Ltd, Sumitomo Chemical Co Ltd, Sumika Fine Chemicals Ltd και Tanabe Saiyaku Co Ltd (στις πέντε τελευταίες δεν επιβλήθηκαν πρόστιμα λόγω παραγραφής του αδικήματος) - Βλ. IP/01/1625, Βρυξέλλες, 21 Νοεμβρίου 2001.

²⁰⁴ Είναι η πρώτη φορά που η Επιτροπή χορηγεί μείωση κατά 100% του προστίμου κατ' εφαρμογή του τμήματος Β της Ανακοίνωσής της σχετικά με την επιείκεια (Ανακοίνωση 1996).

εταιρείες, τα πρόστιμα που τους επιβλήθηκαν, μειώθηκαν ανάλογα με το βαθμό συνεργασίας τους²⁰⁵. Ανάμεσα σε αυτές ήταν και η εταιρεία BASF η οποία προσέφυγε ενώπιον του ΠΕΚ προκειμένου να ακυρωθεί ή να μειωθεί σημαντικά το συνολικό πρόστιμο που τους επιβλήθηκε με την Απόφαση της Επιτροπής. Η Επιτροπή θεώρησε ότι η BASF (μαζί με τη Roche), με έγγραφα που διαβίβασε στις υπηρεσίες της, ήταν η πρώτη που της γνωστοποίησε καθοριστικά στοιχεία για την απόδειξη της υπάρξεως των συμφωνιών περί συμπαιγνίας που αφορούσαν τις αγορές των βιταμινών Β 2, Β 5, C και D 3, του βήτα-καροτενίου και των καροτονοειδών. Ωστόσο, δεδομένου ότι η BASF ενήργησε ως υποκινητής ή διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στις αθέμιτες δραστηριότητες που αφορούσαν τις βιταμίνες Α, Ε, Β 2, Β 5, C και D 3, το βήτα-καροτενίου και τα καροτενοειδή δεν πληρούσε την προβλεπόμενη στο τμήμα Β, στοιχείο ε', της ανακοινώσεως περί συνεργασίας προϋπόθεση. Επομένως δεν έτυχε μείωσης των προστίμων βάσει των τμημάτων Β ή Γ της ως άνω Ανακοινώσεως. Ωστόσο, έτυχε μείωσης του προστίμου σύμφωνα με το τμήμα Δ της ανακοινώσεως περί συνεργασίας. Ειδικότερα, η Επιτροπή επεσήμανε ότι, δεδομένου ότι η BASF παρείχε λεπτομερή αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά την οργανωτική διάρθρωση των συμφωνιών περί συμπαιγνίας, συνέβαλε σημαντικά στη διαπίστωση των ως άνω παραβάσεων και χορήγησε στην εν λόγω επιχείρηση, για όλες αυτές τις παραβάσεις, μείωση κατά 50 % του ποσού του προστίμου που θα της είχε επιβληθεί αν δεν είχαν συνεργασθεί με την Επιτροπή²⁰⁶.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ της 15.3.2006, υπόθ. T-15/02, BASF AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

79. Επιχειρήματα διαδίκων: Η προσφεύγουσα θεώρησε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη ως εκ του ότι θεώρησε ότι οι γραπτές δηλώσεις στις οποίες προέβη η Aventis παρείχαν στην Επιτροπή τα πρώτα καθοριστικά στοιχεία ως προς τις παραβάσεις που αφορούν τις βιταμίνες Α και Ε, καθώς υποστήριξε ότι αυτή, μαζί με τη Roche, ήταν η πρώτη επιχείρηση που είχε ενημερώσει την Επιτροπή για το καρτέλ στον τομέα των

²⁰⁵ Το ποσό των ως άνω προστίμων καθορίστηκε από την Επιτροπή κατ' εφαρμογή των κατευθυντηρίων γραμμών της για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές) και της ανακοινώσεώς της σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 1996, C 207, σ. 4, στο εξής: ανακοίνωση περί συνεργασίας).

²⁰⁶ Το συνολικό πρόστιμο ανήλθε σε 296,16 εκατ. ευρώ.

βιταμινών και της είχε παράσχει λεπτομερειακά στοιχεία σχετικά με τις επίμαχες βιταμίνες, τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις και τη διάρκεια του καρτέλ. Τα ως άνω αποδεικτικά στοιχεία είχαν παρασχεθεί προφορικώς στην Επιτροπή κατά τη διάρκεια συσκέψεως και ήσαν «καθοριστικά» κατά την έννοια του τμήματος Β, στοιχείο β', της ανακοινώσεως περί συνεργασίας, καθόσον αρκούσαν, αυτά καθ' εαυτά, για να αποδειχθεί η ύπαρξη του εν λόγω καρτέλ. Όσον αφορά την προβλεπόμενη υπό στοιχείο ε' προϋπόθεση σε σχέση με όλες τις παραβάσεις για τις οποίες επιβλήθηκε πρόστιμο στην προσφεύγουσα, η τελευταία επανέλαβε ότι η Επιτροπή εσφαλμένως θεώρησε την προσφεύγουσα ως πρωτοστάτη ή υποκινητή των συμπράξεων. Αντίθετα, η Επιτροπή ισχυριζόταν ότι, ως προς τις αφορώσες τις βιταμίνες Α και Ε παραβάσεις, η προσφεύγουσα δεν ήταν η πρώτη επιχείρηση που είχε προσκομίσει «καθοριστικά αποδεικτικά στοιχεία» κατά την έννοια της ανακοινώσεως. Αν θεώρησε ότι η Aventis, και όχι η BASF, πληρούσε την προβλεπόμενη στο τμήμα Β, στοιχείο β', προϋπόθεση της ανακοινώσεως, τούτο συνέβη διότι η Aventis είχε προσκομίσει «καθοριστικά αποδεικτικά στοιχεία» στις 19/5/1999, ήτοι περίπου ένα μήνα προτού η BASF είχε προσκομίσει το πρώτο έγγραφο που μπορούσε να είχε ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της εν λόγω ανακοινώσεως, ήτοι την από 15/6/1999 δήλωσή της. Τέλος, όσον αφορά την προϋπόθεση που προβλέπεται στο τμήμα Β, στοιχείο ε', της ανακοινώσεως σε σχέση με όλες τις παραβάσεις για τις οποίες επιβλήθηκε πρόστιμο στην προσφεύγουσα, η Επιτροπή επισήμανε, αφενός, ότι η προσφεύγουσα δεν είχε αμφισβητήσει ότι διαδραμάτισε ρόλο πρωτοστάτη ή υποκινητή στην αφορώσα τη βιταμίνη Β2 σύμπραξη και, αφετέρου, ότι ο ρόλος πρωτοστάτη ή υποκινητή που είχε διαδραματίσει η προσφεύγουσα στις άλλες συμπράξεις αποδείχθηκε επαρκώς με την Απόφαση.

80. Εκτίμηση του ΓΔικΕΕ: Πριν κρίνει επί της ουσίας, το ΓΔικΕΕ διευκρίνισε ότι, λαμβανομένης υπόψη της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που δημιουργεί η Ανακοίνωση, η Επιτροπή υποχρεούται να συμμορφωθεί προς αυτήν κατά την εκτίμηση της συνεργασίας της προσφεύγουσας²⁰⁷. Ως προς τον πρώτο λόγο, το ΓΔικΕΕ τόνισε ότι, η προφορική πληροφορία παρουσιάζει, βεβαίως, το μειονέκτημα ότι η διαβίβασή της στην Επιτροπή απαιτεί τη συνεργασία της τελευταίας και, ως εκ τούτου, εξαρτάται από το κατά πόσον είναι διαθέσιμοι οι υπάλληλοι του θεσμικού

²⁰⁷ Πρβλ. σκέψη 488 της Απόφασης.

οργάνου και από το κατά πόσον είναι διαθέσιμα τα αναγκαία μέσα. Ωστόσο, το ως άνω μειονέκτημα δεν ήταν καθοριστικό ενόψει του ζητήματος αν μια προφορική πληροφορία μπορεί να γίνει δεκτή για τους σκοπούς της εφαρμογής του τμήματος Β της ανακοινώσεως περί συνεργασίας. Επομένως, οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι καθοριστικά στοιχεία κατά την έννοια του τμήματος Β, στοιχείο β', της ανακοινώσεως περί συνεργασίας μπορούν επίσης να παρέχονται προφορικώς. Όμως, δεν αναγνώρισε ότι τα προφορικά αυτά στοιχεία που προσκόμισε η προσφεύγουσα αποτελούν «καθοριστικά» στοιχεία για την απόδειξη της ύπαρξης της παράβασης της παράβασης, με την αιτιολογία ότι, ναι μεν τα στοιχεία που η προσφεύγουσα ισχυριζόταν ότι προσκόμισε κατά τη σύσκεψη της 17ης Μαΐου 1999, έθεταν βεβαίως το θεσμικό όργανο σε θέση να απευθύνει αιτήσεις παροχής πληροφοριών, αν όχι να διατάξει τη διεξαγωγή ελέγχων, πλην όμως αφήναν στο θεσμικό όργανο, σχεδόν στο ακέραιο, το καθήκον να ανασυγκροτήσει και να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά, παρά την εκ μέρους της προσφεύγουσας αποδοχή της ευθύνης της, ενώ τούτο δεν ίσχυε, προδήλως, στην περίπτωση της λεπτομερούς περιγραφής των σχετικών με τις βιταμίνες Α και Ε παράνομων δραστηριοτήτων, στην οποία προέβη η Aventis με την από 19 Μαΐου 1999 δήλωσή της²⁰⁸. Ως προς τον δεύτερο λόγο, η Επιτροπή έκρινε ότι, αφού είχε επισημάνει ότι η προσφεύγουσα δεν είχε αμφισβητήσει, με την υπό κρίση προσφυγή, τον ρόλο της ως πρωτοστάτη ή ως υποκινητή της αφορούσας τη βιταμίνη Β2 παραβάσεως, η προσφεύγουσα δεν πληρούσε την προβλεπόμενη στο τμήμα Β, στοιχείο ε', της ανακοινώσεως περί συνεργασίας προϋπόθεση ως προς τις αφορώσες τις βιταμίνες Α, Ε, Β 2 και Β 5 παραβάσεις, ενώ πληρούσε την εν λόγω προϋπόθεση ως προς τις αφορώσες τις βιταμίνες C, D 3, το βήτα-καροτένιο και τα καροτενοειδή παραβάσεις. Συμπερασματικά, αφενός, επιβεβαίωσε τον αποκλεισμό της προσφεύγουσας από το ευεργέτημα της εφαρμογής του τμήματος Β της ανακοινώσεως περί συνεργασίας ως προς τις αφορώσες τις βιταμίνες Α, Ε, Β 2, Β 5, C και D 3 παραβάσεις και, αφετέρου, χορήγησε στην προσφεύγουσα, δυνάμει του εν λόγω τμήματος, μείωση κατά 75 % του ποσού, αφού υπολόγισε πριν από την εφαρμογή της εν λόγω ανακοινώσεως, τα πρόστιμα που της είχαν επιβληθεί για τις αφορώσες το βήτα-καροτένιο και τα καροτενοειδή παραβάσεις²⁰⁹.

²⁰⁸ Πρβλ. σκέψεις 517-519 της Απόφασης.

²⁰⁹ Πρβλ. σκέψη 575 της Απόφασης.

81. Ας σημειωθεί ότι η απόφαση αυτή του Γενικού Δικαστηρίου έχει τελεσιδικήσει, καθώς η εταιρεία BASF AG δεν άσκησε αναίρεση για την ακύρωσή της ενώπιον του ΔικΕΕ.

▪ **Καρτέλ αυτοαντιγραφικού χαρτιού (Carbonless Paper Cartel)**

➤ **Απόφαση 2004/337/ΕΚ της Επιτροπής (20.12.2001), υπόθεση COMP/E-1/36.212 (Αυτοαντιγραφικό χαρτί)**²¹⁰

82. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από έρευνα σε βάθος που ξεκίνησε το 1996, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακάλυψε ότι 10 εταιρείες²¹¹ συμμετείχαν, από το 1992 έως το 1995, σε σύμπραξη που εκτεινόταν στο σύνολο της Ευρώπης με στόχο κυρίως συνεννοημένες αυξήσεις τιμών στον τομέα του αυτοαντιγραφικού χαρτιού. Η Επιτροπή άρχισε να ερευνά την υπόθεσή αυτή όταν η Sappi, επικαλούμενη τις διατάξεις της ανακοίνωσης επιείκειας, ενημέρωσε την Επιτροπή σχετικά με την ύπαρξη της σύμπραξης. Η υπόθεση του αυτοαντιγραφικού χαρτιού είναι μία από τις πρώτες εφαρμογές αυτής της ανακοίνωσης δεδομένου ότι η Sappi ήρθε σε επαφή με την Επιτροπή το Φθινόπωρο του 1996²¹².

83. Διατακτικό: Η Sappi επωφελήθηκε από την πλήρη απαλλαγή σχετικά με το πρόστιμο, κατ' εφαρμογή των κανόνων επιείκειας της Επιτροπής του 1996, γιατί ήταν η πρώτη εταιρεία που συνεργάστηκε στην έρευνα και υπέβαλε αποφασιστικές αποδείξεις για τη σύμπραξη και μάλιστα πριν αναλάβει η Επιτροπή οποιαδήποτε έρευνα, ενώ διατήρησε συνεχή και πλήρη συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας, δεν συμμετείχε πλέον στο καρτέλ και δεν υποχρέωσε καμία επιχείρηση να συμμετάσχει στο καρτέλ ούτε έδρασε ως υποκινητής του. Είναι η δεύτερη φορά που η Επιτροπή παρέχει μείωση κατά 100% του προστίμου (μετά την Aventis S.A). Επιπλέον, η Επιτροπή χορήγησε μείωση του προστίμου κατά 50 % στη Mougeot, 35% στην AWA και 20% στη Bolloré, γιατί οι επιχειρήσεις αυτές υπέβαλαν πριν την αποστολή της κοινοποίησης των αιτιάσεων πληροφορίες που επιβεβαίωσαν τις εν

²¹⁰ EE L 115 (21.4.2004).

²¹¹ Συγκεκριμένα οι: Arjo Wiggins Appleton Plc, Carrs Paper Ltd (Ηνωμένο Βασίλειο), Mitsubishi HiTech Paper Bielefeld GmbH, Papierfabrik August Koehler AG, Zanders Feinpapier AG (Γερμανία), Bolloré SA et Papeteries Mougeot SA (Γαλλία), Distribuidora Vizcaina de Papeles S.L., Papelera Guipuzcoana de Zicupaga SA, Torraspapel SA (Ισπανία), και Sappi Limited (Νότιος Αφρική).

²¹² Βλ. IP/01/1892, Βρυξέλλες, 20 Δεκεμβρίου 2001.

λόγω παράνομες πρακτικές. Ακόμη, χορήγησε μείωση του προστίμου κατά 10 % στην Carrs, την ΜΗΤΡ και την Zanders γιατί οι επιχειρήσεις αυτές δεν αρνήθηκαν τα γεγονότα που περιγράφονται στην κοινοποίηση των αιτιάσεων.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ της 26.4.2007, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, Bolloré SA κλπ κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

84. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Zicuñaga ισχυριζόταν ότι η χρησιμοποίηση του καθεστώτος μειώσεως ή ακυρώσεως του προστίμου βάσει της συνεργασίας με την Επιτροπή συνιστούσε πράγματι προσβολή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως η οποία απαιτεί να επιβάλλονται ίδιες κυρώσεις για την ίδια συμπεριφορά. Η ΜΗΤΡ ισχυριζόταν ότι η Επιτροπή προσέβαλε τις αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ίσης μεταχειρίσεως μειώνοντας το πρόστιμο που της επιβλήθηκε μόνον κατά 10 % (έκρινε δηλαδή, σύμφωνα με το τμήμα Δ παρ. 2 περ. β' κι όχι περ.α' της Ανακοίνωσης), εφόσον αναγνώρισε τα πραγματικά περιστατικά και την παράβαση, σε αντίθεση με άλλες αποφάσεις της κατά τις οποίες είχε χορηγήσει μείωση 20%. Η Mougeot υποστήριξε ότι υπέστη δυσμενή διάκριση σε σχέση με τη Sappi, η οποία έλαβε μείωση 100 % του προστίμου, και η Επιτροπή έπρεπε να της είχε χορηγήσει το ευεργέτημα του μέρους Β περ.β' της ανακοίνωσης σχετικά με τη συνεργασία, που συνεπάγεται μείωση 75 %. Η AWA υποστήριξε ότι έπρεπε να είχε λάβει μείωση το ίδιο σημαντική με τη μείωση της Mougeot, διότι είχε επικοινωνήσει με την Επιτροπή πριν από τη Mougeot και τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε προσκομίσει ήσαν προσφορότερα από τα προσκομισθέντα εκ μέρους της Mougeot. Και τέλος, η Koehler θεώρησε ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη την ανεπιφύλακτη συνεργασία της πριν και μετά την αποστολή της ανακοίνωσης των αιτιάσεων. Κατά την άποψη της Koehler, αντίκειται στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως το γεγονός ότι η Carrs, η ΜΗΤΡ και η Zanders απήλαυσαν της επιεικείας και όχι εκείνη.

85. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Ως προς τη Zicuñaga, το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι δεν μπορεί να υπάρχει δυσμενής διάκριση μεταξύ της επιχειρήσεως που επιλέγει ελεύθερα να συνεργαστεί και της επιχειρήσεως που αρνείται, εφόσον η συμπεριφορά της πρώτης διαφέρει της δεύτερης, και επομένως δικαιολογείται η

επιβολή διαφορετικής κυρώσεως. Επισήμανε συναφώς, ότι μπορούσε να είχε συνεργαστεί όμως δεν έκανε χρήση της συνεργασίας αυτής. Επομένως, έκρινε ότι δεν μπορούσε να επικαλείται ότι υπέστη δυσμενή διάκριση²¹³ και άρα το αίτημά της απορρίφθηκε. Ως προς τη ΜΗΤΡ, το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι η προβλεπόμενη, στο σημείο Δ της ανακοινώσεως σχετικά με τη συνεργασία, κλίμακα εκτείνεται από 10 έως 50 % χωρίς να καθορίζει τα συγκεκριμένα κριτήρια για τη διακόμανση της μείωσης εντός της κλίμακας αυτής. Επομένως, δεν δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη για τη χορήγηση συγκεκριμένου ποσοστού μείωσης. Επίσης, η Επιτροπή δε δεσμεύεται από την κρίση της σε προηγούμενες υποθέσεις, καθώς η αρχή της ίσης μεταχείρισεως αφορά μόνον τη σύγκριση της καταστάσεως των διαφόρων συμμετεχόντων στην ίδια σύμπραξη²¹⁴. Συνεπώς, το αίτημά της δεν έγινε δεκτό. Ως προς τη Mougeot, το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι, δεν μπορούσαν να ισχύσουν για τη συγκεκριμένη εταιρεία οι διατάξεις του τμήματος Β της Ανακοίνωσης, διότι είχε παράσχει αποδείξεις για την ύπαρξη της σύμπραξης μόνον αφότου η Επιτροπή πραγματοποίησε ελέγχους βάσει αποφάσεως. Προσέθεσε δε ότι, το γεγονός και μόνον ότι η Mougeot είχε κατορθώσει να προσκομίσει προφανώς «αποφασιστικά στοιχεία», για να μπορέσει η Επιτροπή να αποδείξει την παράβαση, δεν αφαιρέσαν από τη Sappi την ιδιότητα της πρώτης επιχειρήσεως που κατήγγειλε τη σύμπραξη²¹⁵. Επομένως, το αίτημά της απορρίφθηκε.. Ως προς την AWA και όσο αφορούσε το πρώτο σκέλος έκρινε ότι, ασφαλώς η AWA είχε προηγηθεί της Mougeot ανακοινώνοντας την πρόθεσή της να συνεργαστεί με την Επιτροπή, αλλά η Mougeot ήταν η πρώτη εκ των δύο που είχε στείλει πράγματι πληροφορίες στην Επιτροπή. Όσο αφορούσε το δεύτερο σκέλος, το ΓΔικΕΕ εκτίμησε ότι, ναι μεν οι πληροφορίες της Mougeot είχαν πιο λεπτομερή χαρακτήρα από αυτές της AWA, όμως οι πληροφορίες της τελευταίας, αφορούσαν μεγαλύτερη χρονική περίοδο και κάλυπταν ευρύτερη γεωγραφική έκταση. Επομένως, έκρινε ότι οι συνεργασίες AWA και Mougeot είναι «παρεμφερούς ποιότητας»²¹⁶. Επομένως, ο λόγος που είχε αντλήσει η AWA από τον ανεπαρκή και δυσμενή χαρακτήρα της μείωσης που της είχε χορηγηθεί βάσει της συνεργασίας της έγινε δεκτός. Επομένως, της χορηγήθηκε, βάσει της συνεργασίας της, η ίδια μείωση με τη χορηγηθείσα στη Mougeot, ήτοι 50 %. Ενώ, όσο αφορούσε τη Koehler το ΓΔικΕΕ εκτίμησε ότι, οι εταιρείες στις οποίες είχε χορηγηθεί μείωση του προστίμου, δεν είχαν

²¹³ Πρβλ. σκέψεις 677-678 της Απόφασης.

²¹⁴ Πρβλ. σκέψεις 685-687 της Απόφασης.

²¹⁵ Πρβλ. σκέψεις 691-693 της Απόφασης.

²¹⁶ Πρβλ. σκέψεις 705-707 της Απόφασης.

αμφισβητήσει τη συμμετοχή τους στη σύμπραξη, σε αντίθεση με την Koehler, που είχε αμφισβητήσει πολλά στοιχεία της σύμπραξης, ή τουλάχιστον δεν είχε διευκολύνει την Επιτροπή κατά την έρευνα και την επιβολή κυρώσεων στη σύμπραξη²¹⁷. Επομένως, το αίτημά της δεν έγινε δεκτό.

86. Τρεις από τις παραπάνω εταιρείες και συγκεκριμένα η Papierfabrik August Koehler, η Bolloré και η Distribuidora Vizcaína de Papeles, άσκησαν αναίρεση²¹⁸ ενώπιον του ΔικΕΕ κατά της απόφασης του ΓΔικΕΕ, επικαλούμενες όμως λόγους που δεν αφορούσαν την κακή εκτίμηση της συνεργασίας τους στα πλαίσια της Ανακοίνωσης του 1996.

▪ **Καρτέλ ηλεκτροδίων γραφίτη (Graphite Electrodes Cartel)**

➤ ***Απόφαση 2002/271/ΕΚ της Επιτροπής της 18ης Ιουλίου 2001, υπόθεση COMP/E-1/36.490 (Ηλεκτρόδια γραφίτη)***²¹⁹

87. **Πραγματικά περιστατικά:** Μετά από έρευνα που ξεκίνησε το 1997, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι 8 ευρωπαϊκές και μη ευρωπαϊκές εταιρείες²²⁰ συμμετείχαν από το 1992 έως το 1998 σε καρτέλ, μέσω του οποίου καθόριζαν τις τιμές και κατένειμαν τις αγορές με στόχο την κατάργηση του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτροδίων γραφίτη. Μάλιστα, την περίοδο κατά την οποία λειτούργησε το εν λόγω καρτέλ οι τιμές των ηλεκτροδίων γραφίτη αυξήθηκαν κατά 50%. Στις αρχές του 1998, η εταιρεία Showa Denko, ήταν η πρώτη που συνεργάστηκε με την Επιτροπή και παρείχε αποφασιστικής σημασίας στοιχεία για τη διαπίστωση της παράβασης

88. **Διατακτικό:** Η Επιτροπή χορήγησε στην εταιρεία Showa Denko μείωση από το πρόστιμο της τάξης του 70%, σύμφωνα με το τμήμα Γ της Ανακοίνωσης, λόγω της συνεργασίας της. Είναι η πρώτη φορά που η Επιτροπή, υπό το πρίσμα της

²¹⁷ Πρβλ. σκέψεις 717-728 της Απόφασης.

²¹⁸ ΔικΕΕ, απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-322/07 P, C-327/07 P και C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler, Bolloré και Distribuidora Vizcaína de Papeles κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

²¹⁹ ΕΕ 2002, L 100.

²²⁰ SGL Carbon AG (Γερμανία), UCAR International Inc. (ΗΠΑ), Tokai Carbon Co. Ltd. (Ιαπωνία), Showa Denko K.K. (Ιαπωνία), VAW Aluminium AG (Γερμανία), SEC Corporation (Ιαπωνία), Nippon Carbon Co. Ltd. (Ιαπωνία) and The Carbide Graphite Group Inc. (ΗΠΑ).

Ανακοίνωσης για την επιείκεια του 1996, χορήγησε τόσο μεγάλη μείωση προστίμου²²¹. Η εταιρεία UCAR επίσης συνεργάστηκε με την Επιτροπή, εξασφαλίζοντας μείωση του προστίμου κατά 40% κατ' εφαρμογή του τμήματος Δ σημ. 2 της Ανακοίνωσης του 1996. Στις εταιρείες Tokai, SEC και Nirron χορηγήθηκε μείωση της τάξης του 10%, σύμφωνα με το τμήμα Δ σημ.2 της Ανακοίνωσης, επειδή δεν αμφισβήτησαν τα γεγονότα της παράβασης. Η εταιρεία VAW Carbon εξασφάλισε μείωση 20%, σύμφωνα με το τμήμα Δ σημ.2 περ.β', γιατί συνεργάστηκε με την Επιτροπή μετά την κοινοποίηση των αιτιάσεων. Στην εταιρεία SLG χορήγησε μείωση προστίμου κατά 30%, σύμφωνα με το τμήμα Δ, σημ.2, περ.α' της Ανακοίνωσης, γιατί παρείχε οικειοθελώς πληροφορίες στην Επιτροπή. Τέλος, στην εταιρεία Carbide/Graphite χορηγήθηκε μείωση 20%, σύμφωνα με το τμήμα Δ σημ.2, καθώς παρείχε αρκετές πληροφορίες στην Επιτροπή σχετικά με τη σύμπραξη.

➤ ***Απόφαση του ΓΔικΕΕ της 29.4.2004, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-236/01, T-239/01, T-244/01 έως T-246/01, T-251/01 και T-252/01, Tokai Carbon Co. Ltd., κλπ. κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων***

89. Επιχειρήματα των διαδίκων: Στην πλειονότητα των υποθέσεων οι προσφεύγουσες απέβλεψαν, κατ' ουσίαν, μόνο στην κατάργηση ή τη μείωση του ποσού των επιβληθέντων προστίμων, καταγγέλλοντας ότι η Επιτροπή είχε εφαρμόσει εσφαλμένα τις κατευθυντήριες γραμμές της και την Ανακοίνωση περί συνεργασίας του 1996, χωρίς να έχουν αμφισβητήσει το αληθές των πραγματικών περιστατικών που είχαν διαπιστωθεί με την προσβαλλόμενη απόφαση.

90. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Αξιοσημείωτη είναι η απόφαση του ΓΔικΕΕ σχετικά με την εταιρεία Nirron, στην οποία αύξησε το πρόστιμο, επειδή αμφισβήτησε ενώπιόν του την αλήθεια των γεγονότων που είχε διαπιστώσει η Επιτροπή, παρά το γεγονός ότι η εταιρεία είχε τύχει επιείκειας από την Επιτροπή και είχε λάβει μικρότερο πρόστιμο. Όπως ανέφερε στην σκέψη 113, ο κίνδυνος να ασκήσει μια επιχείρηση, που, χάρη στη συνεργασία της, έτυχε μείωσης του προστίμου, μεταγενεστέρως προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως με την οποία τιμωρείται για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και να δικαιωθεί ενώπιον

²²¹ Βλ. IP/01/1010, Βρυξέλλες, 18 Ιουλίου 2001.

του Πρωτοδικείου (νυν Γενικού Δικαστηρίου) ή ενώπιον του Δικαστηρίου αποτελεί φυσιολογική συνέπεια της ασκήσεως των προβλεπομένων από τη Συνθήκη ενδίκων βοηθημάτων· συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι η επιχείρηση αυτή δικαιώθηκε δικαστικώς δεν δικαιολογεί νέα εκτίμηση του μεγέθους της μείωσης που της παραχωρήθηκε. Όσο αφορούσε στην εταιρεία UCAR, η οποία είχε ισχυριστεί ότι για την τελευταία περίοδο της συμμετοχής της στο καρτέλ, έπρεπε να είχε κριθεί σύμφωνα με την Ανακοίνωση του 2002, το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι, όταν είχε εκδοθεί η προσβαλλόμενη απόφαση (18 Ιουλίου 2001), δεν είχε καν δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα η νέα Ανακοίνωση, οπότε η Επιτροπή δεν έσφαλε μη εφαρμόζοντας την προβληθείσα από τη UCAR νέα πολιτική για τη συνεργασία. Όμως, έκρινε ότι, η Επιτροπή έσφαλε ως προς τη σπουδαιότητα της συνεργασίας που είχε παράσχει η UCAR, και για τον λόγο αυτό, απεφάνθη μείωση του προστίμου που της είχε επιβληθεί κατά 10 %, ποσοστό που προστέθηκε στη μείωση του 40 % που της είχε ήδη χορηγήσει η Επιτροπή. Ως προς την SLG αποφάνθηκε ότι, η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη, ως προς διάφορα σημεία, τη σπουδαιότητα της συνεργασίας της και χορήγησε, για τον λόγο αυτό, μείωση κατά 10% του προστίμου που της είχε επιβληθεί, ποσοστό που προστέθηκε στη μείωση του 30% που είχε ήδη χορηγήσει η Επιτροπή²²², κατ' εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των συμμετεχόντων στη σύμπραξη. Ενώ, όσο αφορούσε την Carbide/Graphite, το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι Επιτροπή δεν εκτίμησε δεόντως τη σπουδαιότητα της συνεργασίας της. Για τον λόγο αυτό, μείωσε το πρόστιμο που της είχε επιβληθεί κατά 20 %, ποσοστό που προστέθηκε στη μείωση του 20 % που της είχε ήδη χορηγηθεί από την Επιτροπή.

91. Να σημειωθεί ότι οι εταιρείες SGL²²³ και Showa Denko²²⁴ άσκησαν αναίρεση κατά της απόφασης του ΓΔικΕΕ μη επικαλούμενες, όμως, ως λόγο αναίρεσης την εσφαλμένη εφαρμογή της Ανακοίνωσης περί επιείκειας από το Γενικό Δικαστήριο. Ως προς τις υπόλοιπες εταιρείες, η παραπάνω απόφαση τελεσιδίκησε καθώς οι εταιρείες αυτές δεν άσκησαν αναίρεση ενώπιον του ΔικΕΕ. Ωστόσο, αναίρεση κατά της απόφασης του ΓΔικΕΕ άσκησε και η Επιτροπή, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

²²² Αν και η τελική μείωση ανήλθε σε ποσοστό 8% λόγω της όψιμης αμφισβήτησης της διάρκειας της παράβασης, βλ. σκέψη 418 της Απόφασης.

²²³ ΔικΕΕ, απόφαση της 29.6.2006, υπόθεση C-308/04 P, SGL Carbon AG κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

²²⁴ ΔικΕΕ, απόφαση της 29.6.2006, υπόθεση C-289/04 P, Showa Denko KK κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

➤ *Απόφαση του ΔικΕΕ της 29ης Ιουνίου 2006, υπόθεση C-301/04 P, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά SGL Carbon AG*

92. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Επιτροπή πρόεβαλε ως λόγο αναίρεσης τη νομική πλάνη του Γενικού Δικαστηρίου ως προς την ποιότητα της συνεργασίας της SGL. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υποστήριξε ότι η SGL απάντησε με τρόπο ελλιπή και παραπλανητικό σε αίτηση παροχής πληροφοριών από μέρους της, στην οποία της είχε ζητηθεί να αναφέρει, μεταξύ άλλων, το όνομα των επιχειρήσεων του κλάδου των ηλεκτροδίων γραφίτη που είχε ειδοποιήσει για το ενδεχόμενο να γίνουν το αντικείμενο μέτρων έρευνας της Επιτροπής. Από την άλλη μεριά, η εταιρεία SGL θεώρησε ότι, το Γενικό δικαστήριο σωστά διαπίστωσε ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να αποκαλύψει στην Επιτροπή πως είχε ειδοποιήσει άλλες επιχειρήσεις για την ύπαρξη επικείμενων ελέγχων.

93. Εκτίμηση του Δικαστηρίου: Το ΔικΕΕ έκρινε ότι, μείωση βάσει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας μπορεί να δικαιολογηθεί μόνον όταν τα πληροφοριακά στοιχεία που δόθηκαν και, γενικότερα, η συμπεριφορά της σχετικής επιχειρήσεως θα μπορούσαν εν προκειμένω να θεωρηθούν απόδειξη πραγματικού πνεύματος συνεργασίας από την πλευρά της. Συγκεκριμένα, η SGL μολονότι δεν ήταν υποχρεωμένη να απαντήσει στην ερώτηση της Επιτροπής, απάντησε με ελλιπή και παραπλανητικό τρόπο στην ερώτηση αυτή. Κατά συνέπεια, το ΔικΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πιο πάνω συμπεριφορά της SGL δεν έδειχνε πνεύμα συνεργασίας²²⁵.

▪ **Καρτέλ κιτρικού οξέος (Citric Acid Cartel)**

➤ *Απόφαση 2002/742/ΕΚ της Επιτροπής, της 5ης Δεκεμβρίου 2001, υπόθεση COMP/E-1/36.604 (Κιτρικό οξύ)²²⁶*

94. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από έρευνα που ξεκίνησε το 1997, η Επιτροπή κατέληξε ότι οι αμερικανικές εταιρίες Archer Daniels Midland (ADM) και Haarmann & Reimer (H&R), με την τελευταία να έχει αποκτηθεί πρόσφατα από την Bayer AG,

²²⁵ Πρβλ. σκέψεις 69-70 της Απόφασης.

²²⁶ ΕΕ 2002, L 239, σ. 18.

η ολλανδική εταιρία Cerestar Bioproducts B.V., και οι ελβετικές Hoffmann-La Roche και Jungbunzlauer (JBL), συμμετείχαν σε παγκόσμιο καρτέλ από το 1991 έως το 1995, μέσω του οποίου καθόριζαν τις τιμές και κατένειμαν μεταξύ τους την αγορά για το κιτρικό οξύ²²⁷.

95. Διατακτικό της Απόφασης: Η Cerestar Bioproducts ήταν η πρώτη εταιρία που υπέβαλε στην Επιτροπή αποφασιστικές πληροφορίες. Δεδομένου όμως, ότι η αίτηση της για την εφαρμογή της ανακοίνωσης επιείκειας δεν ήταν απολύτως αυθόρμητη, και δεδομένου ότι συνεργάστηκε με την Επιτροπή μόνο αφού γνώριζε ότι το καρτέλ του κιτρικού οξέως ήταν αντικείμενο έρευνας της Επιτροπής, της χορηγήθηκε μείωση κατά 90 % του προστίμου αντί για πλήρη ασυλία. Όλοι οι υπόλοιποι συμμετέχοντες συνεργάστηκαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με την Επιτροπή και τους χορηγήθηκαν κατάλληλες μειώσεις. Η ADM υπέβαλλε λεπτομερείς πληροφορίες, που μαζί με αυτές της Cerestar Bioproducts χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση αιτήσεων πληροφοριών που συνέβαλαν στο να αποδείξουν τη συμμετοχή των H&R, Roche και JBL στο καρτέλ του κιτρικού οξέως. Βάσει των παραπάνω, της χορηγήθηκε μείωση κατά 50%. Η JBL και η H&R επιβεβαίωσαν τις περισσότερες από τις συναντήσεις, την ταυτότητα των συμμετεχόντων, καθώς και τα εν λόγω γεγονότα. Η JBL²²⁸ υπέβαλε επίσης στην Επιτροπή ορισμένους από τους πίνακες που καταρτίστηκαν κατά τη διάρκεια της παράβασης, με τις ποσοστάσεις κάθε συμμετέχοντος στο καρτέλ. Η Επιτροπή χορήγησε στις δύο αυτές εταιρίες μείωση κατά 40% και 30% επί των αντιστοίχων προστίμων τους. Τέλος, η Roche επιβεβαίωσε τη συμμετοχή της στο καρτέλ πριν λάβει την κοινοποίηση των αιτιάσεων της Επιτροπής. Συνεπώς, η Επιτροπή της χορήγησε μείωση κατά 20% επί του προστίμου της.

96. Η ADM άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΓΔικΕΕ προκειμένου να μειωθεί το ύψος του επιβληθέντος προστίμου.

➤ ***Απόφαση του ΓΔικΕΕ της 27.9.2006, υπόθεση T-59/02, Archer Daniels Midland Co. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων***

²²⁷ Βλ. IP/01/1743, Βρυξέλλες, 05 Δεκεμβρίου 2001 και Κόκκορη Ιωάν., «Νομολογία, Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ» σε Γ.Τριανταφυλλάκη, «Ελεύθερος Ανταγωνισμός- Πρακτική και Νομολογία εθνική κι ευρωπαϊκή», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2005, σελ. 236.

²²⁸ Κατά της Απόφασης της Επιτροπής προσέφυγε και η Jungbunzlauer (JBL), στην υπόθ. T-43/02 (ΠΕΚ, 27.9.2006), χωρίς όμως να αιτηθεί μείωση του προστίμου λόγω νομικής πλάνης της Επιτροπής ως προς την παρασχεθείσα συνεργασία της.

97. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Archer Daniels Midland (ADM), όσον αφορούσε τη συνεργασία της κατά τη διοικητική διαδικασία, προέβαλε τέσσερις λόγους ακυρώσεως. Πρώτον, προέβαλε παράβαση της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας συνεπαγόμενη παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθόσον η Επιτροπή δεν είχε διαπιστώσει ότι ήταν η πρώτη που είχε παράσχει καθοριστικά στοιχεία για να αποδειχθεί η ύπαρξη της συμπράξεως. Δεύτερον, η ADM προέβαλε παράβαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθόσον η Επιτροπή της είχε δημιουργήσει βάσιμες προσδοκίες ότι θα της είχε εφαρμόσει τον τίτλο Β της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας. Τρίτον, η ADM ισχυριζόταν ότι η Επιτροπή είχε παραβιάσει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, καθόσον επιφύλαξε διαφορετική μεταχείριση στην ADM και στην Cerestar. Τέταρτον, θεώρησε ότι η Επιτροπή είχε παραβιάσει τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας, καθόσον περιόρισε τη μείωση του προστίμου στο 50 %. Η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι, η ADM δεν πληρούσε μία από τις προβλεπόμενες σωρευτικές προϋποθέσεις, ήτοι την προϋπόθεση του τμήματος Β, στοιχείο ε', καθώς «ανέλαβε τη σχετική πρωτοβουλία ή διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο ως προς την παράνομη αυτή δραστηριότητα».

98. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Όσο αφορά το χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης, το ΓΔικΕΕ τον επικύρωσε δεχόμενο τα στοιχεία που συνέλεξε το FBI. Επί του ότι η ADM υπήρξε η πρώτη εταιρία που παρέσχε καθοριστικά στοιχεία για την απόδειξη της υπάρξεως της συμπράξεως, διαπίστωσε ότι, οι λόγοι που αντλήθηκαν από την παράβαση της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας και από την παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθόσον η ADM υπήρξε η πρώτη εταιρεία που είχε προσκομίσει καθοριστικά στοιχεία για να αποδειχθεί η ύπαρξη της συμπράξεως, ήταν αλυσιτελείς, και δεν προχώρησε στην εξέταση του αν η Επιτροπή ορθώς είχε θεωρήσει ότι η Cerestar ήταν η πρώτη εταιρεία που προσκόμισε καθοριστικές πληροφορίες για να αποδειχθεί η ύπαρξη της συμπράξεως. Κατά συνέπεια, απέρριψε τους λόγους που αντλήθηκαν από την παράβαση της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας και την παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

➤ **Απόφαση του ΔικΕΕ της 9.7.2009, υπόθεση C-511/06 P, Archer Daniels Midland Co. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

99. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Archer Daniels Midland (ADM) άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου, επικαλούμενη την κακή εκτίμηση του τμήματος Β της Ανακοίνωσης περί συνεργασίας, θεωρώντας αφενός ότι εσφαλμένως χαρακτηρίστηκε ως πρωτεργάτης της σύμπραξης και αφετέρου ότι παραβιάστηκε η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθώς η Επιτροπή τής είχε δημιουργήσει νόμιμες προσδοκίες ως προς την εφαρμογή μείωσης του ποσού του προστίμου. Από την άλλη πλευρά, η Επιτροπή θεώρησε τους ισχυρισμούς της αβάσιμους επικαλούμενη ότι, εφόσον δεν ήταν αντικειμενικά σε θέση να καθορίσει επακριβώς τον ρόλο κάθε συμμετέχοντος σε μια σύμπραξη πριν το πέρας της διοικητικής διαδικασίας, η ADM δεν μπορούσε να τρέφει ελπίδες ως προς την ενδεχόμενη εφαρμογή «πολύ σημαντικής» μείωσης, κατά την έννοια του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, του ποσού του προστίμου που επρόκειτο να της επιβληθεί.

100. Εκτίμηση του Δικαστηρίου: Η απόφαση του ΔικΕΕ δικαίωσε εν μέρει την ADM, καθώς έκρινε πως κακώς το Γενικό Δικαστήριο επικύρωσε τον χαρακτηρισμό του πρωτεργάτη της σύμπραξης όσον αφορά την ADM²²⁹. Αντιθέτως, δεν δέχθηκε ως βάσιμο το λόγο αναίρεσης σχετικά την παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης από την Επιτροπή²³⁰.

▪ **Καρτέλ προμονωμένων σωλήνων (pre-insulated pipe Cartel)**

➤ **Απόφαση 1999/60/ΕΚ της Επιτροπής, της 21.10.1998, IV/35.691/E-4 – Καρτέλ προμονωμένων σωλήνων²³¹**

101. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από έρευνα που ξεκίνησε το 1995, η Επιτροπή κατέληξε ότι οι εταιρίες ABB Asea Brown Boveri Ltd, Brugg Rohrsysteme GmbH, Dansk Rørindustri A/S, Όμιλος Henss/Isoplus, Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, Oy KWH Tech AB, Lögstör Rör GmbH, Pan-Isovit GmbH, Sigma Technologie Di Rivestimento Srl, και Tarco Energi A/S, συμμετείχαν σε καρτέλ από το 1990 έως το

²²⁹ Βλ. σκέψεις 110-113 της απόφασης του ΔικΕΕ.

²³⁰ Βλ. σκέψεις 116-118 της απόφασης του ΔικΕΕ.

²³¹ ΕΕ 1999, L 24.

1996, μέσω του οποίου καθόριζαν τις τιμές και κατένειμαν μεταξύ τους την αγορά για τους σωλήνες αστικής θέρμανσης (προμονωμένοι σωλήνες).

102. Διατακτικό της απόφασης: Όσο αφορά στα πρόστιμα που επιβλήθηκαν, στην εταιρεία ABB χορηγήθηκε μείωση κατά 30%, σύμφωνα με το τμήμα Δ περ. β' της Ανακοίνωσης του 1996, λόγω της συνεργασίας της με την Επιτροπή, καθώς παρείχε στοιχεία που συνέβαλαν στην απόδειξη της παράβασης (μετά την αποστολή των αιτήσεων). Η ίδια μείωση (30%) χορηγήθηκε και στην εταιρεία Lögstör, για τους ίδιους λόγους με την ABB. Όσο αφορά στην εταιρεία Tarco, το πρόστιμο που της επιβλήθηκε, ελαττώθηκε κατά 30% λόγω συνεργασίας της με την Επιτροπή. Στην περίπτωση των εταιρειών Pan-Isovit (παρά το γεγονός ότι αρνήθηκε πως η συμμετοχή της σε συσκέψεις πριν από το 1994 στοιχειοθετεί παράβαση του άρθρου 81) και Starpipe υπήρξε μείωση προστίμου σε ποσοστό 20% δυνάμει του μέρους Δ της ανακοίνωσης. Αντίθετα, στην περίπτωση της Henss/Isoplus καμία μείωση λόγω συνεργασίας δεν έγινε δεκτή, καθώς η εν λόγω εταιρεία αρνήθηκε ότι είχε την παραμικρή ιδέα για την παράβαση ή συμμετοχή σε αυτήν. Αναφορικά με τις εταιρείες Brugg και KWH, τα πρόστιμα μειώθηκαν κατά 30 %, εφόσον διέθεσαν στην Επιτροπή σημαντικά πληροφοριακά στοιχεία, καθώς και του ότι δεν αρνούνται τις αιτιάσεις που έχουν διατυπωθεί εναντίον τους. Η Ke-Kelit θα τύχει μείωσης κατά 20 %, δεδομένου ότι δεν αμφισβήτησε το ουσιώδες περιεχόμενο της κοινοποίησης αιτιάσεων. Αντιθέτως, η Sigma δεν προέβη σε καμία ρητή ομολογία και κατά συνέπεια, καμία μείωση του προστίμου δεν έγινε δεκτή.

➤ *Απόφαση του ΔικΕΕ της 28.6.2005, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P επί αιτήσεως αναίρεσεως των Αποφάσεων της 20.3.2002, υπόθ. T-21/99, Dansk Rørindustri κατά Επιτροπής, υπόθ. T-9/99, HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής, υπόθ. T-17/99, KE KELIT κατά Επιτροπής, υπόθ. T-23/99, LR AF 1998 κατά Επιτροπής, υπόθ. T-15/99, Brugg Rohrsysteme κατά Επιτροπής, υπόθ. T-16/99, Lögstör Rör κατά Επιτροπής και υπόθ. T-31/99, ABB Asea Brown Boveri κατά Επιτροπής*

103. Επιχειρήματα των διαδίκων: Οι παραπάνω αναφερόμενες εταιρείες προσέφυγαν ενώπιον του ΔικΕΕ ζητώντας την αναίρεση των Αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου, επικαλούμενες ως λόγους αναίρεσης την εσφαλμένη εφαρμογή

της Ανακοίνωσης για την επιβολή ή τη μείωση του προστίμου, και συγκεκριμένα την παραβίαση των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της αναλογικότητας και της μη αναδρομικότητας.

104. Εκτίμηση του ΔικΕΕ: Το ΔικΕΕ έκρινε ότι δεν μπορεί να συναχθεί από την Ανακοίνωση σχετικά με τη συνεργασία, ότι αυτή μπορούσε να έχει στηρίξει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά μια μέθοδο υπολογισμού ή ένα επίπεδο του ύψους των προστίμων²³². Συγκεκριμένα, από το κεφ. Ε σημ. 3 της Ανακοίνωσης προκύπτει ότι «η Επιτροπή έχει επίγνωση του γεγονότος ότι η παρούσα ανακοίνωση δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στις επιχειρήσεις που επιθυμούν να την ενημερώσουν για την ύπαρξη συμπράξεων». Επιπρόσθετα, το κεφ. Α σημ.5 της Ανακοίνωσης αυτής αναφέρει ότι «η συνεργασία μιας επιχείρησης με την Επιτροπή αποτελεί ένα μόνον από τα στοιχεία τα οποία λαμβάνει υπόψη της η τελευταία κατά τον καθορισμό του προστίμου». Από το συνδυασμό των δύο αυτών σημείων, κατέληξε ότι προκύπτει ότι «η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που μπορούν να αντλήσουν οι επιχειρήσεις από μια τέτοια Ανακοίνωση, περιορίζεται στη διασφάλιση του να μπορούν να τύχουν ενός ορισμένου ποσοστού μείωσης, αλλά ότι αυτή δεν καλύπτει τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων ούτε, κατά μείζονα λόγο, ένα συγκεκριμένο επίπεδο του προστίμου που μπορεί να υπολογίζεται όταν η επιχείρηση αποφασίζει να συγκεκριμενοποιήσει την πρόθεσή του να συνεργαστεί με την Επιτροπή»²³³. Ως εκ τούτου, το ΔικΕΕ απεφάνθη ότι το Πρωτοδικείο είχε κρίνει ορθώς ότι, το γεγονός και μόνο ότι η Επιτροπή χορήγησε, με την προηγούμενη πρακτική της όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων, ένα ορισμένο ποσοστό μείωσης για συγκεκριμένη συμπεριφορά δεν συνεπάγεται ότι υποχρεούται να χορηγήσει την ίδια αναλογική μείωση κατά την εκτίμηση μιας παρόμοιας συμπεριφοράς στο πλαίσιο μεταγενέστερης διοικητικής διαδικασίας.

105. Όσο αφορά στην περίπτωση των εταιρειών LR A/S και LR GmbH, το ΔικΕΕ επικύρωσε την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου ότι οι εταιρείες αυτές ουδόλως μπορούσαν να πιστεύουν, κατά το χρόνο κατά τον οποίο ήρθαν σε επαφή με την

²³² Αντίστοιχα έπραξε και το ΓΔικΕΕ στη σκέψη 143 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης Brugg κατά Επιτροπής καθώς και στις σκέψεις 127 και 128 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης ABB Brown Boveri κατά Επιτροπής.

²³³ Βλ. Γ.Δρόσο-Ν. Παππά, «Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2005», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2005, σελ.1185.

Επιτροπή, ότι αυτή θα εφαρμόζε στην περίπτωση τους τη μέθοδο που είχε διατυπωθεί στο σχέδιό της για την Ανακοίνωση του 1996, δεδομένου ότι από το κείμενο αυτό προκύπτει σαφώς ότι επρόκειτο για ένα σχέδιο²³⁴. Τέλος, όσο αφορά στον ισχυρισμό του ομίλου Henss/Isorplus ότι έπρεπε να του χορηγηθεί μείωση βάσει του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης, το ΔικΕΕ επιβεβαίωσε την κρίση του ΓΔικΕΕ. Συγκεκριμένα, απεφάνθη ότι, το ΓΔικΕΕ, δεν έσφαλε κατά τρόπο που να μπορούσε να ελεγχθεί στο στάδιο της αναιρετικής διαδικασίας, και έκρινε ότι τα πληροφοριακά αυτά στοιχεία που είχε παράσχει ο εν λόγω αναιρεσείων και από τα οποία θα μπορούσαν, κατ' αρχήν, να είχαν προκύψει καταστάσεις που να καθιστούσαν δυνατή τη μείωση του ύψους του προστίμου βάσει του κεφαλαίου Δ, σημείο 2, της ανακοινώσεως σχετικά με τη συνεργασία δεν έπρεπε αναγκαστικά να είχαν οδηγήσει την Επιτροπή να αναγνωρίσει στον αναιρεσείοντα αυτόν μια μείωση βάσει της εν λόγω ανακοινώσεως. Κι αυτό γιατί, όπως επεσήμανε, η Επιτροπή διαθέτει συναφώς εξουσία εκτιμήσεως, όπως προκύπτει από το γράμμα του εν λόγω σημείου 2 και, ειδικότερα, από την εισαγωγική διατύπωση «Αυτό μπορεί ιδίως να συμβεί...». Συνέχισε δε αποφαινόμενο ότι, μια μείωση βάση της ανακοινώσεως σχετικά με τη συνεργασία μπορεί να δικαιολογηθεί μόνον όταν τα παρασχεθέντα πληροφοριακά στοιχεία και, γενικότερα, η συμπεριφορά της οικείας επιχειρήσεως θα μπορούσαν συναφώς να είχαν θεωρηθεί ότι αποδείκνυαν μια πραγματική συνεργασία εκ μέρους της. Επομένως, όλοι οι παραπάνω ισχυρισμοί των εταιρειών απορρίφθηκαν.

▪ **Καρτέλ σορβικών αλάτων (Sorbetes cartel)**

➤ **Απόφαση 2005/493/ΕΚ της 01.10.2003 της Επιτροπής, υπόθεση C. 37.370-Σορβικά άλατα**²³⁵

106. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από έρευνα, η Επιτροπή κατέληξε ότι, οι εταιρείες Hoechst AG, Chisso Corporation, Daicel Chemical Industries Ltd, The Nippon Synthetic Chemical Industry Co Ltd and Ueno Fine Chemicals Industry Ltd

²³⁴ Βλ. Γ.Δρόσο-Ν. Παππά, ό.π., σελ. 1186.

²³⁵ ΕΕ 2005, L 182.

συμμετείχαν σε καρτέλ από το 1979 έως το 1996, μέσω του οποίου καθόριζαν τις τιμές και κατένειμαν μεταξύ τους την αγορά για τα σορβικά άλατα²³⁶.

107. Διατακτικό της Απόφασης: Η Chisso ήταν η πρώτη που παρέσχε καθοριστικά αποδεικτικά στοιχεία για τη σχετική έρευνα. Στο πλαίσιο αυτό, χορηγήθηκε στην εν λόγω επιχείρηση πλήρης απαλλαγή και δεν της επιβλήθηκε πρόστιμο, δυνάμει του μέρους Β της ανακοίνωσης περί επιείκειας του 1996. Στη Hoechst χορηγήθηκε μείωση του προστίμου κατά 50 % λόγω της συνεργασίας της στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Το ύψος του προστίμου που της επιβλήθηκε λάμβανε υπόψη ιδίως τον ηγετικό ρόλο της στη σύμπραξη (ή «ρόλο πρωτοστάτη»), τον οποίο η εταιρία αυτή είχε από κοινού με την Daicel, καθώς και την υποτροπή της στη διάπραξη της παραβάσεως. Στην εταιρία Nippon για τη συνεργασία της, κατ' εφαρμογή του τμήματος Δ παρ.2, α' και β' εδαφ. της Ανακοίνωσης περί επιείκειας του 1996, χορηγήθηκε μείωση κατά 40 %. Επιπλέον, στην εταιρία Daicel χορηγήθηκε μείωση της τάξεως του 30 %, κατ' εφαρμογή του μέρους Δ παρ.2 α' και β' εδαφ. της ανακοίνωσης, επειδή συνεργάστηκε με την Επιτροπή. Τέλος, η εταιρία Ueno έτυχε μείωσης του προστίμου κατά 25 %, δυνάμει του τμήματος Δ λόγω της παρασχεθείσας συνεργασίας της.

108. Η εταιρία Hoechst άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΓΔικΕΕ με αίτημα την ακύρωση ή μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

➤ **Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 18ης Ιουνίου 2008, υπόθεση T-410/03, Hoechst GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

109. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Hoechst υποστήριξε ότι έπρεπε να της είχε χορηγηθεί ασυλία με εφαρμογή, κατ' αναλογία, της ανακοινώσεως περί συνεργασίας του 2002. Προσέθεσε δε ότι, αν και είχε αρχίσει να συνεργάζεται το φθινόπωρο του 1998, σε περίοδο κατά την οποία δεν υπήρχε παρά η ανακοίνωση περί συνεργασίας του 1996, εντούτοις, έπρεπε να είχε ληφθεί υπόψη ότι, κατά τις γενικές αρχές του ποινικού δικαίου, πρέπει να εφαρμόζεται κάθε φορά η ευνοϊκότερη ρύθμιση. Στην περίπτωση αυτή, υποστήριξε ότι ήταν ευνοϊκότερη η ανακοίνωση περί συνεργασίας

²³⁶ Βλ. Α.Γρηγοριάδη- Θ.Τσολάκου, «Έλεγχος συμπράξεως στην αγορά σορβικών αλάτων», ΕΕΕυρΔ 2:2008, σελ. 517.

του 2002, καθώς προέβλεπε ότι κάθε επιχείρηση που είχε μετάσχει σε σύμπραξη, επομένως, ακόμα και αν είχε «ηγετικό ρόλο», μπορούσε να υποβάλει αίτημα ασυλίας, και άρα αυτή έπρεπε να τύγχανε εφαρμογής. Αντίθετα, η Επιτροπή υποστήριξε ότι η «αρχή της εφαρμογής της ευνοϊκότερης διατάξεως», προϋποθέτει καθοριστικής σημασίας τροποποίηση της εννόμου βάσεως για την επιβολή του προστίμου. Όμως, δεν υπήρξε καμία τροποποίηση του είδους αυτού. Επιπλέον, υποστήριξε ότι είχε δημιουργηθεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στις επιχειρήσεις, για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο που αφορά το καρτέλ, βάσει της Ανακοίνωσης του 1996 και όχι του 2002. Ακόμη, θεώρησε ότι η εταιρεία αυτή δεν θα είχε εξασφαλίσει πλήρη ασυλία και υπό το καθεστώς της Ανακοίνωσης του 2002, καθώς η ίδια είχε στη διάθεσή της ήδη επαρκείς αποδείξεις για να διαπιστώσει μια παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ και άρα δεν θα πληρούσε τις προϋποθέσεις για την πλήρη απαλλαγή της. Τέλος, προσέθεσε ότι, υπό τη νέα Ανακοίνωση θα μπορούσε να λάβει αρκετά μικρότερη μείωση καθώς τα στοιχεία που είχε προσκομίσει δεν εισέφεραν «σημαντική προστιθέμενη αξία» στη διαπίστωση της παράβασης.

110. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Το ΓΔικΕΕ απεφάνθη ότι, η "ανακοίνωση περί επεικειάς" του 2002 δεν ήταν εφαρμοστέα στην παρούσα υπόθεση. Συνέχισε δε επισημαίνοντας ότι, η διαχωριστική γραμμή για την εφαρμογή *ratione temporis* των ανακοινώσεων του 1996 και του 2002 καθορίζεται στο σημείο 28 της ανακοίνωσης του 2002, που προβλέπει τα εξής: "Η παρούσα ανακοίνωση αντικαθιστά την ανακοίνωση του 1996, από τις 14 Φεβρουαρίου 2002, για όλες τις υποθέσεις στις οποίες καμία επιχείρηση δεν ήλθε σε επαφή με την Επιτροπή προκειμένου να τύχει της ευνοϊκής μεταχείρισης που αναφέρεται στην ανακοίνωση εκείνη." Στην παρούσα υπόθεση, αρκετές επιχειρήσεις –περιλαμβανομένης της Hoechst– είχαν ήδη "έλθει σε επαφή" με την Επιτροπή πριν από την ανωτέρω ημερομηνία. Ως εκ τούτου, εξακολουθούσε να ήταν εφαρμοστέα η ανακοίνωση περί επεικειάς του 1996²³⁷. Το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε δε στο συμπέρασμα ότι το ως άνω συμπέρασμα, ήταν σύμφωνο με τις αρχές της ασφαλείας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Υπογράμμισε μάλιστα, συναφώς, ότι μια ανακοίνωση περί συνεργασίας δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά τη δυνατότητα εξασφάλισης κάποιου

²³⁷ Πρβλ. σκέψεις 507 και 508 της Απόφασης και παρ.38 και 39 της Απόφασης της Επιτροπής.

ποσοστού μείωσης²³⁸. Κι αφού έλαβε υπόψη τη διατύπωση του τμήματος Β, στοιχείο β', της ανακοινώσεως περί συνεργασίας του 1996, έκρινε ότι, η διάταξη αυτή αποσκοπούσε μόνο στο να χορηγούσε πολύ σημαντική μείωση του προστίμου στη μόνη επιχείρηση που θα ήταν πράγματι η «πρώτη» που θα προσκόμιζε καθοριστικά στοιχεία. Και άρα, η εφαρμογή της ανακοινώσεως περί συνεργασίας του 2002 στην υπό κρίση υπόθεση, δεν θα οδηγούσε οπωσδήποτε σε ευνοϊκότερο για τη Hoechst αποτέλεσμα, καθώς προϋπόθεση για την χορήγηση ασυλίας υπό την Ανακοίνωση του 2002, ήταν η αιτούσα επιχείρηση να παράσχει «αμέσως» στην Επιτροπή όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που διέθετε ήδη σχετικά με την πιθανολογούμενη παράβαση ή να τα παραθέσει σε «υποθετική μορφή». Εν προκειμένω, η Hoechst δεν είχε παράσχει αμέσως τα αποδεικτικά στοιχεία που διέθετε αλλά ούτε και είχε παράσχει αποδείξεις, οι οποίες να είχαν δώσει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να είχε αντιληφθεί τη φύση και το περιεχόμενο των στοιχείων που εκείνη διέθετε και που θα μπορούσαν να είχαν αποκαλυφθεί αργότερα. Επομένως, το ΓΔικΕΕ κατέληξε στο ότι, η εφαρμογή της Ανακοινώσεως περί συνεργασίας του 2002 στην υπό κρίση υπόθεση δεν θα είχε οδηγήσει υποχρεωτικά σε ασυλία της Hoechst όσον αφορά την επιβολή προστίμου²³⁹. Για το σύνολο των λόγων αυτών, ο λόγος αυτός που επικαλέστηκε η Hoechst της απορρίφθηκε.

111. Ας σημειωθεί ότι η εταιρεία Hoechst δεν άσκησε αναίρεση κατά της παραπάνω Απόφασης του ΓΔικΕΕ, οπότε η Απόφαση αυτή έχει καταστεί τελεσίδικη.

▪ **Καρτέλ κράματος (stainless tube cartel)**

➤ **Απόφαση 98/247/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 21.01.1998, υπόθ. IV/35.814 – Προσαύξηση της τιμής του κράματος²⁴⁰**

112. **Πραγματικά περιστατικά:** Μετά από έρευνα η οποία διεξήχθη λόγω ανεπίσημων καταγγελιών εκ μέρους ορισμένων καταναλωτών, η Επιτροπή κατέληξε ότι, οι εταιρείες Acerinox SA, ALZ NV, Acciai Speciali Terni SpA, Avesta Sheffield

²³⁸ Βλ. απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 344 ανωτέρω, σκέψη 188.

²³⁹ Πρβλ. σκέψεις 510 και 517 της Απόφασης.

²⁴⁰ EE L 100.

AB, Krupp Thyssen Nirosta GmbH και Usinor Sacilor SA συμμετείχαν σε καρτέλ για την προσαύξηση της τιμής του κράματος.

113. Διατακτικό της Απόφασης: Σε όλες τις εταιρείες χορηγήθηκε μείωση βάσει του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης του 1996, ανάλογα με το βαθμό της παρασχεθείσα συνεργασίας τους προς την Επιτροπή. Συγκεκριμένα, στις εταιρείες Krupp, Thyssen, AST, ALZ και Acerinox μειώθηκε το πρόστιμο μόνο κατά 10%, καθώς η συνεργασία τους ήταν πιο περιορισμένη, υπό την έννοια ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν προσκόμισαν κανένα αποδεικτικό έγγραφο, ούτε επικαλέστηκαν κάποιο πραγματικό περιστατικό το οποίο να μην έχει ήδη υπόψη της η Επιτροπή, και επιπλέον δεν παραδέχθηκαν την παράβαση. Όσο αφορά στις εταιρείες Usinor και Avesta, τους χορηγήθηκε μείωση 40%, καθώς η συνεργασία τους υπήρξε σημαντική, αν και καθυστέρησε υπερβολικά.

114. Οι εταιρείες Acciai speciali Terni (AST) και Krupp Thyssen προσέφυγαν, αρχικά ενώπιον του ΓΔικΕΕ κι έπειτα ενώπιον του ΔικΕΕ, αιτούμενες μείωση του προστίμου.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ της 13.12.2001, συνεκδ. υπόθ. T-45/98 και T-47/98, ThyssenKrupp Stainless GmbH²⁴¹ και ThyssenKrupp Acciai speciali Terni SpA²⁴² κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

115. Επιχειρήματα των διαδίκων: Οι προσφεύγουσες εταιρείες υποστήριξαν ότι η Επιτροπή αγνόησε το σημείο Δ της ανακοινώσεως για τη συνεργασία, καθώς και την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, θεωρώντας, αφενός, ότι με τις δηλώσεις τους δεν είχε παρασχεθεί κανένα νέο στοιχείο καθόσον δεν είχαν προσκομίσει καμία έγγραφη απόδειξη ούτε κανένα πραγματικό στοιχείο που δεν γνώριζε ήδη η Επιτροπή, αφετέρου ότι είχαν αμφισβητήσει την συμμετοχή τους στη σύμπραξη. Ως προς το πρώτο σκέλος, η Επιτροπή αντέτεινε ότι, προκειμένου να προβεί στον περιορισμό ενός προστίμου, τίποτε δεν την εμπόδιζε να αποδώσει μεγαλύτερη σημασία στην ανακοίνωση νέων στοιχείων παρά στην απλή επιβεβαίωση αυτού που ήδη γνώριζε. Συναφώς, κατά το σημείο Δ, πρώτη παύλα, του σχεδίου ανακοινώσεως για τη

²⁴¹ Πρώην Krupp Thyssen Stainless GmbH

²⁴² Πρώην Acciai speciali Terni SpA,

συνεργασία²⁴³ η ίδια μπορούσε να προβεί σε περιορισμό του ύψους του προστίμου, όταν, ιδίως, «η επιχείρηση είναι η πρώτη που πρέπει να προσφέρει τη συνεργασία της». Ως προς το δεύτερο σκέλος, η Επιτροπή αντέτεινε ότι μόνον η Usinor και η Avesta είχαν παραδεχθεί σαφώς και απερίφραστα την ύπαρξη παραβάσεως.

116. Εκτίμηση του ΓΔικΕΕ: Ως προς τον πρώτο ισχυρισμό, το ΓΔικΕΕ απεφάνθη ότι το επιχείρημα της Επιτροπής που αντλείτο από το σχέδιο ανακοινώσεως για τη συνεργασία στερείτο, καθεαυτό, λυσιτέλειας, εφόσον στηριζόταν σε μια διάταξη που δεν περιεχόταν συγκεκριμένα στο σημείο Δ της ανακοινώσεως για τη συνεργασία. Συνέχισε δε τονίζοντας ότι, μια επιχείρηση δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ήταν η πρώτη που συνέδραμε την Επιτροπή στο έργο της όταν της έχει δώσει, στο ίδιο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, υπό ανάλογες περιστάσεις, όπως οι άλλες ερωτηθείσες επιχειρήσεις, πανομοιότυπες πληροφορίες με αυτές που είχαν δοθεί από τις επιχειρήσεις αυτές. Το ΓΔικΕΕ κατέληξε κρίνοντας ότι, καθόσον η Επιτροπή είχε θεωρήσει ότι η KTN και η AST δεν της είχαν προσκομίσει κανένα νέο στοιχείο, αγνόησε το σημείο Δ, παράγραφος 2, της ανακοινώσεως για τη συνεργασία και παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως²⁴⁴. Ως προς τον δεύτερο ισχυρισμό των προσφευγουσών εταιρειών το ΓΔικΕΕ, αφού επεσήμανε ότι μείωση του προστίμου δικαιολογείται μόνον εάν η συμπεριφορά της οικείας επιχειρήσεως έχει διευκολύνει την εκ μέρους της Επιτροπής διαπίστωση της παραβάσεως και, ενδεχομένως, τον τερματισμό της, έκρινε ότι η AST δεν είχε συμβάλει στη διευκόλυνση του έργου της Επιτροπής που συνίσταται στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, ελλείπει ρητής δηλώσεως ότι δεν είχε αμφισβητήσει τον ισχυρισμό της Επιτροπής που αφορούσε την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής²⁴⁵. Όσον αφορούσε τη συνεργασία που είχε παράσχει η KTN κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι από κανένα έγγραφο της δικογραφίας δεν έχει προκύψει ότι η εν λόγω εταιρεία είχε παραδεχτεί την ύπαρξη συμπράξεως, αλλά είχε αναγνωρίσει μόνον το υποστατό των γεγονότων που είχε αναφέρει η Επιτροπή²⁴⁶. Τελικώς, αφού έγινε δεκτό το πρώτο σκέλος του αιτήματος όσο αφορούσε την ποιότητα της συνεργασίας τους με την

²⁴³ (ΕΕ 1995, C 341, σ. 13.

²⁴⁴ Πρβλ. σκέψεις 247-248 της Απόφασης του ΓΔικΕΕ.

²⁴⁵ Πρβλ. σκέψη 270 της Απόφασης του ΓΔικΕΕ

²⁴⁶ Πρβλ. σκέψη 262 της Απόφασης του ΓΔικΕΕ

Επιτροπή, παρασχέθηκε στις προσφεύγουσες μείωση κατά 20 % του ποσού του προστίμου²⁴⁷.

➤ *Απόφαση του ΔικΕΕ της 14.7.2005, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-65/02 P και C-73/02 P, ThyssenKrupp Stainless GmbH και ThyssenKrupp Acciai speciali Terni SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

117. Επιχειρήματα των διαδίκων: Οι TKS και AST ισχυρίστηκαν ότι, εφόσον είχαν παραδεχθεί το υποστατό των πραγματικών περιστατικών επί των οποίων είχε στηριχθεί η επίμαχη απόφαση²⁴⁸, θα έπρεπε να τους είχε παρασχεθεί η ίδια μείωση προστίμου που είχε παρασχεθεί στις επιχειρήσεις οι οποίες, επιπλέον, είχαν παραδεχτεί ρητώς την ύπαρξη της παραβάσεως. Και ότι δεν χωρούσε διάκριση μεταξύ αυτών των επιχειρήσεων, με κριτήριο τον βαθμό συνεργασίας τους με την Επιτροπή, καθώς η συμπεριφορά τους δεν δικαιολογούσε διαφορετικές μειώσεις των επιβληθέντων προστίμων. Περαιτέρω, η TKS υποστήριξε ότι, το γεγονός ότι είχε λάβει τις αποφάσεις της ανεξάρτητα δεν σήμαινε ότι είχε αμφισβητήσει τη συμμετοχή της στην παράβαση. Όσον αφορά δε την AST, αυτή υποστήριξε ότι είχε αμφισβητήσει απλώς τον χαρακτηρισμό «συμφωνία» και όχι το γεγονός ότι η σύμπραξη αντέβαινε στους κανόνες του ανταγωνισμού.

118. Εκτίμηση του ΔικΕΕ: Το Δικαστήριο επεσήμανε ότι, καίτοι η Επιτροπή δεν μπορεί να υποχρεώσει μια επιχείρηση να ομολογήσει συμμετοχή της σε παράβαση, εντούτοις δεν κωλύεται να λαμβάνει υπόψη, κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, την αρωγή που αυτοβούλως της είχε παράσχει η εν λόγω επιχείρηση για την απόδειξη του υποστατού της παραβάσεως. Αναλυτικότερα, έκρινε ότι, η Επιτροπή μπορεί να λάβει υπόψη της την αρωγή που της έχει παράσχει η οικεία επιχείρηση για την ευκολότερη διαπίστωση του υποστατού της παραβάσεως, ιδίως δε, την εκ μέρους της επιχείρησης αναγνώριση της συμμετοχής της στην παράβαση, και κατ' επέκταση να παραχωρήσει στην επιχείρηση που της είχε παράσχει την αρωγή σημαντική μείωση του ποσού του προστίμου και σαφώς μικρότερη μείωση σε άλλη επιχείρηση, η οποία είχε αρκестεί να μην αρνηθεί τους κυριότερους περιπραγματικών περιστατικών ισχυρισμούς επί των οποίων η Επιτροπή είχε θεμελιώσει

²⁴⁷ Πρβλ. σκέψεις 280-281 της Απόφασης του ΓΔικΕΕ.

²⁴⁸ Όπως το Πρωτοδικείο τόνισε στις σκέψεις 262 και 268 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασεως.

τις αιτιάσεις της. Σε συνέχεια των παραπάνω υπέδειξε ότι, υπ' αυτή την έννοια θα έπρεπε να ερμηνευτεί το τμήμα Δ της Ανακοίνωσης του 1996, ότι δηλαδή η Επιτροπή διαθέτει τη διακριτική ευχέρεια να χορηγεί μείωση προστίμου (από 10%-50%) ανάλογα με το βαθμό της παρασχεθείσας συνεργασίας της κάθε επιχείρησης. Τελικώς, το ΔικΕΕ απεφάνθη ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η ρητή αναγνώριση της παραβάσεως μπορούσε να δικαιολογήσει πρόσθετη μείωση του προστίμου, συμπεραίνοντας ότι, ελλείψει μιας τέτοιας αναγνώρισης εκ μέρους των TKS και AST, ο βαθμός συνεργασίας των δύο αυτών επιχειρήσεων με την Επιτροπή δεν δικαιολογούσε μείωση του επιβληθέντος σ' αυτές προστίμου το ίδιο σημαντική με εκείνη που είχε χορηγηθεί στις Usinor και Avesta²⁴⁹. Συνεπώς, ο λόγος αυτός αναιρέσεως, που αντλήθηκε από την έλλειψη πρόσθετης μείωσης του επιβληθέντος στις TKS και AST προστίμου, απερρίφθη ως αβάσιμος.

▪ **Καρτέλ σκανδιναβικών αεροπορικών γραμμών**

➤ **Απόφαση 2001/716/EK της Επιτροπής, της 18.7.2001, υπόθεση COMP.D.2 37.444 — SAS/Maersk Air και υπόθεση COMP.D.2 37.386 — Sun-Air κατά SAS και Maersk Air.**

119. Πραγματικά περιστατικά: Η Επιτροπή, μετά τη διεξαγωγή ελέγχων στη Scandinavia Airlines System²⁵⁰ (στο εξής SAS) και στη Maersk Air A/S²⁵¹ (στο εξής Maersk), διαπίστωσε ότι οι εταιρείες αυτές είχαν συνάψει συνολική συμφωνία διαμοιρασμού αγορών στον τομέα των σκανδιναβικών αεροπορικών γραμμών²⁵².

120. Διατακτικό της Απόφασης: Στην συγκεκριμένη περίπτωση, δεν είχε εφαρμογή ούτε το τμήμα Β ούτε το τμήμα Γ της Ανακοίνωσης του 1996, καθώς οι εταιρείες

²⁴⁹ Βλ. σκέψη 60 της Αποφάσεως. Αξίζει να επισημανθεί ότι το ΔικΕΕ απεφάνθη κατά τον ίδιο τρόπο και στην υπόθεση C-57/02 (απόφ. της 14.07.2005), Acerinox κατά Επιτροπής ΕΚ. Συγκεκριμένα, επιβεβαίωσε την κρίση του Πρωτοδικείου, ότι δηλαδή, ναί μεν η Acerinox δέχτηκε το υποστατό των πραγματικών περιστατικών, αλλά από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προέκυψε η ότι αυτή παραδέχθηκε ρητώς τη συμμετοχή της στην παράβαση, όπως έκαναν οι Usinor και Avesta. Επομένως, δεν προσβάλλεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης από τη διαφορετική αντιμετώπιση των προαναφερθέντων εταιρειών, καθώς η απόκλιση δικαιολογείται από τα διαφορετικά πραγματικά περιστατικά των υποθέσεων. — Βλ. Δρόσο-Παππά, ό.π., σελ. 1172.

²⁵⁰ Πρόκειται για μια διεθνή κοινοπραξία στην οποία μετέχουν 3 εταιρείες

²⁵¹ Η εταιρεία αυτή ήταν δανική και ανήκε στον όμιλο AP Moller.

²⁵² Αναλυτικότερα, συμφώνησαν να σεβαστούν τον διαμοιρασμό των γραμμών εσωτερικού, τη μη εγκαίνιαση από την πλευρά της Maersk νέων γραμμών από/προς Κοπεγχάγη και τη μη λειτουργία νέων γραμμών από/προς Billund από την πλευρά της SAS.

παρείχαν συνεργασία μετά τη διενέργεια ελέγχων της Επιτροπής και αφού η τελευταία είχε επαρκή στοιχεία για τη διαπίστωση της παράβασης. Παρ' όλα αυτά εφαρμόστηκε το τμήμα Δ της Ανακοίνωσης που προβλέπει αξιόλογη μείωση λόγω συνεργασίας. Ωστόσο, τα ποσοστά της μείωσης που χορηγήθηκαν στις δύο αυτές εταιρείες δεν ήταν τα ίδια, αφού διέφερε ο βαθμός συνεργασίας του με την Επιτροπή. Έτσι, η Maersk έτυχε μείωσης προστίμου της τάξης του 25%, καθώς παρέδωσε στους εκπροσώπους της Επιτροπής τους "εμπιστευτικούς φακέλους" που περιείχαν στοιχεία για τις συμφωνίες κατανομής των αγορών από τις εταιρείες αυτές. Αντίθετα, τα στοιχεία τα οποία παρέσχε η SAS χρησίμευσαν μόνο στην επιβεβαίωση εκείνων τα οποία η Επιτροπή ήδη γνώριζε, γι' αυτό και της χορηγήθηκε μείωση προστίμου κατά 10%, κι αυτό γιατί απλώς δεν αμφισβήτησε τη συμμετοχή της στην παράβαση²⁵³.

121. Η SAS προσέφυγε εναντίον της απόφασης της Επιτροπής ενώπιον του ΓΔικΕΕ ζητώντας τη μείωση του προστίμου που της επιβλήθηκε.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 18ης Ιουλίου 2005, υπόθεση T-241/01, Scandinavian Airlines System AB κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

122. *Επιχειρήματα των διαδίκων:* Η SAS υποστήριξε ότι κακώς η Επιτροπή δεν μείωσε κατά 10 % το ποσό του προστίμου της, λαμβανομένου υπόψη ότι είχε συνεργαστεί μαζί της, ενώ μείωσε κατά 25 % το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην Maersk Air, μολονότι δεν είχε υπάρξει, κατά την άποψή της, πραγματική διαφορά στην επιθυμία των δύο μερών της συμπράξεως να συνεργαστούν με την Επιτροπή και ότι, ακόμη και αν είχε διαπιστωθεί τέτοια διαφορά, ήταν απλώς τυχαία. Επίσης, διατεινόταν ότι, κατά την επιτόπια επιθεώρηση, είχε συνεργαστεί πλήρως και είχε τεθεί στη διάθεση της Επιτροπής για οποιαδήποτε ερώτησή της και ότι είχε παράσχει πληροφορίες οι οποίες απέβησαν χρήσιμες στην Επιτροπή. Τέλος, φρονούσε ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε προσηκόντως τη διαφορετική μεταχείριση την οποία επιφύλαξε στα δύο μέρη της συμπράξεως κατά τη μείωση των ποσών των προστίμων. Από την άλλη μεριά, η Επιτροπή ισχυριζόταν ότι αρνήθηκε να χορηγήσει περαιτέρω μείωση στην προσφεύγουσα για δύο λόγους: αφενός, οι πληροφορίες που είχε παράσχει η SAS απλώς επιβεβαίωσαν όσα γνώριζε ήδη, αφετέρου, η SAS δεν

²⁵³ Βλ. σκέψη 123 της Επιτροπής.

είχε παραδώσει αυτοβούλως τα συμπληρωματικά έγγραφα, αλλά μόνον κατόπιν αιτήσεως παροχής πληροφοριών.

123. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Το ΓΔικΕΕ έκρινε ότι η απλή επιθυμία μιας επιχειρήσεως να συνεργαστεί στερείτο σπουδαιότητας. Συγκεκριμένα, επεσήμανε ότι, το τμήμα Δ, σημείο 2, α' περίπτωση, της ανακοινώσεως περί συνεργασίας δεν προέβλεπε μείωση για την επιχείρηση που έχει απλώς την επιθυμία να συνεργαστεί ή που περιορίζεται στη συνεργασία με την Επιτροπή, αλλά μόνο για την επιχείρηση που θα «παράσχει στην Επιτροπή πληροφορίες, έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία που συμβάλλουν στην επιβεβαίωση της παράβασης»²⁵⁴. Περαιτέρω, διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα δεν είχε προβάλει κανένα συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο για να αμφισβητήσει τη βασιμότητα των δύο λόγων για τους οποίους δεν της είχε χορηγηθεί επιπλέον μείωση του προστίμου. Αφενός, δεν αμφισβήτησε ότι είχε προσκομίσει τα εν λόγω έγγραφα μόνον αφού της είχε ζητηθεί η παροχή πληροφοριών, αφετέρου, δεν προσδιόρισε ούτε κάποιο έγγραφο το οποίο είχε προσκομίσει στην Επιτροπή και επιβεβαίωνε την ύπαρξη της παραβάσεως, ούτε κάποιο έγγραφο στο οποίο στηρίχθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση ή το οποίο απλώς χρησιμοποιήθηκε στην εν λόγω απόφαση²⁵⁵. Τέλος, απεφάνθη ότι κανένα από τα μέτρα που επικαλέστηκε η προσφεύγουσα δεν ήταν ικανό να δικαιολογήσει μείωση του προστίμου λόγω συνεργασίας, ούτε, γενικότερα, να εκληφθεί ως ελαφρυντική περίπτωση. Επομένως, ο ισχυρισμός της SAS για νομική πλάνη της Επιτροπής ως προς τον καθορισμό του προστίμου που της επεβλήθη, απερρίφθη ως αβάσιμος.

124. Η απόφαση αυτή του ΓΔικΕΕ έχει τελεσιδικήσει, καθώς οι παραπάνω εταιρείες δεν άσκησαν αίτηση αναίρεσης..

▪ **Καρτέλ αμινοξέων (aminoacids cartel)**

➤ **Απόφαση 2001/418/ΕΚ της Επιτροπής, της 07.07.2000, υπόθεση COMP/36.545/F3 — Αμινοξέα**

²⁵⁴ Βλ. σκέψη 212 της Απόφασης.

²⁵⁵ Βλ. σκέψεις 217-219 της Απόφασης.

125. Πραγματικά περιστατικά: Οι εταιρείες Archer Daniels Midland Company ("ADM"), Ajinomoto Company, Kyowa Hakko Kogyo, Daesang Corporation, Cheil Jedang Corporation και Fefana είχαν συνάψει συμφωνίες περί τιμών και πωλήσεων, στον τομέα της συνθετικής λυσίνης για την περίοδο Σεπτεμβρίου 1990-Ιουνίου 1995. Τον Ιούλιο του 1996, και αμέσως μετά την Ανακοίνωση επιείκειας της Επιτροπής η Ajinomoto προσέφερε στην Επιτροπή, βάσει του προαναφερόμενου εγγράφου, την πλήρη συνεργασία της για τη διαπίστωση της ύπαρξης καρτέλ στην αγορά της λυσίνης και των επιπτώσεών του στον ΕΟΧ. Τον Ιούνιο του 1997, η Επιτροπή διεξήγαγε, δυνάμει σχετικής απόφασης, έρευνες.

126. Διατακτικό της Απόφασης: Οι συμμετέχουσες στο καρτέλ εταιρείες παρείχαν τη συνεργασία τους προς την Επιτροπή προκειμένου να τύχουν της ευνοϊκής μεταχείρισης που προβλέπει η ανακοίνωση της Επιτροπής. Τελικώς, η Επιτροπή χορήγησε στην ADM μείωση του ποσού του προστίμου κατά 10 % σύμφωνα με το τμήμα Δ της Ανακοίνωσης, καθώς αυτή δεν αμφισβήτησε τη συμμετοχή της στην παράβαση, χωρίς όμως να της αναγνωριστεί η συνεργασία της. Στην εταιρεία Ajinomoto, αν και ήταν η πρώτη εταιρεία που παρείχε σημαντικά στοιχεία, δεν χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή αλλά μόνο μείωση κατά 50 %, σύμφωνα με το τμήμα Δ της ανακοίνωσης, γιατί πρωτοστάτησε στην παράβαση. Περαιτέρω, η Sewon έτυχε μείωση της τάξης του 50%, καθώς ήταν το πρώτο μέλος της σύμπραξης που διέθεσε καθοριστικά και πλήρη στοιχεία για να αποδείξει την ύπαρξη της παράβασης. Όσον αφορά την Kyowa και την Cheil, η Επιτροπή θεώρησε ότι η κατά 30% μείωση είναι η κατάλληλη μείωση του προστίμου ως ανταμοιβή για την ουσιαστική συνεισφορά τους, σύμφωνα πάλι με το τμήμα Δ της Ανακοίνωσης.

127. Η εταιρεία ADM και η θυγατρική της ADM Ingredients προσέφυγαν ενώπιον του ΓΔικΕΕ, αιτούμενες τη μείωση του προστίμου λόγω νομικής πλάνης της Επιτροπής.

➤ ***Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 9ης Ιουλίου 2003, υπόθεση T-224/00, Archer Daniels Midland Company και Archer Daniels Midland Ingredients Ltd κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων***

128. Επιχειρήματα των διαδίκων: Οι προσφεύγουσες θεώρησαν ότι η μείωση κατά 10% του ποσού του προστίμου της ADM, χορηγηθείσα βάσει των διατάξεων του σημείου Δ, παρ. 1, περ. β' της Ανακοίνωσης για τη συνεργασία, ήταν ανεπαρκής, διότι δεν λάμβανε υπόψη τη σημαντική αρωγή της επιχειρήσεως αυτής. Επιπλέον, προσέθεσαν ότι η ADM ήταν η πρώτη που παρείχε στην Επιτροπή αποδεικτικά στοιχεία για κάποια περιστατικά. Από την άλλη πλευρά, η Επιτροπή αντέταξε ότι η προβληθείσα σημαντική αρωγή της ADM δεν αφορούσε τη συμμετοχή της επιχειρήσεως αυτής στη σύμπραξη. Εξάλλου, στη συμπληρωματική ανακοίνωση αιτιάσεων, στηρίχθηκε κυρίως στα πληροφοριακά στοιχεία που προσκόμισε η Sewon και, σε λιγότερο βαθμό, στα στοιχεία που είχαν προσκομίσει η Ajinomoto και η Kyowa.

129. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Το ΓΔικΕΕ επεσήμανε πως ορθώς η Επιτροπή έκρινε²⁵⁶ ότι τα πληροφοριακά στοιχεία που είχε προσκομίσει η ADM αφορούσαν γεγονότα για τα οποία δεν μπορούσε να επιβληθεί πρόστιμο στην εταιρεία βάσει του κανονισμού 17, είτε επειδή αφορούσαν χρονική περίοδο κατά την οποία η ADM δεν μετείχε ακόμη στη σύμπραξη, είτε επειδή αφορούσαν τη συμπεριφορά άλλης επιχειρήσεως. Ως εκ τούτου, το ΓΔικΕΕ απεφάνθη πως «δεν συνιστά συνεργασία εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της ανακοίνωσης για τη συνεργασία, ούτε, κατά μείζονα λόγο, του σημείου Δ της ανακοίνωσης αυτής, το γεγονός ότι μια επιχείρηση θέτει στη διάθεση της Επιτροπής, στο πλαίσιο της έρευνάς της σχετικά με τη σύμπραξη, πληροφορίες σχετικά με πράξεις για τις οποίες, εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να της επιβληθεί πρόστιμο βάσει του Κανονισμού 17/62»²⁵⁷. Επομένως, το αίτημα των εταιρειών για συμπληρωματική μείωση του προστίμου βάσει του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης, απερρίφθη από το ΓΔικΕΕ. Ωστόσο, κατόρθωσαν να τους χορηγηθεί μείωση προστίμου κατά 10% βάσει των Κατευθυντήριων Γραμμών του 1998, καθώς η συνεργασία της θεωρήθηκε ελαφρυντική περίπτωση²⁵⁸.

130. Αξίζει να επισημανθεί πως οι εταιρείες άσκησαν αναίρεση ενώπιον του ΔικΕΕ κατά της απόφασης αυτής του Γενικού Δικαστηρίου (ΔικΕΕ, απόφαση της 18.5.2006,

²⁵⁶ Βλ. αιτιολογική σκέψη 404 της Απόφασης της Επιτροπής.

²⁵⁷ Βλ. σκέψη 297 της Απόφασης του ΓΔικΕΕ.

²⁵⁸ Βλ. σκέψη 307 της Απόφασης του ΓΔικΕΕ.

υπόθ. C-397/03), στην οποία όμως δεν επικαλέστηκαν ως λόγο αναίρεσης την κακή εφαρμογή της Ανακοίνωσης περί επιείκειας από το ΓΔικΕΕ.

▪ **Καρτέλ ζύθου στη βελγική αγορά**

➤ *Απόφαση 2003/569/ΕΚ της Επιτροπής (5.12.2001), υπόθ. IV/37.614/F3-PO/Interbrew και Alken-Maes*²⁵⁹

131. Πραγματικά περιστατικά: Οι εταιρείες Interbrew NV (στο εξής "Interbrew"), Danone και η θυγατρική της Brouwerijen Alken-Maes NV (στο εξής "Alken-Maes"), Martens NV (στο εξής "Martens"), NV Brouwerij Haacht (στο εξής "Haacht") και η εμπορική ένωση CBB, συνήψαν μακροχρόνιες και σύνθετες συμφωνίες περιορισμού του ανταγωνισμού αναφορικά με τη βελγική αγορά ζύθου τόσο στον τομέα των πωλήσεων για επιτόπια κατανάλωση όσο και για τον τομέα των λιανικών πωλήσεων. Η Επιτροπή μετά από έρευνες διαπίστωσε την ύπαρξη της παράνομης σύμπραξης και επέβαλε πρόστιμα στις συμμετέχουσες εταιρείες. Οι τελευταίες επικαλέστηκαν όλες την Ανακοίνωση του 1996 περί επιείκειας.

132. Διατακτικό της Απόφασης: Τελικώς, η Επιτροπή χορήγησε στην εταιρεία Interbrew μείωση του προστίμου κατά 50% σύμφωνα με το τμήμα Δ παρ.2 περ.α', καθώς απεκάλυψε τη σύμπραξη σε χρονική στιγμή κατά την οποία η Επιτροπή είχε ακόμη πλήρη άγνοια του θέματος και συνεργάστηκε πλήρως και ανελλιπώς καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Όσο αφορά στις εταιρείες Alken-Maes/Danone, χορηγήθηκε μείωση 10% σύμφωνα με το τμήμα Δ παρ.2 περ.β' της Ανακοίνωσης, αφού δεν αμφισβήτησαν τα πραγματικά περιστατικά που συνιστούν τη σύμπραξη. Για τους ίδιους ακριβώς λόγους χορήγησε και στην εταιρεία Haacht μείωση του προστίμου κατά 10%. Τέλος, όσο αφορά στην εταιρεία Martens, αυτή έτυχε μείωση προστίμου κατά 10%, παρά το γεγονός ότι αμφισβήτησε την ύπαρξη της παράβασης, γιατί επέδειξε πνεύμα συνεργασίας.

133. Η εταιρεία Danone (μητρική της Alken-Maes) προσέφυγε αρχικά ενώπιον του ΓΔικΕΕ κι έπειτα ενώπιον του ΔικΕΕ, αιτούμενη τη μείωση του προστίμου που της επεβλήθη.

---

²⁵⁹ ΕΕ 2003, L 200.

➤ **Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 5ης Οκτωβρίου 2005, υπόθεση T-38/02, Groupe Danone κατά Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

134. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η προσφεύγουσα, αφενός, ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία της συνεργασίας της δυνάμει του τμήματος Δ παρ.2 περ.α΄ της ανακοινώσεως, υποεκτιμώντας την έκτασή της σε σχέση με την πρακτική της ως προς τη λήψη αποφάσεων και κατά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως. Αφετέρου, ισχυρίστηκε ότι δεν είχε αμφισβητήσει, μετά την παραλαβή της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, την ακρίβεια των πραγματικών περιστατικών στα οποία στήριξε η Επιτροπή τις κατηγορίες της και επικαλέστηκε παράβαση της ανακοινώσεως περί συνεργασίας, καθόσον η Επιτροπή έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να τύχει μειώσεως του προστίμου δυνάμει του τμήματος Δ παρ.2, περ.β΄, της Ανακοινώσεως αυτής. Η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι η έκταση της συνεργασίας της προσφεύγουσας δεν υποεκτιμήθηκε και αμφισβήτησε το ότι η μείωση του προστίμου της προσφεύγουσας ήταν προδήλως κατώτερη από τις μειώσεις που χορηγούσε συνήθως.

135. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Για το πρώτο σκέλος του αιτήματος, το ΓΔικΕΕ αρχικά επεσήμανε ότι μείωση του επιβληθέντος προστίμου λόγω συνεργασίας κατά τη διοικητική διαδικασία, δικαιολογείται μόνον εφόσον η συμπεριφορά της οικείας επιχειρήσεως έχει παράσχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να διαπιστώνει ευκολότερα την παράβαση και, ενδεχομένως, να θέτει τέρμα σ' αυτή²⁶⁰. Επιπλέον, τόνισε ότι η εκτίμηση του βαθμού της συνεργασίας που παρέχουν οι επιχειρήσεις, δεν θα μπορούσε να εξαρτάται από καθαρά τυχαίους παράγοντες. Συγκεκριμένα, διευκρίνισε ότι, η διαφορετική μεταχείριση των εν λόγω επιχειρήσεων οφειλόταν στους μη παρόμοιους βαθμούς συνεργασίας των επιχειρήσεων, ιδίως καθόσον οι πληροφορίες που είχαν παρασχεθεί ήταν διαφορετικές ή πρόσκομίστηκαν σε διαφορετικά στάδια της διοικητικής διαδικασίας ή υπό διαφορετικές περιστάσεις²⁶¹. Μετά τις ανωτέρω επισημάνσεις, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συνεργασία της Interbrew ήταν από ποσοτικής και ποιοτικής απόψεως πολύ σημαντικότερη από αυτή της Danone, όπως προέκυψε και από τη

²⁶⁰ Βλ. απόφαση «Krupp Thyssen Stainless και Acciai speciali Terni κατά Επιτροπής», σκέψη 270.

²⁶¹ Βλ. σκέψη 454 της απόφασης του ΓΔικΕΕ. Παρομοίως απεφάνθη και στην απόφαση «Krupp Thyssen Stainless και Acciai speciali Terni κατά Επιτροπής», σκέψεις 245-246.

συγκριτική ανάλυση των εγγράφων που είχε προσκομίσει η καθεμία από τις επιχειρήσεις και τα οποία είχαν προβληθεί προς στήριξη της προσβαλλομένης απόφασης. Επομένως, κατέληξε ότι τα διαφορετικά ποσοστά της μείωσης που χορηγήθηκαν δυνάμει της συνεργασίας δικαιολογούνταν πλήρως και ουδόλως οφείλονταν αποκλειστικά στο συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η Danone είχε αμφισβητήσει τα πραγματικά περιστατικά. Όσο αφορούσε στο δεύτερο σκέλος, το ΓΔικΕΕ επεσήμανε ότι μια επιχείρηση θα πρέπει να έχει δηλώσει ρητώς στην Επιτροπή, αφού λάβει γνώση της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, ότι δεν θα προτίθετο να αμφισβητήσει τα πραγματικά περιστατικά. Εντούτοις, συνέχισε τονίζοντας ότι δεν θα αρκούσε μια γενική δήλωση αν, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, η δήλωση αυτή δεν εμφάνιζε την παραμικρή χρησιμότητα για την Επιτροπή²⁶². Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι, ναι μεν η προσφεύγουσα δεν είχε αμφισβητήσει την ύπαρξη «επαφών και πρακτικών μεταξύ της Interbrew και της Alken-Maes» ή «των πραγματικών περιστατικών της επίδικης περιόδου», πλην όμως δεν είχε δηλώσει ρητώς και κατά τρόπο σαφή και ακριβή ότι δεν αμφισβητούσε τα πραγματικά περιστατικά στα οποία είχε στηρίξει η Επιτροπή τις αιτιάσεις της. Αντιθέτως, η προσφεύγουσα, με τη δήλωσή της, είχε διατυπώσει κάποιες επιφυλάξεις σχετικές με την πρόθεσή της να «διευκρινίσει ορισμένα σημεία» και να «τοποθετήσει τα επίδικα περιστατικά στο πλαίσιο τους». Μια τέτοια δήλωση υπό προϋποθέσεις, δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι διευκολύνει το έργο της Επιτροπής στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού²⁶³. Κατ' επέκταση, το ΓΔικΕΕ απεφάνθη πως ορθώς η Επιτροπή διαπίστωσε, ότι η προσφεύγουσα είχε αμφισβητήσει την ύπαρξη της παραβάσεως, όπως την περιέγραψε με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, και ότι τούτο δεν δικαιολογούσε μείωση του προστίμου υπό την έννοια του τμήματος Δ παρ.2 περ.β', της ανακοινώσεως περί συνεργασίας. Συνεπώς, ο προβαλλόμενος λόγος απερρίφθη στο σύνολό του.

136. Η εν λόγω εταιρεία άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αυτής (ΔΕΚ, απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2007, υπόθεση C-3/06 P, Group Danone κατά Επιτροπής των ΕΚ), χωρίς ωστόσο να επικαλεστεί ως λόγο αναίρεσης την κακή

²⁶² Βλ. απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 8ης Ιουλίου 2004, T-48/00, Corus UK κατά Επιτροπής

²⁶³ Βλ. σκέψη 515 της απόφασης του ΓΔικΕΕ.

εκτίμηση της έκτασης της συνεργασίας που παρείχε στην Επιτροπή, κατ' εφαρμογή της Ανακοίνωσης περί επιείκειας.

▪ **Καρτέλ μεθειονίνης (Methionine cartel)**

➤ *Απόφαση 2003/674/ΕΚ της Επιτροπής, της 2ας Ιουλίου 2002, υπόθεση C.37.519 – Μεθειονίνη*²⁶⁴

137. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από προσεκτική έρευνα που ξεκίνησε το 1999, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι εταιρείες: Aventis SA και η θυγατρική της Aventis Animal Nutrition SA (Γαλλία), Degussa AG, (Γερμανία) και Nippon Soda Company Ltd (Ιαπωνία) συμμετείχαν σε μια παγκόσμιας εμβέλειας σύμπραξη, μεταξύ 1986 και 1999, μέσω της οποίας καθόριζαν την αύξηση των τιμών και αντάλλαζαν πληροφορίες σχετικά με τον όγκο των πωλήσεων και τα μερίδια αγοράς μεθειονίνης.

138. Διατακτικό της Απόφασης: Η Aventis έλαβε πλήρη απαλλαγή από πρόστιμα, κατ' εφαρμογή της Ανακοίνωσης του 1996, διότι ήταν η πρώτη εταιρεία που ενημέρωσε την Επιτροπή και παρείχε αποφασιστικής σημασίας πληροφορίες σχετικά με το καρτέλ. Η Nippon Soda και η Degussa συνεργάστηκαν με την Επιτροπή και χορηγήθηκαν οι κατάλληλες μειώσεις²⁶⁵. Η Nippon Soda ήταν σε θέση να παράσχει στην Επιτροπή έγγραφα της εποχής της παράβασης, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, χειρόγραφων σημειώσεων που κρατήθηκαν στις συνεδριάσεις του καρτέλ, και πολύτιμες πληροφορίες για να επιβεβαιώσουν την ύπαρξη της σύμπραξης πριν από το 1990. Για τους λόγους αυτούς, στη Nippon Soda χορηγήθηκε μείωση 50%. Αντιθέτως, οι περισσότερες πληροφορίες που παρασχέθηκαν από την Degussa δεν προσκομίστηκαν αυθόρμητα, ενώ αμφισβήτησε επίσης τη συμμετοχή της στη σύμπραξη πριν από τα μέσα του 1992 και μετά το 1997, παρά το γεγονός ότι από τα στοιχεία του φακέλου της Επιτροπής προκύπτει σαφώς το αντίθετο. Για τους λόγους αυτούς, η Επιτροπή χορήγησε στην Degussa μείωση κατά μόνο 25%.

139. Η Degussa προσέφυγε ενώπιον του ΓΔικΕΕ ζητώντας τη μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

²⁶⁴ ΕΕ 2003, L 255.

²⁶⁵ IP/02/976, Βρυξέλλες, 2 Ιουλίου 2002.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 5ης Απριλίου 2006, υπόθεση T-279/02, Degussa AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

140. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Degussa αμφισβήτησε την άρνηση της Επιτροπής να της χορηγήσει μείωση του προστίμου κατ' εφαρμογή του τμήματος Δ, παρ.2 περ.β' της Ανακοινώσεως περί της συνεργασίας, με την αιτιολογία ότι αμφισβήτησε τα πραγματικά περιστατικά σχετικά με τη διάρκεια της συμπράξεως, όπως αυτά είχαν παρουσιαστεί στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Επιπλέον, υποστήριξε, συγκεκριμένα, ότι είχε δεχθεί τα προσκομισθέντα αποδεικτικά έγγραφα, αλλά απλώς είχε εκφράσει διαφορετική γνώμη ως προς την ερμηνεία των εν λόγω εγγράφων εκ μέρους της Επιτροπής. Αντίθετα, η Επιτροπή θεώρησε ότι η αιτίαση αυτή δεν ήταν βάσιμη.

141. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Το ΓΔικΕΕ αρχικά επεσήμανε ότι μια επιχείρηση που έχει αρκεστεί, κατά τη διοικητική διαδικασία, να μη λάβει θέση επί των πραγματικών ισχυρισμών της Επιτροπής, και άρα δεν έχει αναγνωρίσει το αληθές τους, δεν συμβάλλει στην ουσιαστική διευκόλυνση του έργου της Επιτροπής. Ακολουθώντας το ίδιο σκεπτικό με προγενέστερες αποφάσεις της²⁶⁶, τόνισε ότι, δεν αρκεί να δηλώσει γενικώς μια επιχείρηση ότι δεν αμφισβητεί τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά, σύμφωνα με την ανακοίνωση περί της συνεργασίας, αν, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, η δήλωση αυτή δεν εμφανίζει την παραμικρή χρησιμότητα για την Επιτροπή. Επιπρόσθετα, τόνισε ότι, μείωση βάσει της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας δικαιολογείται μόνον όταν τα παρασχεθέντα πληροφοριακά στοιχεία και, γενικότερα, η συμπεριφορά της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως μπορούν συναφώς να θεωρηθούν ότι αποδεικνύουν μια πραγματική συνεργασία εκ μέρους της. Όπως προκύπτει από την ίδια την έννοια της συνεργασίας, η οποία διασαφηνίζεται στην εισαγωγή και στο κεφάλαιο Δ, παρ.1, της ανακοινώσεως αυτής, μόνον όταν η συμπεριφορά της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως μαρτυρεί ένα τέτοιο πνεύμα συνεργασίας μπορεί να χορηγηθεί μείωση βάσει αυτής. Εν προκειμένω, η αμφίσημη αναγνώριση, εκ μέρους της προσφεύγουσας, ορισμένων πραγματικών περιστατικών που αναφέρονταν στην ανακοίνωση αιτιάσεων και η αμφισβήτηση κάποιων άλλων, δεν συνέβαλε στη διευκόλυνση του έργου της

²⁶⁶ Βλ. παραπάνω, υποσ 248, απόφαση «Danone κατά Επιτροπής ΕΚ».

Επιτροπής αρκετά ουσιαστικά ώστε να μπορούσε η αναγνώριση αυτή να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της εφαρμογής της Ανακοίνωσης περί της συνεργασίας. Συνακόλουθα, το ΓΔικΕΕ απεφάνθη πως, καλώς η Επιτροπή θεώρησε, χωρίς να υποπέσει σε σφάλμα, ότι η αναγνώριση αυτή δεν ήταν ικανή να δικαιολογήσει μείωση του ποσού του προστίμου της προσφεύγουσας βάσει της εν λόγω Ανακοίνωσης. Κατ' επέκταση, το αίτημα της Degussa απερρίφθη ως αβάσιμο.

142. Αξίζει να επισημανθεί ότι η εταιρεία Degussa άσκησε αίτηση αναίρεσης²⁶⁷ της παραπάνω Απόφασης του Γενικού Πρωτοδικείου, μη επικαλούμενη, ωστόσο, στους λόγους αναίρεσης την κακή εφαρμογή της Ανακοίνωσης περί συνεργασίας.

▪ **Καρτέλ γλυκονικού νατρίου (Sodium Gluconate Cartel)**

➤ ***Απόφαση C(2001) 2931, της Επιτροπής, τελικό, της 2ας Οκτωβρίου 2001 (COMP/E-1/36.756 – Γλυκονικό νάτριο)***

143. **Πραγματικά περιστατικά:** Μετά από έρευνα που ξεκίνησε το 1997, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι η αμερικανική εταιρεία Archer Daniels Midland, η Akzo Nobel και η Avebe (Κάτω Χώρες), η Fujisawa Pharmaceutical (Ιαπωνία) και η Roquette (Γαλλία), συμμετείχαν σε παγκόσμια σύμπραξη μεταξύ των ετών 1987 και 1995, μέσω της οποίας καθόριζαν την τιμή και κατένειμαν μεταξύ τους την αγορά γλυκονικού νατρίου. Η Επιτροπή χαρακτήρισε τη συμπεριφορά των εταιρειών αυτών ως πολύ σοβαρή παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού και επέβαλε πρόστιμα συνολικού ύψους € 37.13 εκατ. ευρώ²⁶⁸. Την άνοιξη του 1998, λίγο μετά την αποστολή αιτήσεων παροχής πληροφοριών από την Επιτροπή, η Fujisawa υπέβαλε αίτηση βάσει της Ανακοίνωσης περί επιείκειας και ήταν η πρώτη εταιρεία που παρείχε στην Επιτροπή καθοριστικά αποδεικτικά στοιχεία για το καρτέλ, πριν την έναρξη των ερευνών.

²⁶⁷ Απόφαση του ΔικΕΕ, της 22ας Μαΐου 2008, υπόθεση C-266/06 P, Evonik Degussa GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

²⁶⁸ IP/01/1355, Βρυξέλλες, 19 Μαρτίου 2002.

144. Διατακτικό της Απόφασης: Η Fujisawa έτυχε μείωσης κατά 80% από το πρόστιμο κατ' εφαρμογή του τμήματος Β της Ανακοίνωσης («πολύ σημαντική μείωση»)²⁶⁹. Στη συνέχεια, όλες οι εμπλεκόμενες εταιρείες υπέβαλαν αίτηση βάσει της Ανακοίνωσης περί επιείκειας (βάσει του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης για «αξιόλογη μείωση προστίμου»). Η Επιτροπή χορήγησε μείωση κατά 40% τόσο για την ADM και τη Roquette, λαμβανομένης υπόψη της προστιθέμενης αξίας της συνεργασίας τους. Όσον αφορά την Akzo και την Anebe, δεν παρείχαν στην Επιτροπή άλλες πληροφορίες από αυτές που είχε ήδη στην κατοχή της, αλλά ενίσχυσαν ορισμένες από τις πληροφορίες αυτές προτού η Επιτροπή κοινοποιήσει την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Συνεπώς, η Επιτροπή έκρινε ότι μόνο μια μείωση κατά 20% ήταν η ενδεδειγμένη.

145. Η Roquette προσέφυγε ενώπιον του ΓΔικΕΕ αιτούμενη την ακύρωση, άλλως μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, υπόθεση T-322/01, Roquette Frères SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

146. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η Roquette υποστήριξε αφενός ότι, η Επιτροπή όφειλε να εκτιμήσει την έκταση της μείωσης του προστίμου όχι σε συνάρτηση με τη σειρά με την οποία τα μέλη συνεργάστηκαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, αλλά, κατά κύριο λόγο, σε συνάρτηση με το περιεχόμενο και την «προστιθεμένη αξία» των αποδεικτικών στοιχείων που παρείχαν τα μέλη προκειμένου περί της συντάξεως των αιτιάσεων που διατυπώνονται με την Απόφαση (επικαλείτο δηλαδή την Ανακοίνωση του 2002 και όχι του 1996), αφετέρου ότι οι πληροφορίες που είχε λάβει η Επιτροπή πριν από τη δική της συνεργασία μαζί της δεν αποτελούσαν ακράδαντη απόδειξη του περιεχομένου της συμπράξεως και της λειτουργίας της. Αντίθετα, η Επιτροπή υποστήριξε αφενός ότι, έχρηζε εφαρμογής η Ανακοίνωση του 1996, αφετέρου ότι η Fujisawa ήταν η πρώτη εταιρία που παρείχε καθοριστικά στοιχεία προς απόδειξη της συμπράξεως.

---

²⁶⁹ Είναι η πρώτη φορά που η Επιτροπή χορηγεί τόσο μεγάλη μείωση προστίμου-Βλ. IP/01/1355, ό.π.

147. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Ως προς το πρώτο σκέλος το ΓΔικΕΕ, αφού έλαβε υπόψη του την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που είχαν βάσει της ανακοινώσεως του 1996 (τμήμα Δ παρ.3) επιχειρήσεις οι οποίες επιθυμούσαν να συνεργαστούν με την Επιτροπή, έκρινε ότι η τελευταία ήταν υποχρεωμένη να την ακολουθήσει για την εκτίμηση της συνεργασίας της Roquette, στο πλαίσιο του προσδιορισμού του ύψους του προστίμου που θα επέβαλλε στην εταιρία αυτή. Συνέχισε δε κρίνοντας πως, κακώς η Roquette υποστήριξε ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή όφειλε να είχε εφαρμόσει τους κανόνες που περιλαμβάνονταν στο σχέδιο νέας Ανακοινώσεως ή στην ίδια τη νέα Ανακοίνωση, αφού η τελευταία δημοσιεύθηκε μόνο μετά την έκδοση της Αποφάσεως της Επιτροπής. Επιπρόσθετα, τόνισε ότι: «κακώς η Roquette επικαλείται την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και, ακόμα και αν υποτεθεί ότι αυτή υφίσταται στο κοινοτικό δίκαιο, τη γενική αρχή της εφαρμογής του ηπιότερου ποινικού νόμου προς στήριξη του ισχυρισμού ότι η Επιτροπή όφειλε να εφαρμόσει στην υπό κρίση υπόθεση το σχέδιο νέας ανακοινώσεως ή τη νέα ανακοίνωση ή, ακόμα, τις αρχές που θέτουν τα κείμενα αυτά»²⁷⁰. Κατά συνέπεια, απεφάνθη ότι, δικαίως η Επιτροπή εφάρμοσε στην υπό κρίση υπόθεση τους κανόνες που είχε θέσει με την Ανακοίνωση περί συνεργασίας του 1996. Ως προς το δεύτερο σκέλος το ΓΔικΕΕ, αφού επεσήμανε πως οι πληροφορίες που είχε παράσχει η Fujisawa ήταν περισσότερες και λεπτομερέστερες τόσο ως προς τη διάρκεια όσο και ως προς την έκταση του καρτέλ, και αφού διαπίστωσε ότι η Roquette είχε παράσχει πληροφορίες μόνο μετά την κοινοποίηση της ανακοίνωσης των αιτιάσεων, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, ορθώς η Επιτροπή έκρινε πως άρμοζε μείωση του προστίμου βάσει του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης του 1996 και όχι βάσει του τμήματος Β ή Γ²⁷¹.

148. Επισημαίνεται ότι η εταιρία Roquette Frères δεν άσκησε αναίρεση κατά της εν λόγω Απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου, και κατ' αυτόν τον τρόπο η τελευταία κατέστη τελεσίδικη.

²⁷⁰ Βλ. σκέψη 225 της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

²⁷¹ Βλ. σκέψεις 267-269 της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

▪ **Καρτέλ γυψοσανίδων (plasterboard cartel)**

➤ **Απόφαση 2005/471/ΕΚ της Επιτροπής, της 27.11.2002, υπόθεση COMP/E-1/37.152 – Γυψοσανίδες**²⁷²

149. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από λεπτομερή έρευνα, στη διάρκεια της οποίας πραγματοποίησε αιφνιδιαστικούς ελέγχους κατά το 1998, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, μεταξύ 1992 και 1998, οι εταιρείες BPB Plc (Ηνωμένο Βασίλειο), Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG (Γερμανία), Société Lafarge SA (Γαλλία) και Gyproc Benelux SA / NV²⁷³ (Βέλγιο) συμμετείχαν σε σύμπραξη που αφορούσε τον καθορισμό τιμών στην αγορά γυψοσανίδων και είχε επίδραση κυρίως, στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, τη Γαλλία και στις Κάτω Χώρες²⁷⁴.

150. Διατακτικό της Απόφασης: Η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα συνολικού ύψους 478 εκατ. ευρώ²⁷⁵. Τα πρόστιμα αυτά μειώθηκαν κατ' εφαρμογή της πολιτικής περιεπίκειας της Επιτροπής²⁷⁶ για τις δύο από τις τέσσερις συμπράττουσες εταιρείες. Αναλυτικότερα, η Επιτροπή χορήγησε μείωση κατά 30% του προστίμου που επιβλήθηκε στην BPB και μείωση κατά 40% του προστίμου που επιβλήθηκε στην Gyproc, διότι παρέιχαν πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με τη σύμπραξη πριν από την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ενώ αντίθετα στις εταιρείες Knauf και Lafarge το πρόστιμο που τους επιβλήθηκε δεν μειώθηκε, καθώς δεν συνεργάστηκαν στην έρευνα της Επιτροπής.

151. Η εταιρεία BPB, προσέφυγε ενώπιον του ΓΔικΕΕ αιτούμενη τη μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

²⁷² ΕΕ 2005, L 166.

²⁷³ Η εταιρεία αυτή συμμετείχε στη σύμπραξη από το 1996 έως το 1998.

²⁷⁴ IP/02/1744, Βρυξέλλες, 27 Νοεμβρίου 2002.

²⁷⁵ Το πρόστιμο αυτό ήταν το δεύτερο μεγαλύτερο που είχε επιβληθεί από την Επιτροπή μέχρι το 2002, μετά το πρόστιμο για το καρτέλ βιταμινών.- Βλ. IP/02/1744, ό.π.

²⁷⁶ Πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση αυτή εφαρμόστηκαν οι προβλέψεις της Ανακοίνωσης του 1996 και όχι του 2002, καθώς η παρασχεθείσα συνεργασία από τις επιχειρήσεις έλαβε χώρα πριν το Φεβρουάριο του 2002, ημερομηνία θέσης σε ισχύ της νέας Ανακοίνωσης.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 8ης Ιουλίου 2008, υπόθεση T-53/03, BPB plc κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

152. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η προσφεύγουσα, αφενός, υποστήριξε ότι η Επιτροπή παραβίασε τις αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της επεικειάς αποφασίζοντας ότι τα μέτρα που είχε λάβει δικαιολογούσαν μόνο μείωση κατά 30 % του ύψους του προστίμου, σύμφωνα με τις διατάξεις του τίτλου Δ της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας, ενώ έπρεπε να της είχε χορηγηθεί μείωση 50 έως 75% σύμφωνα το τμήμα Γ της ανακοινώσεως. Αφετέρου, υποστήριξε ότι, έστω και αν η Επιτροπή ορθώς της είχε χορηγήσει μείωση μόνον κατ' εφαρμογή του τμήματος Δ, παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως χορηγώντας στην Gyproc μείωση του ύψους του προστίμου κατά 40 % και στην ίδια μείωση μόνον κατά 30 %. Η προσφεύγουσα εκτίμησε ότι η πληροφόρηση που είχε παράσχει ήταν κρισιμότερη για την επιχειρηματολογία της Επιτροπής για τον λόγο ότι οι πληροφορίες που παρέσχε η Gyproc αφορούσαν αποκλειστικά το διάστημα από 1996 έως 1998 και τη γερμανική αγορά. Αντίθετα, η Επιτροπή ισχυριζόταν ότι οι πληροφορίες στις οποίες αναφερόταν η προσφεύγουσα είχαν παρασχεθεί σε απάντηση αιτήσεων παροχής πληροφοριών ή είχαν ανακοινωθεί προφορικά κατόπιν ερωτήσεων που τέθηκαν κατά τη διάρκεια των ελέγχων και ότι καμία από τις παρασχεθείσες από την BPB πληροφορίες δεν ήταν καθοριστική για την απόδειξη της υπάρξεως της συμπράξεως.

153. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Όσο αφορούσε στο πρώτο αίτημα, το Γενικό Δικαστήριο εκτίμησε ότι οι πληροφορίες που είχε παράσχει η BPB, στο μέτρο κατά το οποίο μπορούσαν να θεωρηθούν ως παρασχεθείσες εκουσίως, δεν συνιστούσαν στοιχεία καθοριστικά για την απόδειξη της υπάρξεως της συμπράξεως και ότι, ειδικότερα, η Επιτροπή διέθετε, κατόπιν των ελέγχων της, επαρκείς πληροφορίες για να αποδείξει την ύπαρξη της συμπράξεως. Επομένως, αφού έλαβε υπόψη το σωρευτικό χαρακτήρα των προϋποθέσεων του τμήματος Β, στοιχεία β' έως ε', της Ανακοινώσεως (όπως επαναλαμβάνονται στο τμήμα Γ της ανακοινώσεως αυτής), και αφ' ης στιγμής δεν πληρείτο καμία από τις προϋποθέσεις αυτές, έκρινε ότι παρήλκετο η εξέταση του αν η BPB πληρούσε τις λοιπές προβλεπόμενες στις εν λόγω διατάξεις προϋποθέσεις²⁷⁷. Ως προς το δεύτερο αίτημα, απεφάνθη ότι οι

²⁷⁷ Βλ. σκέψη 476 της Απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

πληροφορίες που είχε παράσχει η BPB, ιδίως ως προς τη σύσκεψη του Λονδίνου, ενίσχυσαν ουσιωδώς την επιχειρηματολογία της Επιτροπής όσον αφορούσε την ύπαρξη συνολικού σχεδίου και, ως εκ τούτου, επέτρεψαν τη σημαντική αύξηση του ύψους των προστίμων λόγω της σοβαρότητας της παραβάσεως²⁷⁸. Ως εκ τούτου, έκρινε ότι έπρεπε να χορηγηθεί στην BPB συμπληρωματική μείωση 10 % επί του ύψους του προστίμου της, πλέον του ήδη χορηγηθέντος από την Επιτροπή 30 %.

154. Κατά της παραπάνω Απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου δεν ασκήθηκε αναίρεση, κι έτσι έχει καταστεί τελεσίδικη.

▪ **Καρτέλ χαλκοσωλήνων για βιομηχανική χρήση (industrial copper tubes cartel)**

➤ ***Απόφαση C (2003) 4820 τελικό της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 2003, υπόθεση COMP/E-1/38.240 – Χαλκοσωλήνες για βιομηχανική χρήση***

155. **Πραγματικά περιστατικά:** Η Επιτροπή διεξήγαγε μια έρευνα, που ξεκίνησε το Μάρτιο 2001, η οποία έδειξε ότι η Outokumpu (Φινλανδία), η Wieland Werke (Γερμανία) και ο όμιλος KME²⁷⁹ συμμετείχαν σε μυστική σύμπραξη μεταξύ Μαΐου 1988 και Μαρτίου 2001, με στόχο τον καθορισμό των τιμών και την κατανομή των αγορών στον τομέα χαλκοσωλήνων για βιομηχανική χρήση. Καμία εταιρεία δεν αμφισβήτησε σοβαρά τα γεγονότα που επιβεβαιώθηκαν από την Επιτροπή ενώ όλες συνεργάστηκαν κατά την έρευνα, γι' αυτό και τους χορηγήθηκε μείωση προστίμων.

156. **Διατακτικό της Απόφασης:** Η εταιρεία Outokumpu έτυχε μείωση προστίμου κατά 50% λόγω έγκαιρης και εκτεταμένης συνεργασίας κατά τη διάρκεια της έρευνας, σύμφωνα με το τμήμα Δ της Ανακοίνωσης του 1996, ενώ ο όμιλος KME και η εταιρεία Wieland Werke επίσης επωφελήθηκαν από μείωση του προστίμου τους, αλλά η μείωση ήταν μικρότερη επειδή η συνεργασία τους παρεσχέθη αργά και δεν ήταν απολύτως αυθόρμητη. Πιο συγκεκριμένα, για τον KME το πρόστιμο μειώθηκε κατά 30% και για την Wieland κατά 20 %, βάσει του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης του 1996.

²⁷⁸ Βλ. σκέψη 480 της Απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

²⁷⁹ Πιο συγκεκριμένα, η απόφαση απευθύνεται προς τη γερμανική μητρική εταιρεία KM Europa Metal και τις πλήρως ελεγχόμενες θυγατρικές της, Tréfilmétaux (Γαλλία) και Europa Metall (Ιταλία).

157. Η εταιρεία Wieland προσέφυγε ενώπιον του ΓΔικΕΕ αιτούμενη τη μείωση του προστίμου.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 6ης Μαΐου 2009, υπόθεση T-116/04, Wieland-Werke AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

158. *Επιχειρήματα των διαδίκων*: Πρώτον, η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι η Επιτροπή κακώς είχε χορηγήσει στην ΚΜΕ μεγαλύτερη μείωση του προστίμου για τον λόγο ότι, η ΚΜΕ είχε παράσχει στοιχεία για την σύμπραξη για την περίοδο πριν το 1993, καθώς η ίδια δεν είχε αρνηθεί την ύπαρξη της σύμπραξης κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής αλλά, λόγω της παραίτησης πολλών από τους συνεργάτες της, δεν ήταν σε θέση να την επιβεβαιώσει. Θεώρησε, δηλαδή, ότι η Επιτροπή είχε προσδώσει υπέρμετρη σπουδαιότητα στη συμβολή της ΚΜΕ σε σχέση με τη δική της. Δεύτερον, η προσφεύγουσα παρέπεμψε στην Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ) (Ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία), η οποία προβλέπει σημαντικότερη μείωση για την επιχείρηση που θα σπεύσει πρώτη να συνεργαστεί. Η προσφεύγουσα αναγνώρισε μάλιστα ότι η εν λόγω ανακοίνωση δεν είχε εν προκειμένω εφαρμογή, θεώρησε ωστόσο, ότι το Πρωτοδικείο θα μπορούσε να την είχε λάβει υπόψη υπό την έννοια ότι εξέφραζε μια γενική αρχή του δικαίου. Η Επιτροπή, από την άλλη, αμφισβήτησε το σύνολο των αιτιάσεων που είχε προβάλει η προσφεύγουσα.

159. *Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου*: Όσο αφορούσε στον ισχυρισμό περί χρονικής προτεραιότητας, το ΓΔικΕΕ επεσήμανε ότι η ΚΜΕ και η προσφεύγουσα ενέπιπταν αμφότερες στο σημείο Δ της ανακοίνωσης του 1996 για τη συνεργασία, το οποίο δεν έκανε καμία αναφορά στο κριτήριο της χρονικής προτεραιότητας της συνεργασίας μιας επιχείρησης σε σχέση με άλλη. Εξάλλου, συνέχισε επισημαίνοντας ότι από τη νομολογία προέκυπτε ότι, το χρονολογικό στοιχείο δεν μπορούσε να λαμβάνεται υπόψη σε καταστάσεις κατά τις οποίες τα μέρη είχαν διαβιβάσει πληροφορίες με αρκετά μικρή χρονική διαφορά και κατά το ίδιο περίπου στάδιο της διοικητικής διαδικασίας²⁸⁰. Κατά συνέπεια, έκρινε ότι, μολονότι η προσφεύγουσα προηγήθηκε της ΚΜΕ κατά δύο εβδομάδες στη συνεργασία της με την Επιτροπή, η

²⁸⁰ Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 13ης Δεκεμβρίου 2001, T-48/98, Acerinox κατά Επιτροπής, σκέψη 139.

διαφορά αυτή δεν συνεπαγόταν, αφ' εαυτής, ότι το θεσμικό αυτό όργανο όφειλε να ορίσει για την προσφεύγουσα συντελεστή μείωσης του ύψους του επιβληθέντος προστίμου ανώτερο ή, τουλάχιστον, πανομοιότυπο με αυτόν που είχε χορηγήσει στην ΚΜΕ. Όσο αφορούσε στην επίκληση από την προσφεύγουσα της κατ' αναλογία εφαρμογής της Ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία, (που ορίζει ότι η Επιτροπή μπορεί να μειώσει περισσότερο το ύψος του προστίμου για την επιχείρηση που πρώτη προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία σημαντικής αξίας για την τεκμαιρόμενη παράβαση), Το ΓΔικΕΕ απεφάνθη ότι, η κατ' αναλογία εφαρμογή είναι δυνατή μόνον προς κάλυψη ενός νομικού κενού, κάτι που εν προκειμένω δεν υφίστατο, καθώς εφαρμοζόταν η Ανακοίνωση του 1996²⁸¹, διότι οι επαφές των επιχειρήσεων με την Επιτροπή είχαν αρχίσει πριν τον Φεβρουάριο του 2002. Ως προς την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, το ΓΔικΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από τα έγγραφα της δικογραφίας δεν τεκμηριώνονταν οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας ότι η συμβολή της στην αποσαφήνιση των γεγονότων της περιόδου παράβασης μεταξύ του 1997 και του 2000 σε σχέση με την ΚΜΕ ήταν πληρέστερη σε σχέση με αυτή της ΚΜΕ²⁸². Και επομένως, έκρινε ότι η Επιτροπή δεν έσφαλε κατά τον καθορισμό του επιπέδου μείωσης, λόγω της συνεργασίας, των επιβληθέντων στην προσφεύγουσα προστίμων.

160. Η παραπάνω απόφαση έχει τελεσιδικήσει, καθώς η εταιρεία Wieland δεν άσκησε αναίρεση κατά αυτής ενώπιον του ΔικΕΕ.

▪ **Καρτέλ γλωριούχου χολίνης**

➤ *Απόφαση 2005/566/ΕΚ, της 9ης Δεκεμβρίου 2004, υπόθεση COMP/E-2/37.533 – Χλωριούχος χολίνη*²⁸³

161. **Πραγματικά περιστατικά:** Σύμφωνα με την απόφαση της Επιτροπής, επιχειρήσεις BASF AG και UCB SA συμμετείχαν σε συσκέψεις με άλλες επιχειρήσεις ευρωπαϊκές (πέντε εταιρείες του ομίλου Akzo Nobel-Ολλανδία) και αμερικανικές (παραγωγοί Bioproducts-ΗΠΑ), Chinook Group Limited (Καναδάς) και

²⁸¹ Βλ. σκέψεις 129 και 130 της εν λόγω απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

²⁸² Βλ. σκέψη 145 της εν λόγω απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

²⁸³ ΕΕ 2005, L 190.

Ducos (ΗΠΑ) που στόχο είχαν τη νόθευση του ανταγωνισμού σε παγκόσμιο κι ευρωπαϊκό επίπεδο, στην αγορά της γλωριούχου χολίνης. Οι ανωτέρω επιχειρήσεις συμμετείχαν, μεταξύ Ιουνίου 1992 και Απριλίου 1994, σε δραστηριότητες που είχαν ως αντικείμενο την αύξηση των τιμών σε παγκόσμια κλίμακα και τον καταμερισμό των παγκόσμιων αγορών μέσω της αποσύρσεως των Βορειοαμερικανών παραγωγών από την ευρωπαϊκή αγορά και αντιστρόφως²⁸⁴.

162. Διατακτικό της Απόφασης: Τελικά, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο στους Ευρωπαίους παραγωγούς, το ύψος του οποίου καθορίστηκε κατ' εφαρμογή των Κατευθυντήριων Γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων του 1998 και της Ανακοίνωσης σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων του 1996. Η BASF έτυχε μείωση προστίμου κατά 20 %, η UCB μείωση κατά 30 % του ποσού του προστίμου και η Akzo Nobel μείωση της τάξης του 30%, επειδή δεν αμφισβήτησαν τα γεγονότα της παράβασης μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Στις υπόλοιπες εταιρείες δεν χορηγήθηκε μείωση, γιατί δεν συνεργάστηκαν με την Επιτροπή.

163. Οι εταιρείες BASF και UCB προσέφυγαν ενώπιον του ΓΔικΕΕ, με κύριο αίτημα την ακύρωση ή επικουρικά, την ουσιαστική μείωση των επιβληθέντων από την Επιτροπή εις βάρος τους προστίμων.

➤ *Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 12ης Δεκεμβρίου 2007, υποθέσεις T-101/05 και T-111/05, BASF AG και UCB SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

164. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η BASF υποστήριξε ότι η Επιτροπή είχε προχωρήσει σε εσφαλμένη εφαρμογή της Ανακοίνωσης του 1996 και, ειδικότερα, ότι η τελευταία δεν είχε λάβει υπόψη της, ως όφειλε, τις περιλαμβανόμενες στην εν λόγω Ανακοίνωση ελαφρυντικές περιστάσεις, με αποτέλεσμα να μην έχει προχωρήσει στην επιβεβλημένη μείωση του βασικού ποσού του επιβληθέντος προστίμου. Όσο αφορά στην εταιρεία UCB, ισχυρίστηκε ότι έχρηζε εφαρμογής η Ανακοίνωση του 2002 περί συνεργασίας και όχι του 1996, επικαλούμενη την αρχή της αναδρομικότητας του λιγότερο αυστηρού νόμου, που αποτελεί διεθνώς αναγνωριζόμενη γενική αρχή του δικαίου, καθώς σύμφωνα με τη νέα Ανακοίνωση θα έπρεπε να της είχε χορηγηθεί

²⁸⁴ Βλ. Λάζαρο Γρηγοριάδη, «Έλεγχος συμπράξεως μεταξύ επιχειρήσεων στην αγορά βιταμινούχων προϊόντων», ΕΕΕυρΔ 2008, σελ. 353-354.

πλήρης απαλλαγή ως πρώτη επιχείρηση που παρείχε στοιχεία στην Επιτροπή. Αντίθετα, η Επιτροπή αμφισβήτησε το βάσιμο των ισχυρισμών και των δύο εταιρειών.

165. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Ως προς την BASF, το ΓΔικΕΕ επεσήμανε ότι, για να τύγχανε ορισμένη επιχείρηση ευνοϊκής μεταχείρισης σύμφωνα με τις Ανακοινώσεις περί συνεργασίας, θα έπρεπε να είχε συμβάλει με τις ενέργειές της κατά τρόπο αποφασιστικό στη διαδικασία της διαπίστωσης ή της διερεύνησης μιας παράβασης των κανόνων του ανταγωνισμού στην Κοινότητα²⁸⁵. Διευκρίνισε δε ότι, η αποφασιστική αυτή συμβολή περιελάμβανε την αυτόβουλη προσκόμιση από μέρους της επιχείρησης στοιχείων που θα μπορούσαν να φωτίσουν άμεσα ή έμμεσα τα πραγματικά περιστατικά στοιχειοθέτησης της προαναφερθείσας παράβασης. Θα έπρεπε, δηλαδή, να προσκομίζονταν στην Επιτροπή στοιχεία που θα της επέτρεπαν άμεσα ή έμμεσα τη διαπίστωση και την απόδειξη ορισμένης παράβασης. Θα συντελούσαν, με άλλα λόγια, καταλυτικά στην προώθηση της διαδικασίας διαπίστωσης και απόδειξης αυτής από μέρους της Επιτροπής. Κατά συνέπεια, έκρινε ότι, επιχείρηση που θα περιοριζόταν απλώς στην προσκόμιση στοιχείων που θα παρείχαν άσχετες ή γενικόλογες ή ατελείς πληροφορίες σε σχέση με τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της τέλεσης ορισμένης παράβασης ή θα υπέβαλε στοιχεία που είχε ήδη στη διάθεσή της η Επιτροπή ή θα προσκόμιζε κρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά μιας παράβασης κατόπιν αιτήματος παροχής πληροφοριών²⁸⁶ από την Επιτροπή ή, τέλος θα περιοριζόταν στη μη αμφισβήτηση των αποδεικτικών στοιχείων που κατείχε η Επιτροπή κατόπιν ανακοίνωσης αιτιάσεων από μέρους της τελευταίας, όπως συνέβαινε εν προκειμένω με την BASF, να μην ευελπιστούσε σε μια άξια λόγου μείωση του βασικού ποσού του προστίμου που της είχε επιβληθεί από την Επιτροπή, δυνάμει των Ανακοινώσεων περί συνεργασίας που εκδίδονταν από την τελευταία²⁸⁷. Επομένως, το ΓΔικΕΕ απεφάνθη ότι ορθώς είχε

²⁸⁵ Βλ. επίσης και την απόφαση του ΓΔικΕΕ, υπόθ. T-38/02, Groupe Danone/Επιτροπή, σκέψη 505. Βλ. και τα σημεία 6 και 7 της Ανακοίνωσης περί συνεργασίας του 2002, ΕΕ 2002 C 45/3, καθώς και τις σκέψεις 90-92 της εν λόγω απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου.

²⁸⁶ Πρέπει να σημειωθεί ότι η παράλειψη απάντησης σε μία αίτηση παροχής πληροφοριών δεν επάγεται την επιβολή κυρώσεων. Ωστόσο, μια επιχείρηση που συμμορφώθηκε εκούσια σε μία αίτηση του άρθρου 18 του Κανονισμού 1/2003, δεν μπορεί εκ των υστέρων επικαλούμενη το αμυντικό δικαίωμα σε σιωπή να ισχυριστεί ότι εξαναγκάστηκε σε απάντηση.- Βλ. Έφη Κιρινή, «Η ενίσχυση των ερευνητικών εξουσιών με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1/2003 και τα δικαιώματα υπεράσπισης των επιχειρήσεων», ΔΕΕ 7/2004, σελ. 736.

²⁸⁷ Βλ. Λάζαρο Γρηγοριάδη, ό.π., σελ. 359.

κρίνει η Επιτροπή με την απόφασή της για τη μείωση του προστίμου που αφορούσε την BASF κατά 20%.

166. Ως προς τον ισχυρισμό της UCB, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι, από τη νομολογία προέκυπτε ότι η αρχή της μη αναδρομικότητας δεν εμπόδιζε την εφαρμογή κατευθυντήριων γραμμών οι οποίες, εξ υποθέσεως, θα είχαν επιβαρυντικά αποτελέσματα όσον αφορούσε το ύψος των προστίμων που επιβάλλονταν για παραβάσεις διαπραχθείσες πριν από την έκδοσή τους, υπό την προϋπόθεση ότι η πολιτική την οποία εφήρμοζαν μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί την περίοδο κατά την οποία είχαν διαπραχθεί οι οικείες παραβάσεις²⁸⁸. Κατά συνέπεια, έκρινε ότι, το έστω και υπό όρους δικαίωμα της Επιτροπής να εφαρμόζει αναδρομικά σε βάρος των ενδιαφερομένων κανόνες συμπεριφοράς προοριζόμενους να παραγάγουν εξωτερικά αποτελέσματα, όπως είναι οι κατευθυντήριες γραμμές, απέκλειε κάθε υποχρέωση του εν λόγω κοινοτικού οργάνου να εφαρμόζει κάθε φορά την επεικέστερη ρύθμιση. Επιπλέον, σχετικά με τον υπολογισμό του προστίμου το ΓΔικΕΕ, αφού διέκρινε την περίπτωση της ευρωπαϊκής σύμπραξης από την παγκόσμια, δέχτηκε ότι η UCB είχε αποκαλύψει την ευρωπαϊκή σύμπραξη στην Επιτροπή και πληρούσε τις λοιπές προϋποθέσεις που προέβλεπε το τμήμα Β της ανακοινώσεως περί συνεργασίας του 1996. Επομένως, απεφάνθη συνολική μείωση προστίμου προς τη UCB κατά 90%.

167. Η παραπάνω απόφαση είναι τελεσίδικη, καθώς οι εταιρείες BASF και UCB δεν άσκησαν αναίρεση ενώπιον του ΔικΕΕ.

▪ **Καρτέλ προϊόντων άνθρακα και γραφίτη για ηλεκτρολογικές και μηχανολογικές εφαρμογές**

➤ **Απόφαση 2004/420/ΕΚ της Επιτροπής, της 3ης Δεκεμβρίου 2003, υπόθεση C.38.359– Ηλεκτρολογικές και μηχανολογικές εφαρμογές προϊόντων γραφίτη και άνθρακα²⁸⁹**

²⁸⁸ Βλ. Απόφαση Dansk Rørdindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 202 έως 232 και σκέψη 233 της παρούσας απόφασης.

²⁸⁹ ΕΕ L 125, σ. 45.

168. Πραγματικά περιστατικά: Μετά από προσεκτική έρευνα, που άρχισε το Σεπτέμβριο του 2001 με την υποβολή αίτησης για απαλλαγή από την επιβολή προστίμων εκ μέρους της βρετανικής εταιρείας Morgan Crucible Company plc, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εταιρεία αυτή καθώς και η Carbone Lorraine S.A. της Γαλλίας, οι γερμανικές εταιρείες Schunk GmbH και Schunk Kohlenstofftechnik GmbH (οι οποίες αντιμετωπίζονται ως μία εταιρεία για τους σκοπούς της παρούσας απόφασης), η SGL Carbon A.G. και η C. Conradty Nounberg GmbH καθώς και η αυστριακή εταιρεία Hoffmann & Co. Elektrokohle AG (που αποτελεί τώρα μέρος της Schunk Group) συμμετείχαν σε σύμπραξη στον ΕΟΧ, με στόχο τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών πώλησης και άλλων συναλλακτικών όρων που εφάρμοζαν στους πελάτες και τον επιμερισμό των αγορών, και αφορούσε την αγορά ηλεκτρικών και μηχανολογικών προϊόντων από άνθρακα και γραφίτη²⁹⁰.

169. Διατακτικό της Απόφασης: Τελικά, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα στις συμπράττουσες εταιρείες τα οποία μειώθηκαν ανάλογα με το βαθμό συνεργασίας της κάθε εταιρείας, κατ' εφαρμογή του τμήματος Δ της Ανακοίνωσης περί συνεργασίας του 1996, με εξαίρεση την Conradty η οποία δεν συνεργάστηκε και την Morgan, στην οποία χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή, καθώς ήταν η πρώτη που παρείχε αποφασιστικής σημασίας αποδεικτικά στοιχεία. Έτσι, η εταιρεία Carbon Lorraine έτυχε μείωση προστίμου κατά 40%, επειδή ήταν η πρώτη που συνεργάστηκε με την Επιτροπή και παρέσχε την πλέον χρήσιμη συμβολή. Επιπλέον, στη Schunk χορηγήθηκε μείωση κατά 30%, αφού τα αποδεικτικά στοιχεία που παρέσχε έφθασαν αργότερα, και κατά συνέπεια η συνεργασία της ήταν πιο περιορισμένη από τη συνεργασία της Carbone Lorraine. Η εταιρεία Hoffmann, συνεργάστηκε με τον ίδιο τρόπο όπως η Schunk και της χορηγήθηκε μείωση κατά 30%, ενώ στη SGL χορηγήθηκε μείωση κατά 20%, γιατί ήταν η τελευταία επιχείρηση που συνεργάστηκε.

170. Η εταιρεία Carbone Lorraine προσέφυγε ενώπιον του ΓΔικΕΕ με αίτημα την ακύρωση του προστίμου ή μείωση του ύψους του.

➤ **Απόφαση του ΓΔικΕΕ, της 8ης Οκτωβρίου 2008, υπόθεση T-73/04, Le Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

²⁹⁰ IP/03/1651, Βρυξέλλες, 3 Δεκεμβρίου 2003.

171. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η προσφεύγουσα ισχυριζόταν ότι η Επιτροπή είχε εκτιμήσει κατά τρόπο προδήλως εσφαλμένο τη συνεργασία της χορηγώντας της μείωση 40 % κατ' εφαρμογή του σημείου Δ της ανακοίνωσης περί της συνεργασίας, ενώ είχε παράσχει μείωση του προστίμου κατά 100% στην εταιρεία Morgan, η οποία είχε αποκρύψει από την Επιτροπή ορισμένες χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή της στη σύμπραξη επί των τιμών των προϊόντων γραφίτη στις Ηνωμένες Πολιτείες και είχε παράσχει στην Επιτροπή ανακριβείς πληροφορίες όσον αφορούσε την παύση της συμμετοχής της σε παράνομες δραστηριότητες στις Ηνωμένες Πολιτείες και στην Ευρώπη, παραβιάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο η Επιτροπή την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Επιπρόσθετα, υποστήριξε ότι, κακώς η Επιτροπή αμφισβήτησε τον αυθόρμητο χαρακτήρα της συνεργασίας της, καθώς η ίδια είχε συνεργαστεί πολύ πριν την αποστολή της ανακοίνωσης των αιτιάσεων, μόνη προϋπόθεση που προέβλεπε το σημείο Δ της ανακοίνωσης περί της συνεργασίας των επιχειρήσεων. Η Επιτροπή αμφισβήτησε το βάσιμο των ισχυρισμών της.

172. Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου: Το ΓΔικΕΕ δικαίωσε την Επιτροπή στην απόφασή της να μην αναγνωρίσει ελαφρυντικές περιστάσεις που θα δικαιολογούσαν μείωση του προστίμου για την προσφεύγουσα λόγω συνεργασίας της στην διοικητική διαδικασία, δεδομένου ότι η συνεργασία αυτή δεν την είχε διευκολύνει ουσιαστικά στο έργο της διαπίστωσης της ύπαρξης και του τερματισμού μιας παράβασης, ούτε στο έργο του καθορισμού του ύψους των προστίμων. Τέλος, σχετικά με την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο της εκτίμησης της συνεργασίας που είχαν παράσχει οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η παραχώρηση παράνομης μείωσης προστίμου σε άλλη εμπλεκόμενη στη σύμπραξη επιχείρηση δεν δικαιολογούσε αντίστοιχη μείωση υπέρ της προσφεύγουσας, καθώς δεν αναγνωρίζεται ισότητα στην παρανομία²⁹¹. Στη βάση των παραπάνω σκέψεων το ΓΔικΕΕ απέρριψε τις αιτιάσεις της προσφεύγουσας.

173. Η εταιρεία Carbone Lorraine άσκησε αναίρεση κατά της παραπάνω απόφασης ενώπιον του ΔικΕΕ, ζητώντας την μείωση του προστίμου που της επιβλήθηκε.

---

²⁹¹ Βλ. ΕΕΕυρΔ, σελ. 684 και σκέψη 295 της εν λόγω απόφασης του ΓΔικΕΕ.

➤ *Απόφαση του ΔικΕΕ, της 12^{ης} Νοεμβρίου 2009, υπόθεση C-554/08 P, Le Carbone-Lorraine SA κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

174. Επιχειρήματα των διαδίκων: Η εταιρεία Carbone Lorraine επικαλέστηκε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε σχέση με άλλες δύο εταιρείες, συγκεκριμένα τη Morgan, στην οποία χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή παρότι είχε κρύψει κάποια στοιχεία από την Επιτροπή, και την SGL Carbon στην οποία χορηγήθηκε μείωση 20% παρότι είχε συνεργαστεί σε αρκετά προχωρημένο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας. Η Επιτροπή αντίταξε στην Carbone Lorraine ότι δεν είχε προσκομίσει κανένα αποδεικτικό στοιχείο ότι η πραγματική κατάσταση των αντίστοιχων εταιρειών ήταν διαφορετική.

175. Εκτίμηση του Δικαστηρίου: Όσον αφορά, πρώτον, τη σύγκριση με Morgan, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι οι δύο αυτές εταιρείες δεν βρίσκονταν σε παρόμοιες καταστάσεις, γι' αυτό και η μεταχείρισή τους ήταν διαφορετική. Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης, ότι η ίδια η αναιρεσείουσα είχε αναγνωρίσει πρωτόδικα ότι η συνεργασία της ήταν μικρότερης αξίας από αυτήν της εταιρείας Morgan και ότι οι πληροφορίες που παρέσχε η τελευταία επέτρεψαν στην Επιτροπή να διαπιστώσει την ύπαρξη της συμφωνίας²⁹². Όσον αφορούσε, δεύτερον, τη σύγκριση με την SGL, το Δικαστήριο έκρινε ότι, η αναιρεσείουσα δεν είχε αποκαλύψει αποδεικτικά στοιχεία με τα οποία να μπορούσαν να διαπιστωθούν λάθη στην εκτίμηση του ΓΔικΕΕ. Κατά συνέπεια, απεφάνθη ότι το ΓΔικΕΕ, ορθώς έκρινε ότι οποιαδήποτε διαφορά στην μείωση του προστίμου έπρεπε να αντικατοπτρίζει την ποιότητα της παρεχόμενης συνεργασίας. Επομένως, το ΓΔικΕΕ δεν παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχείρισης και συνεπώς ο ισχυρισμός της Carbone Lorraine απερρίφθη ως αβάσιμος²⁹³.

B. Σε επίπεδο εθνικών ανεξάρτητων αρχών

1. Κυριότερα παραδείγματα νομοθεσιών κρατών-μελών της ΕΕ

176. Οι Αρχές Ανταγωνισμού των περισσότερων κρατών-μελών έχουν υιοθετήσει πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις. Αυτά τα προγράμματα είναι, σε αρκετές

²⁹² Πρβλ. σκέψη 50 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

²⁹³ Πρβλ. σκέψεις 53-57 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

πτυχές, όμοια με το πρόγραμμα επιείκειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ωστόσο υπάρχουν και αρκετές διαφορές μεταξύ τους²⁹⁴. Ας σημειωθεί ότι, πολλά κράτη- μέλη έχουν επιλέξει την επιβολή και ποινικών κυρώσεων στα φυσικά πρόσωπα, πέραν των διοικητικών προστίμων στα νομικά πρόσωπα, για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού, με την αιτιολογία ότι ενισχύεται η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων επιείκειας, κάνοντας με αυτό τον τρόπο χρήση της διακριτικής ευχέρειας που τους παρέχει ο Κανονισμός 1/2003²⁹⁵.

177. Ο αριθμός των κρατών-μελών που έχουν θεσπίσει πρόγραμμα επιείκειας ανέρχεται, μέχρι στιγμής, σε 26. Αναλυτικά, πρόγραμμα επιείκειας διαθέτουν²⁹⁶: η Αυστρία, το Βέλγιο, η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Τσεχική Δημοκρατία, η Δανία, η Εσθονία, η Φιλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Λετονία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβενία, η Σλοβακία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

178. *Αγγλία*: Η Αγγλία ήταν από τις πρώτες χώρες που προχώρησαν στην υιοθέτηση ενός προγράμματος επιείκειας (το 2000)²⁹⁷. Το αγγλικό πρόγραμμα επιείκειας της Βρετανικής Επιτροπής Ανταγωνισμού (Office of Fair Trade, στο εξής OFT), αν και παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με το ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιείκειας, είναι περισσότερο επηρεασμένο από το αμερικανικό πρόγραμμα επιείκειας. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπει, όπως και το αμερικανικό, τόσο πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις (Corporate Leniency Program) όσο και πρόγραμμα επιείκειας για μεμονωμένα φυσικά πρόσωπα²⁹⁸ (Leniency Program for Individuals). Επιπλέον, τα φυσικά πρόσωπα που καλύπτονται είτε από το ένα είτε από το άλλο πρόγραμμα

²⁹⁴ Βλ. Wils, ό.π., σελ. 121.

²⁹⁵ Ο Κανονισμός αυτός άφησε στα κράτη-μέλη την ευχέρεια να επιλέξουν και ποινικές κυρώσεις για την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 Συνθήκης, όπως συνάγεται από το άρθρο 5 («οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού δύνανται να εκδίδουν τις ακόλουθες αποφάσεις: (...) για την επιβολή προστίμου, χρηματικής ποινής ή κάθε άλλης κύρωσης προβλεπόμενης από την εθνική τους νομοθεσία») και από το σημείο (8) του Προοιμίου του («(...) Πέραν αυτού, ο παρών Κανονισμός δεν εφαρμόζεται σε εθνικές διατάξεις που επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις...»), ανεξάρτητα δε από την πρόβλεψη του άρθρου 23 παρ.5 αυτού, στο οποίο αναφέρεται ότι οι αποφάσεις οι επιβάλλουσες πρόστιμα σε επιχειρήσεις και ενώσεις προσώπων, για παραβάσεις, μεταξύ των οποίων και των άρθρων 81 και 82 ΣΕΚ, δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα.- Βλ. Δημ. Ζημιανίτη, ό.π., ΕΕΕυρΔ 3:2007, σελ.494.

²⁹⁶ Η λίστα των κρατών-μελών με πρόγραμμα επιείκειας είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/competition/ecn/leniency_programme_nca.pdf.

²⁹⁷ Βλ. OECD, "Fighting Hardcore Cartels: Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes", Report 2002, σελ.13, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.oecd.org/dataoecd/49/16/2474442.pdf>

²⁹⁸ Πρόγραμμα επιείκειας για φυσικά πρόσωπα διαθέτει και η Ιρλανδία.-Βλ. Wils, σελ.145.

επιείκειας δεν διώκονται ποινικά²⁹⁹ και απαλλάσσονται από χρηματικά πρόστιμα. Μία σημαντική διαφορά του αγγλικού προγράμματος επιείκειας για τις επιχειρήσεις και του αντίστοιχου ευρωπαϊκού, είναι ότι το πρώτο εφαρμόζεται όχι μόνο σε οριζόντιες συμπράξεις αλλά και σε κάθετες συμπράξεις³⁰⁰. Επιπρόσθετα διαθέτει, κατ' αντιστοιχία προς την πολιτική επιείκειας του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, και πρόγραμμα πρόσθετης επιείκειας (Amnesty Plus) για επιχειρήσεις, οι οποίες συμμετέχουν σε δύο ή περισσότερα καρτέλ και εξασφαλίζουν ευνοϊκή μεταχείριση σε περίπτωση που αποφασίσουν να συνεργαστούν και αποκαλύψουν, στα πλαίσια της έρευνας του πρώτου, την ύπαρξη του δεύτερου³⁰¹. Κατά τα λοιπά, ισχύουν οι προϋποθέσεις του ευρωπαϊκού προγράμματος επιείκειας³⁰².

179. Γερμανία: Η Γερμανία, μαζί με την Αγγλία, ήταν τα πρώτα κράτη-μέλη που υιοθέτησαν προγράμματα επιείκειας, το 2000. Τον Μάρτιο του 2006, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Γραφείο Ανταγωνισμού (Bundeskartellamt) προέβη σε αναδιαμόρφωση του προγράμματος επιείκειας, με την οποία εισήγαγε τη δυνατότητα καταγγελίας του καρτέλ μέσω των προφορικών δηλώσεων³⁰³. Το γερμανικό πρόγραμμα επιείκειας, σε αντίθεση με το αγγλικό, ταυτίζεται σχεδόν με το κοινοτικό πρόγραμμα επιείκειας. Έτσι, δεν διαθέτει πρόγραμμα επιείκειας για φυσικά πρόσωπα αλλά μόνο για επιχειρήσεις, ενώ δεν προβλέπονται ποινικές κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης των κανόνων του ανταγωνισμού³⁰⁴, οπότε και δεν τίθεται θέμα απαλλαγής των φυσικών προσώπων από την ποινική δίωξη, σε περίπτωση υπαγωγής σε πρόγραμμα επιείκειας. Μία διαφοροποίηση του γερμανικού από το κοινοτικό

²⁹⁹ Σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία ανταγωνισμού της Αγγλίας, ήτοι το Enterprise Act 2002, προβλέπονται και ποινικές κυρώσεις για τα άτομα που συμμετέχουν σε απαγορευμένες συμπράξεις, με ποινή φυλάκισης έως 5 έτη, σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή νομοθεσία ανταγωνισμού, κατά την οποία δεν προβλέπονται ποινικές κυρώσεις για την παραβίασή της- Βλ. Ιωάννη Κόκκορη, «Η Υπόθεση Marine Hoses, Συνεργασία τριών Αρχών Ανταγωνισμού και κυρώσεις», ΔΕΕ 2009, σελ.670. Προβλέπεται επίσης και αποπομπή από τη διευθυντική θέση (director disqualification) των φυσικών προσώπων.- Βλ. Μικρουλέα, «Τάσεις ποινικοποίησης παραβάσεων στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού», ΔΕΕ 5/2009, σελ. 533.

³⁰⁰ Βλ. Wils, ό.π., σελ. 121.

³⁰¹ Βλ. part 3, “Lenient treatment for undertakings coming forward with information in cartel activity cases”, (London, OFT, Dec 2004), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ofi.gov.uk>.

³⁰² Για να τύχουν επιείκειας, οι αιτούντες πρέπει να ομολογήσουν τη συμμετοχή τους σε παράνομες δραστηριότητες της σύμπραξης, να συνεργάζονται πλήρως κατά τη διάρκεια της έρευνας και να σταματήσουν τη συμμετοχή τους στη σύμπραξη, από τη στιγμή που θα αιτηθούν επιείκειας.

³⁰³ Βλ. Bundeskartellamt ,Notice No.9/2006, “Leniency Programme” (7.3.2006) διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: http://www.bundeskartellamt.de/wEnglisch/download/pdf/06_Bonusregelung_e.pdf.

³⁰⁴ Με την τροποποίηση, το 1997, του γερμανικού ποινικού κώδικα, εξαίρεση αποτελούν οι συμφωνίες στο πλαίσιο δημοσίων διαγωνισμών, το λεγόμενο bid rigging, το οποίο αποτελεί ποινικό αδίκημα- Βλ. Μικρουλέα, ό.π., σελ. 533.

πρόγραμμα επιείκειας ως προς τις προϋποθέσεις απονομής επιείκειας είναι ότι, το πρώτο αποκλείει από την απαλλαγή, όχι μόνο την επιχείρηση που εξανάγκασε άλλες σε συμμετοχή στη σύμπραξη, αλλά και τον πρωτεργάτη του καρτέλ (ringleader of the cartel)³⁰⁵. Όσο αφορά δε στη μείωση προστίμου, το γερμανικό πρόγραμμα επιείκειας αναφέρει ότι το ποσοστό τη μείωσης θα βασιστεί στην αξία των εισφερόμενων πληροφοριών και στην χρονική σειρά των αιτήσεων, χωρίς ωστόσο να καθορίζει συγκεκριμένα ποσοστά μείωσης³⁰⁶. Σχετικά με τις υπόλοιπες προϋποθέσεις ισχύουν τα ίδια με το κοινοτικό πρόγραμμα επιείκειας.

180. Γαλλία: Αντίθετα με πολλές άλλες χώρες, όπου τα προγράμματα επιείκειας είναι αποτέλεσμα των πράξεων που εκδίδουν οι Αρχές Ανταγωνισμού, το γαλλικό πρόγραμμα επιείκειας εισήχθη με τον νόμο, συγκεκριμένα με το Τμήμα IV του άρθρου L. 464-2 του Γαλλικού Εμπορικού Κώδικα³⁰⁷ και εφαρμόζεται από γαλλική Επιτροπή Ανταγωνισμού (Autorite de la concurrence). Το γαλλικό πρόγραμμα επιείκειας υιοθετήθηκε, αρχικά, το 2001, ενώ το 2007 δημοσιεύτηκε το αναθεωρημένο πρόγραμμα επιείκειας³⁰⁸. Ουσιαστικά, το εν λόγω πρόγραμμα μεταφέρει σχεδόν αυτούσιες τις ρυθμίσεις του Πρότυπου Προγράμματος Επιείκειας του ECN (για το οποίο έγινε εκτενής ανάλυση ανωτέρω), όπως για παράδειγμα, εκείνες για τους τύπους πληροφοριών που πρέπει να παράσχει η αιτούσα επιχείρηση (TYPE 1A και TYPE 1B), για τη χορηγούμενη μείωση που το ποσοστό της δεν πρέπει να ξεπερνά το 50% και για την πρόβλεψη μη άμεσου τερματισμού της συμμετοχής στο καρτέλ, όταν το επιτρέπει η Αρχή Ανταγωνισμού.

181. Ιταλία: Στις 15 Φεβρουαρίου 2007, η Ιταλική Αρχή Ανταγωνισμού (Italian Competition Authority, στο εξής ICA) ενέκρινε το πρώτο πρόγραμμα επιείκειας για επιχειρήσεις³⁰⁹, με το οποίο εισήχθη η δυνατότητα πλήρους ή μερικής απαλλαγής από το επιβληθέν πρόστιμο³¹⁰. Το ιταλικό πρόγραμμα επιείκειας ακολουθεί, κατά βάση,

³⁰⁵ Βλ. Bundeskartellamt, Notice No.9/2006,ό.π.

³⁰⁶ Βλ. Bundeskartellamt, Notice No.9/2006,ό.π.

³⁰⁷ Βλ. Autorite de la Concurrence, «Procedural notice relating to the French Leniency Programme issued on March 2nd, 2009», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.autoritedelaconcurrence.fr/doc/cpro_clemence_uk_2_mars_2009.pdf.

³⁰⁸ Βλ. «ANNEX 1: list of applicable leniency programmes», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/competition/ecn/model_leniency_programme_annex1.pdf.

³⁰⁹ Νόμος 248/2006 περί επιείκειας και μείωσης προστίμων- Υπό την ιστοσελίδα http://www.concurrences.com/abstract_bulletin_web.php3?id_article=12701.

³¹⁰ Βλ. «A practical insight to cross-border Cartels and Leniency», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.iclg.co.uk/khadmin/Publications/pdf/3343.pdf>.

την Ανακοίνωση του 2006 και το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του ΕΔΑ³¹¹. Επίσης, δεν προβλέπεται ατομικό πρόγραμμα επιείκειας ή πρόγραμμα πρόσθετης επιείκειας, ενώ δεν προβλέπονται ποινικές κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης κανόνων του ανταγωνισμού³¹².

182. Ισπανία: Το νέο ισπανικό πρόγραμμα επιείκειας τέθηκε σε ισχύ στις 28 Φεβρουαρίου 2008, μετά τη θέσπιση του βασιλικού διατάγματος 261/2008³¹³. Το ισπανικό καθεστώς επιείκειας αντικατοπτρίζει πιστά εκείνα που ισχύουν ήδη σε επίπεδο ΕΕ και σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και λειτουργεί υπό το νέο φορέα για την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού, την Εθνική Επιτροπή Ανταγωνισμού (Comisión Nacional de la Competencia, στο εξής CNC)³¹⁴. Μία ιδιαιτερότητα του ισπανικού προγράμματος επιείκειας είναι ότι, τα καθεστώτα ασυλίας και μείωσης του προστίμου που ισχύουν για την αιτούσα επιείκεια επιχείρηση θα εφαρμόζονται επίσης και στους νομικούς εκπροσώπους της ή στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν συνεργαστεί με το CNC, υπό τους όρους που περιγράφονται στο πρόγραμμα³¹⁵. Ακόμη, παρόλο που καθιερώνεται η δυνατότητα υποβολής προφορικών δηλώσεων, η CNC δεν είναι υποχρεωμένη να δεχτεί αυτή τη μορφή παροχής αποδεικτικών στοιχείων³¹⁶. Κατά τις λοιπές προϋποθέσεις ακολουθεί την Ανακοίνωση του 2006.

³¹¹ Παραδείγματα ρυθμίσεων που ακολουθεί από τα δύο αυτά προγράμματα: σύστημα χρονικής προτεραιότητας (marker system), εξακολούθηση συμμετοχής στο καρτέλ κατόπιν συνεννόησης με την ICA, μείωση μέχρι 50% του υπό κανονικές συνθήκες επιβληθέντος προστίμου και οι προφορικές δηλώσεις.

³¹² Βλ. Μικρούλα, ό.π., ΔΕΕ 2009, σελ.533.

³¹³ F. Enrique González Díaz and Romano Subiotto "Spanish leniency programme enters into force", διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=63055799-c5f6-41ed-8df1-49f5afe9306>.

³¹⁴ Η οποία αντικατέστησε τα δύο υφιστάμενα όργανα, τη Servicio de Defensa de la Competencia (SDC) και το Tribunal de Defensa de la Competencia ("TDC").

³¹⁵ Ήδη υπό τον προηγούμενο νόμο για την προστασία του ανταγωνισμού (N.19/1989), το CNC μπορούσε να επιβάλει πρόστιμα, όχι μόνο στις επιχειρήσεις, αλλά και στους νομικούς εκπροσώπους, ή τους διευθυντές, οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στην παράνομη σύμπραξη.

³¹⁶ Βλ. στην ιστοσελίδα της ισπανικής Επιτροπής Ανταγωνισμού <http://www.cncompetencia.es/Inicio/Porqueesimportantelacompetencia/ProgramadeClemencia/tabid/100/Default.aspx>.

2. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εθνικών πρακτικών

183. Αγγλία: Εννέα ανάδοχοι³¹⁷ έργων κατασκευής στεγών βρέθηκαν από το OFT να έχουν συμφωνήσει τον καθορισμό των τιμών προσφορών, κατά παράβαση του Κεφαλαίου I του νόμου περί ανταγωνισμού του 1998, για τις υπηρεσίες επισκευής, συντήρησης και βελτίωσης οροφών εμπορικών καταστημάτων και δημόσιων κτιρίων στην περιοχή West Midlands, μέσω παράνομων διαγωνισμών, κατά την περίοδο 2000-2002, και τους επέβαλε συνολικό πρόστιμο £300.000 περίπου³¹⁸. Κατ' εφαρμογή της πολιτικής επιείκειας, χορηγήθηκε στην εταιρεία Briggs Cladding & Roofing Limited πλήρης απαλλαγή από το πρόστιμο (μείωση κατά 100%), καθώς ήταν η πρώτη εταιρεία που προσέγγισε το OFT σε πρώιμο στάδιο της έρευνας και παρείχε αποφασιστικής σημασίας αποδεικτικά στοιχεία για τη σύμπραξη, και στην εταιρεία Howard Evans χορηγήθηκε μείωση προστίμου κατά 50%, καθώς προσέφερε σημαντικές πληροφορίες για τις δραστηριότητες του καρτέλ.

184. Γερμανία: Στη Γερμανία αμέσως μετά την υιοθέτηση προγράμματος επιείκειας, το επονομαζόμενο Bundeskartellamt έλαβε πληροφορίες από τον κατασκευαστικό κλάδο σχετικά με την ύπαρξη καρτέλ μεταξύ παραγωγών τσιμέντου³¹⁹. Μετά από σχετική έρευνα που έλαβε χώρα, στο πλαίσιο της οποίας ελέγχθηκαν 30 μεγάλες βιομηχανίες τσιμέντου, καθώς και διάφορα μικρά και μικρομεσαία εργοστάσια, επιβεβαιώθηκε ότι οι ελεγχόμενοι παραγωγοί είχαν προβεί σε μία αντανταγωνιστική κατανομή αγορών μέσω επιμέρους σχετικών συμφωνιών, κάποιες από τις οποίες είχαν αρχίσει να εφαρμόζονται από τη δεκαετία του 1970, διαρκώντας μέχρι το 2002 και καλύπτοντας τέσσερις γεωγραφικές περιοχές (της Ανατολικής Γερμανίας, της Βεστφαλίας, καθώς επίσης της Βόρειας και της Δυτικής Γερμανίας)³²⁰. Το συνολικό ποσό προστίμου που επιβλήθηκε στις έξι μεγαλύτερες βιομηχανίες³²¹ άγγιξε τα 660 εκατ. ευρώ. Η εταιρεία Readymix AG ανακοίνωσε τις συμφωνίες της σύμπραξης στο

³¹⁷ Συγκεκριμένα, οι εταιρείες: Apex Asphalt & Paving Co. Limited, Briggs Cladding & Roofing Limited, Brindley Asphalt Limited, General Asphalte Company Limited, Howard Evans (Roofing) Limited, Richard W Price (Roofing Contractors) Limited, Redbrook Mastic Asphalt & Felt Roofing Limited, Rio Asphalt & Paving Co. Limited, Solihull Roofing και Building Co Limited.

³¹⁸ Απόφαση του OFT, 14.3.2004, Υπόθεση CA98/1/2004 "Flat-roofing contracts in the West Midlands", υπό την ιστοσελίδα <http://www.oft.gov.uk/news-and-updates/press/2004/46-04>.

³¹⁹ Βλ. Νικ. Ζευγώλη, «Το καρτέλ στο δίκαιο του ανταγωνισμού», ό.π., σελ. 106.

³²⁰ Βλ. "European Cement cartel fined over €600 million", διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ethicalcorp.com/content.asp?ContentID=514>.

³²¹ Συγκεκριμένα οι εταιρείες: Alsen AG, AG Dyckerhoff, AG HeidelbergCement, GmbH Zement Lafarge, AG Readymix και Schwenk KG Zement.

FCO και υπέβαλε αίτηση για επιείκεια, σύμφωνα με το γερμανικό πρόγραμμα επιείκειας. Οι περισσότερες από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις άσκησαν έφεση. Στις 29 Ιουνίου 2009, το Ανώτερο Περιφερειακό Δικαστήριο του Ντίσελντορφ (Higher Regional Court of Düsseldorf) επιβεβαίωσε τις παραβάσεις της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας από τους παραγωγούς τσιμέντου, αλλά μείωσε τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν από την εθνική αρχή ανταγωνισμού, λόγω των ελλειπόν στοιχείων για τον καθορισμό των προστίμων³²².

185. Γαλλία: Το Conseil de la concurrence είχε εκδώσει απόφαση επιβολής κυρώσεων σε εννέα εταιρείες³²³ στον τομέα της κατασκευής ξύλινων πορτών για συμμετοχή τους σε συμφωνίες τιμών. Τα πρόστιμα που επέβαλε, ανέρχονταν σε € 5,000,000 σύμφωνα με την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία περί ανταγωνισμού³²⁴. Στην εν λόγω εξεταζόμενη υπόθεση, το Conseil de la Concurrence απήλλαξε πλήρως την εταιρεία France Portes από την επιβολή προστίμου, ύστερα από αίτηση της τελευταίας για χορήγηση επιείκειας και αφού πληρούσε όλες τις προϋποθέσεις απαλλαγής από το πρόστιμο, καθώς ήταν η πρώτη εταιρεία που παρείχε καθοριστικά στοιχεία για την παράβαση, συνεργάστηκε πλήρως, τερμάτισε αμέσως τη συμμετοχή της στο καρτέλ και δεν εξανάγκασε άλλη εταιρεία να συμμετάσχει σε αυτό. Να σημειωθεί ότι είναι η πρώτη φορά που η γαλλική Επιτροπή Ανταγωνισμού εφήρμοσε το γαλλικό πρόγραμμα επιείκειας. Από τα στοιχεία που προσκόμισε η εταιρεία France Portes μαζί με εκείνα που προέκυψαν από την έρευνα, διαπιστώθηκε η ύπαρξη δύο εθνικών συμπράξεων με στόχο την σταθεροποίηση των τιμών. Δύο από τις συμπράττουσες εταιρείες άσκησαν έφεση ενώπιον του Cours d'appel de Paris για μείωση προστίμου, η οποία όμως απερρίφθη³²⁵.

186. Ιταλία: Τον Μάιο του 2007, η ιταλική Αρχή ανταγωνισμού (ICA) ολοκλήρωσε μια έρευνα με την οποία διαπιστώθηκε ότι οι εταιρείες: Gruppo Trombini, Sacic Legno, Sit, Sia, Sama, Gruppo Frati, Fantoni, Saib και Xiloran είχαν παρέβη το άρθρο 81 της συνθήκης ΕΚ, με τη δημιουργία σύμπραξης στην ιταλική αγορά μιορισανίδων. Η έρευνα ξεκίνησε με την υποβολή αίτησης επιείκειας από την

³²² Βλ. <http://www.carteldamageclaims.com/German%20Cement>.

³²³ Συγκεκριμένα στις εταιρείες: Righini, Malerba, JH Industries, Ekem, Fonmarty, Magri, Blocfer, Berkvens-Svedex και Polynorm.

³²⁴ Conseil de la concurrence, Απόφαση 06-D-09 της 11^{ης} Απριλίου 2006, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.autoritedelaconcurrence.fr/pdf/avis/06d09.pdf>.

³²⁵ Cours d'appel de Paris, 1st CH, sect H, 24 Απρίλιος 2007.

εταιρεία Gruppo Trombini. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι, από το 2004, οι παραπάνω εταιρείες είχαν θεσπίσει ένα πολύπλοκο σύστημα για να διατηρήσουν τις τιμές σε υψηλά επίπεδα και τα μερίδια αγοράς τους ακέραια. Λόγω της φύσης και της διάρκειάς του καρτέλ, η ICA θεώρησε ότι η εν λόγω παράβαση ήταν από τις πιο σοβαρές. Η εταιρεία Gruppo Trombini, που έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην αποκάλυψη της παράνομης σύμπραξης, έτυχε επιείκειας και απηλλάγη πλήρως από το πρόστιμο. Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις υπόλοιπες εταιρείες που εμπλέκονταν στην παράβαση, διέφεραν υπό το πρίσμα των ειδικών συνθηκών που ίσχυαν για την καθεμία και ανήλθαν σε 30,7 εκατομμύρια ευρώ³²⁶.

187. Ισπανία: Η απόφαση της ισπανικής αρχής Ανταγωνισμού (CNC) της 21^{ης} Ιανουαρίου 2010 στην υπόθεση «Κατασκευαστών Gel»³²⁷ είναι το αποτέλεσμα της πρώτης αίτησης για επιείκεια. Σε αυτή την περίπτωση, η Henkel Iberica SA γνωστοποίησε πρώτη στην CNC τη συμμετοχής της σε συμφωνία με τους ανταγωνιστές της που αφορούσε τη μείωση της παραγόμενης ποσότητας του προϊόντος με ταυτόχρονη διατήρηση της ίδιας τιμής. Από την έρευνα, η CNC διαπίστωσε ότι η σύμπραξη διήρκεσε, από τη συνάντηση του Δεκεμβρίου του 2005 (όταν, σύμφωνα με την Απόφαση, η σύμπραξη άρχισε να σχηματίζεται) μέχρι την 1 Μαρτίου 2008 (μετά την υποβολή της αίτησης επιείκειας), ημερομηνία κατά την οποία η Puig Beauty & Fashion Group, SL μείωσε σημαντικά τις τιμές της. Σαν αποτέλεσμα της αίτησης επιείκειας, η Henkel Iberica απέφυγε πρόστιμο άνω των 4 εκατομμυρίων ευρώ. Από την πλευρά τους, η εταιρεία Sara Lee Household and Body Care España SL και η μητρική της, συνεργάστηκαν με το CNC σε μεταγενέστερο στάδιο της έρευνας και επωφελήθηκαν από μείωση κατά 40% του επιβληθέντος προστίμου, του οποίου το τελικό ποσό ανήλθε σε 3,7 εκατ. ευρώ. Τέλος, η CNC επέβαλε πρόστιμο, επίσης, στις εταιρείες Puig Beauty & Fashion Group, SL (2.4 εκατ. ευρώ), Colgate Palmolive España SA³²⁸ και τη μητρική της εταιρεία (2.1 εκατ. ευρώ), χωρίς χορήγηση οποιασδήποτε μείωσης για τη συνεργασία τους³²⁹.

³²⁶ Βλ. Autorita Garante della Concorrenza e del Mercato, Annual Report 2007, υπό την ιστοσελίδα [http://www.agcm.it/agcm_eng/RELAZ/ANNRPT07.NSF/e2b875a66204ef5ac125650e004c6a40/f78e9dd845c01bbec125750700509fc0/\\$FILE/rel_07.pdf](http://www.agcm.it/agcm_eng/RELAZ/ANNRPT07.NSF/e2b875a66204ef5ac125650e004c6a40/f78e9dd845c01bbec125750700509fc0/$FILE/rel_07.pdf).

³²⁷ Απόφαση του CNC, της 21^{ης} Ιανουαρίου 2010, υπόθεση S/0084/08 *Gel Manufacturers*.

³²⁸ Η συμμετοχή της στη σύμπραξη διήρκεσε μέχρι το Νοέμβριο του 2006.

³²⁹ Βλ. Antitrust newsletter, Απρίλιος 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.garrigues.com/doc/AreaComunicacion/Publicaciones/Novidades/Newsletters/Antitrust_Newsletter_19_en_14042010150919.pdf.

ΜΕΡΟΣ IV: Το πρόγραμμα επιείκειας στην ελληνική έννομη τάξη

A. Η Απόφαση 299/V/2006 της Επιτροπής Ανταγωνισμού

188. Δυνάμει της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 9 παρ. 4 του Ν. 703/77³³⁰, όπως εισήχθη με το άρθρο 16 παρ.3 του Ν. 3373/2005³³¹, εξεδόθη στις 2.3.2006 η Απόφαση 299/V/2006³³² της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΕΑ), όπου εμπεριέχεται το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας. Η Απόφαση αυτή συνιστά κανονιστική πράξη, η οποία θεσπίζει απρόσωπους κανόνες δικαίου, δεσμεύοντας σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας και τη δράση της Δημόσιας Διοίκησης³³³. Η ΕΑ οφείλει εν προκειμένω κατά την έκδοση ατομικών διοικητικών πράξεων, οι οποίες επιβάλλουν πρόστιμα, να ασκεί τη διακριτική της ευχέρεια σύμφωνα με την αρχή της χρηστής διοίκησης επιμετρώντας το ύψος του προστίμου μέσα στα οριζόμενα από την απόφαση ανώτατα και κατώτατα όρια³³⁴.

189. Η υιοθέτηση του προγράμματος από την ΕΑ έλαβε χώρα σε ευνοϊκή στιγμή, δεδομένου ότι υπήρχαν κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα σημαντικές εκκρεμείς υποθέσεις οι οποίες πιθανόν είχαν δημιουργήσει ανησυχία σε παρανομούμενα μέλη της βιομηχανίας και είχαν αυξήσει τη συνείδηση των τελευταίων σε σχέση με την πιθανότητα εντοπισμού τους και επιβολής κυρώσεων³³⁵, ενώ επίσης η ΕΑ είχε

³³⁰ Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι: «η Επιτροπή Ανταγωνισμού καθορίζει, με απόφασή της, τους όρους και τις προϋποθέσεις απαλλαγής ή μείωσης των προστίμων που επιβάλλονται σε βάρος επιχειρήσεων οι οποίες συμβάλλουν στη διερεύνηση παραβάσεων των διατάξεων του παρόντος νόμου. Η υπαγωγή της οικείας επιχείρησης στο πρόγραμμα επιείκειας αίρει το αξιόποινο για τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παρ.1 του άρθρου 29». Να σημειωθεί ότι ο Έλληνας νομοθέτης τροποποίησε το Ν.703/77 με το Ν.3373/2005, λόγω της υποχρέωσης προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στο νέο νομοθετικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε με τη θέσπιση του Κανονισμού 1/2003. Η υιοθέτηση προγράμματος επιείκειας συγκαταλέγεται στα θετικά βήματα που επιτέλεσε ο νέος νόμος περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού. - Βλ. Παπαχατζή Σωκράτη, «Η εξαίρεση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμπράξεων μετά τον Κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου», ΕΕΕυρΔ 1:2008, σελ. 47.

³³¹ Βλ. Τζουγανάτο Δημ., «Ο στόχος αναβάθμισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού και οι αστοχίες του Ν. 3373/2005 για την τροποποίηση του Ν.703/1977», ΔΕΕ 10/2005, σελ. 1028.

³³² Απόφαση ΕΑ 299/V/2006 της 2.3.2006 (ΦΕΚ Β΄ 370/28.3.2006), σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ.4 του Ν.703/77, όπως ισχύει, για τους όρους και τις προϋποθέσεις απαλλαγής ή μείωσης των προστίμων που επιβάλλονται σε βάρος επιχειρήσεων οι οποίες συμβάλλουν στη διερεύνηση παραβάσεων των διατάξεων του ίδιου νόμου, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της ΕΑ: <http://www.epant.gr>. Βλ. επίσης, Γλαράκη Μαργαρίτα, «Συλλογή Νομοθεσίας του Ελεύθερου Ανταγωνισμού», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 243-253.

³³³ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., σελ. 173.

³³⁴ Βλ. Σπηλιωτόπουλο, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, 11^η έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2002, σελ.64, 91, 158.

³³⁵ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΕυρΠολ 2007, σελ. 901.

υιοθετήσει στις 12.5.2006 «Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 9 του ν. 703/1977».

190. Σε αρμονία με την κοινοτική φιλοσοφία το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας παρουσιάζει εκτεταμένες ομοιότητες με την Ανακοίνωση 2002³³⁶, τις ρυθμίσεις της οποίας υιοθέτησε σε μεγάλο βαθμό (πλην κάποιων διαφορών ορολογικού ή διαδικαστικού χαρακτήρα), γεγονός το οποίο ερμηνεύεται άλλωστε από την ανάγκη εκτενούς εναρμόνισης των διαφόρων εθνικών δικαιικών συστημάτων με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό. Κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται ένας υψηλός βαθμός ασφάλειας και προβλεψιμότητας για τις αιτούσες επιχειρήσεις, αποφεύγοντας αντιφατικές κρίσεις της ίδιας συνεργασίας ανάλογα με την αρμοδιότητα της κοινοτικής ή κάποιας εθνικής αρχής ανταγωνισμού³³⁷.

191. Σε αυτό το πλαίσιο ορίζονται κατ' αντιστοιχία με την Ανακοίνωση του 2002, ως πεδίο εφαρμογής της απόφασης, «οι οριζόντιες μυστικές συμπράξεις του άρθρου 1 παρ. 1 ν. 703/1977 ή και του άρθρου 81 παρ. 1 ΣΕΚ με στόχο τον καθορισμό τιμών, ποσοστώσεων παραγωγής ή πώλησης, την κατανομή των αγορών (περιλαμβανομένης της νόθευσης διαγωνισμών ή τον περιορισμό των εισαγωγών ή εξαγωγών), οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Επιτροπής Ανταγωνισμού»³³⁸. Επιπλέον, υιοθετείται η βασική διάκριση μεταξύ απαλλαγής και μείωσης του ύψους του προστίμου, ενώ οι όροι που πρέπει να τηρηθούν για την υπαγωγή της επιχείρησης σε μία από τις δύο κατηγορίες θυμίζουν εν πολλοίς τους αντίστοιχους κοινοτικούς.

192. Όροι χορήγησης απαλλαγής: Οι πρώτες διαζευκτικές προϋποθέσεις ταυτίζονται με εκείνες της Ανακοίνωσης του 2002, και είναι οι εξής δύο³³⁹: (α) είτε η επιχείρηση να παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία τέτοια που θα είναι επαρκή για την εκκίνηση διαδικασίας έρευνας ως προς μία μυστική οριζόντια σύμπραξη που εμπίπτει στο ρυθμιστικό πεδίο του αρθρ.1 παρ.1 του ν.703/77 ή/και του άρθρου 101 παρ.1 ΣυνθΛΕΕ, (εάν η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού δεν είχε τέτοια στοιχεία

³³⁶ Η Ανακοίνωση του 2006 δημοσιεύτηκε σχεδόν 9 μήνες μετά, γι' αυτό και δεν επηρέασε το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας. Ωστόσο, το τελευταίο έλαβε σε μεγάλο βαθμό υπόψη τα κριτήρια του Πρότυπου Προγράμματος Επιείκειας, όπως αυτά είχαν διαμορφωθεί στις μέχρι τότε εργασίες της αρμόδιας για την Επιείκεια Ομάδας του Ε.Δ.Α- Βλ. Μερτικοπούλου, ΕυρΠολ 2007, σελ. 897, υπ. 62.

³³⁷ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΔΕΕ 1/2003, σελ. 51.

³³⁸ Βλ. Εισαγωγή Ι της Απόφασης 299/V/2006.

³³⁹ Βλ. παρ.1 σημ. α) και β) της Απόφασης 299/V/2006.

κατά τη χρονική στιγμή της υποβολής), (β) είτε η επιχείρηση να παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία τέτοια που να επιτρέπουν στην Αρχή Ανταγωνισμού τη διαπίστωση σοβαρής παράβασης του άρθρου 1 παρ. 1 ν. 703/1977 ή/και του άρθρου 101 παρ. 1 ΣυνθΛΕΕ (εάν η Γ.Δ.Α δεν είχε επαρκείς αποδείξεις για τη διαπίστωσή της).

193. Είτε συντρέχει η μία είτε η άλλη από τις ανωτέρω δύο διαζευκτικές προϋποθέσεις, προκειμένου να επιτραπεί πλήρης απαλλαγή από ένα πρόστιμο, θα πρέπει επιπροσθέτως να συντρέξουν *σωρευτικά* οι εξής πέντε προϋποθέσεις:

(α) η επιχείρηση οφείλει να έχει πλήρη, ενεργή και σε διαρκή βάση συνεργασία μέχρι τέλους της διαδικασίας, παρέχοντας αμέσως όλα τα στοιχεία που είναι στη διάθεσή της ή περιέρχονται μεταγενέστερα σε αυτήν, και τυχόν αιτούμενες διευκρινίσεις³⁴⁰.

(β) η επιχείρηση να έχει παύσει την ανάμειξή της στην πιθανολογούμενη παράβαση το αργότερο κατά τη χρονική στιγμή υποβολής των αποδεικτικών στοιχείων³⁴¹.

(γ) η επιχείρηση δεν πρέπει να έχει προβεί σε προτροπή άλλων επιχειρήσεων για συμμετοχή στη μυστική οριζόντια σύμπραξη (παρ. 4 σημ. γ).

(δ) η αίτηση υπαγωγής στο πρόγραμμα επιείκειας θα πρέπει να τηρηθεί εμπιστευτική εκ μέρους της αιτούσης επιχείρησης έναντι παντός τρίτου, μέχρι να ολοκληρωθεί η εισήγηση επί της εξεταζόμενης υπόθεσης από την Γ.Δ.Α (παρ. 4 σημ. δ).

(ε) η επιχείρηση δεν πρέπει να έχει συμμετάσχει στο παρελθόν σε απαγορευμένη σύμπραξη επί της οποίας εκδόθηκε απόφαση εθνικής αρχής ανταγωνισμού ή της Επιτροπής (παρ.4 σημ. ε).

194. Απορία δημιουργείται σε σχέση με το περιεχόμενο των υπό στοιχ. (α) και (β) προϋποθέσεων: με ποιο τρόπο συνάδει ο υποχρεωτικός τερματισμός της ανάμειξης της επιχείρησης στο καρτέλ κατά την υποβολή της αίτησης επιείκειας με τη μεταγενέστερη της αιτήσεως επιείκειας περιέλευση στην κατοχή της επιχείρησης αποδεικτικών στοιχείων³⁴². Είναι πιθανόν, στο μέτρο που η επιχείρηση θα εμφανίσει μεταγενέστερα στοιχεία, να θεωρηθεί ότι δεν τερμάτισε ως όφειλε τη συμμετοχή της στην παράβαση, κι επομένως να χάσει το ευεργέτημα της απαλλαγής. Επιπρόσθετα, αγτιρρήσεις εγείρονται ως προς την προϋπόθεση του άμεσου τερματισμού της

³⁴⁰ Βλ. παρ. 4 σημ. α), ό.π.

³⁴¹ Βλ. παρ. 4 σημ. β), ό.π.

³⁴² Βλ. Ζευγώλη, ό.π., σελ. 109.

συμμετοχής, καθώς το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας σε αντίθεση με το ευρωπαϊκό του 2006, μπορεί να θεωρηθεί σε ορισμένες περιπτώσεις ότι διαφυλάσσει με λιγότερη αποτελεσματικότητα τον αιφνιδιασμό του ελέγχου. Αν και η πρόβλεψη για συνέχιση της συμμετοχής στο καρτέλ μπορεί να αντίκειται στις αρχές της ουσιαστικής δικαιοσύνης, ωστόσο είναι η πλέον ενδεδειγμένη για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων από την ελεγκτική αρχή³⁴³. Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους, το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας θα ήταν εύλογο να τροποποιηθεί σε αυτό το σημείο.

195. Το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας διαφοροποιείται ουσιαστικά του κοινοτικού ως προς το ρόλο της αιτούσας επιχείρησης (προϋπόθεση γ). Ενώ οι Ανακοινώσεις 2002 και 2006 ομιλούν για μη ανάληψη πρωτοβουλίας προς εξαναγκασμό άλλων επιχειρήσεων, το ελληνικό π.ε. κάνει λόγο για μη προτροπή άλλων επιχειρήσεων³⁴⁴ σε συμμετοχή στην παράβαση. Στο σημείο αυτό, η ελληνική πρόβλεψη είναι αυστηρότερη από την ευρωπαϊκή, αφού η «προτροπή» είναι έννοια ευρύτερη από τον «εξαναγκασμό», ενώ αποτελεί και επισφαλές κριτήριο, η ερμηνεία του οποίου είναι σε υψηλό βαθμό δεκτική υποκειμενικών κρίσεων³⁴⁵. Πιο συγκεκριμένα, μία ευρεία θεώρηση της έννοιας της προτροπής δύναται να περιορίσει δραματικά τον κύκλο των δυνάμενων να προσφύγουν εταιρειών και να εξανεμίσει την πρακτική χρησιμότητα του ελληνικού π.ε.³⁴⁶

196. Όσο αφορά την (δ) προϋπόθεση, κατά την οποία απαιτείται εχεμύθεια του αιτούντος επιείκεια έναντι παντός τρίτου, το ελληνικό π.ε. ακολουθεί τη ρύθμιση της Ανακοίνωσης του 2006 και του Πρότυπου Προγράμματος Επιείκειας. Τέλος, η διάταξη της παρ. 4 σημ. (ε), η οποία εξαιρεί της επιείκειας τους καθ' υποτροπή παραβάτες, είναι αυστηρότερη από ό, τι οι αντίστοιχες των ευρωπαϊκών π.ε. Παρότι η κοινοτική πρακτική αναγνωρίζει την επαναλαμβανόμενη παραβατική συμπεριφορά ως επιβαρυντική περίσταση κατά την επιμέτρηση των προστίμων³⁴⁷, δεν φαίνεται εύλογη η μεταφορά του κριτηρίου ως λόγου αποκλεισμού της πολιτικής επιείκειας. Η

³⁴³ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΕυρΠολ 2007, σελ. 903.

³⁴⁴ Βλ. Σκαλίδη, «Εναρμονισμένη πρακτική και μπουκότζ», ΕΤΡΑΞΧρΔ 2006, σελ.78, αρ.23.

³⁴⁵ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., ΔΕΕ 2/2007, σελ. 174.

³⁴⁶ Σε κάθε περίπτωση, ο εγγύτερος προσδιορισμός του εννοιολογικού περιεχομένου αυτής κρίνεται επιτακτικός και επαφίεται στη μελλοντική πρακτική της ΕΑ και των διοικητικών δικαστηρίων.

³⁴⁷ Πρβλ. Κατευθυντήριες Γραμμές, ΕΕ C 9 (14.1.1998), 4, σημ.Β2, Κατευθυντήριες Γραμμές, ΕΕ C 210 (1.9.2006), 4, σημ.28 και ΕΑ, Ανακοίνωση της 12.5.2006, Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, σημ.14, και Σκαλίδη, ό.π., ΕΤΡΑΞΧρΔ 2006, 76-7, αρ.13,19.

εν λόγω προϋπόθεση συνιστά αντικίνητρο για την περαιτέρω συνεργασία των αιτούσων εταιρειών και περιορίζει υπέρμετρα τον αριθμό των δυνάμενων να ομολογήσουν επιχειρήσεων, δημιουργώντας ένα «οιωνοί μητρώο καταδίκων»³⁴⁸, το οποίο εκτείνεται σε όλες τις αποφάσεις της Επιτροπής ή των εθνικών αρχών³⁴⁹. Ωστόσο, στην παραπάνω ευρέως υποστηριζόμενη θέση θα ήταν κρίσιμο να αντιταχθεί ότι, στην αντίθετη περίπτωση της μη πρόβλεψης αυτής της προϋπόθεσης από το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας θα δινόταν στις επιχειρήσεις η δυνατότητα καταστρατήγησής του.

197. Διαδικασία για την απαλλαγή: Σε σχέση με τη διαδικασία που τηρείται για τη χορήγηση απαλλαγής, το πρόγραμμα επιείκειας προβλέπει τα ακόλουθα: Η αιτούσα πρέπει να αποταθεί στον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Νομικών Υπηρεσιών (ΔΝΥ) της Γ.Δ.Α, ο οποίος ενημερώνει το Γενικό Διευθυντή της ΕΑ. Μετά από έλεγχο πλήρωσης των απαιτούμενων προϋποθέσεων, εάν η απαλλαγή δεν είναι δυνατή, ο Πρόεδρος της ΕΑ (μετά από πρόταση του Γενικού Δ/ντη), ενημερώνει αμέσως την επιχείρηση σχετικά (σημ.5). Στην περίπτωση αυτή, η επιχείρηση μπορεί να αποσύρει τα αποδεικτικά στοιχεία ή να αιτηθεί από τη Γ.Δ.Α. να τα εκτιμήσει σύμφωνα με τις διατάξεις περί μείωσης (σημ.10). Υιοθετείται, δηλαδή, ο θεσμός της προκαταρκτικής επαφής της αιτούσας εταιρείας, προκειμένου να εξακριβωθούν οι προοπτικές της αίτησής της. Περαιτέρω, εάν η απαλλαγή είναι δυνατή τότε η επιχείρηση μπορεί, είτε να παράσχει αμέσως όλα τα διαθέσιμα στοιχεία³⁵⁰ (σημ. 6 α), είτε της παρέχεται η δυνατότητα, σύμφωνα με το πρότυπο της κοινοτικής διαδικασίας, να καταθέσει τα αποδεικτικά της μέσα σε ανώνυμη/υποθετική μορφή (σημ. 6 β), η οποία δίνει την ευχέρεια στην αιτούσα να λάβει καθοδήγηση που θα μεγιστοποιήσει την πιθανότητα ευδοκίμησης της αίτησής της³⁵¹. Σημειώνεται, παρενθετικά, ότι το πρόγραμμα

³⁴⁸ Βλ. Τζάκα-Καλαφάτη, ό.π., ΔΕΕ 2/2007, σελ. 174.

³⁴⁹ Για παράδειγμα, οι επτά αλυσίδες σούπερ μάρκετ που είχαν δημιουργήσει καρτέλ καθώς και οι γαλακτοβιομηχανίες που συμμετείχαν στο καρτέλ γάλακτος, με τη καθιέρωση αυτής της προϋπόθεσης έχουν ήδη χάσει το ευεργέτημα της απαλλαγής από το πρόστιμο, αν υποθεθεί ότι στο μέλλον εμπλακούν ξανά σε καρτελικές συμπράξεις. – Βλ. Ζευγάλη, ό.π., σελ. 110.

³⁵⁰ Στην περίπτωση αυτή, αν πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις των παρ.1α) ή 1β) (δηλαδή προσκομιστούν επαρκή στοιχεία), με πράξη του Προέδρου μετά από εισήγηση του Γενικού Διευθυντή, χορηγείται *έγγραφο υπό όρους απαλλαγής* (σημ.8) για την πρόθεση υπαγωγής στο πρόγραμμα επιείκειας.
³⁵¹ Και στην περίπτωση αυτή, μετά την προσκόμιση των αποδεικτικών στοιχείων κατά τη συμφωνηθείσα ημερομηνία, ένα αυτά αντιστοιχούν προς τον κατάλογο, με πράξη του Προέδρου μετά από εισήγηση του Γενικού Δ/ντη, χορηγείται *έγγραφο υπό όρους απαλλαγής*.

επιείκειας δεν χορηγεί ρητά³⁵² τη δυνατότητα εξασφάλισης σειράς προτεραιότητας (marker system), προς το σκοπό βελτιστοποίησης της δυνατότητας συλλογής των απαιτούμενων στοιχείων και πληροφοριών.

198. Σε τελικό στάδιο, αν η επιχείρηση πληροί τις προϋποθέσεις της β' φάσης (δηλαδή τις προϋποθέσεις της παρ.4 της Απόφασης), η ΕΑ (το συλλογικό όργανο), αφού λάβει υπόψη την εισήγηση του Γενικού Δ/ντη και την πράξη του Προέδρου, προβαίνει σε σχετική διαπίστωση και της χορηγεί απαλλαγή από τα πρόστιμα στην απόφαση που εκδίδει σε σχέση με την πιθανολογούμενη παράβαση (σημ.12). Να σημειωθεί ότι, έχει περιληφθεί πρόβλεψη για συνοπτική (απλοποιημένη/«pro forma») αίτηση απαλλαγής, στην περίπτωση που η επιχείρηση έχει υποβάλει πλήρη αίτηση απαλλαγής στην Επιτροπή ή σε άλλη εθνική αρχή ανταγωνισμού (σημ.13). Αντιθέτως, στο ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας δεν έχει περιληφθεί η δυνατότητα που προβλέπεται στα ευρωπαϊκά προγράμματα επιείκειας για υποβολή προφορικής αίτησης. Προκειμένου να μην αποθαρρύνονται οι επιχειρήσεις, θα ήταν σκόπιμη η εισαγωγή της αυτής της δυνατότητας στην επόμενη τροποποίηση του ελληνικού προγράμματος επιείκειας. Τέλος, αναφορικά με την προστασία του απορρήτου, ορίζεται σαφώς η μη χρησιμοποίηση των προσκομιζόμενων αποδεικτικών μέσων για άλλους σκοπούς πέραν της εφαρμογής των άρθρων 81 ΣΕΚ ή 1 του ν.703/77 (σημ.28).

199. Όροι μείωσης προστίμου: Αναφορικά με το ευεργέτημα της μείωσης του προστίμου η Απόφαση υιοθετεί εξ ολοκλήρου τις κοινοτικές ρυθμίσεις, καθιερώνοντας αφενός το κριτήριο της «σημαντικής επιπρόσθετης αποδεικτικής αξίας» των προσκομιζόμενων αποδεικτικών μέσων και αφετέρου επιβάλλοντας στην αιτούσα να έχει διακόψει τη συμμετοχή της στην πιθανολογούμενη παράβαση το αργότερο κατά το χρόνο υποβολής των αποδεικτικών στοιχείων (σημ. 15). Η έννοια της επιπρόσθετης αποδεικτικής αξίας αναφέρεται στο βαθμό, όπου τα παρεχόμενα αποδεικτικά στοιχεία ενισχύουν από την ίδια τη φύση τους και την έκταση των λεπτομερειών τους τη δυνατότητα της ΕΑ να αποδείξει τα κρίσιμα περιστατικά που στοιχειοθετούν την παράβαση. Σε αυτήν εμπίπτουν κυρίως αποδεικτικά στοιχεία, που

³⁵² Ωστόσο, με τελολογική ερμηνεία και με συνδυαστική ανάγνωση των παρ. 6β), 7 και 11, σύμφωνα με την οποία «η ΔΝΥ δεν εξετάζει άλλες αιτήσεις για απαλλαγή από πρόστιμα πριν ο πρόεδρος αποφασίσει με πράξη του επί της αιτήσεως που έχει ήδη υποβληθεί για την ίδια πιθανολογούμενη παράβαση»- Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΕυρΠολ 2007, σελ. 904

σχετίζονται άμεσα με τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά ή χρονολογούνται από τη χρονική περίοδο, στην οποία αναφέρονται τα τελευταία (σημ.16). Εφόσον συντρέχουν οι ως άνω προϋποθέσεις, απονέμεται σύμφωνα με την αρχή της χρονικής προτεραιότητας στην πρώτη επιχείρηση μείωση της τάξης 30-50%, στη δεύτερη μείωση 20-30% και στις επόμενες μείωση έως 20% (σημ.17).

200. Διαδικασία μείωσης προστίμου: Σε ό, τι αφορά τη διαδικασία μείωσης των προστίμων, σχετικές είναι οι σημ. 18 έως 21 της Απόφασης. Μία επιχείρηση οφείλει να παράσχει στη Γ.Δ.Α αποδεικτικά στοιχεία για την πιθανολογούμενη παράβαση, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που αναφέρονται ανωτέρω. Καθώς είναι κρίσιμο το ζήτημα ποια επιχείρηση παρείχε πρώτη τα ανωτέρω στοιχεία (καθώς και ποιες ακολούθησαν), ο Προϊστάμενος της ΔΝΥ θα παράσχει έγγραφη βεβαίωση παραλαβής στην αιτούσα επιχείρηση, στην οποία θα αναγράφεται η χρονολογία, ημερομηνία και ώρα, κατά την οποία υποβλήθηκαν τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία. Επίσης, υπογραμμίζεται ότι η ΔΝΥ θα απόσχει από την εξέταση αποδεικτικών στοιχείων που υποβλήθηκαν από επιχείρηση που υπέβαλε αίτηση για μείωση προστίμου, προτού ο Πρόεδρος αποφανθεί με πράξη του «*επί τυχόν προϋφιστάμενης αιτήσεως για απαλλαγή από πρόστιμα σχετικά με την ίδια πιθανολογούμενη παράβαση*». Είναι προφανές ότι συμβαίνει αυτό, επειδή είναι πιθανό η αιτούσα απαλλαγή επιχείρηση να μην πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για απαλλαγή, να πληροί όμως τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη μείωση και να επιθυμεί αυτήν. Σε αυτή την περίπτωση είναι λογικό ότι η συγκεκριμένη επιχείρηση θα πρέπει να προηγηθεί στην κατάταξη.

201. Τελικές Παρατηρήσεις: Στις «Γενικές Διατάξεις», ορίζεται ότι από κοινού αιτήσεις για απαλλαγή ή μείωση από περισσότερες της μίας επιχειρήσεις ή από ενώσεις επιχειρήσεων δεν γίνονται δεκτές, προκειμένου να αποφευχθεί το φαινόμενο συμπαιγνίας από περισσότερα μέλη ενός καρτέλ και για να μη χορηγείται επιείκεια πέραν του απολύτως αναγκαίου. Επίσης, ορίζεται ότι η ψευδής, ανακριβής ή παραπλανητική δήλωση από την επιχείρηση μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια του ευεργετήματος. Επιπρόσθετα, ρητά αναφέρεται ότι η απαλλαγή ή η μείωση του

ύψους του προστίμου, δεν απαλλάσσει την επιχείρηση από την αστική ευθύνη³⁵³ που μπορεί να συνεπάγεται η συμμετοχή της σε μια παράβαση (σημ.26). Στο τέλος του κειμένου, γίνεται αναφορά στη συνεργασία της ΕΑ με την Επιτροπή και τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού για ζητήματα που άπτονται των προγραμμάτων επιείκειας, και επισημαίνεται ότι η υπαγωγή μιας επιχείρησης στο ελληνικό π.ε. δεν συνεπάγεται τη χορήγηση απαλλαγής ή μείωσης από άλλη Αρχή.

202. Σύμφωνα με το άρθ. 9 παρ.4 του ν.703/77, η υπαγωγή μιας επιχείρησης στο πρόγραμμα επιείκειας αίρει το αξιόποιο για τους εκπροσώπους της (άρθ.29 παρ.1). βάσει της αρχής της ισότητας, της επιείκειας και της καλής πίστης, δεδομένου ότι το ελληνικό π.ε. αναφέρεται κατά βάση σε επιχειρήσεις, κατ' αναλογία δε με τα ισχύοντα σε άλλες έννομες τάξεις (όπως η γερμανική), πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αίτηση επιείκειας μιας επιχείρησης καταλαμβάνει και όλα τα φυσικά πρόσωπα που υπέχουν ευθύνη σχετικά³⁵⁴.

203. Εν κατακλείδι, πρέπει να σημειωθεί ότι το π.ε είναι ένα αναγκαίο αλλά και πρωτοπόρο κανονιστικό κείμενο για το ελληνικό δίκαιο του ανταγωνισμού. Παρ' όλα αυτά, κάποια από τα σημεία που επισημάνθηκαν ανωτέρω είναι σκόπιμο να τροποποιηθούν, με δεδομένο μάλιστα το γεγονός ότι η Ανακοίνωση του 2006 είναι χρονικά μεταγενέστερη της Απόφασης της ΕΑ. Πρέπει δε να ληφθεί υπόψη ότι εάν το πρόγραμμα επιείκειας λειτουργήσει σωστά και προσελκύσει πολλές αιτούσες, τα οφέλη για την οικονομία θα είναι μεγάλα. Τέλος, η αποτελεσματικότητα του προγράμματος θα μεγιστοποιηθεί όταν, τόσο η επιχειρηματική κοινότητα όσο και οι δικηγόροι και οι εφαρμοστές του δικαίου, εξοικειωθούν με αυτό. Κόστους-οφέλους που αυτές διενεργούν.

---

³⁵³ Πρβλ. τις παρατηρήσεις του ελληνικού Υπ. Δικαιοσύνης επί της Πράσινης Βίβλου, υπό την ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/others/actions_for_damages/033.pdf. Ερώτηση Ι, όπου επισημαίνεται ότι οι αστικές ευθύνες της απολαμβάνουσας επιείκειας επιχείρησης παραμένουν άθικτες, αφού η χορήγηση επιείκειας δεν αίρει τον παράνομο χαρακτήρα της πράξης. Ωστόσο, εύστοχα διαπιστώνεται ότι τα ελληνικά δικαστήρια στο πλαίσιο του άρθρου 927 ΑΚ δύνανται να συνεκτιμήσουν την παρασχεθείσα στις διοικητικές αρχές (εθνικές ή κοινοτικές) συνεργασία και να απαλλάξουν την εταιρεία από τυχόν αναγωγικές σε βάρος της αξιώσεις εκ μέρους των λοιπών συμμετεχόντων στην καρτελική σύμπραξη.

³⁵⁴ Βλ. Μερτικοπούλου, ό.π., ΕυρΠολ 2007, σελ. 908.

B. Νομολογία- Πρακτική

- Απόφαση 369/V/2007 της Επιτροπής Ανταγωνισμού³⁵⁵

204. Μετά από καταγγελίες καταναλωτών και παραγωγών, η Γ.Δ.Α ξεκίνησε το Μάρτιο του 2006 διαδικασία αυτεπάγγελτης έρευνας σε επιχειρήσεις³⁵⁶ που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή και εμπορία γαλακτοκομικών προϊόντων, για παραβάσεις των άρθρων 1 και 2 του ν.703/77 και των άρθρων 81 και 82 ΣΕΚ. Η εξεταζόμενη υπόθεση αφορά όλα τα γαλακτοκομικά προϊόντα που έχουν ως πρώτη ύλη το αγελαδινό γάλα. Ανάμεσα στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ήταν και η «Μακεδονική Βιομηχανία Γάλακτος Α.Ε» (στο εξής ΜΕΒΓΑΛ), η οποία στις 11.9.2006 υπέβαλε αίτηση για χορήγηση απαλλαγής από το πρόστιμο, προσκομίζοντας αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την ερευνώμενη υπόθεση.

205. Η Επιτροπή αρχικά επεσήμανε πως, προκειμένου να τύχει απαλλαγής μια επιχείρηση θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις της Απόφασης 299/V/2006 (στο εξής πρόγραμμα επιείκειας). Πιο συγκεκριμένα, να είναι η πρώτη που προσκομίζει στοιχεία επαρκή για την έναρξη των ερευνών από την Αρχή Ανταγωνισμού ή για τη διαπίστωση της παράβασης. Εν προκειμένω, η ΜΕΒΓΑΛ δεν πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις, διότι αφενός η Γ.Δ.Α είχε διενεργήσει αυτεπάγγελτο έλεγχο για το συγκεκριμένο κλάδο και αφετέρου τα περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η εν λόγω εταιρεία, ήταν ήδη στη διάθεση της Γ.Δ.Α³⁵⁷. Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ.4 περ.δ του Προγράμματος, προκειμένου να χορηγηθεί απαλλαγή, θα πρέπει η επιχείρηση να έχει τηρήσει εμπιστευτικό το γεγονός της υποβολής της αίτησης επιείκειας μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας, προϋπόθεση που δεν τηρήθηκε από τη ΜΕΒΓΑΛ καθώς ο Πρόεδρος της σε συνέντευξη τύπου, αποκάλυψε την κατάθεση της αίτησης³⁵⁸. Επομένως, η αίτηση περί απαλλαγής της απερρίφθη.

³⁵⁵ Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.epant.gr>.

³⁵⁶ Συγκεκριμένα στο καρτέλ συμμετείχαν οι εξής επιχειρήσεις και φορείς: ΝΕΣΤΛΕ, ΟΛΥΜΠΟΣ, ΔΕΛΤΑ, ΜΕΒΓΑΛ, ΦΑΓΕ, ΣΕΡΓΑΛ, ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ, ΚΡΙ-ΚΡΙ, ΡΟΔΟΠΗ, ΣΕΒΓΑΠ και ΕΛ.Ο.Γ.

³⁵⁷ Πρβλ. σκέψεις 275-279 της Απόφασης.

³⁵⁸ Πρβλ. σκέψη 282 της Απόφασης.

206. Ωστόσο, σύμφωνα με την παρ.10 του Προγράμματος, όταν η αίτηση απαλλαγής απορρίπτεται, η επιχείρηση μπορεί είτε να αποσύρει τα αποδεικτικά στοιχεία είτε να αιτηθεί την υπαγωγή της στις διατάξεις που αφορούν τη μείωση προστίμου. Εν προκειμένω, στις 7.11.2006, η ΜΕΒΓΑΛ υπέβαλε αίτηση για μείωση προστίμου χωρίς να προσκομίσει νέα αποδεικτικά στοιχεία. Στην εισήγησή της η Γ.Δ.Α αξιολογώντας ότι τα ήδη προσκομισθέντα στοιχεία παρείχαν «επιπρόσθετη αποδεικτική αξία» για τη διαπίστωση της παράβασης, πρότεινε και τη χορήγηση μείωσης του προστίμου κατά 30%. Όμως, κατά τη διάρκεια της αποδεικτικής διαδικασίας, η ΜΕΒΓΑΛ ανακάλεσε την αίτησή της για μείωση του προστίμου και ζήτησε την απόσυρση των προσκομισθέντων αποδεικτικών στοιχείων.

207. Η ΕΑ απεφάνθη πως το αίτημά της για ανάκληση πρέπει να γίνει δεκτό ελλείψει αντίθετης ειδικής διάταξης και με το σκεπτικό ότι η αίτηση επιείκειας δεν συνιστά δικαιοπρακτική δήλωση βούλησης, καθώς στο διοικητικό δίκαιο ο διοκούμενος δεν εκφράζεται σε επίπεδο ισότιμο με τη βούληση της διοίκησης, η οποία προβαίνει στην έκδοση της διοικητικής πράξης³⁵⁹. Όσο αφορά στο αίτημα για απόσυρση των αποδεικτικών στοιχείων, κατ' εφαρμογή της προαναφερθείσας παρ.10 του προγράμματος επιείκειας απεφάνθη ότι δεν μπορούσε να γίνει δεκτό, αφού η ΜΕΒΓΑΛ υπέβαλε αίτημα μετατροπής της αίτησης απαλλαγής σε αίτηση μείωσης προστίμου (παρ.14 επόμε.), για την οποία όμως δεν προβλέπεται δυνατότητα απόσυρσης των στοιχείων, όπως ρητά προβλέπεται στην παρ. 10 σε περίπτωση αίτησης απαλλαγής³⁶⁰. Οπότε το σχετικό αίτημα της ΜΕΒΓΑΛ απερρίφθη ως νόμο αβάσιμο. Η εν λόγω εταιρεία, στην προσφυγή που άσκησε ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου για ακύρωση της Απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, προέβαλλε, μεταξύ άλλων, ισχυρισμούς που αρούνταν εκ του προκειμένου ζητήματος.

³⁵⁹ Πρβλ. σκέψη 291 της Απόφασης και βλ. αναλυτικά Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, «Η νομική φύση της διοικητικής αίτησης». ΔιοικΔικ, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1997, σελ.19 επ. με περαιτέρω παραπομπές, Σπηλιωτόπουλο, «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Ι, 11^η έκδοση, 2001, σελ.108, 168.

³⁶⁰ Πρβλ. σκέψη 292 της Απόφασης.

208. Με την εν λόγω προσφυγή η προσφεύγουσα εταιρεία ισχυρίστηκε ότι μη νόμιμα απορρίφθηκε η αίτησή της για εξαίρεση των αποδεικτικών στοιχείων, που κατέθεσε στο πλαίσιο της αίτησης ένταξής της στο πρόγραμμα επιείκειας και λήφθηκαν αυτά τελικώς υπόψη με την προσβαλλόμενη απόφαση, προβάλλοντας ότι η παραίτηση από τη δεύτερη αίτησή της συνεπαγόταν και την απόσυρση των προσκομισθέντων για το σκοπό αυτής αποδεικτικών εγγράφων. Το Διοικητικό Εφετείο λαμβάνοντας υπόψη, ως νομικό πλαίσιο, τις παραγράφους 4 περ.α και β καθώς και τις παρ. 10 και 14 του προγράμματος επιείκειας (που αναλύθηκαν κατά την εξέταση της Απόφασης της ΕΑ), απεφάνθη ότι ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας έπρεπε να απορριφθεί ως αβάσιμος, διότι η τελευταία με την από 7.11.2006 αίτησή της άσκησε κατά τρόπο οριστικό και αμετάκλητο τη δυνατότητα επιλογής που είχε με βάση το άρθρο 10 του τμήματος Α του προγράμματος επιείκειας, και ακολουθήθηκε πλέον η διαδικασία εξέτασης της αίτησης για μείωση του προστίμου που προβλέπεται στο τμήμα Β του εν λόγω προγράμματος, κατά την οποία, ενόψει της έλλειψης αντίστοιχης ειδικής ρύθμισης, η απόσυρση των αποδεικτικών στοιχείων δεν είναι δυνατή³⁶².

209. Η παραπάνω εξετασθείσα υπόθεση που αφορά το καρτέλ γάλακτος αποτελεί την πρώτη υπόθεση, που απασχόλησε τόσο την Επιτροπή Ανταγωνισμού όσο και τα Διοικητικά Δικαστήρια, σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος επιείκειας. Παρότι η εμπειρία τόσο της Επιτροπής όσο και του Διοικητικού Εφετείου ήταν περιορισμένη πάνω σε αυτό το θέμα, ωστόσο στις Αποφάσεις που εξέδωσαν εφήρμοσαν κατά τον δέοντα τρόπο, σύμφωνα με τη γνώμη της γράφουσας, τις προϋποθέσεις που απαιτούνταν στην Απόφαση 299/V/2006 περί επιείκειας.

---

³⁶¹ Τμήμα 13^ο Τριμελές.

³⁶² Πρβλ. σκέψεις 24-25 της Απόφασης του Διοικητικού Εφετείου.

ΜΕΡΟΣ V: Συμπεράσματα- Τελικές παρατηρήσεις

210. Ένα προφανές μέτρο ελέγχου των αποτελεσμάτων της επιείκειας είναι ο αριθμός των αιτήσεων επιείκειας που λαμβάνονται από τις Αρχές Ανταγωνισμού και το ύψος των επιβληθέντων προστίμων με τη βοήθεια των αιτήσεων αυτών. Πραγματικά, τόσο το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρουν τακτικά την επιτυχία των πολιτικών τους περί επιείκειας, ότι δηλαδή λαμβάνουν αρκετές αιτήσεις επιείκειας ανά μήνα και ότι αυτές οι αιτήσεις τους έχουν βοηθήσει στην επιβολή υψηλών ποσών προστίμων. Από μόνος του, ο αριθμός των αιτήσεων επιείκειας δεν είναι ένας αξιόπιστος δείκτης της επιτυχίας της πολιτικής επιείκειας, καθώς μπορεί να αντανακλά υπερβολική γενναιοδωρία, και συνεπώς τελικά να εξασθενίζει παρά να ενδυναμώνει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των επιβαλλόμενων κυρώσεων. Σε συνδυασμό, όμως, με την επιβολή περισσότερων και υψηλότερων προστίμων είναι όντως ένας δείκτης επιτυχίας, που μπορεί υπό το φως των εκάστοτε στοιχείων να σημαίνει υψηλότερο βαθμό αποτροπής από τη δημιουργία καρτέλ και λιγότερες παραβάσεις του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού³⁶³.

211. Ωστόσο, κίνδυνοι μπορεί να γεννηθούν, είτε από το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες σε ένα καρτέλ μπορεί να βρουν τρόπους να εκμεταλλευτούν τα προγράμματα επιείκειας έτσι ώστε να διευκολύνουν την δημιουργία και τη διατήρηση των καρτέλ, είτε από το γεγονός ότι τα προγράμματα επιείκειας μπορεί να έχουν αρνητικές ηθικές επιπτώσεις (moral hazard)³⁶⁴ που μπορεί να οδηγήσουν σε μικρότερο βαθμό σεβασμού των αντιανταγωνιστικών απαγορεύσεων. Πάντως, παρά τις προαναφερθείσες αντιρρήσεις ως προς την χρησιμότητα και τη δικαιοσύνη των προγραμμάτων επιείκειας, τα τελευταία έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε ως επί το πλείστον να μην μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης για τη δημιουργία και διατήρηση των καρτέλ, ειδικότερα σε δικαιοταξίες, όπου επιβάλλονται όχι μόνο πρόστιμα σε εταιρείες αλλά και φυλάκιση στα πρόσωπα, ενώ

³⁶³ Βλ. OECD, "Fighting Hardcore Cartels: Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes", Report 2002, ό.π., σελ. 20.

³⁶⁴ Μερικοί υποστηρίζουν ότι τα προγράμματα επιείκειας προσβάλλουν τις αρχές της δικαιοσύνης και της ίσης μεταχείρισης, αφενός γιατί δεν τιμωρούν τους αιτούντες επιείκειας όπως θα έπρεπε σαν παραβάτες της νομοθεσίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, αφετέρου γιατί τιμωρούν μόνο τα υπόλοιπα μέλη του καρτέλ που δεν συνεργάστηκαν με τις αρχές ανταγωνισμού και όχι τα μέλη που αιτήθηκαν επιείκειας, δείχνοντας έτσι διακριτική μεταχείριση απέναντί τους.

η ορθή νομοθετική κατάστρωση και εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών περιορίζει τους ηθικού χαρακτήρα κινδύνους³⁶⁵.

212. Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο, αν υπήρχε δυνατότητα να αποτιμηθεί η συνολική επίδραση της πολιτικής επιείκειας στην αντιμετώπιση των καρτέλ, και η επίδρασή της στον αριθμό των καρτέλ. Όμως, δεδομένου ότι κυριαρχεί η μυστικότητα στις απαγορευμένες συμπράξεις, είναι εξαιρετικά δύσκολο να μετρηθεί ο ακριβής αριθμός τους. Όπως σχολίασε ο Joseph Harrington σε σχετικό άρθρο του, ένας ικανοποιητικός δείκτης της πορείας των καρτέλ γενικά, είναι οι αλλαγές που αφορούν στη χρονική διάρκεια των καρτέλ που έχουν αποκαλυφθεί³⁶⁶. Συνεχίζει δε, υποστηρίζοντας ότι, για να μπορέσει να διαπιστώσει κανείς την πραγματική επίδραση των προγραμμάτων επιείκειας στην εξιχνίαση και καταπολέμηση των καρτέλ, θα πρέπει να λάβει υπόψη του και την επίδραση που έχουν άλλες αλλαγές της νομοθεσίας του ανταγωνισμού, όπως η θέσπιση αυστηρότερων προστίμων. Πάντως, οι προαναφερθείσες επιφυλάξεις για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων επιείκειας έχουν σε σημαντικό βαθμό καμφθεί, καθώς οι πολιτικές επιείκειας έχουν γίνει ευρέως αποδεκτές ως μία μέθοδος, που έχει συμβάλει σε σημαντικό βαθμό, στην αύξηση του αριθμού και του μεγέθους των προστίμων, των επιβληθέντων τόσο από το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

213. Από την προπαρατεθείσα ανάλυση προκύπτουν πολλές ομοιότητες, αλλά και αρκετές διαφορές ανάμεσα στα προγράμματα επιείκειας που έχουν θεσπιστεί στα διάφορα κράτη. Εκκινώντας από την αμερικανική πρακτική επιείκειας, που γνώρισε τεράστια επιτυχία χάρη στα αναθεωρημένα της προγράμματα, έχει ήδη λεχθεί ότι είναι αυτή που αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολλά κράτη, καθώς και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αν και η τελευταία υιοθέτησε σε μεγάλη έκταση τις ρυθμίσεις του αμερικανικού προγράμματος επιείκειας, το κοινοτικό πρόγραμμα επιείκειας παρουσιάζει και αρκετές διαφορές από αυτό των ΗΠΑ. Συγκεκριμένα, η ευρωπαϊκή πολιτική επιείκειας δεν περιλαμβάνει ατομικό πρόγραμμα επιείκειας (Individual Leniency Programme), κάτι που όμως είναι απόλυτα αναμενόμενο λόγω της έλλειψης ποινικής δικαιοδοσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά ούτε και προγράμματα όπως το

³⁶⁵ Βλ. Wils, ό.π., σελ. 141.

³⁶⁶ Βλ. JE Harrington, "Modeling the Birth and Death of Cartels with an Application to Evaluating Antitrust Policy", Ιούνιος 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.econ.jhu.edu/People/Harrington/CartelBirthDeath-6.06.pdf>.

Amnesty Plus ή το Penalty Plus. Ακόμη μία διαφορά είναι και η μη πρόβλεψη ατομικών ποινικών κυρώσεων για τους παραβάτες της νομοθεσίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, και η συνακόλουθη απαλλαγή τους στην περίπτωση υπαγωγής τους σε πρόγραμμα επιείκειας. Ωστόσο, τόσο με την Ανακοίνωση του 2006 όσο και με το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας, επιχειρήθηκε μία σύγκλιση προς το αμερικανικό δίκαιο της επιείκειας και υιοθετήθηκαν αρκετές πρακτικές, κυρίως σε διαδικαστικό επίπεδο, της αμερικανικής πολιτικής επιείκειας, όπως το σύστημα χρονικής προτεραιότητας (marker system), οι προφορικές δηλώσεις και το καθεστώς της προσωρινής και τελικής υπαγωγής σε πρόγραμμα επιείκειας.

214. Πρέπει να τονιστεί πως, σε ενωσιακό επίπεδο, παρά τις καινοτόμες ρυθμίσεις που διευκολύνουν την αίτηση για υπαγωγή σε πρόγραμμα επιείκειας, εξακολουθεί να υπάρχει μία επιφυλακτικότητα των επιχειρήσεων έναντι των προγραμμάτων επιείκειας. Ο βασικός λόγος είναι ένας: η έλλειψη ενιαίων ευρωπαϊκών προγραμμάτων επιείκειας και κατ' επέκταση, ενός πανευρωπαϊκού κεντρικού φορέα ('one-stop shop'-OSS), ο οποίος θα είναι αρμόδιος για το χειρισμό των προγραμμάτων επιείκειας. Ένας τέτοιος φορέας θα απαλλάσσει τις επιχειρήσεις τόσο από το κόστος πολλαπλών κοινοποιήσεων σε όσες εθνικές αρχές ανταγωνισμού εμπλέκονται όσο, κυρίως, από την υπαγωγή τους σε πολλαπλά προγράμματα επιείκειας³⁶⁷, με διαφορετικές απαιτήσεις. Σύμφωνα με την έως τώρα ακολουθούμενη πρακτική, οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού συνεννοούνται εκ των προτέρων για το ποια είναι αρμόδια να επιληφθεί της υπόθεσης, σύμφωνα με τους κανόνες κατανομής αρμοδιοτήτων που θέτει η Ανακοίνωση περί συνεργασίας, και συντονίζουν τη δράση τους. Μια κάποια ανασφάλεια όμως παραμένει, επειδή δεν υπάρχει κανένας θεσμοθετημένος μηχανισμός ο οποίος να αποτρέπει την ύπαρξη των παραπάνω φαινομένων. Η Επίτροπος, N. Kroes, σε ομιλία της τόνισε ότι η Επιτροπή έχει συναίσθηση των προβλημάτων αυτών και ότι έχει ήδη δρομολογηθεί η δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού OSS³⁶⁸. Βέβαια, η δημιουργία ενός κεντρικού φορέα χειρισμού

³⁶⁷ Ουσιαστικά, το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στην περίπτωση όπου ένα καρτέλ έχει ισάξια επίδραση σε δύο μόνο κράτη μέλη και δεν είναι εκ των προτέρων σαφές από την Ανακοίνωση περί συνεργασίας ποια χώρα θα επιληφθεί στο τέλος, ενώ στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι αρμόδια ούτε η Επιτροπή προκειμένου να λυθεί το πρόβλημα, καθώς η τελευταία επιλαμβάνεται μιας υποθέσεως όταν το καρτέλ έχει δράση σε περισσότερες από τρεις χώρες. Επομένως, σε αυτή την περίπτωση η ενδιαφερόμενη επιχείρηση πρέπει να υποβάλει αίτηση επιείκειας και στα δύο κράτη μέλη προκειμένου να είναι καλυμμένη.

³⁶⁸ N. Kroes, Ομιλία 5/98, Regulating for Competition and Growth, 17 Φεβρουαρίου 2005, διαθέσιμη στο δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

των υποθέσεων ίσως να εγείρει προβληματισμό για το αν είναι συμβατός με τον Κανονισμό 1/2003, ο οποίος επιτάσσει την αποκεντρωμένη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Ωστόσο, η έννοια του κεντρικού φορέα αφορά την κάθε εθνική αρχή ανταγωνισμού που θα επιλαμβάνεται της αίτησης επιείκειας, μετά από διάλογο εντός του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, ως η καταλληλότερη αρχή ανταγωνισμού, με δεσμευτικά αποτελέσματα σε όλη την Κοινότητα.

215. Εν κατακλείδι, παρά τις κάποιες ατέλειές τους, τα αποτελέσματα των προγραμμάτων επιείκειας έχουν υπάρξει θετικά, δεδομένου του αυξανόμενου αριθμού αιτήσεων επιείκειας και της επιβολής υψηλότερων προστίμων. Παρά ταύτα, ενόψει των προαναφερθέντων κινδύνων, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η συμμετοχή σε πρόγραμμα επιείκειας παραμένει ένα δύσκολο υπολογίσιμο ρίσκο για τις επιχειρήσεις και αποτελεί, πάνω απ' όλα, μία στάθμιση κινήτρων και αντικινήτρων³⁶⁹, καθώς και οικονομικών και επιχειρηματικών συμφερόντων και συνεπειών. Πάνω απ' όλα, όμως, το σημαντικότερο στοιχείο για την επιτυχή εφαρμογή ενός προγράμματος επιείκειας είναι η διαρκής επιμόρφωση και πληροφόρηση³⁷⁰ από τις Αρχές Ανταγωνισμού για τα οφέλη της υπαγωγής σε ένα τέτοιο πρόγραμμα, με αποδέκτες τις επιχειρήσεις. Οι ενημερωτικές καμπάνιες θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν: τη δημιουργία ιστοσελίδων σχετικά με τις αιτήσεις επιείκειας και τους όρους της (κάτι το οποίο υφίσταται σε πολλά κράτη, ανάμεσά τους και η Ελλάδα), την προβολή διαφημίσεων, τη δημοσίευση άρθρων σε εφημερίδες και επιστημονικά περιοδικά, καθώς και τη διοργάνωση ομιλιών και παρουσιάσεων από νομικές εταιρείες και ειδικούς σε θέματα ανταγωνισμού, προκειμένου με αυτόν τον τρόπο να προκληθεί το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων. Βεβαίως, οι οποιοσδήποτε πληροφορίες σχετικά με τα προγράμματα επιείκειας πρέπει να είναι με προσεκτικό τρόπο διατυπωμένες, ώστε να μην δημιουργούν προσδοκίες προστατευόμενης εμπιστοσύνης σε θέματα που οι Αρχές Προστασίας Ανταγωνισμού θέλουν να διατηρήσουν ευελιξία χειρισμών καθώς και το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού.

³⁶⁹ Ως αντικίνητρα μη υπαγωγής σε πρόγραμμα επιείκειας μπορούν να αναφερθούν ενδεικτικά τα εξής: αβεβαιότητα ως προς τη δυνατότητα διατήρησης της επιείκειας μετά τη διεξαγωγή έρευνας, μη ύπαρξη δυνατότητας αίτησης επιείκειας σε ανώνυμη βάση ή προφορικά, η απουσία προγράμματος πρόσθετης επιείκειας, η αποκάλυψη της ταυτότητας της επιχείρησης και των πληροφοριών που παρέχει σε τρίτα μέρη και σε άλλες αρχές ανταγωνισμού, η ανυπαρξία προκαθορισμένων υποχρεώσεων και όρων για τους αιτούντες και τις αρχές ανταγωνισμού-Βλ. ICN, Anti-cartel Enforcement Manual, ό.π, σελ. 4.

³⁷⁰ Βλ. International Competition Network, Anti-cartel Enforcement Manual, ό.π, σελ. 14.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

α. Ελληνόγλωσση

- Αθανασίου Λία, «Ο ρόλος των αγωγών αποζημίωσης στην καταπολέμηση των αντι-ανταγωνιστικών πρακτικών», ΔΕΕ 4/2008, σελ. 394-398.
- Βλάσσης Ηλίας, «Η Επιτροπή Ανταγωνισμού και η επιβολή από αυτή χρηματικών κυρώσεων για την παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού», Περιοδικό Δίκη (Δ 34, 2003), σελ. 1301-1315.
- Γλαράκη Μαργαρίτα, «Συλλογή Νομοθεσίας του Ελεύθερου Ανταγωνισμού», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάικουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- Γρηγοριάδης Λάζαρος- Θ.Τσολάκου, «Έλεγχος συμπράξεως μεταξύ επιχειρήσεων στην αγορά σορβικών αλάτων», ΕΕΕυρΔ 3:2008, σελ. 517-519.
- Γρηγοριάδης Λάζαρος, «Έλεγχος συμπράξεως μεταξύ επιχειρήσεων στην αγορά βιταμινούχων προϊόντων», ΕΕΕυρΔ 2:2008, σελ.353-365.
- Δρόσος Γιάννης- Παππά Νάγια, «Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2005», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
- Δρυλλεράκης Ιωάννης, «Η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού», Συμπλήρωμα, Β Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007.
- Ζευγώλης Νικ., «Εναρμονισμένες πρακτικές: Το ζήτημα της οικονομικής ανάλυσης και η ανάγκη συνδυασμού νομικής-οικονομικής σκέψης», ΔΕΕ 1/2004, σελ. 26-32.
- Ζευγώλης Νικ., «Το καρτέλ στο δίκαιο του ανταγωνισμού: Εθνική- Κοινοτική έννομη τάξη», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008.

- Ζημιανίτης Δημήτριος, «Ζητήματα ποινικού ενδιαφέροντος στο πλαίσιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού», ΕΕΕυρΔ 3:2007, σελ. 493-511.
- Ηλιόπουλος Κωνσταντίνος, «Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ελλάδα (1981-2005). Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 και ο Ν. 3373/2005», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- Καλαφάτης Αριστείδης- Τζάκας Δημήτριος, «Το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας υπό το πρίσμα της προσφάτως θεσπισθείσας κοινοτικής Ανακοίνωσης και της αμερικανικής πρακτικής», ΔΕΕ 2/2007, σελ. 165-176.
- Καραγιάννης Βασίλειος σε «Εφαρμογές Διοικητικού Ουσιαστικού και Δικονομικού Δικαίου», Επιμέλεια Χρυσανθάκης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 61-91.
- Καρύδης Γεώργιος, «Ευρωπαϊκό δίκαιο επιχειρήσεων και ανταγωνισμού- Θεμελιώδεις ελευθερίες- Ανταγωνισμός- Κρατικές ενισχύσεις», Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004.
- Κινητή Έφη, «Η ενίσχυση των ερευνητικών εξουσιών της Επιτροπής με τον Κανονισμό 1/2003 και τα δικαιώματα υπεράσπισης των επιχειρήσεων», ΔΕΕ 7/2004, σελ. 734-747.
- Κινητή Έφη, «Ζητήματα από την αλλαγή συστήματος στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού για τα εθνικά δικαστήρια», ΕΕμπΔ 2005, σελ.219-253.
- Κόκκορης Ιωάννης, «Η Υπόθεση Marine Hoses, Συνεργασία τριών Αρχών Ανταγωνισμού και κυρώσεις», ΔΕΕ 6/2009, σελ. 669-672.
- Κόκκορης Ιωαν., «Νομολογία, Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ», σε Γ. Τριανταφυλλάκη, «Ελεύθερος Ανταγωνισμός- Πρακτική και Νομολογία εθνική κι ευρωπαϊκή», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 211-246.

- Κοσμίδης Νίκος, «Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του ΕΔΑ», στη συλλογή: «Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου Ανταγωνισμού», Κόκκορης-Λιανός, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ. 57-85.
- Κοτσίρης Λάμπρος, «Δίκαιο Ανταγωνισμού», δ' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001.
- Κοτσίρης Λάμπρος, «Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο Ι», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003.
- Κουτσούκης Δημήτριος, «Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ από την Επιτροπή, τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2005.
- Λιάσκος Ευάγγελος, «Το νέο σύστημα εφαρμογής του Κοινοτικού Δικαίου Ανταγωνισμού», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2008.
- Λιάσκος Ευάγγελος, «Ο Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού των άρθρων 81,82: Η μεγάλη πρόκληση για τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια», ΧρΙΔ, Δ/2004, 580 επόμ.
- Μαρίνος Μιχαήλ-Θεόδωρος, «Ανακοινώσεις και Κατευθυντήριες Γραμμές της ευρωπαϊκής Επιτροπής στο δίκαιο του ανταγωνισμού-νομικές διαστάσεις μετά τον Κανονισμό 1/2003 και επιδράσεις στο εθνικό δίκαιο των συμβάσεων», ΔΕΕ 7/2006, σελ. 713-724.
- Μαρίνος Μιχ.-Θεόδ., «Ο Κανονισμός 1/2003 για την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού (αρθ. 81,82 ΕΚ) και η ασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις», ΔΙΜΕΕ 2006/3, σελ. 320 επόμ.
- Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά Ανδρομάχη, «Η νομική φύση της διοικητικής αίτησης», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

- Μερτικοπούλου Βικτώρια, «Πολιτική Επιείκειας: Η Κοινοτική Ανακοίνωση του 2006, το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ε.Δ.Α και το Πρόγραμμα Επιείκειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού», ΕυρΠολ 2007, σελ. 879-908.
- Μερτικοπούλου Βικτώρια, «Η μεταβολή της αντιμετώπισης των εταιριών-μελών καρτέλ που παραβιάζουν το άρθρο 81 ΣυνθΕΚ και οι πρόσφατες τάσεις της πολιτικής προστίμων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής», ΔΕΕ 1/2003, σελ.43-52.
- Μικρουλέα Αλεξάνδρα, «Η διάκριση της εναρμονισμένης πρακτικής από την παράλληλη συμπεριφορά σε ολιγοπωλιακές αγορές», ΔΕΕ 4/2008, σελ. 471-476.
- Μικρουλέα Αλεξάνδρα «Τάσεις ποινικοποίησης παραβάσεων στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού», ΔΕΕ 5/2009, σελ.529-540.
- Μικρουλέα Αλεξάνδρα, «Η επικουρικότητα της κοινοτικής δράσης: το παράδειγμα του ανταγωνισμού», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007, σελ. 253-257.
- Μπουχάγιαρ Αντώνιος, «Αστική ευθύνη για παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2009.
- Παπαγιάννης Δονάτος, «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2001.
- Παπαχατζής Σωκράτης, «Η εξαίρεση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμπράξεων μετά τον Κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου», ΕΕΕυρΔ 1:2008, σελ. 37-51.
- Σκαλίδη Χάρις, «Εναρμονισμένη πρακτική και μπουϊκοτάζ», ΕΤραΞΧρΔ 2006, σελ. 69-80.
- Σπηλιωτόπουλος Επαμεινώνδας, «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου», 11^η έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002.

- Σταμούλης Ιωάννης, «Επιείκεια, ένα κενό στην ελληνική αντιμονοπωλιακή νομοθεσία», Ναυτεμπορική (13.10.2005).
- Τζουγανάτος Δημήτριος, «Ο στόχος αναβάθμισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού και οι αστοχίες του Ν. 3373/2005 για την τροποποίηση του Ν.703/1977», ΔΕΕ 10/2005, σελ. 1028-1035.
- Τρούλη Εμμανουέλα, «Η Πράσινη Βίβλος για τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΚ», ΕυρΠολ. 2007, σελ.909-956.

β. Ξενόγλωσση

- Bellamy and Child, “Materials on European Community Law of Competition”, Εκδόσεις Andrew MacNAB, Oxford, University Press 2009.
- Blanco Luis Ortiz, “EC COMPETITION PROCEDURE”, 2nd Edition, Oxford University Press 2006.
- Griffin M. James, “The Modern Leniency Program after ten years- A summary overview of the Antitrust Divisions criminal enforcement program”, παρουσίαση της 12ης Αυγούστου 2003, San Francisco California, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/201477.htm>
- Hammond D. Scott, “Cornerstones of an Effective Leniency Program”, Ομιλία της 22.11.2004, Sydney, Αυστραλία, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/206611.htm>
- Hammond D. Scott, “Cracking cartels with Leniency Programs”, Ομιλία της 18.10.2005, Παρίσι, Γαλλία, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/212269.htm>

- Hammond D. Scott, “Detecting and Deterring Cartel Activity Through An Effective Leniency Program”, Ομιλία της 21.11.2000, Brighton, Αγγλία, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/9928.htm>
- Hammond D. Scott, “Fighting Cartels- Why and How?”, Παρουσίαση της 12.09.2000, Στοκχόλμη, Σουηδία, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/6487.htm>
- Hammond D. Scott, “When calculating the costs and benefits of applying for Corporate Amnesty, how do you put a price tag on an individual’s freedom?”, Παρουσίαση της 8.3.2001, San Francisco, Καλιφόρνια, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/7647.htm>
- Hammond D. Scott, “A review of recent cases and developments in the antitrust Division’s criminal enforcement program”, Παρουσίαση της 7.3.2002, σελ.1-14, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/10862.htm>
- Hammond D. Scott and Barnett A. Belinda, “Frequently asked questions regarding the antitrust Division’s leniency program and model leniency letters”, 19.11.2008, σελ. 1-24, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/criminal/239583.htm>
- Harrington E. Joseph, “Modeling the Birth and Death of Cartels with an Application to Evaluating Antitrust Policy”, Ιούνιος 2006, άρθρο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.econ.jhu.edu/People/Harrington/CartelBirthDeath-6.06.pdf>
- Joshua Julian, “That uncertain feeling: The Commission’s 2002 Leniency Notice», σε: Πρακτικά του 2006 EU Competition Law and Policy Workshop, European University Institute, σελ.1-26, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα <http://www.eui.eu/RSCAS/Research/Competition/2006%28pdf%29/200610-COMPed-Joshua.pdf>

- Kroes Neelie, “Regulating for Competition and Growth”, Ομιλία της 17^{ης} Φεβρουαρίου 2005, σελ.1-6, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/competition/speeches/index_theme_26.html
- Magarian Ed, W. Michael Jr., M. Lindsay, J.Nichols, “To Cooperate or Not: The Corporate Leniency Program After Stolt-Nielsen”, Φεβρουάριος 2008, σελ.1-7, άρθρο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.abanet.org/antitrust/at-source/08/02/Feb08-StoltNielsen.pdf>
- Motta Massimo και Polo Michele, “Leniency programs and cartel Prosecution”, 13.02.2001, σελ.1-25, άρθρο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.iue.it/Personal/Motta/leniency.pdf>.
- Ratliff John, ‘Plea Bargaining in EC Anti-Cartel Enforcement- A system change’, σε: Claus-Dieter Ehlermann and Isabela Atanasiu, “European Competition Law Annual 2006: Enforcement of Prohibition of Cartels”, Hart Publishing, Oxford/Portland, Oregon 2006.
- Spartling, “The Corporate Leniency Policy: Answers to recurring questions”, Ομιλία της 1ης Απριλίου 1998, Washington, διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/1626.htm>.
- Subiotto Romano and F. Enrique González Díaz, “Spanish leniency programme enters into force”, 28.2.2008, <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=63055799-c5f6-41ed-8df1-49f5afe93061>.
- Whish Richard, “Competition Law”, 4th Edition, Oxford University Press, London, 2005.
- Wils PJ Wouter, “Efficiency and Justice in European Antitrust Enforcement”, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon 2008.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΓΔικΕΕ-ΔικΕΕ

- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 15.3.2006, υπόθεση T-15/02, *BASF AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. Π-497.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 26.4.2007, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, *Bolloré SA κλπ κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2007, σ. Π-00947.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 29.4.2004, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-236/01, T-239/01, T-244/01 έως T-246/01, T-251/01 και T-252/01, *Tokai Carbon Co. Ltd., κλπ. κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2004, σ. Π-1181.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 27.9.2006, υπόθεση T-59/02, *Archer Daniels Midland Co. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. Π-3627.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 20.3.2002, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-21/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1681), T-9/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1487), T-17/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1647), T-16/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1633), T-23/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1705), T-15/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1613), T-31/99 (Συλλογή 2002, σ. Π-1881), *Dansk Rørinterindustri A/S κ.λ.π. κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. I-5425.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 18.6.2008, υπόθεση T-410/03, *Hoechst GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2008, σ. Π-00881.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 13.12.2001, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-45/98 και T-47/98, *ThyssenKrupp Stainless GmbH και ThyssenKrupp Acciai speciali Terni SpA κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2001, σ. Π-3765.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 18.7.2005, υπόθεση T-241/01, *Scandinavian Airlines System AB κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. Π-2917.

- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 9ης Ιουλίου 2003, υπόθεση T-224/00, *Archer Daniels Midland Company και Archer Daniels Midland Ingredients Ltd κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2003, σ. Π-2597.
- ΓΔικΕΕ, Απόφασης της 5ης Οκτωβρίου 2005, υπόθεση T-38/02, *Groupe Danone κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. Π-4407.
- ΓΔικΕΕ, απόφαση της 5ης Απριλίου 2006, υπόθεση T-279/02, *Degussa AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. Π-897.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, υπόθεση T-322/01, *Roquette Frères SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. Π-3137.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, υπόθεση T-53/03, *BPB plc κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2008, σ. Π-01333.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 6ης Μαΐου 2009, υπόθεση T-116/04, *Wieland-Werke AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2009, σελίδα Π-01087.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2007, υποθέσεις T-101/05 και T-111/05, *BASF AG και UCB SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2007, σ. Π-000.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2008, υπόθεση T-73/04, *Le Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2008, σ. Π-02661.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2005, Υπόθεση T-48/02, *Brouwerij Haach κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. Π-5259.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, *JFE Engineering κλπ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2004, σ. Π-2501.

- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 27.9.2006, υπόθεση T-43/02, *Jungbunzlauer κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. ΙΙ-03435.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2001, υπόθεση T-48/98, *Acerinox κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2001, σ. ΙΙ-3859.
- ΓΔικΕΕ, Απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, υπόθεση T-48/00, *Corus UK κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2004, σ. ΙΙ-2325.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 3.9.2009, συνεκδ. υποθέσεις C-322/07 P, C-327/07 P και C-338/07 P, *Papierfabrik August Koehler, Bolloré και Distribuidora Vizcaína de Rarales κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2009, σ. Ι-07191.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 9.7.2009, υπόθεση C-511/06 P, *Archer Daniels Midland Co. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2009, σ. Ι-05843.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 28.6.2005, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, *Dansk Rørindustri A/S κ.λ.π. κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. Ι-5425.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 14.7.2005, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-65/02 P και C-73/02, *ThyssenKrupp Stainless GmbH και ThyssenKrupp Acciai speciali Terni SpA κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. Ι-6773.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2007, υπόθεση C-3/06 P, *Groupe Danone κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2007, σ. Ι-1331.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 29.6.2006, υπόθεση C-308/04 P, *SGL Carbon AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. Ι-5977.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 29ης Ιουνίου 2006, υπόθεση C-301/04 P, *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά SGL Carbon AG*, Συλλογή 2006, σ. Ι-5915.

- ΔικΕΕ, Απόφαση της 14.07.2005, υπόθεση C-57/02, *Acerinox κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2005, σ. I-6689.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 18.5.2006, υπόθεση C-397/03, *Archer Daniels Midland Company και Archer Daniels Midland Ingredients Ltd κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2006, σ. I-4429.
- ΔικΕΕ, της 12.11.2009, υπόθεση C-554/08 P, *Le Carbone-Lorraine SA κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2009.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 14.12.2000, υπόθεση C-344/98, *Masterfoods Ltd v. HB Ice cream Ltd*, Συλλογή 2000, σ. I-1369.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 20.9.2001, υπόθεση C-453/99, *Crehan v. Courage Ltd*, Συλλογή 2001, σ. I-6314.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 13.7.2006, υπόθεση C-295/04 έως C-298/04, *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni*, Συλλογή 2006, σ. I-6619
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 13.02.1969, υπόθεση 14/68, *Walt Wilhelm v. Bundeskartellamt*, Συλλογή 1969, 1.
- ΔικΕΕ, Απόφαση της 16.11.2000, υπόθεση C-298/98, *Metsa-Serla (Finnboard) κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συλλογή 2000, σ. I-10171.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

- Διοικητικό Εφετείο Αθηνών (τμήμα 13ο), Απόφαση υπ' αριθμ. 1682/2009, *Μακεδονική Βιομηχανία Γάλακτος Α.Ε. (ΜΕΒΓΑΛ) κατά Επιτροπής Ανταγωνισμού*

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

- District Court for the Eastern District of Pennsylvania, Stolt-Nielsen I (2005), *Stolt-Nielsen S.A. v. USA*, 352 F. Supp. 2d.
- Court of Appeals for the Third Circuit, Stolt-Nielsen II (2006), *USA v. Stolt-Nielsen S.A.*, 442 F.3d.
- Supreme Court of USA, Stolt-Nielsen III (2007), *Stolt-Nielsen S.A. v. USA*, 524 F.Supp.2d.
- Cours d'appel de Paris, 1st CH, sect H, 24.4.2007, *Righini etc v. Conseil de la concurrence*.

ΠΗΓΕΣ

- Antitrust Division, US Department of Justice, Corporate Leniency Policy, 10 August, 1993
- Antitrust Division, US Department of Justice, Leniency Policy for Individuals, 10 August 1994
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, (EE C 207 της 18.07.1996).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ), EE C 45 (19.2.2002).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ), (EE C 298 της 8.12.2006).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τους κανόνες για την πρόσβαση στο φάκελο της Επιτροπής, (EE C 325 της 22.12.2005).

- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου αρχών ανταγωνισμού (EE C 101 της 27.4.2004).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων δυνάμει του άρθρου 15 παρ.2 του Κανονισμού 17/62 και του άρθρου 65 παρ. 5 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, (EE C 9 της 14.1.1998).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις Κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003, (EE C 210 της 1.9.2006).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 12^{ης} Μαΐου 2006 «Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 9 του ν. 703/1977.
- Απόφαση 299/V/2006 της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 2.3.2006 (ΦΕΚ Β' 370/28.3.2006), σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ.4 του ν.703/77.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης, (EE L 1 της 4.1.2003).
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 17/1962 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, για την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της συνθήκης, (EE 13 της 21.2.1962).
- Λευκή Βίβλος σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΚ, COM(2008) 165 τελικό, Απρίλιος 2008.
- Νόμος 703/1977 (ΦΕΚ Α- 278/20/26.9.1977); "Περί Ελέγχου των Μονοπωλίων και Ολιγοπωλίων και Προστασίας του Ελεύθερου Ανταγωνισμού".

- Νόμος 3373/2005 (ΦΕΚ Α- 188/02.08.05), Αντικατάσταση και συμπλήρωση του ν. 703/1977.
- Πράσινη Βίβλος σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΚ, COM (2005) 672 τελικό (19.12.2005).
- Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας (European Competition Network Model Leniency Program), δημοσιεύθηκε στις 29.09.2006.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.iue.it>

<http://www.usdoj.gov>

<http://www.justice.gov>

<http://www.antitrustsource.com>

<http://eur-lex.europa.eu>

<http://www.europarl.europa.eu>

<http://www.oft.gov.uk>

<http://www.bundeskartellamt.de>

<http://www.cncompetencia.es>

<http://www.autoritedelaconurrence.fr>

<http://www.concurrences.com>

<http://www.lexology.com>

<http://www.mondaq.com>

<http://www.ethicalcorp.com>

<http://www.carteldamageclaims.com>

<http://www.iclg.co.uk>

<http://www.agcm.it>

<http://www.garrigues.com>

<http://www.epant.gr>

<http://www.econ.jhu.edu>

<http://www.internationalcompetitionnetwork.org>

<http://www.oecd.org>

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

